M. ORTÍNEZ: LES MEMÒRIES DE L'HOME QUE HO SABIA TOT

31 MAIG 1993 - NÚM. 467 - ANY X - 400 PTES.

SETMANARI D'INFORMACIO GENERAL

EL TEMPS

Suplement especial Calatrava

Amb efectes secundaris

La indústria farmacèutica canvia els mètodes comercials

ELECCIONS

- La campanya de la A a la Z
- On són els líders del 15 de juny del 1977

9 771130 806008 00467

BANC DE L'EXPORTACIÓ

Un nou impuls al servei de l'empresari valencià

AGÈNCIES URBANES A VALÈNCIA

Seu Central: Barques, 10 **VALÈNCIA**
Administració i Intervenció: Av. del Cid, 35 **VALÈNCIA**
Ag. Urbana 1: Av. del Cid, 35 **VALÈNCIA**
Ag. Urbana 2: Av. del Port, 271 **VALÈNCIA**
Ag. Urbana 3: Dr. Peset Aleixandre, 14 **VALÈNCIA**
Ag. Urbana 4: Matías Perelló, 2 **VALÈNCIA**
Ag. Urbana 5: Jesús, 105 **VALÈNCIA**
Ag. Urbana 6: Baró de San Petrillo, 42 **VALÈNCIA**

SUCURSALS

ALAQUÀS Pl. d'Espanya, 3 **(VALÈNCIA)**
ALACANT Explanada Espanya, 15 **(ALACANT)**
BURJASSOT Pl. Pintor Pinazo, 6 **(VALÈNCIA)**
CATARROJA Camí Reial, 11 **(VALÈNCIA)**
DÉNIA Marqués del Campo, 34 **(ALACANT)**
ELDA Juan Carlos I, 6 **(ALACANT)**
MADRID Pl. Santa Anna, 4 **(MADRID)**
MANISES Ctra. Ribarroja, 22 **(VALÈNCIA)**
MELIANA Pl. Major, 4 **(VALÈNCIA)**
ONTINYENT Maians, 75 **(VALÈNCIA)**
PATERNA Major, 67 **(VALÈNCIA)**
PORT DE SAGUNT Progrés, 14 **(VALÈNCIA)**
SEDAVÍ Jaume I el Conqueridor, 15 **(VALÈNCIA)**
SUECA Placeta Fonda, 8 **(VALÈNCIA)**
TAVERNES BLANQUES Av. País Valencià, 82 **(VALÈNCIA)**
LA VILA JOIOSA Av. País Valencià, 3 **(ALACANT)**
XIRIVELLA Carretera Torrent, 29 **(VALÈNCIA)**

GRUP CAIXA DE CATALUNYA

EL TEMPS

DIRECCIO, ADMINISTRACIÓ, PUBLICITAT I VENDES: Avda. del Baró de Càrcer, 40, 13. 46001 València. Telèfon: (96) 352 48 69. Fax: (96) 352 09 83.
REDACCIÓ DE BARCELONA: Carrer de Casanova, 46, 4-2. 08011 Barcelona. Telèfon: (93) 451 03 75 i 323 00 71. Fax: (93) 323 35 41.
REDACCIÓ DE MALLORCA: Plaça del Mercat, 4, 4rt, B. 07001 Palma de Mallorca. Telèfon i Fax: (971) 72 07 63.

EDITA: Edicions del País Valencià, SA.
EDITOR: Eliseu Climent.

DIRECTORA: Assumpció Maresma.
CAP DE REDACCIÓ: Joan Vila i Triadú.
REDACCIÓ DE VALÈNCIA: Miquel Alberola, Vicent Lafora, Joan Morales, Ignasi Pellicer, Jordi Sebastià, Rafa Gil (*Fotògraf*) i Lola Carrasco (*Secretària de redacció*).
REDACCIO DE BARCELONA: Oriol Malló, Pere Martí, Eduard Voltas i Mercè Montoliu (*Secretària de redacció*).
REDACCIÓ DE PALMA DE MALLORCA: Miquel Payeras.
CORRESPONSALS: Francesc Robert (Andorra), Pere Codonyan (Perpinyà), Judit Casaprima (Lleida).
RÚBRIQUES: Jordi Balló, Ramon Barnils, Pere Calders, Fabià Estapé, Vicent Partal, J. J. Pérez Benlloch, Ferran Torrent.
COL·LABORADORS: E. Aguilella, J. Alandes. S. Alcalà, A. Alfaro, L. Bonada, F. Bueno, F. de P. Burguera, X. Bussé, J. A. Benach, F. Caballero, R. de la Calle, A. Castel, E. T. Climent, J. Comellas, A. Cort, S. Cucurella, M. Domínguez, X. Duran, M. Ferrando, L. Ferri, V. Franch, X. Fuster, C. Gàmez, J. L. Guarner, D. P. Grau, A. Guasch, J. M. Játiva, J. M. Lluró, J. Marí, X. Mínguez, J. F. Mira, J. Morell, J. M. Oleaque, M. Ollé, T. Picazo, M. Porta Perales, P. Quintana, A. Reig, J. Reus, M. Serra, J. L. Sirera, M. Soler, M. Vicent, E. Vizcarra.
COL·LABORADORS GRÀFICS: S. Llosà, V. Navarro, D. Òrrit i C. Puértolas.

ARXIU: Jesús Prats (Fotografia), Rosa Serrano (Documentació).
PUBLICITAT I PROMOCIÓ: Franal, Associats. València, Tel. (96) 351 05 80. Barcelona, Tel. (93) 451 03 75. Mallorca, Tel. (971) 72 07 63.
SUBSCRIPCIONS: Xelo Tortosa.
PRODUCCIÓ: Josep Agustí i Jem Cabanes (Correcció lingüística), Lina Casanovas (Maquetació), Rosanna Puchades (Textos).
DISSENY: Enric Satué.

TRACTAMENT ELECTRÒNIC D'IMATGES: Eina Edicions, SL.
FOTOMECÀNICA: Añón.
IMPRESSIÓ: Rivadeneyra, SA.
DIPÒSIT LEGAL: V-853-1984.

Cap part d'aquesta publicació pot ser reproduïda per cap mitjà, ja siga mecànic, fotoquímic, electroòptic, magnètic, de fotocòpia, o qualsevol altre, sense permís de l'editor.

Un repte de dignitat

Ha sortit en plena campanya electoral, però la qüestió no pot quedar-se embarrancada en la diàlectica diària de la caça de vots. La creació d'un banc públic català és una qüestió de país. Ha de ser discutida en calma, consensuada i pactada entre tots els sectors interessats, com a exigència per fer avançar l'autogovern. Una campanya electoral és un perill perquè hi proliferen frases poc reflexionades, sorgides de l'escalfament del míting, on, al que proposen uns, s'hi han d'oposar els altres per marcar diferències. Cal traure la discussió del banc públic català de la polèmica electoral per situar-la en el terreny del debat econòmic del país. Un país amb un sistema de finançament autonòmic deficient, amb unes necessitats econòmiques sovint contradictòries amb la política econòmica que es du a terme a l'estat, ha d'estudiar la possibilitat de trobar instruments per controlar i administrar els seus propis recursos, siga amb concert econòmic o siga amb banc públic, per assegurar-se un progrés que li permeta encaixar, sense traumatismes, en el marc europeu.

La creació del banc públic català implica tenir la gestió dels coeficients de caixa obligatoris de les caixes d'estalvi, avui dipositats al Banc d'Espanya. Això significa, en el cas del Principat, uns 200.000 milions de pessetes. En el cas d'Euskadi, en què el seu govern ja ha aprovat la creació del banc, el coeficient de caixa és només de 50.000 milions. La gestió dels coeficients de caixa és essencial en la creació del banc, ja que permet establir mesures de política monetària i, sobretot, incidir en el control de la inflació de manera autònoma en relació amb el Banc d'Espanya.

Les veus contra la creació dels bancs autonòmics no s'han fet esperar. Medis polítics i periodístics s'han afanyat a denunciar la inconstitucionalitat de la decisió basca i la intenció catalana. Segons aquestes fonts, la gestió dels coeficients de caixa és un dels instruments de la política monetària, política que, segons la Constitució, correspon en exclusiva al Banc d'Espanya. Amb tot, Macià Alavedra ha indicat que l'informe tècnic que ha elaborat la Generalitat, i del qual es desconeix encara el contingut ple, obre vies jurídiques que permetrien la gestió autonòmica d'aquests coeficients. No estaríem davant un problema legal, sinó, una vegada més, davant un problema de voluntat política. O davant una qüestió d'interpretació de l'estat de les autonomies. La qüestió de fons és saber si l'estat vol que la Generalitat siga o no estat a Catalunya.

És època electoral i la qüestió de la cessió del 15% de l'IRPF, o la fórmula que siga per desenvolupar la corresponsabilització fiscal, està congelada a l'espera de resultats. D'alguna manera, després d'aquestes eleccions s'ha d'obrir un nou període en què l'autogovern supere la fase d'estancament que arrossega. Els traspassos pendents s'aconsegueixen després de llargues negociacions, sovint amb recances, l'administració perifèrica de l'estat no desapareix, la revisió del sistema de finançament està pendent des del gener de 1991, algunes de les noves lleis aprovades per les Corts són gasives amb el marc competencial estatutari, etc. La proposta de creació del banc públic apareix com un repte de dignitat. De moment, però, només és una proposta. Malgrat que són dates electorals, ja hauria de ser una proposta en ferm, independentment de conjuntures com la que puga eixir després del 6 de juny i, per tant, independent de possibles pactes postelectorals d'àmbit estatal.

SUMARI 467

31 maig 1993
Any X-Núm. 467
Setmanari
d'informació general
400 Ptes.

ACTUALITAT

8 J. UNDERDOWN / J. SEBASTIÀ / N. PELLICER
Amb efectes secundaris.
Els laboratoris farmacèutics depuren les seues estratègies comercials.

14 Joan VILA i TRIADÚ
La campanya electoral de la A a la Z.
Les claus per entendre què hi ha en joc en les legislatives del 6 de juny.

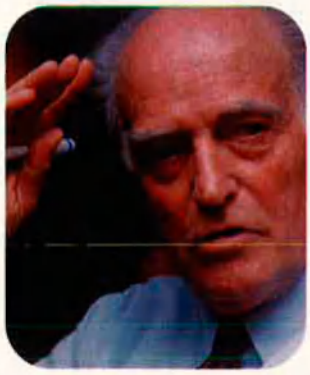
18 Pere MARTÍ
El laboratori senatorial.
El Senat espanyol, pendent de reforma després del 6 de juny.

20 Eduard VOLTAS
¿Què se n'ha fet d'aquelles flors?
On són i què fan els caps de llista del 77.

24 Oriol MALLÓ
La vida després d'Ortínez.
Les memòries del català més enigmàtic.

28 Miquel ALBEROLA
"La meva poesia sóc jo".
Entrevista a Miquel Martí i Pol.

INTERNACIONAL

36 Antoni CASTEL
Tornar als camps de la mort.
Els Khemers Rojos amenacen les eleccions a Cambodja.

SOCIETAT

42 Oriol MALLÓ
L'última estació de l'escola basca.
El 25 de maig expira el terme perquè les ikastoles s'incorporin a la xarxa pública o a la privada.

45 Miquel PAYERAS
L'època daurada de Mallorca.
La vida a les Balears dels anys seixanta, revisada avui a la Universitat.

CULTURA

50 Joan MARÍ
Va veure el paradís.
Conversa amb Pau Riba, cantant.

EL TEMPS

55 Eduard CASTELLET
"L'intel·lectual ha de ser un nòmada..."
Manolo Borja, director del Museu de la Fundació Tàpies.

58 Montse SERRA
La joia de la corona.
S'ha inaugurat la nova seu de l'Arxiu de la Corona d'Aragó.

CIÈNCIA
62 Albert PUNSOLA
L'últim misteri del segle.
L'home de Neandertal potser encara és viu.

ECONOMIA
66 Ignasi PELLICER
Duros a quatre pessetes.
Les tribulacions del canvi de la pesseta.

69 Francesc Manel ANTON
En hores baixes.
La indústria tradicional alacantina s'enfronta amb dificultats a l'envit europeu.

DOCUMENT
74 'Der SPIEGEL'
Com sant Jordi.
Entrevista a Markus Wolf, l'ex-cap de l'espionatge de la RDA.

PERDRE EL TEMPS
83
Guia cultural.

OPINIÓ
33 J. J. Pérez BENLLOCH
Opinió.
Crida socialista als intel·lectuals.

34 M. DOMINGUEZ V. MARTÍ
Idees.
La catastròfica situació de l'Associació de la Premsa Valenciana. ¿Sense problemes?

41 Vicent PARTAL
Opinió.
La sida explota a Àsia.

49 Jordi BALLÓ
Opinió.
'Persones humanes'.

61 Pere CALDERS
Opinió.
Ecologia recreativa.

65 Martí DOMÍNGUEZ
Opinió.
Granotes i xucladits.

73 Fabià ESTAPÉ
Opinió.
Uns patriotes especials.

96 Ferran TORRENT
The Financia El Temps.

FUSTER D'EL TEMPS

El 'cisma' lingüístic aparent (i 2)

Al cap i a la fi, la "dissidència" té, en el fons, quan és ingènua, una motivació sentimental, vinculada a la "qüestió de noms". La resta és simple ignorància filològica o, el que és pitjor, ignorància dels factors que decideixen la vida i la mort dels idiomes. Uns individus determinats, d'un temps ençà, postulen una ortografia aberrant, que només es basa en el principi de distingir gràficament el "valencià" del "català". A això afegeixen algunes concessions a formes –morfemes, lexemes– comarcals, i no sempre sense raó. Però això té una importància relativa. Podia haver-se produït sense posar en joc –o en dubte– la unitat de la llengua, i ja en temps de la Renaixença, com de fet s'ha produït entre els sectors intel·lectuals fidels. Avui, el "secessionisme" no afecta ni poc ni molt la cada dia més nombrosa multitud de poetes i de narradors i fins i tot de dramaturgs valencians que s'obstinen a escriure en la seua llengua.

¿L'"ortografia dissident"? Tant se val. No li augure un futur massa sòlid, encara que l'accepten oficialment les pròximes institucions autonòmiques d'UCD. Entre altres raons, perquè no la utilitzaran: amb el castellà en tindran prou. D'altra banda, aquestes vel·leïtats no solen tenir resistència davant el fet viu de l'idioma. Una "ortografia americana", ja beneïda per Andrés Bello, volgué erigir-se contra la general "ortografia espanyola", en el segle passat. Xile la va mantenir oficialment entre el 1844 i el 1927. I ja no se'n recorda ningú. L'únic rastre que ha deixat és uns quants llibres que avui s'han de mirar amb una condescendència misericordiosa. Xile ha retornat a l'ortografia "normal". I a l'ortografia "normal" tornaran els "dissidents", o els seus alumnes, més tard o més d'hora. Si no és que volen autocondemnar-se al suïcidi cultural. Que és on són induïts per la conspiració contra la "llengua valenciana" que els innocents ultrancers de la "llengua valenciana" secunden. Que li ho pregunten a l'Abril.

El "sano regionalismo" –de dretes o d'esquerres– procurarà, com a primera mesura, ofegar les llengües perifèriques: el gallec-portuguès, l'èuscar, el català. Ho ha intentat tota la vida, i avui té més armes per a aconseguir-ho. I que ningú no es faça il·lusions sobre el particular. L'amenaça pesa sobre el Principat tant com sobre el País Valencià, per exemple, per més que les situacions siguen diferents, com també la capacitat social de resposta. Però "ells" no estan disposats a fer gaires concessions, i només en faran allà on no tindran més remei. I poques. I planificaran la "solució final", probablement amb forns crematoris i tot –per a paper imprès, si no per a escriptors– i cambres de gas lingüístiques per a nens en les aules de les escoles, o amb els televisors a domicili. Els "catalanistes" del País Valencià ja sabem de quin mal hem de morir. Quan un partidari de la "llengua-valenciana-no-catalana" hi aporte el seu combustible al genocidi, ens quedarà l'exclamació clàssica de la "*Sancta simplicitas*!"... Confie que el drama tinga un altre final.

Joan Fuster
(Article publicat el febrer de 1982 a *Serra d'Or* i recollit en *Punts de Meditació* de Tres i Quatre)

CARTES

Les cartes al director han de ser com més breus millor, màxim trenta ratlles mecanografiades, i han d'anar signades i amb el número de DNI. EL TEMPS agraeix tota la correspondència adreçada a aquesta secció, però per motius d'espai no en garanteix la publicació.

El GEC respon

A propòsit del reportatge d'EL TEMPS, núm. 464, "Tot esperant el Nou Diccionari Normatiu. Més enllà de 'heavys' i 'lights'", que firma Eduard Voltas, voldria puntualitzar el següent:

1. No és veritat que el model de llengua que propugnem per als mitjans de comunicació estigui basat exclusivament en el català que es parla a Barcelona, com afirma el senyor Voltas. El que propugnem és una llengua funcional, neutra i asèptica, apta per a la comunicació, i l'ús preferent de les formes més esteses per enfortir el model estàndard.

2. No és veritat que en les nostres propostes s'hi alternin "castellanismes sintàctics i lèxics amb solucions perfectament genuïnes, però no considerades per la normativa de Fabra". De castellanismes sintàctics, ¡no en propugnem ni un! I respecte als lèxics, només defensem que n'hi ha alguns de prou avalats per la història i l'ús actual que mereixerien passar a formar part de la llengua oficial, amb el benentès que l'única autoritat competent per decidir sobre això és l'Institut d'Estudis Catalans.

3. No és veritat que "molts correctors lingüístics, almenys els que ocupen els llocs importants, estan disposats a saltar la normativa de Fabra, sempre que ho considerin necessari". Ben al contrari, el nostre repte ha estat de sempre aconseguir un model de llengua adequat a un mitjà de comunicació partint de la normativa vigent. Altrament, aquest model no tan sols no s'hauria acabat imposant en els mitjans més importants, sinó que ja ni ens haurien permès de proposar-lo".

4. No és veritat que hàgim argumentat que "l'adopció d'un català més acostat al que es parla a Barcelona, farcit de castellanismes lèxics i sintàctics, pot facilitar que sectors de la immigració castellanoparlant s'incorporin al català". Es evident que aquest argument és una solemne bajanada. Ben al contrari, un dels criteris que sostenen el nostre model de llengua és contrarestar tant com sigui possible la pressió que el castellà ha exercit en les actituds lingüístiques dels catalanoparlants en els anys previs a la normalització i encara ara.

5. Finalment, no sabem veure cap mena de contradicció entre dir que "des del GEC s'ha arribat a argumentar en favor de la creació de tres estàndards diferents per al Principat, País Valencià i Balears" i que "el Nou Diccionari aprofundirà el respecte i la potenciació de les diferents variants de la llengua catalana". Primer, perquè una cosa és un estàndard –que ha de potenciar allò que uneix i evitar allò que separa els parlants d'una llengua– i una altra un diccionari normatiu –que ho ha d'incloure tot–. Segon, perquè els criteris que inspiren les propostes d'estàndard oral que recentment ha elaborat l'IEC fan possible que el model de Canal 9 pugui ser ortodoxament diferent del model de TV3. Digueu-ne com

Més mitjans de comunicació

Abans i després de la segona edició del Tirant de Rock a València, molts periodistes comentaven la desconeixença que té el públic de la majoria de les lletres dels grups que hi actuaven. Potser tenien raó. Encara és difícil de trobar amb normalitat molts dels productes nous de música en català al País Valencià o, com a mínim conèixer-los per la ràdio o TV. En això està un dels problemes fonamentals: la majoria de cadenes de ràdio-fórmula pertanyen a empreses que no tenen cap interès pels nostres grups. I un fet fonamental és que l'emissora de televisió que més fa per la música en català (o això tinc entès) és el Canal 33. Canal que no es pot veure al País Valencià. Per tant, crec que cal una segona campanya per tal de fer possible la recepció d'aquest canal, com també la de la resta d'emissores de ràdio del Principoat

vulgueu: tres estàndards diferents en un mateixa llengua o un sol estàndard amb tres subestàndards. TV3 i Canal 9 parlen la mateixa llengua, però un model diferent, i l'IEC –com el GEC– no fan sinó encoratjar-ho.

Ricard Fité
*Redactor en cap d'Edició d'*Avui *i portaveu del GEC*

Blanquerna, el CADCI i...

El Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria (CADCI) ha seguit amb interès, per la similitud que té amb el nostre, el problema de l'Escola Blanquerna. El CADCI, igual que Blanquerna, ha sofert el mateix procés d'espoliació, primer pels invasors i després per aquesta democràcia que gaudim i patim.

A vegades algú, amb coneixement de causa, ens parla de l'espoliació econòmica que pateix Catalunya, dia rere dia, però poques vegades es parla de l'espoliació cultural que hem sofert i que sofrim. Blanquerna, i també el CADCI, dóna sortida a les ànsies de saber i d'enriquiment de

PRATS I CAMPS

de Catalunya, tant privades –Flash FM, Cadena Nova...– com públiques –RAC 105, Catalunya Informació o, per favor aquesta sí, Catalunya Música i Ràdio 4–. L'experiència de TV3 o de Catalunya Ràdio ha de servir d'exemple del que hauria de ser la nostra normalitat.

Rafael Julià i Inglada
València (l'Horta)

l'esperit dels nostres compatriotes, que fins aquell moment no havien comptat amb el suport i les institucions que necessitaven.

Els qui pel motiu que sigui, hem anat seguint el curs de la història, tal vegada aquest fet no ens hauria d'estranyar. Sabem que des que Castella es féu dominadora de territoris aliens, mai no s'ha dedicat més que a destruir; mai no la trobem com a col·laboradora ni creadora de res digne de fer-ne esment. Déu ens deslliuri algun dia de "gent tan ufana i tan superba".

Lluís Urpinell i Joan
Barcelona

En solidaritat amb Guillem Agulló

Des del Consell de la Joventut de Tarragona volem fer palès el nostre rebuig i la nostra més ferma indignació per l'assassinat del jove antiracista i militant de l'Assemblea de l'Horta de Maulets, Guillem Agulló. En Guillem Agulló va ser assassinat a sang freda per un grup de feixistes espanyols a la localitat de Montanejos.

Aquest assassinat ha suposat un cop a la convivència pacífica entre les persones, i el fet que tres dels implicats detinguts sortissin en llibertat sota fiança de 50.000 pessetes, un cop contra la dignitat de tot un poble. Estem contra el racisme, per la convivència entre persones d'orígens diferents (la diversitat cultural) i per la pau.

Secretariat del Consell
de la Joventut
Tarragona

Rectificació

En el número 465, dins l'article "La síndrome de l'independent", s'afirmava erròniament que el número 4 de la candidatura del PP a Alacant, Diego Such, és president de la Diputació d'Alacant, quan en realitat és cap de l'oposició d'aquest organisme, que encapçala el socialista Antoni Mira-Perceval. D'altra banda, en la llista de candidatures del mateix article, en les circumscripcions de Tarragona i Girona, hi faltaven els candidats d'IC, Joan Sabaté i Joan Boada, respectivament.

DURALEX-SEDLEX

Suïcidis interiors

Fa anys Joan Estruch, juntament amb Salvador Cardús, ens van fer un obsequi d'aquells que se'n diuen increïbles –en un país com aquest: un estudi i unes reflexions insuperables sobre el suïcidi–. L'estudi es titulava *Plegar de viure* i, per allò que qui signa en pot haver sabut, és insuperat en qualsevol idioma.

Ara Joan Estruch hi torna: Ha fet un estudi, pel que hom pot saber, insuperat, sobre l'Opus Dei, titulat *L'Opus Dei i les seves paradoxes: un estudi sociològic*.

L'Opus Dei ha estat la mascarada que utilitzà el totalitarisme franquista un cop inútils les hilarants –i sangonoses– caretes de la Falange orteguiana. De 1958 ençà tota la nostra vida política ha estat emmascarada per les idees, diguem-ne "idees", de l'immortal autor de *Camí* –tan immortal com la pell vella de la serp del Paradís–.

L'operació Borbó, que ens ha facilitat la situació actual, la planificà Laureà Lòpez Rodó, de Sant Feliu de Codines i amb bufet a Madrid; membre, perdó: número, de l'Obra. Lòpez Rodó declarava l'altre dia que en el seu franquisme no hi havia cap mena de corrupció. Ho deia i s'ho creia. L'Opus és exactament això: incapaç d'imaginar, al contrari, que una Dictadura és, tota ella sencera, actors i obres, la Corrupció amb majúscules, i que per tant no li cal fer-se malveure amb corrupcions parcials.

L'alcalde de Barcelona, el gran Porcioles, era i és de l'Opus. I de l'Opus eren els "tecnòcrates": els qui van rentar la cara de la Dictadura amb mesures econòmiques, que tenen la virtut de rentar la cara, però no de treure la pudor.

L'ambaixador Aznar, director de *La Vanguardia*, avi de l'Aznar del Pp, autor d'un increïble i repugnant *Franco, centinela de Occidente* i, malgrat tot plegat, llest, deia: "¿Tecnòcrates? No passen de *xapusseros*".

Va arribar un moment, anys 60 i primers 70, que la burgesia aspirant a alguna cosa o era de l'Opus o li feia l'aleta o l'utilitzava. *Horresco referens*: li era gairebé tan necessari acostar-se a l'Opus com tenir tribuna al camp del Barça. D'això, el llibre, que és un llibre seriós i, diguem-ne, de crítica interna, en diu poca cosa, i ben fet. La nostra burgesia, educada abans en el jesuïtisme, en aquests anys olímpics fa santament de pensar, o pensar-se que es pensa, el que aconsellava el pare Arrupe, general dels jesuïtes, respecte a l'Opus Dei. "Així és com érem nosaltres, i així és com no hem de tornar a ser mai més".

Es clar que... El papa de Roma, Joan Pau II, utilitzava –igualment com Franco però per l'altre cap: de no tan reacionari a més reaccionari– l'Opus Dei per canviar l'Església Catòlica: des de fer que l'Església ocupi als països de l'est d'Europa l'espai d'idees, diguem-ne idees, que ha deixat lliure el totalitarisme marxista; fins, més prop de casa, a nomenar l'opusdeista Carles a la seu més vistent de la nostra estructura eclesiàstica –segons que es veia al número anterior d'aquesta revista–.

L'estudi d'Estruch és una altra de les fites que, un any més, no són rècord de vendes per Sant Jordi, i que treuen el cap una mica després de la magna esbaldida –i mercès a ella–. Més divertit que els llibres oficialment divertits, el documentat seguiment que s'hi fa de l'evolució del nom de José María Escrivà a Josemaría Escrivà de Balaguer y Albás, marquès de Peralta, és summa i xifra del conjunt.

Ramon Barnils

ACTUALITAT

Els laboratoris farmacèutics depuren les seues estratègies comercials

Amb efectes secundaris

El sector dels medicaments és un dels més rendibles del món, però darrere de les seues xifres supermilionàries s'amaguen estratègies de màrqueting d'ètica més que dubtosa i una producció dirigida a la més pura comercialitat.

El proper 25 de juliol, 400 productes farmacèutics que fins ara podien ser receptats pels distints serveis de salut perdran aquesta categoria. Passaran a ser Especialitats Farmacèutiques Publicitàries (EFP), productes que el consumidor haurà de pagar al 100%. Noms tan coneguts com la Couldina o productes tan populars com l'alcohol de 96° o la vaselina quedaran fora del sistema de gratuïtat pública. Serà la posada en marxa del reial decret de finançament selectiu dels medicaments, conegut com "medicamentàs", un decret que va enfrontar durant anys els interessos del govern espanyol, els usuaris, els metges i, sobretot, els laboratoris farmacèutics.

La mesura ha obligat a reestructurar tots els components d'un mercat que l'any passat va generar a l'estat espanyol més de 600.000 milions de beneficis per als 340 laboratoris que hi treballen. Aquest mercat, amb 8.480 medicaments en circulació, ha tingut fins ara un funcionament molt rígid. De tot el volum de negoci, només el 5% corresponia a les vendes d'EFP, el 95% restant eren productes que la Seguretat Social subvencionava. Amb el decret, que ha seguit les línies imposades des d'Europa, els percentatges canviaran i es calcula que, aproximadament, un 12% del consum es dirigirà cap als EFP. La mesura provocarà també modificacions en els sistemes de producció i venda de medicaments. Tancant uns i fusionant-se d'altres, els laboratoris encaren una nova etapa comercial i perfeccionen el seu màrqueting amb estratègies cada vegada més refinades. La peculiaritat del mercat de medecines condiciona els mètodes.

No cal pressionar el consumidor, el

malalt, perquè no és aquest qui tria el producte ni qui el paga, cal incidir sobre qui dirigeix aquest consum i, en certa mesura, l'incita: el metge. Carlos Nicolás, portaveu de la patronal dels laboratoris, Farmaindústria, especifica per què, malgrat el decret i els canvis previstos, els metges continuaran sent l'objectiu primordial de la publicitat i no el públic en general: "Els EFP seran encara una minoria i la normativa exigeix que els anuncis dirigits al públic, com els de la televisió, estiguen plens d'advertències, que si els xiquets, que si els efectes secundaris... i això, de vegades, esglaia més el consumidor que altra cosa. La major part de la publicitat només es pot fer amb els metges. El volum de negoci, el més rendible de la indústria actual, s'encarrega de justificar els mitjans.

SENSE PIETAT

Sota l'aparença càndida dels anuncis i de les recomanacions de prevenció sobre la nostra salut, s'oculta una indústria on impera la llei més agressiva de la rendibilitat i del guany. L'estructura empresarial d'aquestes empreses és semblant a la de qualsevol altre sector. L'única diferència és que la major part de la publicitat i de la promoció va adreçada als professionals de la medicina, especialment metges i farmacèutics. En els seus organigrames apareixen figures com els *product manager* (que són responsables del control d'un o més productes durant tot el procés de producció, distribució, promoció i venda), els caps de vendes per zona i els visitadors mèdics, que han esdevingut en els últims anys autèntics *public relations*.

En tot aquest tramat, la informació fa un paper molt important. Les empreses utilitzen l'aplicació informàtica IMS, que permet un control detallat de les vendes, per zones i per productes. I el que és més important, de seguida es pot saber quin és el metge que més receptes despatxa, per tal d'atendre'l de manera especial. També es pot saber, òbviament, quin és l'agent de vendes menys eficaç per convèncer els facultatius de la validesa dels productes que representa.

Però més enllà de l'aplicació de les tècniques de màrqueting i de l'ús de campanyes de publicitat i de promoció, allò més important és el paper que desenvolupen els visitadors mèdics sobre el metge. La influència és més rendible com més qualificat és el professional sobre el que s'exerceix i més capacitat té per a receptar productes. Per això els caps de servei dels hospitals són objectiu preferent d'aquests *visitadors*. S'ha de tenir en compte que el 80% de la facturació de les vint primeres empreses del nostre mercat obtenen els seus ingressos en aquest àmbit on els preus i les quantitats consumides són més elevades.

Però, ¿com s'incideix en el metge? Biòlegs en atur, farmacèutics sense possibilitat de muntar una farmàcia o, senzillament, executius dinàmics que volen guanyar diners sense importar-los les hores invertides utilitzaran tècniques molt diverses, moltes voltes més que sospitoses. Segons Josep R.T., que té una experiència en el sector de 25 anys com a visitador mèdic, "allò normal és col·laborar científicament amb el metge. Bé mitjançant ajuts econòmics específics –desplaçaments, estada, etc.– perquè participe en congressos internacionals, o bé subvencionant programes d'investigació". Aquesta mena de promocions dels productes ha generat molta literatura oral que parla de viatges exòtics, senyoretes de companyia i festes luxurioses per als metges. Tothom n'ha sentit parlar, però ningú està disposat a confirmar-ho. En tot cas, es reconeix la realitat d'aquests sistemes, però en el passat.

'TARUGO' I 'XOCOLATA'

Durant els anys setanta i vuitanta es va emprar sistemàticament el sistema de comissions, conegut pel nom del "tarugo", en què el metge s'enduia una part sobre el preu de venda, en determinats productes, per cada recepta que firmava. Era l'època en què les receptes tenien una matriu que quedava en mans del metge i que aquest duia directament al laboratori per cobrar. Els mètodes de convenciment podien ser molt més directes: "Quan hi havia confiança –indica un altre visitador que prefereix conservar l'anonimat absolut– es podia enviar una *visitadora* en lloc del visitador habitual, però ara les coses han canviat perquè hi ha molta metgessa i, és clar, no és el mateix". En l'argot professional, el premi pels serveis rebuts de part del metges és conegut com a "xocolata".

"Actualment, el sistema s'ha sofisticat, i inclús ha degenerat" –afirma Josep R.T.–. "Abans, el visitador feia la promoció dels productes mitjançant explicacions tècniques i, de vegades, amb petits obsequis, com ara algun llibre científic, bolígrafs, etc. L'estratègia avui dia consisteix a mantenir un contacte directe amb un grup selecte de metges. Per a aquest fi, els visitadors disposen d'un pressupost mensual, que pot oscil·lar entre les cent i les dues-cents mil pessetes al mes, per a invitar els metges a sopar o per a passar un cap de setmana a la platja o a la neu. Amb aquest mètode es persegueix intimar i congeniar amb el metge perquè en el futur, i com un favor personal, aquest recepte determinats medicaments". D'aquesta manera, el visitador mèdic esdevé un relacions públiques al qual es demana, més que una mínima formació científica i una personalitat estable, una presència contundent, dots de gent, i certes aptituds per a l'escena.

Anna P., metgessa en un petit poble de l'interior del País Valencià, ho troba normal: "Cap visitador m'ha ofert comissions ni res de semblant, i en tot cas jo tinc molt pocs pacients, de manera que poc podrien traure'm, però sí que és corrent que cada cert temps conviden a dinar els metges de la zona perquè coneguem un nou producte o ens regalen algun llibre científic que resulta car al mercat. Això és tot".

Els últims anys, els sistemes s'han fet més subtils, però han envaït el sector d'una gran agressivitat. Això es reflecteix en el llenguatge dels professionals. És freqüent l'ús, entre els treballadors del sector, d'expressions com: "la qüestió està en el pastís o la *tortada*". Frases com "cal *rebanar* tal percentatge" o "cal entrar-hi amb ics unitats" són el pa de cada dia. Els visitadors mèdics usen el mot *atún* per referir-se als metges amb plaça fixa en un hospital de la Seguretat Social i amb consulta privada, que són els que major capacitat tenen per a despatxar receptes. Els *pescadilla*, d'altra banda, són els metges d'edat avançada i amb una capacitat de treball més limitada, que tenen menys possibilitats per a signar receptes. Com assegura Josep R.T., que als 54 anys ha vist de tot en la seua trajectòria professional, "tothom es deixa estimar en aquest món", –referint-se als regals amb què incentiven els metges–.

Aquests mètodes d'agressivitat mercantil afecten fins i tot els membres dels departaments directius de les empreses del sector, que, esperonats a superar els beneficis de l'exercici anterior, tal i com consta en els seus contractes milionaris, que no superen mai els cinc anys de

ANÀLISI COMPARATIVA DELS PREUS DELS ANALGÈSICS

Marca	Laboratori	Principi actiu	Format	Preu (ptes.)
AAS	Sterling Winthrop	Àcid acetilsalicílic	20 comprimits	196
ADIRO	Bayer	Àcid acetilsalicílic	20 comprimits	169
ASPIRINA	Bayer	Àcid acetilsalicílic	20 comprimits	265
DULCIPIRINA	Beecham	Àcid acetilsalicílic	12 comprimits	300
RHONAL	Rhone	Àcid acetilsalicílic	20 comprimits	212

ANÀLISI COMPARATIVA DELS PREUS DELS ANTIDIARREICS

Marca	Laboratori	Principi actiu	Format	Preu (ptes.)
FORTASEC	Esteve	Loperamida, 2mg	10 càpsules	573
IMOSEC	Janssen	Loperamida, 2mg	10 càpsules	401
ORULOP	Oykol	Loperamida, 2mg	10 càpsules	379
TAGUINOL	Spyfarma	Loperamida, 2mg	10 càpsules	346

vigència, pressionen els seus subordinats tot exigint-los les màximes quotes de venda. El fet que molts visitadors cobren segons les vendes efectuades fa que els mètodes fraudulents siguen més utilitzats. Molts visitadors, no obstant, insisteixen que no són fraudulents. ¿Però què en diu la legislació?

La Llei del Medicament, del desembre del 90, deixa clar que serà considerada falta molt greu, amb multes que poden sobrepassar els cent milions de pessetes, oferir primes o obsequis vinculats a la promoció de medicaments. Ara bé, també especifica que contribucions, beques, viatges d'estudi i ajudes a congressos i reunions per als facultatius són possibles quan es tracta d'activitats de "tarannà científic". La porta per a la picaresca és oberta. Amb aquesta llei no és il·legal presentar un nou producte a bord d'un luxós vaixell enmig del mar i subvencionar l'assistència dels metges, com va passar fa dos anys amb el Calcinar dels laboratoris Rorer. Tampoc ho és donar xecs de gasolina i "prestar" un cotxe per als desplaçaments que un facultatiu ha de fer per fer una conferència. Pagar aquestes conferències amb preus milionaris, "deixar" ordinadors per a fer estudis... els sistemes legals de seduir els metges a favor d'un determinat producte són molts. Els laboratoris ho saben i els utilitzen. Els visitadors de cada laboratori també tenen un límit de visites molt controlat per l'administació, però, en ocasions, diferents laboratoris porten un mateix producte, de manera que és difícil mantenir realment aquesta regla.

No obstant això, els mètodes de persuasió no sempre són efectius. "Depèn –ens indica una jove col·legiada valenciana– de la moral de cadascú. Jo vaig viatjar l'any passat a Sevilla dues voltes amb les despeses pagades per diferents laboratoris que presentaven productes i, tant a mi com a molts col·legues, allò ens provocà una reacció contrària, una certa animadversió moral a l'hora de receptar els productes promoguts".

Molts dels professionals de la visita mèdica coneixen la corrupció existent en el sector i saben la mala fama que té el seu treball. Odiats pels pacients que esperen ser atesos en una sala atapeïda i veuen com uns homes amb maleteta i corbata els passen davant sense guardar el torn, rebuts amb precaució per metges que no volen participar en els "premis" o massa amigablement pels que els esperen, alguns visitadors es rebel·len contra la seua situació. En una carta recentment publicada en la revista de l'Associació Professional de Visitadors Mèdics de Barcelona, Emilio Sánchez, president d'aquesta entitat, era clar: "Volem ser professionals de la visita mèdica i no farmacotraficants". Sánchez, que acusa la patronal de forçar els visitadors, denuncia els mètodes més habituals: "Que la competència regala un viatge a Tenerife, nosaltres, a Rio, que regalen un rellotge, el nostre, d'or... hem convertit els hospitals en autèntics socs on s'ofereix tota classe de regals, primes, avantatges pecuniaris, avantatges en espècie, ¡fins i tot salmons!". Sánchez, no obstant la seua contundència és l'excepció. Una gran part dels visitadors aspiren a aconseguir la seua recompensa en aquesta tómbola que no sembla tenir fi.

BOMBES I DESEMPARATS

En qualsevol cas, del que es tracta des del punt de vista empresarial és de comercialitzar *blockbusters*, bombes de gran calibre segons la terminologia militar, o supermedicaments. Aquest títol s'atorga a aquells medicaments la venda dels quals supera els 500 milions de dòlars per any. Actualment no hi ha al mercat més d'una vintena de *blockbusters*, tot i què, segons un recent estudi, es calcula que l'any 2000 hi haurà una cinquantena de fórmules milionàries.

Per a conquerir la categoria de supermedicament calen tres condicions: una innovació terapèutica, un mercat potencialment consistent i un preu unitari elevat. Així, les malalties cròniques i els tractaments preventius són el brou de cultiu on s'investiga amb més èmfasi, ja que es tracta dels terrenys on les innovacions farmacològiques són més productives. A l'altre costat es troba allò que els experts anomenen medicaments "orfes". Serveixen per guarir malalties tan poc freqüents que cap empresa es preocupa d'investigar-hi. Saben que no aconseguiran mai fer-los rendibles. Moltes afeccions del Tercer Món es troben també "òrfenes". Són molt comunes però ni els malalts ni els governs podrien pagar la investigació necessària. El màrqueting és implacable.

Els *blockbusters* rebran, una vegada descoberts, una bona dosi de publicitat. Segons els últims estudis realitzats, el 25% del cost d'un producte farmacèutic correspon a la seua promoció. El mateix que si es tractara d'una marca de tabac o d'una beguda alcohòlica.

Per Antonio López Viñer, vice-president de Farmaindústria, hi ha molta mala imatge en la promoció dels medicaments: "Cal tenir en compte que la legislació és molt dura i resulta difícil esquivar-la. D'altra banda, les despeses en promoció i propaganda no repercuteixen en el preu final del producte, ja que aquest és un preu taxat per l'estat".

En efecte, cada nova fórmula descoberta per un laboratori té un preu fixat per l'estat, decidit segons els condicionants mercantils d'aquell moment. El laboratori descobridor té durant vint anys la patent comercial que, després, qualsevol pot copiar. Per Guillermo Díaz del Águila, biòleg i assessor de la revista *Ciudadano*, publicada per les associacions de consumidors de l'estat espanyol: "l'estat podria forçar un abaratiment dels preus perquè és el màxim consumidor. El mercat de les medecines es comporta amb paràmetres purament mercantilistes. Només volen vendre més. En les EPF es dóna el cas que molts productes, amb un mateix principi actiu, tenen preus molt diferents segons la co-

mercialització que els donen. Pura imatge. S'arriba a crear així un efecte placebo (guariments per suggestió) on la gent creu que el més car és el més eficaç, però en realitat pren el mateix producte a diferent preu".

¿La solució? Per les associacions de consumidors és clara: els genèrics, medicaments sense marca com aquells que es vénen a les farmàcies militars, on només s'anuncia el contingut. "Això es pot fer quan acaba el temps de patent d'una fórmula –aclareix Del Águila– i, en lloc de tenir mil derivats de l'àcid acetilsalicílic sota preus diversos i noms diferents, tindríem només l'àcid, i punt, molt més barat".

Per d'altres, aquesta solució és un parany. Francesc S., farmacèutic, és contundent: "Els genèrics serien la fi de la investigació. Els laboratoris es mouen per diners i amb els genèrics no guanyarien gaire. El que cal és modificar la legislació i fer-la més flexible i actualitzada. Es donen casos ridículs com el del Clamoxil. Quan se'n va fixar el preu, el principal component era molt car i la tarifa definitiva ho reflectia. Uns anys més tard, el laboratori millorà la fórmula amb el Clamoxil mucolític. El component principal, que era el mateix, ja havia baixat de preu en el mercat internacional per la qual cosa el preu fixat va ser inferior al del Clamoxil que, segons la llei actual, encara no es pot modificar. És com si la xocolata et costara més cara que la xocolata amb bunyols".

Però al fons de tota la problemàtica generada per la comercialització de les medecines hi ha un debat molt més genèric que els laboratoris s'ocupen de soterrar: ¿Són necessaris tants fàrmacs?

Les primes i els obsequis de promoció de medicaments són considerats faltes molt greus. RAFA GIL

La guerra dels medicaments

Els nord-americans gasten cada any al voltant de 65 bilions de dòlars en medecines. Això representa un 10% de les depeses de la sanitat pública. Els Clinton, en arribar a la Casa Blanca, van dir que calia reduir aquesta xifra, per això Hillary Clinton ha encapçalat l'equip per a reformar el sistema sanitari nordamericà. L'assistència farmacèutica és un bon lloc per començar el guariment de la sanitat pública americana, ha dit la primera dama.

Però més enllà del dictamen de Washington, el fet és que la tendència del mercat provoca un descens dels preus dels productes. La raó principal d'aquest fenomen és l'augment del nombre de medicaments amb propietats semblants i destinats a tractar les mateixes malalties, però molt més barats. Fins ara, els preus s'han mantingut elevats perquè les empreses s'han adreçat directament als metges, que són els que determinen el mercat de les drogues venudes quan firmen les receptes, tot i que són els malalts els qui les paguen. A cap dels dos –metges o malalts– no els importa gaire el cost de la medecina, ja que en qualsevol país amb un sistema sanitari subvencionat, com és el del Estats Units, la recepta té un preu fixat per l'administració.

¿Per què, però, han mantingut les empreses farmacèutiques aquests preus tan elevats? Curiosament no ha estat a causa de l'alt cost de la investigació farmacèutica. Encara que sí que és cert que la investigació és necessària per a l'avenç de la ciència. Durant aquest any s'invertiran als Estats Units uns 11 bilions de dòlars en investigació, que equivalen a un 16% dels guanys. Malgrat tot, encara s'invertirà més, uns 14 bilions de dòlars, en publicitat i promoció dels productes. Paradoxalment, els costos de producció no superen el 10% dels guanys. Una xifra reduïda si tenim en compte que en altres sectors industrials la fabricació del producte costa fins a un 40%.

Júlia Underdown

NOMÉS MÀRQUETING

Per l'Organització Mundial de la Salut (OMS), no. Segons manifestà a EL TEMPS la doctora Cuper, del departament de medicaments del centre de l'OMS a Ginebra, en l'última llista publicada per aquesta institució només hi havia 484 fàrmacs realment útils. ¿Què passa amb els altres 8.000 que hi ha al nostre mercat? Segons la diputada al Parlament català d'Iniciativa per Catalunya i portaveu del l'àrea de Salut Àngels Maestro, el 40% dels fàrmacs existents a l'estat espanyol no tenen eficàcia clínica. La mateixa opinió es compartida pel doctor Marciano Sánchez Bayle, vice-president de l'Associació per la Defensa de la Salud Pública.

¿Què fa l'OMS per evitar aquesta desmesurada desproporció? Res. Segons la doctora Cuper: "Nosaltres no podem fer res més que informar. Som un òrgan consultiu. Informem els governs de quina és la situació i realitzem un estudi darrere de l'altre sobre la situació sanitària al món i, també, sobre les necessitats de medecines i dels camins que haurien de prendre les investigacions farmacèutiques". La situació de l'Organització Mundial de la Salut és ben delicada. Com a organisme dependent de l'ONU, es finança amb els diners que els diferents països membres aporten. La major part del seu pressupost prové, inevitablement, dels EUA. El país amb els laboratoris farmacèutics més forts i les multinacionals del ram més implantades arreu del món. Les principals productores, en definitiva, d'aquests medicaments d'eficàcia poc demostrada.

Sense deixar de manifestar-se, l'OMS ha de parlar a vegades amb silencis eloqüents. El silenci és la resposta a la pregunta sobre quina és la reacció a la presència de medicaments "orfes" per a malalties que assolen el Tercer Món –"és un problema que considerem prioritari"– o sobre com arriben a ser de fortes les pressions de les multinacionals per tenir algun producte en la llista dels "medicaments imprescindibles" –"existeixen, això és tot el que es pot comentar"–.

Els decrets, doncs, no semblen capaços d'alterar el panorama d'una producció, indispensable, on l'eficàcia es mesura amb viatges, premis i salmons.

Jordi Sebastià
Nel·lo Pellicer

Beneficis a grans dosis

Al contrari del que es puga pensar, ni la sida, ni el càncer són les malalties més rendibles per a la indústria farmacèutica mundial. Una lleugera úlcera, les esporàdiques migranyes, les depressions o els fatigosos reumatismes, amb l'obligada ingestió d'una pastilla diària com a mínim pel malalt, són les afeccions que vertaderament més beneficis donen als laboratoris, als grups químics i al sector farmacèutic.

Sobre la sida, per exemple, treballen en aquests moments al voltant de quaranta laboratoris, entre els quals figuren alguns dels més grans del món, com ara Merck, Roche o Bristol-Myers-Squibb. Malgrat tots els esforços, però, a curt termini no hi ha moltes esperances de trobar l'eficaç antídot contra la síndrome d'inmunodeficiència adquirida. Tan sols hi ha ara al mercat dos medicaments antisida: L'AZT-Retrovoir de la companyia britànica Wellcom, llançat el 1987, i el Videx o Dideoxyinosina (DDI), introduït en el circuit de comercialització l'any 1991 per l'empresa americana Bristol-Myers-Squibb. Fins ara aquestes despeses no han obtingut en contrapartida cap benefici important. Segons previsions de l'Organització Mundial de la Salut (OMS), vora l'any 2.000 hi haurà al planeta uns 40 milions de persones infectades per aquest virus i més de 15 milions hauran desenvolupat la malaltia, és a dir, deu vegades més que a hores d'ara. Llavors, potser, la sida es tractarà amb medecines a l'abast de qualsevol malalt i la malaltia haurà passat, des del punt de vista econòmic i financer, a formar part del grup de les afeccions humanes més rendibles, com ara les que figuren en la llista que es publica tot seguit.

Segons l'empresa nord-americana Shearson Lehman Brothers, especialitzada en sondejos, les vendes mundials el 1990 de les principals especialitats farmacèutiques van ser les següents:

Els anestèsics i relaxants van assolir 200.000 milions de pessetes. Ethrane i Forane de la companyia BOC dominen un mercat en expansió, i d'ells s'han derivat darrerament relaxants musculars.

Les migranyes han generat en el circuit comercial farmacèutic més de 400.000 milions de pessetes. Els més venuts són Tylénol de Johnson & Johnson i l'Aspirina de Bayer. Pel que fa al cas específic de les migranyes, els laboratoris Glaxo acaben de llançar al mercat Imigran del qual esperen que arribe a unes vendes mundials de vora els mil milions de dòlars.

Les petites malalties, que requereixen la ingestió diària de pastilles, són les més rendibles per a la indústria farmacèutica. RAFA GIL

L'artritis és també una de les fonts més florents del sector, amb 500.000 milions de pessetes facturats durant el període estudiat per l'empresa Shearson Lehman Brothers. Els dos grans fàrmacs antinflamatoris són Voltaren de Ciba-Geigy i Feldene de Pfizer, amb vendes anuals de 50.000 milions de pessetes.

Contra el càncer, l'actual oferta de medicaments no guareix gens la malaltia, però millora la vida del pacient. Uns 350.000 milions de pessetes va ser la facturació mundial de les diverses hormones, antitòxics i inmunoestimulants dels anticancerígens. Per a les malalties del cor hi ha medicaments betablocants (450.000 milions de pessetes), calcioblocants (400.000 milions), inhibidors de pressió arterial (350.000 milions), reductors de lípids (250.000 milions), vasodilatadors (150.000 milions) i antiarítmies (80.000 milions). Com a principals fàrmacs contra la hipertensió destaquen el Tenormin i el Zestril de ICI, el Corgard, Monopril, Pravachol i Capoten de Bristol-Myers, el Adalat de Bayer, el Cardura, Procardia XL i Norvasc de Pfizer, y Vasotec, Mevacor y Zocor de Merck.

Els problemes psiquiàtrics acaparen el 20% dels medicaments prescrits en els Estats Units. Els ansiolítics, amb 250.000 milions de pessetes de facturació mundial són els més venuts. Després arriben els nootròpics amb 230.000 milions, els antidepressius, amb 200.000 milions, els antipsicòtics, amb 150.000 milions, els sedants, amb 100.000 milions, i els antiepilèptics, amb 80.000 milions. L'ERI Xanac de Upjoh –que també fabricava el polèmic ansiolític Halcion–, el Prozac d'Eli Lilly, el Lustral de Pfizer i el Serotax de Smithkline Beecham són els tranquil·litzants i els antidepressius més venuts.

Hi ha mes de tres milions de diabètics al Japó, quasi sis milions als Estats Units i 13 milions a Europa. El mercat de la insulina està dominat per les companyies Novo Nordisk i Eli Lilly.

Les úlceres i els mals intestinals i estomacals representen un dels mercats més sucosos, amb una facturació mundial d'un bilió de pessetes. Zanfac de Glaxo i el Tagamet de Smith Kline Beecham són dos dels deu fàrmacs més venuts del món.

En oftalmologia, amb 250.000 milions de pessetes de facturació durant el mateix exercici 1990, el laboratori Alcon, filial de Nestlé, juntament amb Merck, Allergam i Bausch &Lomb són els més especialitzats i controlen més del 80% del volum del negoci.

L'asma, per últim, i els antihistamínics contra l'al·lèrgia acaparen el 50% d'aquest segment que factura un bilió a l'any. Les seues medecines estrella són Serevent i el Flixotide de Glaxo, el Zaditen de Sandoz i els antial·lèrgics Hismanal de Johnson & Johnson, Claritin de Schering i els Seldane de Marion Merrel Dow.

Ignasi Pellicer

CANVIAR DEPÉN DE TU

VÓTA

UPV

UNITAT DEL POBLE VALENCIÀ

Pere Mayor

Les claus per entendre què hi ha en joc en les pròximes legislatives

La campanya electoral, de la A a la Z

Des del passat divendres 21 de maig sóm ja en plena campanya. Rebem missatges polítics a totes hores, des dels cartells, els diaris, la ràdio i la televisió. Aquest bombardeig ens fa perdre sovint una visió global del què ens juguem tots plegats el 6-J. Aquí en teniu les paraules-clau.

Abstenció. En les últimes legislatives (1989) no va votar el 30,05% del cens total espanyol (24,93% al País Valencià; 32,26% al Principat; 36,46% a les Balears). Tot fa pensar, però, que enguany el percentatge d'abstenció serà menor, ja que el resultat és més incert que fa tres anys.

Adéu (a les Corts). Alguns polítics no tornaran a ocupar el seu escó perquè no es presenten, com Adolfo Suárez o Herrero de Minón. Tampoc no repeteixen els renovadors d'IU Nicolas Sartorius, Cristina Almeida i Pablo Castellanos. Al Principat, destaquen les absències de Josep Maria Trias de Bes (CiU), de Carlos Navarro (PSC, implicat en el cas Filesa), de Duran i Lleida (CiU) i de l'ex-senador independent, Ferrer i Gironès. Al País Valencià, no repeteixen Assumpció Cruañes (PSPV, diputada des del 1977) ni els senadors del PSPV-PSOE Joaquín Ruiz Mendoza (per València) i Arturo Lizón (per Alacant). En total, 99 dels 350 diputats del Congrés i 93 dels 206 senadors en l'anterior legislatura abandonen. Molts altres que sí que es presenten podrien no sortir elegits.

Bipartidisme. És el perill del qual reneguen tots els partits tret dels dos grans. Argumenten que un sistema polític excessivament bipartidista empobreix la democràcia i ofega la veu de les minories. Però des del 1977 sempre hi ha hagut un bipartidisme més o menys aguditzat (primer UCD-PSOE, després PSOE-PP) i unes forces que difícilment superen la trentena de diputats (AP i PCE al principi; CiU, PNB, IU i CDS ara).

Centre. És l'espai més disputat en aquestes eleccions, tot i que només el CDS el porta en el nom i pot reclamar-se hereu de la ideologia del seu fundador, Suárez. Mai un polític que no es presenta ha estat tan lloat o posat com a exemple com han fet amb l'ex-president en aquesta campanya.

Coalicions. Se'n presenten 13 a tot l'estat. La més important, sens dubte, la de CDC i UDC, sota el nom de Convergència i Unió (es manté inalterable des del 1979). La Coalició Canària agrupa cinc partits, que ara governen aquella comunitat autònoma.

Comunisme. Ningú, ni el mateix Anguita, fa servir aquesta denominació ideològica, si no es per refusar-la. "Allò –referint-se als països de l'Est– se'n vingué avall, però això –el liberalisme–, tam-

Anècdotes

Se'n podrien explicar centenars, perquè si en alguna cosa és rica aquesta campanya és en fets curiosos o divertits: Joan Oliver, exclòs de les llistes d'Unió Valenciana per ser massa baix. Julio Anguita, multat per anar a 140 per hora en una autovia a Extremadura. Maragall i Serra, passejant en bicicleta per la Vila Olímpica de Barcelona. Pujol, obligat a prendre un megàfon a uns manifestants i a fer-lo servir per contestar-los. Roca, fent comentaris sobre l'empat entre el Rayo i el Reial Madrid en futbol –que afavoria al Barça–, però obviant a qualsevol menció futbolística una setmana després, quan van perdre els blau-grana a Oviedo.

Es clar que futbol i política no sempre són mons coincidents: a Palma, el partit entre el Mallorca i l'Atlètic de Bilbao, ajornat un dia perquè no coincidís amb el míting de Felipe González. En el mateix acte, Fèlix Pons era xiulat en començar el seu discurs en català per un públic majoritàriament forà. ERC buscava helicòpters sense la bandera espanyola a Andorra, però al final les traves burocràtiques pogueren més que els desitjos de Colom i

JORDI MORERA

Rahola. A València, tot eren presses i cops de colze a l'hora d'inaugurar el nou passeig marítim de la ciutat: Lerma i Albero (PSOE) feren els possibles per treure protagonisme a l'alcaldessa Barberà (PP). Unió Valenciana, sense gaire enrenou, aconseguia presentar candidatures a moltes províncies espanyoles i ser un dels pocs partits no estatals amb dret a espais gratuïts a TVE. A les Illes, el PSM posava en marxa dues iniciatives originals: regalar 25.000 alfàbregues (planta que diuen que allunya la tristesa) als simpatitzants i fer servir dues vaques (una de veritat i una fictícia) durant els actes de campanya.

I durant la campanya, encara n'hi haurà més, no pateixin.

bé", digué el líder d'Izquierda Unida a Santa Coloma.

Congrés: 350 escons en joc (majoria absoluta: 176). Les vuit circumscripcions que pertanyen als Països Catalans escullen 85 diputats (Barcelona, 32; València, 16; Alacant, 10; Balears, 7 –fins ara n'escollia només 6–; Tarragona, 6 –fins ara n'eren 5–; Girona i Castelló, 5 cadascuna; i Lleida, 4).

Debats televisats. És la gran novetat de la campanya d'enguany, provocada per l'existència de les cadenes privades. Per primer cop a la democràcia espanyola, els electors tindran ocasió de veure un cara a cara entre els dos principals candidats a la Moncloa. I per dues vegades, el dia 24 a Antena 3 i el dia 31 a Tele 5. Mentrestant, per anar obrint boca, s'han fet alguns debats sectorials interessants, que, per allò de la competència entre canals, han convertit la campanya en tot un espectacle. TVE ha quedat com la "dolenta" i no ha pogut evitar ser acusada, un cop més, de "veu del govern socialista". D'altra banda, TV3 s'ha guanyat antipaties perquè ha impedit la presència de representants d'ERC (tercera força al Parlament de Catalunya) als debats, tot al·legant que no té representació a Madrid.

Despeses institucionals. L'estat es gastarà 14.000 milions de pessetes en el procés electoral. Algunes xifres indicatives: hi haurà prop de 50.000 meses, 100.000 urnes, 600 milions de paperetes i 80 milions de sobres.

Dones. En les llistes actuals, el 32% dels candidats són dones (el 34% a IU, el 29,7% a IC, el 29'6% al PSOE, el 25,5% a ERC, el 22,5% a la UPV, el 22'2 % al PP i el 19,1% a CiU). Però en canvi només un 18,6% dels caps de llista són dones. Pilar Rahola (ERC per Barcelona) és l'única dona que encapçala una llista entre els principals partits dels Països Catalans. Altres dones que obren candidatura són les ministres socialistes Matilde Fernández (Cantàbria) i Rosa Conde (Jaén), com també la diputada del PP Isabel Tocino (Toledo). Carmen Romero, la dona de Felipe González, ha pujat un lloc a la llista de Cadis i ara va de número 2. Una curiositat: la primera dona musulmana que es presenta a unes eleccions (Mimona M. Haddu) va de cap de llista del PSOE per Melilla. En l'última legislatura, el 14'6% dels membres del Congrés eren dones (51 diputades), aquest percentatge era més del doble que en les anteriors legislatures (entre el 6% i el 7%).

Dreta. Té a les mans el retorn al poder que se li ha negat durant més de deu anys i no ho acaba de pair. Esperonada per les últimes victòries europees, fent grans esforços per enterrar el llast franquista, la nova dreta espanyola viu el seu millor moment.

Ecologistes: Malgrat el procés d'unitat entre les diferents organitzacions que es reclamen ecologistes, tenen molt difícil aconseguir algun escó parlamentari. La força que els verds tenen a França o a Alemanya no ha arribat mai a l'estat espanyol.

Economia: La situació econòmica marca més que mai la campanya electoral. El "dijous negre", amb la devaluació de la pesseta, l'augment de la desocupació a tres milions de parats i la pujada de la inflació interanual, va marcar un moment clau en el procés cap al 6-J. Tots els partits fan propostes per sortir de la crisi i les estadístiques són llançades com dards d'un a l'altre, sense comptar gaire amb els condicionants mundials que les provoquen.

Esquerra: Abandonada l'expressió pels socialistes, que prefereixen apel·lar al centre i a la moderació, el mot ha quedat circumscrit a l'òrbita comunista, així com a la de les diferents organitzacions nacionalistes de caire progressista (ERC-UPV-PSM als Països Catalans, EA-HB a Euskadi, BNG a Galícia). Si la dreta assolís la victòria, hi hauria segurament una recol·locació per l'esquerra, ja que estar a l'oposició fa veure les coses d'una altra manera. A França, alguns analistes han arribat a

Eslògans

No s'han lluït massa els partits a l'hora de triar els eslògans d'enguany. Fins i tot hi ha coincidències entre alguns d'ells. Els populars han canviat el del 89 (¡Paraula!) per un de més ambiciós (Ara, govern per a tots). L'expressió "Ara" també la fa servir CiU, afegint darrere un verb: "Ara decidirem". Condensa prou bé les intencions de la formació que encapçala Miquel Roca, però no causa l'impacte d'aquell "¡Força!" de fa quatre anys. La mateixa paraula de tres lletres l'ha escollida Unió Mallorquina per compondre una dita prou usual en català: "Ara va de bo".

Iniciativa per Catalunya fa servir-ne dos, d'eslògans. El que diu "No t'hi conformis" ja l'usaren el 89. Més innovador és l'altre: "IC, és clar que sí". EUPV i EU de les Balears repeteixen allò de "L'alternativa necessària" i juguen també amb els monosíl·labs: "EU, sí". El PSC s'ha decidit per una fórmula que ja va donar bons resultats l'any 86, insta a votar "futur" i demana que es faci "pel progrés de la majoria". Aquest darrer és el mateix lema que, en castellà, fa servir el germà gran, el PSOE, després de repetir durant la pre-campanya "Així se hace el cambio".

ERC ha diversificat els seus eslògans, segons es tracta del Principat o de les Balears. Mentre en el primer cas l'eslògan és més inflamatori ("Pels catalans. Per Catalunya"), a la comunitat insular s'el·ludeix la paraula Catalunya i s'opta per referir-se a l'enemic: "Madrid ens roba. Cap a la independència". El PSM-ENE també utilitza una referència a la capital de l'estat en el seu eslògan "Per defensar-te a Madrid". La UPV recupera una part del lema de la seva recent campanya contra l'espoli fiscal i anuncia que "Canviar depèn de tu". Els regionalistes d'Unió Valenciana parlen de "La força d'un poble". Sens dubte, els eslògans més originals són aquests dos: "Ni Pacheco ni Alejandro, Andalucía" (PA) –en referència als dos escindits del partit– i "Los demás te prometen la Luna, nosotros te garantizamos la Tierra" (Los Verdes de Salamanca).

RAFA GIL

dir que ser d'esquerres –ara que ja no hi ha blocs militars ni grans utopies– és senzillament lluitar contra la dreta.

Europa. Les referències europees també han estat constants durant la pre-campanya. Qui més qui menys ha volgut rebre un copet a l'esquena per part de líders dels països capdavanters de la CE. Així, José María Aznar visitava l'alcalde de París, Jacques Chirac, el 14 de maig, i el primer ministre britànic John Major, el 17. De la seva banda, González rebia el premi Carlemany a Aquisgrà el passat dia 20, després d'entrevistar-se amb el canceller Helmut Kohl (que ha de rebre Aznar el dia 2 de juny, just abans de les eleccions). Pujol, Lerma, Maragall i altres polítics van acompanyar González a Alemanya. Uns dies abans, Roca no havia desaprofitat l'ocasió de fer-se la foto amb Simone Veil, ex-presidenta del Parlament Europeu.

Filesa. L'afer de corrupció que més mal ha fet a Felipe González, fins al punt que va haver de demanar disculpes per la televisió als ciutadans. La mà que ha jugat Aznar per intentar tapar els problemes de la mateixa classe a l'interior del PP.

Finançament (autonòmic). La possibilitat de la cessió d'un tram de l'IRPF marca bona part de les possibilitats de pacte entre els partits nacionalistes i el patit que guanyi les eleccions. El 15% d'aquest impost que deixaria de ser gestionat per l'estat és motiu de fricció en l'interior dels socialistes, ja que mentre el PSC i diverses federacions del PSOE el reclamen (tot i que no consta en el programa electoral), altres membres del fins ara partit del govern s'hi oposen aferrissadament en nom d'un suposat perill de desmembració d'Espanya.

Grups parlamentaris. En l'última legislatura, al Congrés n'hi havia set. De més gran a més petit, eren: Grup Socialista (175), Grup Popular (106), Grup d'EU-IC (18), Minoria Catalana (18), Grup del CDS (14), Minoria Basca (5) i Grup Mixt (14, format per set forces polítiques minoritàries).

Independents. La incorporació del jutge Baltasar Garzón com a independent darrere Felipe González a la llista de Madrid va ser el punt d'inflexió de la llarga pre-campanya. S'ha parlat de la gran carta amagada del PSOE, el cop d'efecte que ha canviat totes les perspectives electorals. Però d'independents n'hi ha més i a tots els partits: un altre jutge, Ventura Pérez Mariño, va de cap de llista del PSOE per Lugo. La soprano Montserrat Caballé tanca la llista de CiU per Barcelona, com a independent de prestigi. Un altre cantant líric, el tenor Alfredo Kraus, participa en la llista del Partit de Gran Canària (PGC). Fora de les candidatures, el PSC s'ha endut la palma fitxant independents: el director teatral Albert Boadella, l'humorista Miguel Gila, la vedette Sara Montiel...

Ministres. Allò que algú estaria disposat a oferir a canvi de suport parlamentari a un govern sense majoria absoluta. Hi ha polítics que, tot i tenir-hi vocació, poden no arribar a ser-ho mai.

Monarquia. Sembla un tema intocable, però no ha restat al marge de la pre-campanya. Una referència al progrés assolit durant el regnat de Joan Carles I en comparació al de Carles III, feta per González en un míting, va aixecar fortes crítiques de tots els altres partits. Acusen el PSOE de voler apropiar-se del prestigi de la corona.

Moncloa. Palau on resideix el president del govern espanyol. Residir a la Moncloa és l'aspiració de tot candidat, encara que ara per ara, és un privilegi reservat a dues persones: l'actual ocupant, Felipe González, i el cap de l'oposició, José María Aznar.

Nacionalisme. Més protagonista que mai, ja que dues forces autoanomenades nacionalistes –les espanyoles no se'n fan dir, tot i que potser ho son més– podrien tenir la clau de la governabilitat de l'estat. D'altra banda, es preveu un avanç del nacionalisme d'esquerra al Principat, però també al País Valencià i a les Balears.

Recompte (de vots). En les anteriors legislatives, va ser el malson dels polítics, per les nombroses impugnacions que es feren a tot arreu i que obligaren a repetir les eleccions en algunes circumscripcions. La majoria absoluta del PSOE depenia d'un sol escó i això va fer que es miressin amb lupa totes les possibles irregularitats. Si enguany la situació conclou en un resultat encara més ajustat, aquest procés –que va alentir fins a l'exasperació la posada en marxa de les institucions legislatives– podria repetir-se.

Senat. 206 senadors (majoria absoluta: 104). Els Països Catalans n'escullen 33 (quatre per cada circumscripció, excepte Balears, que n'escull 5 –tres per Mallorca, un per Menorca i un per Eivissa-Formentera–). [Vegeu l'article sobre la reforma del Senat en les pàgines 18 i 19].

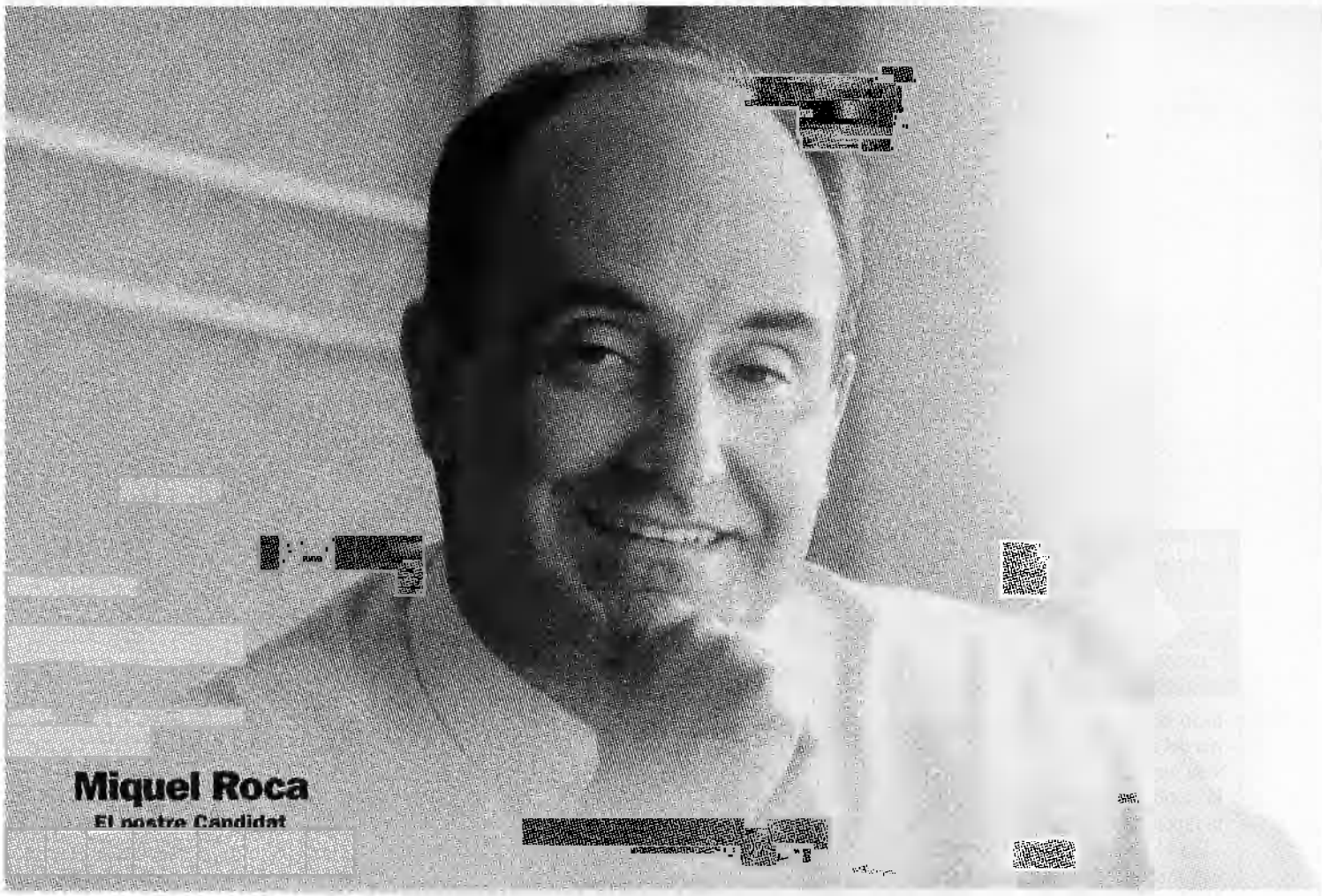
Sindicats. No demanen el vot per ningú, però tampoc no són neutrals. "Ens preocupa que guanyi la dreta, però tampoc seria el caos, diuen Redondo i Gutiérrez. En general, els dos sindicats majoritaris (UGT i CCOO) són més crítics amb el PP que no pas amb el PSOE, tot i que hi veuen polítiques econòmiques i socials semblants. Les eleccions han evitat que s'aprovés la Llei de Vaga, que s'havia pactat amb els sindicats, i això els ha exasperat més.

Socialisme. Ha governat amb relativa tranquil·litat durant deu anys i mig. Però ha anat perdent poder en tots els fronts: autonòmic, municipal, en la societat civil. Els escàndols de Juan Guerra i més endavant, de Filesa, n'han anat erosionant la imatge i ara s'enfronta amb la seva prova de foc: vèncer per quart cop amb propostes ja gastades i amb un ambient social en contra.

Sondejos. Cada vegada se'n fan més i cada vegada difereixen més entre ells: uns donen un cert avantatge al PSOE mentre que d'altres parlen de virtual empat o fins i tot, assenyalen que la dreta va davant. En una cosa coincideixen: no hi haurà majoria absoluta i el CDS desapareixerà pràcticament del mapa.

Votants. 30,5 milions d'electors, quasi un milió més que el 1989, quan el cens era de 29.662.690 persones (de les quals 4.709.819 al Principat, 2.841.594 al País Valencià i 550.619 a les Illes Balears).

Joan Vila i Triadú

La gran oportunitat

El projecte socialista de l'any 82 s'ha esgotat. Ara comença una nova etapa en la vida política espanyola. Ara ja podem assegurar que qualsevol nova majoria de progrés i d'estabilitat, europea i moderna, passa per Convergència i Unió.

Tenim la gran oportunitat de canviar la direcció de la política econòmica, afavorint l'economia productiva, creant nous llocs de treball, afavorint la pagesia i el comerç; apropant-nos més als problemes i a les necessitats de la gent.

Tenim la gran oportunitat d'avançar en el procés autonòmic, d'acord amb les aspiracions de Catalunya. Ara és l'hora d'un nou estil en l'acció política.

Ara, decidirem

CONVERGÈNCIA I UNIÓ

L'únic Grup Parlamentari Català a Madrid

El Senat espanyol, pendent de reforma per després del 6 de juny

El laboratori senatorial

La convocatòria d'eleccions anticipades va deixar aturada la reforma del Senat. Ara, les forces polítiques han fet propostes per aprofundir-la, continuar-la o rebaixar-la. El debat sobre la cambra alta s'ha convertit en un test sobre l'evolució de l'estat de les autonomies.

La convocatòria anticipada d'eleccions va deixar pendents moltes qüestions. Una d'elles, la reforma del Senat. El 28 d'abril s'havia de posar a votació la ponència de reforma del reglament, que preveia una reestructuració de la cambra per potenciar-ne la funció territorial.

Era el fruit d'un llarg debat, iniciat al desembre de 1987, aturat diverses vegades, i que finalment dugué a un consens. El nou reglament establia com a innovació principal la creació d'una Comissió General de les Comunitats Autònomes, en la qual, a més dels senadors, podrien participar els presidents de les comunitats o els seus consellers, i el president del govern, per debatre exclusivament assumptes autonòmics. En aquesta comissió, que es reuniria un cop a l'any, es podrien utilitzar, a més del castellà, aquelles llengües que tinguessin caràcter d'oficials en alguna comunitat autònoma. L'acord va ser subscrit pel portaveu del Grup Socialista, Manuel Jaime Barreiro, el portaveu del Grup Català, Joaquim Ferrer, el portaveu del Grup Basc, Carmelo de Renobales, i pel portaveu del Grup Mixt, Miguel Ángel Barbuzano. El Grup Popular es va negar a signar, en desacord amb l'ús de les llengües oficials de les comunitats.

Ara aquest acord torna a estar en suspens, pendent dels resultats del 6 de juny, i el tema s'ha convertit en controvèrsia electoral, especialment pel que fa als grups nacionalistes. Aquests, i principalment CiU, han convertit la reforma del Senat en un test a l'evolució de l'estat de les autonomies, en el sentit del reconeixement o no de la plurinacionalitat de l'estat. És el laboratori on s'experimenta el futur model d'estat.

De moment, però, amb les eleccions pel mig, la reforma del Senat torna a penjar d'un fil. L'acord a què van arribar PSOE, CiU, PNB i Grup Mixt es podria veure anul·lat. En primer lloc, una victòria electoral del PP obligaria com a mínim a tornar a començar les negociacions, i, vista l'actitud que han mantingut fins ara, és clar que els resultats serien diferents.

En segon lloc, els programes electorals de les dues formacions polítiques majoritàries, PSOE i PP, no recullen la totalitat de l'acord signat. Òbviament, el PP n'està molt lluny. El seu programa recull només la voluntat de "reforçar" el Senat com a cambra de representació territorial. Però el programa del PSOE no fa tampoc una referència explícita a l'acord. Tot i manifestar la voluntat d'"adequar el Senat a la nostra estructura territorial", no concreta més, excepte que la reforma no ha d'excloure "la possibilitat de procedir a una reforma consensuada d'algun precepte constitucional". El programa afegeix només que es considera "positiu" que la reforma inclogui "fórmules" encaminades a facilitar l'encontre dels pre-

La reforma del Senat espanyol està aturada. ARXIU

sidents autonòmics amb el president del govern.

Res, doncs, pel que fa a l'ús de les llengües que no són la castellana, tema que els nacionalistes consideren cabdal per qualsevol aprofundiment del caràcter territorial de la cambra. Començant per CiU, i seguint per IC, ERC, UPV, PSM i UM, reclamen l'ús del català a la cambra alta, en el marc d'una àmplia reforma que té en cada partit diversos graus. Però també el PSC, pel que fa al Senat, té una posició, si no discrepant, sí més explícita que la del PSOE. Els socialistes catalans subscriuen la proposta dels seus socis estatals però hi introdueixen dos nous preceptes. En el seu manifest-programa, recorden l'acord de la passada legislatura i proposen l'ús de totes les "llengües espanyoles a la Comissió de les Autonomies" i també una "descentralització de la localització de les seus" del Senat o d'alguna de les seves comissions. Aquestes proposicions recullen, de manera més suau, la proposta de Pasqual Maragall.

L'acord a què es va arribar abans de la dissolució de les Corts no va satisfer cap de les forces nacionalistes dels Països Catalans. Inclús CiU, signatària de l'acord, el va qualificar de positiu, però només com un "primer pas". Ara, després de la convocatòria d'eleccions, la coalició nacionalista es veu capaç d'incidir més en el disseny de les polítiques i decisions estatals i, pel que fa al Senat, propugna una reforma més àmplia. Significativament, Miquel Roca, en el seu discurs de proclamació com a candidat, parlant del pacte per la reforma del Senat, afirmava: "No tinc cap inconvenient a dir que suscitava entre nosaltres, en CiU, recels i matisacions prou coneguts pel seu caràcter minso i limitat, però que no dubtàvem a qualificar-lo com un pas positiu". En to d'advertència i recordant el vot en contra del PP –"n'hi havia que ni això volien"–, Roca va assegurar que "a partir d'ara el punt de partida haurà de ser més generosament interpretat". CiU en aquesta campanya ja no parla de cambra de representació territorial sinó de cambra de les nacionalitats i regions, i planteja en el seu programa una reforma de la Constitució que inclogui també un canvi en el sistema d'elecció dels senadors. Segons el programa electoral, la reforma del Senat hauria de possibilitar també la formació de grups territorials –i no per partits– i l'ús de totes les llengües oficials –parla directament de Senat, sense especificar comissions–. CiU també proposa la creació d'oficines de representació per als governs de les comunitats, i la participació de les comunitats autònomes "en la formació de la voluntat de l'estat" quan les seves competències puguin resultar afectades per l'acció de la CE.

Des de l'esquerra nacionalista, hi ha altres propostes. Totes coincideixen en l'ús ple de la llengua, però cadascuna de les formacions introdueix matisos. Iniciativa defensa una reforma de la Constitució per donar caràcter territorial al Senat, i que la circumscripció electoral sigui la nacionalitat o regió. ERC defensa la "composició nacional" del Senat, mitjançant l'establiment de "grups suprapolítics" que representin les nacions de l'estat. UPV, partint de la premissa que el Senat és una "figura retòrica que no caldria que existís", defensa la representació per comunitats autònomes. El PSM també defineix el Senat com "un luxe que no s'adiu amb els principis més elementals de la racionalitat institucional", i proposa, també en la línia de la territorialització, modificar la Constitució i que els senadors siguin designats exclusivament pels parlaments autonòmics. Finalment, Unió Mallorquina "no vol entrar a discutir" la necessitat d'una reforma constitucional, però reclama la representació per autonomies, totes amb el "mateix pes".

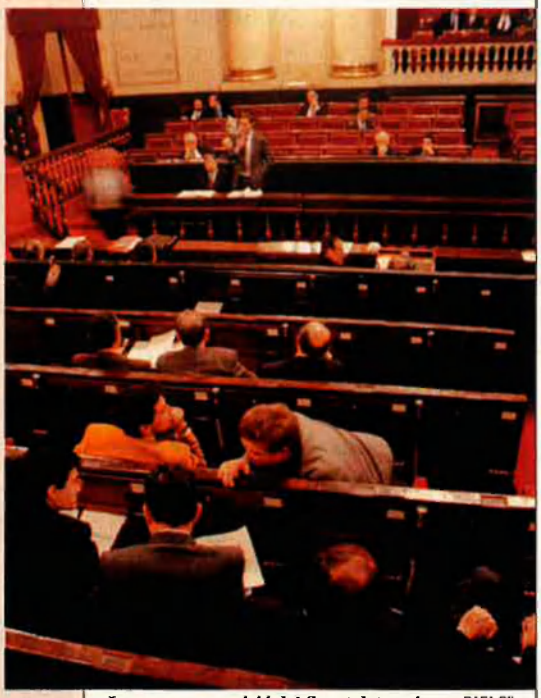
Pere Martí

"Cohabitació bicameral"

Fins ara les dues cambres amb què funciona la democràcia espanyola havien tingut el mateix color. La majoria que controlava el Congrés, controlava també el Senat. Aquest fet, sumat a la condició de cambra de segona lectura i a la seva manca de representativitat territorial, ha fet que el Senat no tingués gaire protagonisme en la vida parlamentària i política espanyola. Era una institució de tràmit formal, amb escassa incidència. Ara això pot canviar. A banda de la possible reforma amb criteris territorials, incerta i vacil·lant segons qui obtingui majoria, l'aritmètica electoral podria fabricar un nou disseny: un Senat amb majoria diferent a la del Congrés. Tot i que qualsevol predicció encara és molt arriscada, les expectatives de vot assenyalen un resultat molt igualat entre els dos grans partits, PSOE i PP. Si aquesta diferència fos molt mínima, tot i que el PSOE aconseguís mantenir més diputats al Congrés, el PP podria tenir més senadors. O en tot cas, a manca de majories absolutes, es podrien configurar majories pactades diferents a cada cambra, on entrarien en joc les minories, sigui IU, o siguin els regionalistes o nacionalistes diversos.

Aquest fet, tot i que genera expectació i dóna més rellevància als candidats a la cambra alta, no s'ha traduït en un reforçament polític de les llistes. En el cas dels partits majoritaris, sovint és degut al fet que aquests envien els seus senadors més actius, els que tallen el bacallà, mitjançant la designació parlamentària autonòmica. Les llistes pel Senat sovint deixen lloc a independents com és el cas de Victòria Camps, pel PSC, o Sixt Cambra, per CDC, que van acompanyats per pesos pesants o històrics com el socialista Jordi Maragall o la convergent Carme Servitge, o Lluís Hernández en el cas d'IC. ERC ha optat per la joventut de Rut Carandell i la veterania civil d'Albert Bertrana. A les Illes, predominen noms de partit, com Josep Canellas, germà del president del govern Balear; Jeroni Albertí, per UM; i Pere Sampol, pel PSM. Al País Valencià destaquen també els homes de partit, com Pedro Agramunt, pel PP, i el socialista Alfons Cucó.

P. M.

La nova composició del Senat determinarà l'abast de la reforma. RAFA GIL

On són i què fan els caps de llista del 77

¿Què se n'ha fet, d'aquelles flors?

Han passat setze anys de les primeres eleccions legislatives. Han canviat moltes coses, i una de les que més, els candidats dels partits. Molts han abandonat l'activitat política, uns altres hi continuen en segon pla i uns pocs, molt pocs, s'hi mantenen, encara avui, en primera línia.

Un repàs de les fotografies que omplen aquestes pàgines ja dóna una primera idea de com han canviat les coses des d'aquell 15 de juny de 1977. A Catalunya, cap dels qui llavors van ser caps de llista al Congrés per la circumscripció de Barcelona no es manté exactament en aquest lloc preferencial; només un fa un paper de primera línia en la política catalana: Jordi Pujol, que al 77 va sortir escollit diputat a Madrid per la llista del Pacte Democràtic i que avui, després d'una evolució prou coneguda, és president de la Generalitat. Joan Raventós, que resultà guanyador l'any 77 com a cap de llista del Socialistes de Catalunya, és avui president del PSC i diputat al Parlament de Catalunya, càrrecs que exerceix en un discret segon pla, darrere Obiols, Maragall, Serra i altres figures del socialisme català. La tomba política de Raventós va ser la seva derrota davant Pujol en les autonòmiques del 1980.

Un cas similar és el d'Heribert Barrera, que fou cap de llista d'una estranya coalició entre ERC i el PTE anomenada "Esquerra de Catalunya". Avui és president d'ERC (un càrrec més aviat honorífic) i eurodiputat a Estraburg.

Pel PSUC es va presentar com a cap de llista, en aquelles primeres eleccions, Gregori Lòpez Raimundo. Avui, l'històric dirigent comunista català està retirat de la vida política, per més que manté el seu carnet del PSUC i dóna suport a Iniciativa per Catalunya.

L'any 77, l'opció de centre a Catalunya era representada per dos homes: Anton Canellas, cap de llista per Unió de Centre i la Democràcia Cristiana de Catalunya, i Carles Sentís, número 1 per Barcelona de l'extinta UCD. L'intent de Cañellas d'articular un espai centrista català va resultar

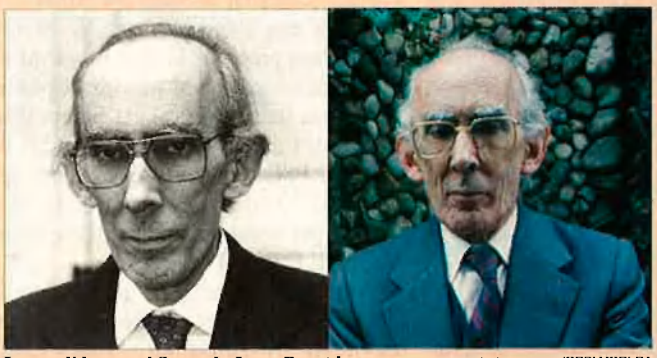

Joan Raventós. El 15 de juny del 77 va guanyar. Tres anys després havia de ser president de Catalunya, però Pujol el va condemnar a l'ostracisme. Avui està en segona línia. ARXIU

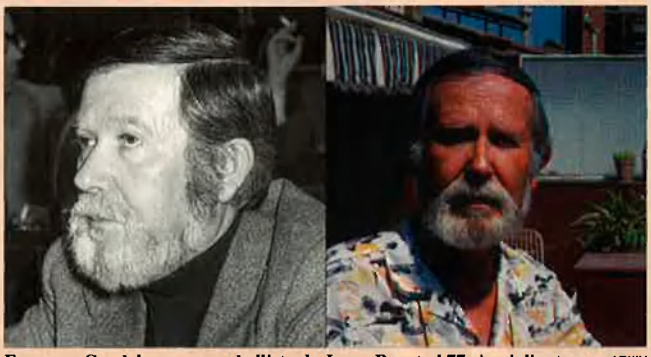

Lluís Maria Xirinacles. L'any 77 s'asseia davant la Model. Després va passar quatre anys a peu dret al Senat. Uns anys de silenci, i ara vol tornar des de l'esquerra independentista. C. PUÉRTOLAS

Setze anys després

La candidatura al Senat de Josep Benet ho va arrossegar tot en aquelles primeres eleccions. Ha deixat la política i es dedica exclusivament a fer d'historiador des d'un organisme adscrit a la Generalitat. JORDI MORERA

Francesc Candel, company de llista de Josep Benet al 77. Avui, l'autor d'*Els altres catalans* continua colpejant les consciències amb els seus llibres i articles als mitjans de comunicació. ARXIU

Anton Canellas ha estat absolutament apartat, gairebé marginat, de la vida política catalana després de la seva aventura centrista del 77. Anys després, ha tornat a trobar ei seu lloc com a Síndic de Greuges. ARXIU

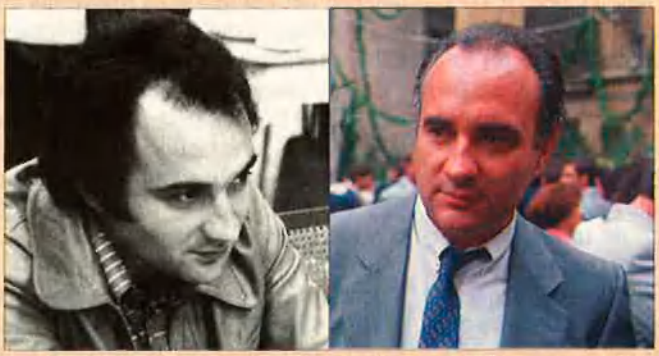
Fidel a les seves conviccions dretanes, l'empresari i comissari europeu Abel Matutes es manté, igual que fa setze anys, en el mateix partit de Fraga. Si bé enguany no es presenta, la seva influència en el PP balear és gran. ARXIU

Jeroni Albertí no s'ha mogut del centre polític. L'any 77 ho va intentar com a senador de la UCD. Després fundà el partit autonomista, avui nacionalista, Unió Mallorquina. Com fa quinze anys, es presenta al Senat. JOAN CELIA

Fèlix Pons, màxima expressió de la supervivència política. Quan els illencs li van dir que no el volien de president, se'n va anar a Madrid. Des del 77 encapçala la llista del PSOE al Congrés. ARXIU

Josep Lluís Albinana és el gran oblidat. Cap de llista del PSOE a València, artífex del pacte autonomista i posteriorment marginat pel seu mateix partit. Actualment fa de jutge a Castelló. RAFA GIL

Alfons Cucó, professor universitari i autor d'obres clau del valencianisme polític. Des del 1977 és el senador més votat del País Valencià. Enguany s'hi torna a presentar pel PSOE. RAFA GIL

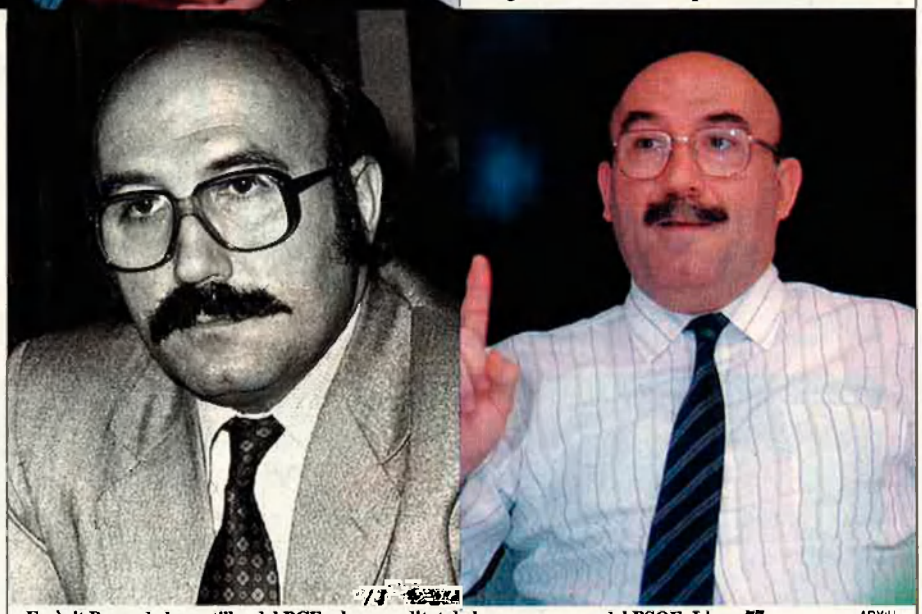

Josep Melià. S'ha mantingut sempre en el centre polític. I en la dreta dels negocis. JOAN CELIA

frustrat i va abandonar la política. Durant tots aquests anys s'ha dedicat a les seves activitats privades fins que, fa pocs mesos, va reaparèixer en qualitat de Síndic de Greuges. Sentís també va abandonar la política immeditament per tornar al periodisme, la seva activitat natural. Ha estat degà del Col·legi de Periodistes de Catalunya i avui és col·laborador i comentarista en diversos mitjans de comunicació.

Un altre cas paradigmàtic és el de l'opusdeista i ex-ministre de Franco, Laureà Lòpez Rodó, que fou el número 1 de la llista d'Aliança Popular-Convivència Catalana. Tragué escó, però avui es dedica al seu bufet d'advocat.

En les candidatures al Senat també hi ha casos espectaculars d'allunyament de la vida política: per l'Entesa dels Catalans, per exemple, l'any 77 es van presentar Josep Benet i Francesc Candel, que ho van arrossegar tot. Avui Benet es dedica exclusivament a la seva tasca d'historiador, oferint-nos sucoses polèmiques, com la relacionada amb el retorn de Tarradellas. Candel, per la seva banda, escriu llibres i col·labora amb mitjans de comunicació en la seva croada paticular per la causa dels més desafavorits. Qui també va obtenir llavors l'acta de senador fou l'independent Lluís Maria Xirinachs. La crueltat de la *realpolitik* va fer que plegués, decebut per la traïció dels majoritaris. Després de molts anys de silenci, ara sembla que l'il·lusiona la recent creada Assemblea d'Unitat Popular, un organisme d'esquerra independentista i alternativa radical.

Emèrit Bono, de les patilles del PCE a la comoditat de la casa comuna del PSOE. L'any 77 deien que era un "bon comunista". Avui és portaveu del govern socialista valencià, lloc des d'on genera tantes o més anècdotes que Rosa Conde. ARXIU

A les Illes ens trobem amb dues trajectòries convergents: Jeroni Albertí (candidat al Senat l'any 77 per UCD) i Josep Melià (número 1 al Congrés per la Unió Autonomista, un partit creat per ell mateix, que després va desaparèixer). El primer va crear Unió Mallorquina i apostà també per l'operació Roca del 1986. El 1991 va abandonar la política, després de dures lluites internes a UM, però ara hi ha tornat de la mà de "Sa Princesa", Maria Antònia Munar. Enguany es presenta pel Senat. En aquesta nova UM Albertí s'ha trobat amb Josep Melià que, després de fer la travessia del desert amb el CDS de Suárez, s'ha dedicat als seus lucratius negocis personals, però que ara ha acabat com a vice-president d'UM. També ha sobreviscut Abel Matutes (candidat al Senat per AP al 77), però més des d'un segon pla. Si bé enguany no es presenta, la seva llarga mà és al darrere de qualsevol moviment polític de la dreta balear. Un cas de supervivència política és el de Fèlix Pons. Cap de llista pel PSOE ininterrompudament des de l'any 77, ha sabut col·locar-se a Madrid per continuar liderant les llistes del PSOE balear al Congrés.

No ha tingut tanta "sort" qui fou cap de llista dels socialistes valencians i primer president pre-autonòmic, Josep Lluís Albinana. Després de ser oblidat –injustament, segons molts– pel PSOE, s'ha dedicat a les seves activitats privades. Actualment és jutge a Castelló. Qui ha tingut més habilitat per a sobreviure en les giragonses polítiques és Emèrit Bono, número 1 del PCE valencià fa setze anys, reconvertit posteriorment al socialisme moderat del PSOE, on ha trobat una còmoda posició: conseller d'Administració Pública i portaveu del govern de Lerma.

Un que sempre ha estat dins el socialisme, Alfons Cucó, que al 77 es va presentar pel PSPV, ha estat durant aquests anys sistemàticament el senador més votat del País Valencià. Enguany també es presenta per a la Cambra Alta.

Qui fou número 1 per la UCD a València, Emilio Attard, és un altre dels qui van deixar fa temps la política. Avui, plàcidament retirat, és el patriarca de la dreta valenciana.

Eduard Voltas

PELS CATALANS, PER CATALUNYA

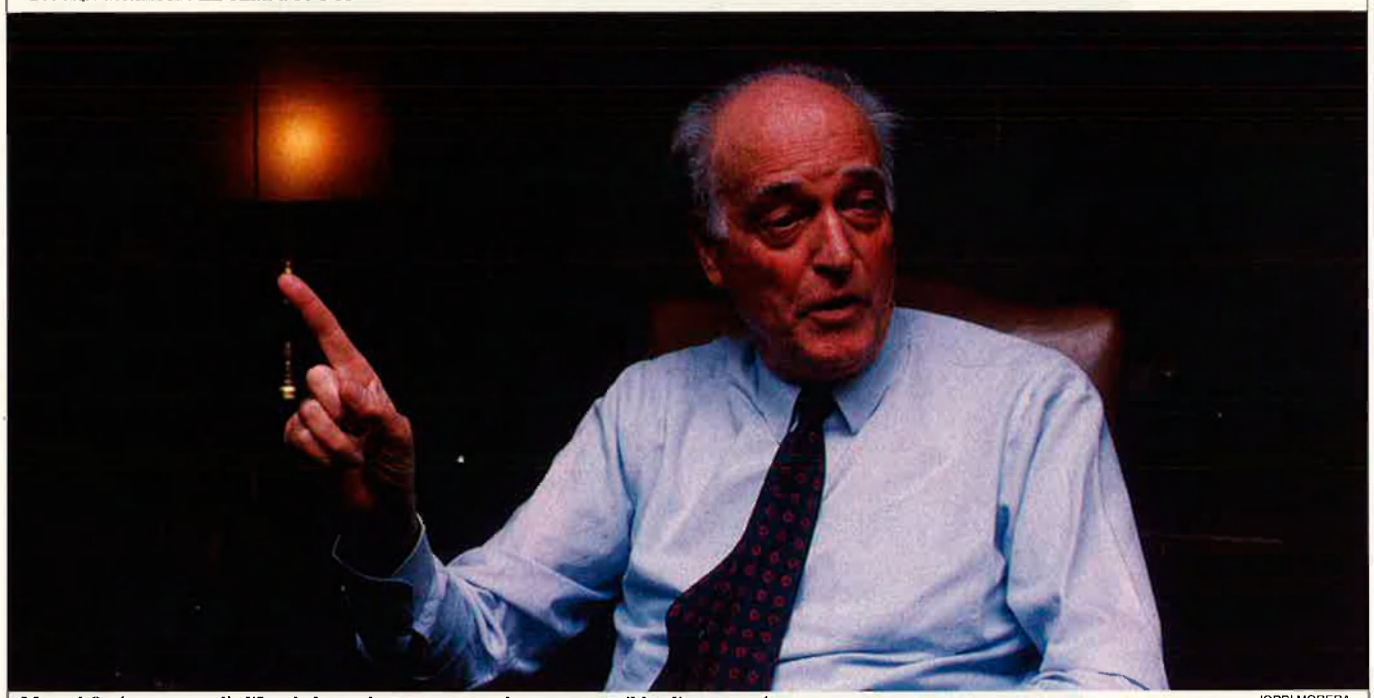
VOTA

Àngel Colom

Secretari general d'Esquerra Republicana de Catalunya

Cap a la Independència

ERC

Manuel Ortínez, un català d'Igualada que ha conegut tots els ressorts sensibles d'aquest país. JORDI MORERA

'Una vida entre burgesos', les memòries de Manuel Ortínez disseccionades a EL TEMPS

La vida després d'Ortínez

L'"assessor d'empreses" Manuel Ortínez ha escrit unes memòries, publicades per Edicions 62, en què repassa la seva intervenció en alguns dels episodis més transcendentals de la política i de l'economia catalanes dels darrers quaranta anys. L'home-que-ho-sabia-tot ho conta gairebé tot.

Conseller del Consorci d'Industrials Cotoners, director del Banc de Bilbao a Catalunya, director de l'Instituto Espanol de Moneda Extranjera, assessor de la banca privada suïssa, estret col·laborador de Josep Tarradellas i segon conseller de governació de la Generalitat provisional... El currículum de Manuel Ortínez –tots aquests càrrecs i una cultivada imatge d'estrateg a l'ombra– ha convertit, ja abans d'eixir al carrer, les 120 pàgines de *Una vida entre burgesos* en el llibre més esperat d'aquesta primavera agònica.

EL TEMPS us ofereix, escapçats i trossejats, alguns dels millors fragments d'unes memòries que no seran, malgrat les expectatives, cap bomba de rellotgeria. Hi ha –cal suposar-ho– informació reservada, o, si més no, informació que el lector intueix *apartada* en unes memòries curtes, massa curtes, que haurien de ser el preludi –tot i que no ho seran– d'aquell llibre sobre la burgesia que Manuel Ortínez hauria volgut encomanar a Josep Pla. De moment, i potser per sempre, aquí en teniu un primer tast.

DINERS

Burgesia i destí: Sempre hi ha un moment o altre en què una burgesia es creu genial i un altre en què tot es perd.

Burgesia i catalanisme: La burgesia havia acceptat que el fenomen del catalanisme havia deixat d'existir. Hi havia uns vencedors que dictaminaven la desaparició de Catalunya i ella, la burgesia, formava part d'aquests vencedors.

Burgesia i límits: La capacitat d'adaptació de la burgesia catalana tenia, evidentment, una fonamentació considerable: la lluita contra el franquisme era d'una inutilitat absoluta.

Burgesia i ingenuïtat: Conec els retrets que gent com Gaziel han fet a la burgesia catalana de postguerra. "Els hereus de Cambó van ser políticament estèrils i van dedicar-se només al guany fàcil" (...) Gaziel demanava un impossible: demanava a la gent que fos virtuosa, potser perquè ell era un rousseaunià. Suposar que l'home és bo de natural era i és una poderosa ximpleria.

Finances: En la meva dedicació al món de les grans finances vaig tenir durant molt de temps la mateixa sensació que ha de tenir la papallona amb la llum. No puc negar que aquell món va ser per a mi enormement atractiu. Vaig experimentar, al mateix temps, les inevitables dosis de repugnància, generades bàsicament per les experiències dels qui confonen diners i poder, una de les grans i malèfiques confusions del nostre temps. Tot plegat és possible que hagi contribuït a afermar el meu escepticisme, el meu cinisme, si es vol exagerar, que em fa un home desagradable en certs moments. No he pogut fer-ne més. En tot cas, la papallona ha

evitat cremar-se. No sé si ha estat un triomf.

VICIS

Bacanals: Una eufòria semblant, igualment violenta, vaig viure-la a Barcelona, a l'estiu de 1939, en un dinar que va fer-se al Palau Nacional de Montjuïc en honor dels ex-combatents. Certament, jo formava part de l'exèrcit vencedor, però no sé ben bé què hi feia. Era un gran dinar, amb més de 5.000 persones a taula. Vaig assistir a un acte que tenia totes les característiques de la bacanal romana amb els excombatents sobre la taula, ballant, cantant, cridant i trencant plats, gots i ampolles. No sé qui pagava, però sospito que anava a compte de l'Ajuntament de Barcelona, a compte de Mateu. Va ser deplorable, és clar. Però comprensible: la incertesa de tres anys de guerra s'havia convertit finalment en un espectacle sota les columnates del gran saló oval del Palau.

Alcohol: Llavors, tots teníem a Barcelona un estómac més aviat prim i una mica d'alcohol dolent produïa unes disbauxes monumentals i una satisfacció immediata. No hi havia més luxes: no es podia viatjar ni la tecnologia domèstica amb la TV aportava com ara grans novetats. El luxe i la satisfacció eren molt primaris.

Putes: Al Marfil, però sobretot a La Punalada, hi paraven Virgínia i les seves pupil·les. Jo l'havia vist lligant tràmits amb alguns industrials cotoners als sopars de La Puñalada. Era una senyora de mitjana edat, que vestia amb una gran discreció i que era una serena, perfecta funcionària. Un dia vaig fer referència a *La Vanguardia*, en una entrevista de Lluís Permanyer, a la personalitat de Virgínia i alguns néts d'aquests burgesos van deixar de saludar-me. País estrany...

ESCRIPTORS

Josep Pla i la pregunta moral: ¿com és que un home amb tanta qualitat, amb tanta sensibilitat davant la literatura i altres formes de l'art, podia haver passat tantes hores de la seva vida entre putes?

Pla i l'escriptor útil: Vaig poder gaudir durant 25 anys del Pla brillant, del Pla de la gran època. Del Pla que havia tornat al Mas per recloure's com un monjo i elaborar la seva obra de reconstrucció literària d'un país perdut. Del Pla de Llofriu, un home amb cap càrrec de consciència per haver ajudat Franco, però sí amb la consciència que aquest país havia quedat arrasat.

A partir dels 70, l'edat pesava i se li van accentuar els trets del caràcter més àcids, més ingrats. Algunes persones de l'entorn en van abusar, el van utilitzar per distreure's. Ell n'era perfectament conscient. Em deia que els homes de cultura sempre havien servit per a això, per distreure els poderosos i accedir als palaus només per la porta de servei, per cobrar miserablement les seves obres d'art. Es considerava, sense pretensions i sense modèstia, un home d'aquesta mena.

Pla i la fi de les patums: Pla és l'últim gran personatge. En realitat correspon ja a una altra època. Els grans homes s'han acabat, s'han extingit com els mamuts. No és malenconiós. No és cap pretensió. ¿On són els grans homes? Joan Fuster va optar per la marginació i la mandra. Quan va acabar-se el franquisme va córrer l'espècie que els calaixos dels artistes, dels escriptors, eren plens a vessar. ¿Què va sortir dels calaixos? No voldria ferir ningú, però sembla que Josep M. Espinàs potser hauria de ser un gran home; que Sagarra és una cosa i "el nen" tota una altra; que Manolo Vázquez Montalbán, que tinc en gran estima i que és un home d'una extraordinària intel·ligència, està devorat pel cinisme.

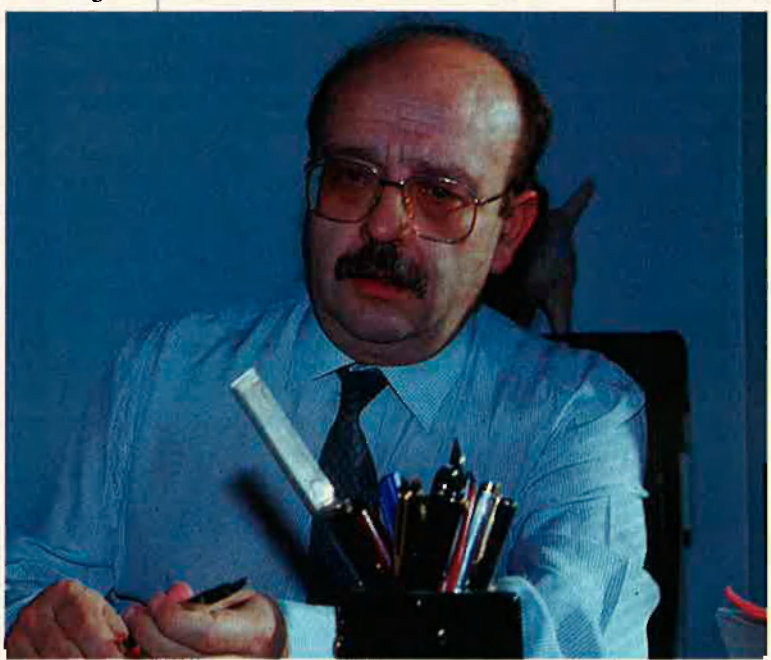
La mort de Josep Pla simbolitza el final anunciat dels "grans homes". ARXIU

POLÍTICS

Tarradellas i el somni possible: El que nosaltres havíem de fer, el que vam intentar fer, era convenir amb la monarquia espanyola la separació de Catalunya de la resta d'Espanya i arribar després a un pacte basat en la unió personal, en el pacte entre Catalunya i la monarquia mitjançant el vincle d'una mateixa forma d'estat. Això era el tarradellisme ja als anys cinquanta. Això mateix que ara sembla plantejar, d'una manera encara no explícita, el president Pujol en la seva actual estratègia política. Unió personal...? Tarradellisme dels anys cinquanta.

Tarradellas i Richelieu: Tarradellas havia llegit amb molta atenció la història de França. Em deia que jo era el *père Joseph*, el conseller que darrera la cortina inspirava la política del cardenal Richelieu. Però jo no era exactament el *père Joseph*. Ell sí que era Richelieu.

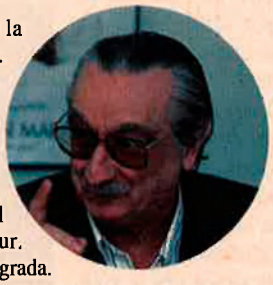
Tarradellas i la unitat: El president estava obsessionat per la idea de "fer la unitat", sense adonar-se

El cinisme, segons Ortínez, ha corsecat l'ànima intel·lectual de Manolo Vázquez Montalbán. D UMBERT

CARTA DE JOAN FUSTER A MANUEL ORTÍNEZ

S., 12 -xj- 65

Benvolgut Manel:

M'imagino que deus estar divertint-te la mar, en el teu nou i elevadíssim càrrec. Quan dic "la mar" vull dir "molt", en grau superlatiu. Naturalment, jo no tinc ni idea de com funciona un Ministeri espanyol; però suposo que ja hi trobaràs cada dia mil ocasions de practicar la iniciativa o el sarcasme, segons l'humor o la necessitat del moment. I ho faràs amb èxit, n'estic segur. Em sembla que aquesta mena d'exercici t'agrada. Si és així, alabat sia Déu. Esperem que tot serà "a fi de bé", com hauria dit el senyor Maragall.

Sento una gran curiositat per saber quins comentaris ha suscitat el teu "ascens" entre la gent més o menys coneguda de Barcelona. L'última vegada que hi vaig venir encara no s'havia fet pública la notícia, ni vaig tenir l'oportunitat de parlar amb ningú. Potser hi ha hagut poques reaccions –positives o negatives, tant se val– dignes de ser tingudes en compte. Seria un mal símptoma, això: mal símptoma, és clar, pel que fa a la salut "civil" del país. En unes circumstàncies com les actuals, no hi ha res pitjor que la indiferència. Però fóra interessant de veure quines opinions has suggerit.

"Nosaltres" mateixos, en aquell sopar de les Set Portes, vam mostrar-nos més aviat freds, davant la perspectiva de la teva aventura madrilenya. Excepte En Maluquer, que és entusiasta per temperament, tots els altres comensals, sense excloure'n la teva dona, respiràvem un escepticisme silenciós i una mica desconcertat. Almenys, aquesta és la impressió que jo en vaig treure. Es possible que hi influís el pessimisme provinent de la nostra conversa anterior, sobre els problemes editorials, tan lúgubre i decepcionada. De tota manera, sospito que, sense voler, en vam fer un gra massa.

Per això, després, parlant-ne amb En Maluquer, vaig proposar-me d'escriure't quatre ratlles per "animar-te". De fet, no crec que calgui "animar-te": ja t'he dit que dono per descomptat que estàs "divertint-te" molt. Tanmateix, també seria estúpid que hi hagués quedat flotant l'ombra d'un equívoc o d'un recel. Com és lògic, ningú dels allí presents no teníem dret ni autoritat per a oferir-te "vots de confiança" o "indulgències plenàries" polítiques. Tampoc no es tractava ni es tracta d'això. Simplement, calia descartar els "judicis" emfàtics i enfocar la qüestió des d'un angle realista. Des d'un angle "cínic", al capdavall. En el meu vocabulari, el mot "cinisme" no té cap sentit pejoratiu.

O sigui: a part l'anècdota personal, hi ha un problema "d'eficàcia", d'utilitat immediata, a un nivell o altre, de cara a la nostra societat, i això sí que mereix atenció i consideració. Els meus punts de partida –i d'arribada- no són els teus, i, per tant, a l'hora de valorar moltes coses, discreparíem profundament. Ara: opino que has fet ben fet, i que potser el paper que has de jugar avui, en les teves condicions concretes, no pot ser un altre.

M'hauria agradat dir-te tot això "de viva veu" perquè una conversa es presta a més matisacions que una carta. Tenia previst un viatge a Madrid aviat. Entre el 26 i el 27 d'aquest mes se celebrarà a Toledo una reunió d'intel·lectuals castellans i catalans –privada, sota els auspicis del Congrés per la Llibertat de la Cultura– i m'hi han convidat. Per desgràcia, la salut del meu pare, definitivament desmoronada, no em permet d'abandonar Sueca. Llàstima!

Molts records a la Maria Teresa. I abraçades.

Joan Fuster

CARTA DE MANUEL ORTÍNEZ A FREDERIC RAHOLA

Dimarts, sis de setembre 1977

Estimat Frederic,

Em crec amb l'obligació de comunicar-te algunes reflexions personal en relació amb la formació del Consell de la Generalitat, en tant que amic teu i del President, i membre del grup d'amics que, encapçalat per tu mateix, varem dedicar els nostres esforços físics, morals i econòmics per a aconseguir el restabliment de la Generalitat i el retorn del President.

Quedi ben entès que son reflexions personals, precisament de qui, com jo mateix, no he demanat cap càrrec ni tan sols l'agraiment de ningú.

1. Crec que el Consell que s'ha format no satisfarà al grup d'amics de qui parlo.

Es un consell fet pels partits polítics, amb una visió, únicament interessada, de preponderància de cada ú i de persones, algunes d'elles sense calificació pel càrrec designat i sense relleu polític especial. Per arribar a aquesta conclusió no s'havia d'esperar tant a fer-ho. Com tu saps bé, ja fa setmanes que varem fer un projecte semblant amb la diferència de que aleshores podien haver-se escollit persones i ara no.

2. L'intervenció del President en els nomenaments no es nota gens, si no es en no posar a Marta Marta i aparèixer Pere Pi i Sunyer com a conseqüència.

3. S'han menyspreat persones calificades com Sureda, Bricall, Bonet i d'altres. A unes se'ls oferí una conselleria que acceptaren i finalment se'ls deixa substituir per altres desconeguts i incalificats.

4. L'organisme consultiu ha estat marginat incomprensiblement.

5. En resum, s'ha fet polítiques de partidets i de capelletes, oblidant fidelitats, esforços desinteressats, i persones de capacitat tècnica demostrada. S'ha tornat a la vella política dels anys 30, que no és pot dir que fos modèlica i de bon resultat.

6. El paper del president (la premsa ja ho intueix) ha quedat minimitzat. Em temo que Madrid se n'ha donat ja compte.

Es inútil intentar disfrassar-ho. Molts, estic segur, hem quedat decepcionats. "No es eso, no es eso" com digué Ortega, lo que voliem.

Voliem que el president exercís, que es tinguessin en compte capacitat, història, lleialtat i fidelitats.

Sento molt constatar que a part de tu mateix i (oh!) Sentís, no hi ha tarradellistes en el Consell.

Pitjor, només hi ha antitarradellistes furiosos fins fa unes hores.

L'imatge del President templant, moderant, manant, s'esfuma. Ens queda un president condicionat pels petits, grups i grupets, sense la força. L'imatge personal que el país volia, –un pastor–, crec que en surt molt erosionada.

Les primeres reaccions del carrer son poc encoratjadores. En confiança, la gent (el taxista) entreveu que es farà la política del passat llunyà.

Crec que els companys del Consultiu deuen compartir intimament el que et dic jo ara, encara que potser no s'atreveixin a dir-ho.

Perdona Frederic l'expansió. No tinc inconvenient en que transmetis lo que et dic en aquesta carta, primera reacció, no de despit, perquè ben bé saps que no pretenía res personal, però si de decepció perquè esperava i volia més per Catalunya. Volia altura, qualitat humana i fidelitat al President i del President.

Rep, amb l'amistat de sempre, una forta abraçada.

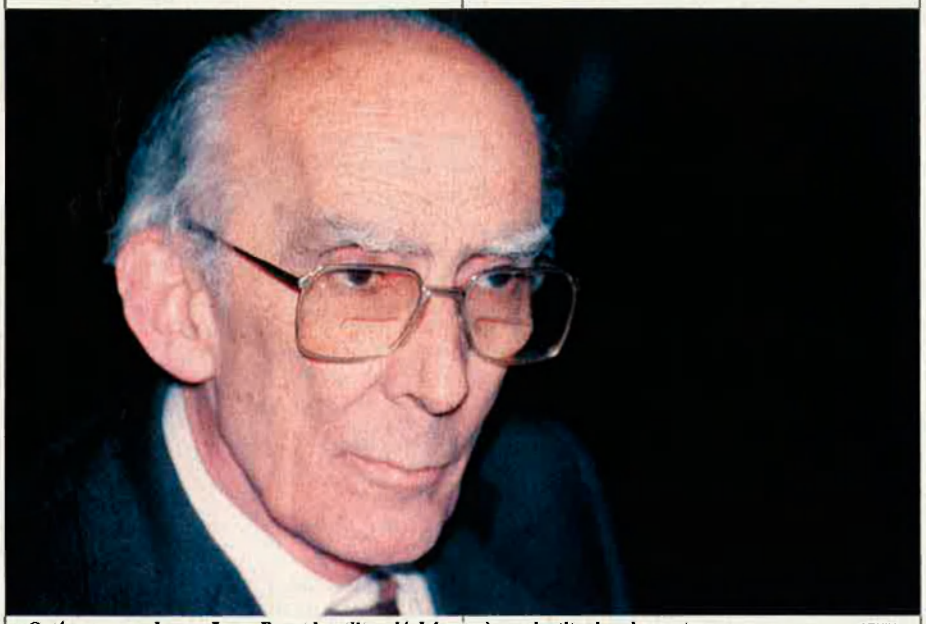
Manuel Ortínez

P.D. Vull aclarir que la meva absencia el diumenge i dilluns fou perque ja preveia les coses i no volia interferir , i per que d'altra banda, *en lo professional els compromisos són seriosos*, i jo no debia ni podia faltar, sino era per força major, a una cita acceptada. I no per diners. (de vegades em cansa sentir parlar de diners, referint-se a mi, que crec haver demostrat sempre i abundosament la meva generositat i inclús menyspreu pels interessos materials).

que ja la tenia. Ell representava la unitat. Actuar altrament va portar-lo a ser presoner d'un govern d'unitat.

Tarradellas i el populisme: En la més pura línia populista, estava obsessionat per la possibilitat que algú li fes ombra i li restés popularitat. El fascinava el *bain de foule*, que definia així mateix, en francès. Si esclatava entre la gernació algun crit favorable a la seva persona, se li il·luminava la cara. Si aconseguia l'ideal de tot líder populista, consistent en el fet que una mare li acostés el seu fill perquè el besés, era l'home més feliç del món.

Tarradellas i l'autofinançament: L'Operació Retorn em va costar uns llargs milions de pessetes de la meva economia particular. Puc assegurar que ho vaig fer de bon grat, però alhora em sobtava que

Ortínez no perdona a Josep Benet la utlització del seu càrrec institucional per atacar la figura política del president Tarradellas. ARXIU

els neòfits del tarradellisme i els nous actors de la situació ho capitalitzessin tot, llevat de les despeses. Devien pensar que el president havia viscut sempre de l'aire del cel.

Tarradellas i l'Estatut: En conèixer el 1979 el contingut de l'Estatut negociat eufòricament pels parlamentaris catalans a Madrid, Sureda, Bricall i jo vam proposar al president que es pronunciés contra la insuficiència i la inoperància evident del text. Li demanàvem d'encapçalar un nou partit tarradellista, la seva pròpia llista electoral, amb la certesa d'un notable resultat a les urnes per tal de millorar l'Estatut i poder organitzar una Administració catalana moderna. El resultat de la proposta va ser nul.

(...) Ningú no pretendrà avui que l'Estatut d'Autonomia de Catalunya és modèlic. És pitjor que el basc i no presenta cap diferència notable en relació amb els altres.

ENEMICS

Josep Benet i la calúmnia: Jo entenc les raons perfectament humanes de la seva calumniosa violència. Davant la inevitable absència d'estadística democràtica durant els anys del franquisme, el senyor Benet va arribar a creure que tots els fils polítics, culturals, socials de Catalunya passaven per ell. La dolorosa veritat, evidentment, era una altra.

Josep Benet i la política Si el senyor Benet hagués tastat mínimament la política comprendria que els polítics tenen com a primer instrument de treball el que ben ingènuament el públic anomena la falsedat. És a dir, l'obligació de posar-se freqüentment en el lloc del seu interlocutor hipotètic. La política és el pacte i això és el que la diferencia, per exemple, de la religió i d'altres essencialismes. Jo sé que el senyor Benet té una gran dificultat a comprendre aquesta diferència entre política i religió, però, és clar, això no l'autoritza a escriure llibres. És perceptible que el senyor Benet no ha sentit parlar mai del "principi de realitat", aquesta contundència factual que obliga les idees a no flotar en el llimb dels bons propòsits. El principi de realitat és el que dicta l'evolució dels polítics, el que determina la seva grandesa. Un polític que no actuï al compàs d'aquest principi acaba flotant als llimbs.

Josep Benet i les culpes de la transició: L'esquerra catalana deu als seus errors –i no al retorn del president Tarradellas– el seu paper secundari en l'escenari polític. He mantingut per temperament i per convicció política un distanciament notable dels partits tradicionals. Van semblar-me, ara i a la transició, escassament dotats. I si el president Tarradellas i tots nosaltres haguéssim tingut deu anys menys, aquest distanciament hauria acabat probablement amb la creació d'un partit nou, d'un partit tarradellista.

Tarradellas. ARXIU

Josep Benet i la delació: Al llibre del senyor Benet –i aquesta n'és la primera– sura com el cap d'una serp la paraula: "delació". (...) Però l'aparició de la paraula "delator" té un abast més ampli: em consta que Benet, des del seu càrrec com a director del Centre d'Història Contemporània de la Generalitat de Catalunya, va encaminar-se a la investigació de les presumptes responsabilitats de Josep Tarradellas en la detenció del President Companys per agents de la Gestapo. Em consta que es van fer viatges a Suïssa per consultar els antics arxius de la policia política alemanya. I em consta que no van trobar-hi, evidentment, res. Del rastre d'aquest intent –ben miserable– n'ha quedat, bruta, la paraula.

TRES AFORISMES...

Exhibicionisme: Alguns es vanten d'haver estat a tots els balcons de la història catalana contemporània.

Sentimentalisme: El costum és que els catalans acaben sempre emocionats.

Quietisme: En la vida política d'aquest país passen les coses més inversemblants, i alhora no passa mai res.

...I UNA SENTÈNCIA FINAL

Manuel Ortínez i el seu país: Pla tenia una idea general sobre els catalans que aplicava amb perseverància. La idea era molt simple: "No cal perdre el temps, no cal amoïnar-se, no tenim cap valor, aquí no hi ha ningú que sàpiga parlar, que tingui res a dir que valgui la pena". Haig de dir que la vida no m'ha donat ocasió de rectificar el vell mestre.

Recopilat per **Oriol Malló**

Entrevista a Miquel Martí i Pol

"La meva poesia sóc jo"

Miquel Martí i Pol (Roda de Ter, 1929), poeta. Si en el 91 va rebre el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes, ara acaba de ser distingit amb la medalla d'or al Mèrit de les Belles Arts per motius sobradament demostrats en la literatura.

L'ha sorprès aquesta distinció?

—No sabia ni que es donessin aquestes medalles. O sigui que si no me la concedeixen, probablement no me n'hauria assabentat en tota la vida.

—¿El poeta és un ésser normal, senyor Martí i Pol?

—Normal, si s'entén normal com un ésser comú, sí. Ara: cadascú té les seves peculiaritats. Alguns són macos; d'altres, lletjos; i uns altres, a més a més, fan versos. I això és l'única cosa que diferencia un poeta de les altres persones, diguem-ne, normals. Aleshores, o tothom és anormal o tothom és normal, però quan un poeta és un més entre els altres no és anormal, és normal.

—¿Però està dotat d'una capacitat sensorial distinta?

—Això, segurament, sí. És com un do natural que permet una capacitat de poder convertir les coses en material poètic. I en això és diferent a la resta de la gent.

—¿Aquest do és de naixement o té un aprenentatge i s'adquireix?

—Alguna vegada m'han demanat si el poeta neix o es fa, i jo penso que neix i a més a més es fa. O sigui, és neix amb una predisposició per a la poesia, i a més a més, a mesura que es va agafant ofici, la capacitat, diguem-ne, innata va prenent cos.

—¿Vostè estava predisposat a l'escriptura o l'hi va decantar alguna circumstància en concret?

—Jo suposo que en mi hi havia una certa predisposició, però hi va haver circumstàncies que m'hi van ajudar.

Quan tenia dinou anys vaig contreure tuberculosi pulmonar, una malaltia molt habitual entre els de la meva generació, i això em va obligar a passar un any llarg al llit, sense moure'm. Aquesta situació adversa, en canvi, em va permetre llegir molt, i estic convençut que aquestes lectures van influir en la meva dedicació literària.

—¿Insinua que sense la tuberculosi no hauria estat escriptor?

—Imagino que hauria escrit igualment, però aquesta circumstància ho va accelerar.

—¿Què li va fer optar per la poesia i no per la prosa?

—Això, sincerament, no ho sé. Sempre m'ha resultat més fàcil la poesia que la prosa. Quan escric poesia, el que escric i jo som un, però quan faig prosa en som dos. És a dir, quan faig poesia sóc jo i prou, i quan faig prosa és com si hi hagués algú altre al meu costat. Quan faig poesia em sento segur, bé, còmode; quan faig prosa em fa por, sento inseguretat.

—A la seua edat, a banda de la prosa, ¿què més li fa por?

—L'evolució general del món, la intolerància. Em fa por la superficilitat.

—Però, aquestes manifestacions, vostè ja les havia vistes en altres èpoques.

—Sí, però no d'una manera tan intensa. O potser no n'era tan conscient com ho sóc ara.

—En alguna ocasió Miquel Martí i Pol s'ha definit més com a escrivent que com a escriptor.

—Això ve de quan jo era jove i treballava en una fàbrica, al despatx de ca la Tecla Sala. Aleshores la gent que treballàvem en un despatx –ara en diuen administratius– érem escrivents. I sempre m'ha fet il·lusió quan la meva gent, que és la classe obrera, em diu que jo sóc escriptor, dir-los que no, que jo sóc escrivent.

—La seua gent és la classe obrera, però tinc entès que en la seua família eren obrers de dreta. ¿És així?

—Sí. Els Martí-Pol érem la branca pobra dels Martí, que és una família amb molta implantació al meu poble. Els meus pares em van fer estudiar al col·legi parroquial, que estava regit per capellans, mentre que els nois de famílies d'esquerra anaven a l'escola del senyor Sebastianet. Però quan jo era nano no me n'adonava, hauria de passar el temps per a adonar-me que el meu món era el dels obrers.

—Pel fet de pertànyer a una família de dreta, passaria una postguerra sense massa problemes, ¿no?

—Des del punt de vista de les represàlies polítiques, no vaig tenir cap problema. Vaig tenir els altres problemes comuns: la fam, la repressió generalitzada.

—Li he llegit a Defensa siciliana *que va arribar a estar en Falange.*

RAFA GIL

"Quan escric poesia, el que escric i jo som un, però quan faig prosa en som dos, és com si hagués algú altre al meu costat."

—Sí. Això va ser immediatament després de la guerra. Jo tenia deu anys i estava, com he dit, en l'escola dels capellans, que era, poc o molt, el quarter general de Falange. Aleshores, al poble, van obligar tots els nanos a militar en la Falage com a *fletxes* o *pelayos*. I no és que jo m'hi resistís: ho trobava *natural*. En una època d'escassetat et donaven una camisa blava, un corretjam, una for-

RAFA GIL

"Vicent Andrés Estellés i jo teníem molts punts que ens feien semblants: la manera d'entendre el fenomen poètic, el llenguatge."

mació paramilitar... Però hi vaig durar molt poc. Vaig començar a arribar tard, a no posar-me tan *firmes* com corresponia i vaig acabar topant amb un *jefe* que em va imposar el càstig d'estar *firmes* per no sé quant de temps davant seu. Al principi vaig acatar la seva absurda ordre, però quan portàvem una estona en aquella situació tan ridícula ho vaig deixar córrer. La meva insubordinació el va posar furiós, i després de forcejar amb els ulls i els gestos em va amenaçar que donaria part als seus superiors per tal que m'expulsessin. I el diumenge següent es va formalitzar l'expulsió.

—En tot cas, no va ser per convicció que va abandonar.

—No, per indisciplina. Això que conto és quan jo tenia onze o dotze anys, edat en què difícilment es poden tenir actituds ideològiques.

—Després de Falange, ¿en què va militar?

—En el PSUC.

—¿Sense fer descompressió?

—Diguem-ne que vaig *militar* en l'Acció Catòlica, entre la Falange i el PSUC. Jo era un jove de missa diària, que es confessava i combregava cada setmana. Tots els meus dubtes essencials els resolia Déu, fins que la meva fe va entrar en crisi i m'ho vaig deixar.

—El PSUC també se'l va deixar. ¿Ha eixit disparat de tots els llocs on ha militat?

—Del PSUC no en vaig eixir disparat, va ser una mena de crisi que em va afectar. Vaig començar a tenir dubtes sobre el que abans creia, i vaig anar separant-me'n. Quan jo vaig entrar al PSUC, a finals dels 60, ho vaig fer perquè en aquell moment em va semblar que les meves idees polítiques tenien més eficàcia contra el general Franco dins del partit que no fora. I quan vaig abandonar el partit, a principis dels 80, coincidint amb una escissió cap al PCE, ho vaig fer perquè em va semblar que tal com estaven les coses jo seria més útil a la democràcia i al meu país des de fora, sol.

—¿Hi va incidir d'alguna manera aquesta escissió?

—No, va ser una coincidència. Va ser el resultat d'un procés molt personal.

—En algun lloc he llegit que vostè conta que té un amic que diu que avui es pot ser cristià però no catòlic. En aquest sentit, ¿avui es pot ser marxista però no comunista?

—Jo ho veig així, encara que considero que la meva ideologia no ha canviat massa, malgrat el desenllaç històric d'alguns països. Encara crec en la solidaritat, en el repartiment de la riquesa, en la igualtat, en la justícia, en els homes i les dones, que són els elements fonamentals de l'evolució. Segurament, no tinc edat per a canviar.

—¿Com explica que, com a poeta,

vostè causa més impacte a la generació posterior que no a la pròpia?

—A mi m'ha passat el contrari del que sol ser normal, i és que en compte de descobrir poetes joves, van ser els poetes joves els que em van descobrir a mi. Però em sembla que el que jo he tractat de fer en els versos és un nexe comu amb tota mena de gent. Jo em trobo gent que té la meva edat, gent molt jove, i més grans que jo, que diuen que els ha impactat el meu llenguatge, perquè és molt normal, entenedor, còmode. Jo penso molt els meus versos i, com que es diu en general que la gent pensa poc, m'agradaria pensar que els meus versos donen la possibilitat de fer pensar.

—¿No s'ha avançat al seu temps?

—¿Vols dir que tots els poetes no s'avancen al seu temps?

—¿Què són, com els profetes?

—A més a més.

—¿Què són les Balears i el País Valencià en la cultura catalana?

—Des del meu punt de vista són la cultura catalana. No sé pensar la cultura catalana sense Vicent Andrés Estellés o Joan Fuster. No ho sé pensar com una cosa separada.

—Amb Vicent Andrés Estellés ¿va tenir molta relació?

—Molta, no. Alguna vegada ens vam trobar, però hi havia una admiració mútua entre tots dos. La seva manera de fer i entendre el fenomen poètic s'assemblava molt a la meva manera. El seu llenguatge també s'assemblava molt al meu, amb les diferències que fossin. Teníem molts punts que ens feien semblants. Ahir vaig veure la seva dona en el lliurament de les medalles, i se'm fa dur pensar que ja no me'l tornaré a trobar. No és que mantinguéssim una gran relació, però hi ha gent que encara que en el temps no mantinguis la relació, la tens de totes maneres. Amb Joan Fuster em passava igual. I després, són gent que malgrat haver desaparegut, hi són encara.

—¿És cert que vostè no s'ha mogut massa de Roda de Ter, que no ha pogut viatjar ni quan estava en condicions?

—Últimament he viatjat una mica, però en conjunt molt poc. Quan podia, no tenia diners, i quan n'he tingut, la malaltia no m'ho permet. Ho fa incòmode, pesat.

—¿De quina manera ha repercutit l'esclerosi múltiple, que l'afecta des del 70, en la seua obra?

—Si ha determinat la meva vida, això no podia passar sense incidir d'una manera fonda en la meva obra. La poesia per mi no ha estat mai una evasió, sinó que la meva poesia i jo som un, la meva poesia sóc jo, aleshores la malaltia li ha repercutit d'una manera total.

—Aprendre a conviure amb aquesta malaltia, deu haver representat un exercici titànic ¿no?

—¡Déu n'hi do! A més a més, per més que diguin alguns que es pot arribar a superar, és impossible. Jo no ho puc superar. Sempre guanya el més fort.

—Que és vostè.

—Nooo.

L'escrivent

Darrere de molts inconvenients i d'una enèrgica dentadura hi ha aquest home senzill i agradable, que és el resultat de moltes crisis i l'escrivent contemporani català més llegit. Al seu interior hi ha un tresor de suggeriments i la fortuna de la precisió, l'economia i la claredat comunicativa, tot protegit per una fortalesa mental molt sòlida que ha hagut d'escolpir-se en un pols titànic, sense claudicar, contra l'esclerosi, que és un contravers dolç i lent.

—¿Escriu vostè o dicta?

—¿Dictar? No, no. Escric a mà.

—¿Veu com sí que és vostè el més fort? ¿Quin ritme de producció porta?

—Últimament, molt baix.

—¿No té un horari com els escrivents?

—Abans sí que el tenia. Però em passo setmanes, fins i tot mesos, sense fer una sola ratlla. I després, de cop, em surt tot. Penso que és la meva manera de ser. Els poemes van fent-se dins el cap i quan arriba el moment els escric. I si no els escric jo, a mà, em fa la sensació que no els faig.

—A màquina, ¿no escriu?

—De tota la meva obra poètica, com a molt, dec tenir tres poemes fets a màquina. No puc. La prosa sí que la puc fer a màquina; la poesia, no, ha de ser a mà, d'una manera molt neta, amb la meva lletra.

—He pogut saber que ara treballa en Un pont de mar blava, *un projecte compartit amb Lluís Llach.*

—Ah, és una idea de Llach. Ell em va demanar, molt amablement, que jo l'ajudés en la lletra. *Un pont de mar blava* té una duració d'uns quaranta-cinc minuts, és com una cantata, i té una part que cantaran una cantant grega i una àrab. Aleshores, aquests dos poemes són els que faig jo; la resta és de Lluís Llach.

—¿No hi ha textos conjunts de Llach i de vostè?

—Sí.

—Tenint en compte que és incapaç de dictar i d'escriure a màquina, per a compartir versos haurà hagut de fer una concessió d'intimitat important, ¿no?

—Amb Lluís es pot fer; amb algú diferent, potser no. Llach és un dels homes més coherents, rectes, exigents i liberals. I un dels homes amb més capacitat per a anar a l'essència de les coses. Això diu ell de mi; això dic jo d'ell. A mi m'ha ensenyat molt en els anys que ens coneixem. Jo me l'estimo molt.

—Un pont de mar blava, *¿és un homenatge que es fan mútuament?*

—No està plantejat així. Potser és una mena d'admiració mútua, el resultat d'una amistat profunda, sincera, neta. De cara a nosaltres dos és tot això. I per a tots ha de ser un intent de donar sentit al Mediterrani, a través d'un sentit reivindicatiu del pensament, de la cultura de la llibertat.

—A banda d'aquest projecte, ¿en considera cap altre?

—Vaig fent poemes.

—Sense parar.

—Més aviat parant. Treballo poc.

—¿La prosa?

—Es una assignatura pendent.

—¿Què li va dir el rei en donar-li la medalla al Mèrit de les Belles Arts?

—Em va agrair que hagués fet l'esforç de venir a València a recollir la distinció.

—Això no ha canviat el seu concepte de la monarquia.

—Noooo. El rei em sembla un home normal, però representa coses que jo no puc compartir.

Miquel Alberola

SETMANA-PAÍS

Emilio Attard i Leopoldo Calvo Sotelo. RAFA GIL

Emilio Attard va ser investit la passada setmana doctor honoris causa per la Universitat Politècnica de València. Durant la seua intervenció Attard, un dels destacats polítics de la dreta de la transició valenciana, va subratllar la necessitat de resoldre les qüestions de pertorben la convivència política i de fer la pau per viure en democràcia –"encara hi ha generacions", va indicar–. Van assistir a l'acte el rector de la Politècnica Justo Nieto; l'ex-president del govern espanyol amb la UCD, Leopoldo Calvo Sotelo; el president de la Generalitat valenciana, Joan Lerma, i l'alcaldesa de València, Rita Barberá.

Al País Valencià augmenten els grups racistes. RAFA GIL

Els sis neonazis que van ser detinguts la passada setmana per agredir dos senegalesos a Santa Pola (Baix Vinalopó), han estat posats en llibertat provisional i sense fiança pel titular del jutjat d'instrucció número 8 d'Elx. Els advocats dels agressors, després de conèixer la decisió del jutge, van manifestar la seua satisfacció. Segons les primeres dades, els nazis van assaltar el domicili dels africans, que es van defensar de l'agressió amb barres de metall. Durant la brega un dels nazis va rebre un colp al cap mentre que els dos senegalesos van patir diverses contusions. Els familiars dels nazis, després de conèixer la sentència, qualificaren d'"entremaliadura" les agressions.

Serra i Ribó fan campanya al País Valencià

Narcís Serra, vice-president del govern espanyol, i Rafael Ribó, president d'Iniciativa per Catalunya (IC), van coincidir la passada setmana a València fent campanya política en defensa dels candidats de les seues formacions polítiques. Mentre que Serra va dirigir les seues crítiques contra el Partit Popular advertint del perill que pot representar el triomf de la dreta, Ribó va ampliar les seues mires, reivindicant el vot de l'esquerra per a EUPV i IC, alhora que va criticar l'extensió de la corrupció en el PP, CiU i PSOE. Com a exemple, Ribó va referir-se als casos Naseiro, Casinos i Filesa.

Tant en la conferència de premsa que va oferir a Manises com en un acte electoral a Onda, Narcís Serra va centrar el seu discurs en la crítica de "l'absència de programa" del Partit Popular i la falta de liderat del seu cap de files, José María Aznar.

Narcís Serra en un moment del mitin al polisportiu d'Onda. RAFA GIL

Al mitin d'Onda (la Plana Baixa), ple de jubilats, el vicepresident del govern espanyol es va mostrar esperançat de traure Espanya, després del 6 de juny, de la crisi econòmica. Serra, potenciant el bipartidisme i en un perfecte castellà, va advertir que només hi ha dues opcions possibles: "una, el camí de la reforma i el progrés, que és el que representa el govern González, i l'altra el retrocés, la falta de programa i l'ambigüitat d'Aznar".

Incrementant l'emfàsi en la seua crítica al líder conservador, Narcís Serra va indicar que les darreres entrevistes d'Aznar amb Chirac i Major "són una prova de la política social que pensa aplicar el PP".

Per la seua banda, Rafael Ribó va assenyalar que la devaluació de la pesseta i el nivell de desocupació de l'estat espanyol, 3.300.000 de parats, junt amb el desmantellament del teixit industrial són l'herència del govern socialista. "Això ha deixat González sense cap creedibilitat per continuar amb una política que no funciona". Ribó va demanar el suport de l'electorat d'esquerres per fer "el gir que exigeix l'economia espanyola".

Vicent Lafora

Polèmica al consell de Menorca pel cas EPMSA

El conseller tránsfuga del PSOE al Consell de Menorca, Jaume Peralta, ha tornat a protagonitzar una altra polèmica dins aquesta institució. En aquest cas ha demanat que el Consell inicïi accions judicials contra el portaveu socialista, Albert Moragues, i contra l'ex-president de la institució, Tirs Pons, per la seva vinculació a l'escàndol econòmic de més de 87 milions de pessetes, i que en aquests moments es troba en procés judicial de fallida voluntària. Jaume Peralta va presentar aquesta proposta en forma de moció, perquè sigui debatuda en un ple de la corporació.

Però el Partit Popular, agrupació que actualment regeix la corporació insular, no va veure amb bons ulls la proposta del conseller no adscrit. Això va provocar l'enuig de Peralta, que fa unes setmanes va amenaçar de retirar el seu suport als populars en cas que la seva moció no fos acceptada. Aquesta amenaça va ser acompanyada per unes declaracions del tránsfuga que escalfaren més l'ambient: Jaume Peralta va manifestar que ell havia fet la proposta de moció sobre EPMSA perquè Albert Moragues havia decidit participar en les eleccions del 6 de juny, de número tres de les llistes del PSOE per Balears.

Semblava que el PP havia de claudicar a les exigències de Peralta, ja que si no es tornarien a quedar en minoria en el Consell, però no va ser així. El Partit Popular va presentar un text alternatiu,

Jaume Peralta qüestiona algunes iniciatives institucionals des de la seva condició de tránsfuga. P. CARMONA

més suau que la moció inicial, on s'instava els síndics de la fallida que actuassin contra els responsables d'EPMSA, encara que aquesta nova proposta no esmentava cap nom. Finalment, en el darrer ple que hi ha hagut al Consell de Menorca, Peralta acotà el cap i votà a favor de la moció modificada del PP. Es va justificar dient que se sentia satisfet d'haver promogut el debat i va assegurar que continuaria treballant des de la institució, fins que s'hagin depurat les responsabilitats per la fallida de l'empresa, de la qual el consell posseeix el 48% de les accions.

Xim Fuster

Buscant el consens per al 2010

Es van enfilar fins al pis 21è del gratacel del Banc Atlàntic, convidats per l'Institut Català d'Estudis Mediterranis, que pilota Baltasar Porcel. Rafael Ribó, Josep Duran i Lleida, Miquel Roca, Raimon Obiols, Josep Lluís Carod Rovira –substituint en l'ocasió Àngel Colom– i Aleix Vidal Quadras van deixar una estona l'uniforme de campanya al penja-robes de l'entrada, i van endinsar-se en l'aventura de la prospectiva, per prendre posició política sobre l'estudi *Catalunya a l'horitzó 2010: prospectiva mediterrània*, publicat per l'ICEM. A primera fila, figures destacades de la política, amb algun conseller, i també algun empresari, com ara Lluís Prenafeta.

Uns més que altres aconseguiren d'aïllar-se del clima electoral, però en general tots entraren en matèria sobre els diversos horitzons per a la Catalunya del 2010. Sense gaires concrecions, però amb algunes coincidències, tots es mostraren favorables a situar Catalunya com a motor d'Europa, mitjançant la potenciació d'un nou escenari de desenvolupament i la creació d'un consens estratègic sobre els objectius a assolir. Aquest consens tindria diverses intensitats. Des del consens a seques que defensà Miquel Roca, fins a l'elaboració d'un pla estratègic "per sobre els partits", que demanà Rafael Ribó, sense gaire èxit, vista la rèplica del secretari general de CDC. Obiols també es mogué en la línia de la necessitat del consens per a afrontar reptes, va demanar la unitat d'acció de Pujol i Maragall en el front europeu i va defensar l'elaboració d'un "nou contracte social" per a preservar l'estat del benestar. Vidal Quadras, crític amb la política econòmica del govern espanyol, féu una defensa del caràcter diferencial de l'economia catalana. Duran i Carod van apuntar més cap a Europa, el primer defensant l'encaix de Catalunya a Europa via Maastricht per sobre la necessitat d'encaix amb Espanya, i el segon, la necessitat d'obtenir un estat per a aconseguir que aquest encaix europeu tingui garanties i permeti a Catalunya d'arribar-hi en condicions de desenvolupament i benestar acceptables.

Pere Martí

L'ICEM va convidar la classe política a reflexionar sobre el 2010. ARXIU

Albert Bertrana, candidat d'ERC al Senat. ARXIU

Albert Bertrana, ex-president de l'ADOC i candidat d'ERC al Senat per Girona, ha creat una associació d'electors a fi d'aconseguir més suport per a la seva candidatura. Entre les personalitats que han expressat el seu suport personal hi ha l'ex-senador independent pel PSC a Girona, Francesc Ferrer i Gironès, exclòs fa poc de les llistes socialistes. Bertrana també ha aconseguit el suport del president de la comissió gestora de la Universitat de Girona, Josep Maria Nadal, germà de l'actual batlle socialista de la ciutat, i el del filòsof Josep Maria Terricabras, del poeta Salvador Oliva i de l'ex-batlle de Banyoles Salvador Juncà, entre altres.

Crida socialista als intel·lectuals

Un dels recursos que solen usar els partits és el suat manifest dels intel·lectuals del terreny, mitjançant el qual aquests s'adhereixen o recomanen el programa de la força política que els requereix. Segons que sembla, el PSPV-PSOE també es proposa en aquesta ocasió convocar les gents valencianes de la cultura per demanar-los la benedicció. Com que hi ha pel mig Ciprià Ciscar, número u de la candidatura al Congrés, hem de suposar que no tindran dificultats per allistar un bon pilot de notables de les arts, les lletres, la comunicació i la docència. Molts, moltíssims, són o han estat beneficiaris de la munificència i l'afalac de la Conselleria de Cultura ciscarista o de la mateixa Presidència de la Generalitat, que així mateix empara els seus artistes àulics. El fet que darrerament no abunden les prodigalitats, tant per falta d'imaginació com de duros, no eximeix a ningú de complir el deute de gratitud pels serveis rebuts, encara que en aquests moments poden ser crítics o fins i tot desdenyosos amb el govern autonòmic. Ja se sap: qui no és agraït és un malparit.

A mi, em sembla de primera que els il·lustrats, per deure o convicció, donen suport al PSOE, encara que m'interessen més –potser per morbidesa– els qui es fan els desentesos amb la crida. Perquè aquests han de saber, i segurament ja ho saben, que aquesta actitud es paga cara. I més en aquestes circumstàncies, en què es lluita per cada vot i a ningú se li ha de perdonar la deserció. Una de les qualitats capitals del partit que lidera Joan Lerma és la seua capacitat per al rancor i el càstig.

Per fortuna, jo no pertanc a la selecta nòmina dels convocables. Però si en fóra un, el que he dit seria prou per declinar la crida. Això i que, per simple solidaritat, jo estic al costat dels intel·lectuals i polítics apallissats per l'arbitrarietat oficialista, tan barbaritzant. Hi ha prou, en aquest tema, amb veure la Televisió Valenciana, que es prodiga sota l'imperi del socialisme. Però, entenguem-nos, comprenc que els il·lustrats s'adheresquen al PSPV i admet que molts no ho fan perquè són estómacs agraïts. Res d'això. Ho creuen convenient, i prou. Però la conveniència no és raonament. En aquest punt, el procés mental de la seua decisió no és més complex que el de la verdurera que m'alliçona amb les seues reflexions polítiques.

J. J. Pérez Benlloch

Pere Sampol, portaveu del PSM al Parlament Balear. JOAN CELIÀ

El text presentat al Parlament Balear pel PP arran de la votació sobre la presa en consideració del projecte de llei de transferències als consells insulars es trobà amb l'oposició de PSOE i PSM i, també, d'UM. Aquests darrers al·legaren que els seus socis de coalició, el PP, no havien consensuat amb ells la llei. Però el membre del grup mixt, Jaume Peralta (ex-PSOE i actualment suport del PP) decidí, contra el que havia anunciat, donar el seu vot als populars. PSOE i PSM sortiren de l'hemicicle quan Peralta començà a parlar. UM considerà la postura del PP un atac al partit. El PSM, a través del diputat Pere Sampol, s'interrogà sobre "¿què haurà pagat el president Canellas per comprar el vot de Peralta?".

IDEES

La catastròfica situació de l'Associació de la Premsa Valenciana

L'Associació de la Premsa Valenciana (APV) es creà a finals del XIX. En la seua llarga trajectòria de quasi un segle, ha conviscut amb tots els règims polítics que s'han succeït a Espanya: monarquia, dictadura, *dictatova*, república, guerra civil, franquisme, transició, democràcia... Fou sempre fidel als seus postulats fundacionals, basats en el foment del companyerisme, la defensa i la dignificació professionals, la solidaritat. Vivia en la modèstia econòmica però va aconseguir proporcionar als seus afiliats importants serveis socials, en especial una assistència mèdica de primer ordre, que va ser sempre possible per la immensa generositat dels metges valencians, per als quals era un orgull pertànyer al quadre d'especialistes de l'entitat. Els seus presidents i directius foren homes de tots els colors polítics, però en ells prevalia la solidaritat professional. Per a l'APV la bonança econòmica, quasi l'opulència, arribà amb una intel·ligent i feliç utilització de l'*Hoja del Lunes*, el mitjà de què es dotà les associacions perquè tingueren un desenvolupament digne. L'*Hoja* de València estigué sempre entre les primeres d'Espanya gràcies a l'eficaç gestió de Salvador Pont Ripoll, l'oblidat home providencial que la va regir, fins a la mort, durant quaranta anys i amb els recursos que del periòdic dimanaren l'APV va poder proporcionar als seus socis tota classe de serveis i ajudes.

Quan els rumbs periodístics variaren, l'entitat, buscant una supervivència per a la qual ja tenia un respectable patrimoni, creà la seua editorial, però allò que hauria pogut ser la seua revitalització, la independència econòmica que li permetera ampliar el seu camp d'acció en pro dels professionals del periodisme, pot acabar sent la seua mort, potser la seua desaparició pel desencert que imperà. En l'assemblea general extraordinària de socis celebrada el passat 22 d'abril, la directiva

sol·licità la seua aprovació –que se li donà per majoria– "per dur a terme les gestions necesàries per a la venda dels béns de l'Associació i, en cas de resultar infructuoses, sol·licitar la declaració de fallida voluntària".

¿Com s'ha pogut passar en pocs anys d'una situació òptima, que era l'enveja de la professió, a aquesta d'avui, amb un endeutament de més de 800 milions de pessetes, que ha portat l'entitat a la màxima indigència i a no poder acomplir els seus més elementals compromisos, i l'ha conduït al desprestigi i al caos?

No es pot culpar la crisi general d'aquest lamentable canvi. La causa s'arrossega des del moment que es crea l'editorial i té noms com incompetència, incapacitat, malaptesa, irresponsabilitat i malgastament, que és el que caracteritzà la gestió d'aquells que successivament dirigiren l'entitat en aquesta etapa. Així ho vaig dir en l'esmentada junta general i ho ratifique ací. És hora que el col·lectiu professional de l'APV exigesca comptes als responsables d'aquesta ruïna a què se l'ha portat. Una responsabilitat que incumbeix les directives que la regiren. Comptes que haurien de passar José Barberà Armelles (president fins el 1984), Inaki Zaragüeta Barrachina (1984-89), Ricardo Trivino López (1989-90), els consellers delegats Enrique Martínez Ballester (1982-84) i José Miguel García López (1984-90) i Joaquín Pérez Santamaría, administrador general (1983-91).

La limitació d'aquest article imperedix aportar ací pèls i senyals i proves de la incompetència i desencert que va presidir els rumbs de l'APV en aquest període, però n'apuntarem unes pinzellades. La iniciativa de crear una editorial mancà d'un plantejament tècnic i empresarial paral·lel i adient. Així, una instal·lació en què s'invertiren més de 200 milions de fa catorze anys, només produïa l'*Hoja del Lunes* i molt poc més.

Bé, potser alguna cosa més del que podia facturar la impremteta de la cantonada, dedicada a imprimir targetes de visita i recordatoris. Era una instal·lació moderna, que disposava de sis dies a la setmana per a una explotació racional que mai no es va fer. És a dir, estigué sempre infrautilitzada, quasi com un luxe. Malgrat això, en un insensat deliri de grandesa, fa cinc anys es decidí –amb la falta de la més elemental prudència inversora i d'un estudi de mercat– fer una notable ampliació i es van gastar 500 milions de pessetes en l'adquisició d'una segona rotativa més gran, més moderna, més capaç, però que no originà un increment substancial de la producció (per aquesta inversió s'hagué d'hipotecar tot el patrimoni social, sense que se sol·licitara la preceptiva autorització assembleària).

Quan al març del 1991 els diaris locals decidiren eixir també el dilluns i els ingressos de l'*Hoja del Lunes* baixaren considerablement, la catàstrofe es va batre sobre l'entitat. El deute, com la clàssica bola de neu, s'anava engrossint. La conversió del setmanari en *Hoja de Valencia*, amb el seu terrible fracàs, no féu més que agreujar el panorama. Els deutes creixien. Els treballadors, asfixiats després de molts mesos d'impagament dels salaris, abandonaren l'empresa. A hores d'ara, tot el patrimoni social, el valor de mercat del qual supera sens dubte els mil milions de pessetes, està penjat; l'*Hoja del Lunes*, que en la seua llarga vida només havia deixat d'eixir el 14 d'octubre de 1957, víctima de la riuada que assolà València, no es publica. (Trista ironia la que sofrí aquest periòdic fa algunes setmanes: disposant d'un impremta amb dues grans rotatives, per a eixir al carrer, hagué d'imprimir-se en casa aliena...)

Aquest és el trist balanç que pot fer-se de la lamentable gestió portada a terme pels seus dirigents. La vida de l'APV està amenaçada. No sé quina en pot ser la solució, si és que n'hi ha. En qualsevol cas, mostrem la millor voluntat per contribuir-hi.

Miguel Domínguez
Periodista

¿Sense plomes?

A Casti, que hi era, a Washington.

Proust, Gide, Genet, Yourcernar, Wilde, Woolf, Strachey, Mac Cullers, Bowles, Capote, Forster, Stein, Lezama Lima, Cernuda, Kavafis, Mishima, Pasolini, els Mann... tots ho sabem, a banda de solvents i alguns genials escriptors i escriptores, foren també cònsols de Sodoma i vestals de Safo, diguem-ho a la manera alexandrina de Gil de Biedma, un altre que tal *–si no fueses tan puta*, Jaime estimat.

Si ara vostè decidira fer una relació, per mínima que fóra, d'escriptors i escriptores catalanes gais o lesbianes (difunts, no emboliquem més la troca, i que el mestís i descarat de Terenci em perdonè la cautela), s'hi trobaria en un insalvable trencacolls. Oficialment tenim una literatura sense plomes: cap ni una. Ni Víctor Català, vaja. Devem ser un cas únic en el món, mira per on. Com de jueus, sembla, tampoc no se n'albiren massa –Espriu a part– gaudim d'una literatura presumptament incontaminada per les dues minories socials més creatives i convulsadores de la modernitat –Proust, que fa el ple, al capdavant.

O potser no. O potser la nostra quota d'escriptors i escriptores homosexuals siga, ploma dalt ploma baix, la de qualsevol altra literatura nacional. Púdicament camuflats, això sí. ¿Fins l'eternitat? Vostès diran. Mentrestant caldria no oblidar que és impossible –tornem-hi: impossible– entendre a fons l'obra i la figura d'un Proust, d'un Wilde, d'un Kavafis, d'un Gil de Biedma, sense fer referència exhaustiva a la seua rotunda, fecunda homofília.

Malgrat aquesta evidència metodològica, vàlida fins i tot per a la literatura catalana –*Solitud* només podria escriure-la una poderosa escriptora lesbiana i rural–, els nostres biògrafs, crítics i erudits encara no han trobat, a les alçades de l'última dècada del segon mil·lenni, cap ploma catalana. ¿Gais? ¡Ecs!, deuen pensar els nostres estudiosos, tot mirant de cua d'ull la canònica biografia de Painter sobre Proust. Vist des dels paràmetres parroquials que gasten, Painter vindria a ser aproximadament un porc *voyeur*. Com jo, si a això anem.

¿La catalana, una literatura sense plomes? Una literatura mutilada per un anacrònic i trist tabú al capdavall homofòbic.

Vicent Martí
Tinent d'alcalde nacionalista de l'Ajuntament d'Altea

INTERNACIONAL

Els Khemers Rojos amenacen les eleccions a Cambodja

Tornar als camps de la mort

Occident va ser sotregat fa anys pels camps de la mort i la violenta guerra cambodjana. Ara les eleccions poden acabar amb el malson o reiniciar-lo. Malgrat les bones expectatives inicials, els primers assassinats ja han arribat.

Del que faci Norodom Sihanuk després de les eleccions depèn en gran part la pau a Cambodja. ARXIU

Cambodja celebra entre els dies 23 i 27 d'aquest mes unes eleccions que difícilment liquidaran un conflicte que té els seus orígens en la guerra del Vietnam. Els Khemers Rojos, la guerrilla d'inspiració maoista, han decidit boicotejar la consulta, i no fer cas de les pressions internacionals, especialment dels Estats Units i França, dels consells de Xina i de la mediació de les Nacions Unides. Malauradament, se sap que la pau no serà possible en aquest torturat país d'Indo-xina sense la col·laboració dels seguidors de Pol Pot.

El pesimisme s'apoderà dels diplomàtics occidentals presents a Phnom Penh i dels funcionaris de l'Autoritat Provisional de les Nacions Unides a Cambodja (Apronuc) des que els Khemers Rojos desencadenaren una estratègia de confrontació amb les altres faccions cambodjanes i els Cascos Blaus, a partir del mes de març. Fins aleshores, la guerrilla maoista havia intentat demostrar que acceptava els postulats dels acords de París (23 d'octubre de 1991), però que no creia convenient desarmar els seus homes i, ni molt menys, acantonar-los. Khieu Samphan, el braç dret de Pol Pot, es movia per Phnom Penh, i inclús participava en les sessions del Consell Nacional Suprem (CNS), un organisme amb representació de les quatre faccions (govern de Hun Sen, seguidors del príncep Norodom Sihanuk, partidaris del nacionalista Son Sann i Khemers Rojos) encarregat de representar l'estat en aquest període de transició.

Els Khemers Rojos argumentaven, d'una forma tímida, que no podien lliurar les armes perquè encara hi havia soldats vietnamites instal·lats en territori de Cambodja, una acusació que no va ser provada mai. El mateix secretari general de les Nacions Unides, Boutros-Ghali, rebutjà l'argument en comprovar que els vietnamites havien completat la

La tranquil·litat del procés electoral cambodjà s'ha començat a trencar. ARXIU

seva retirada d'aquest país l'any 1989.

"No tenim problemes amb els Khemers Rojos. De vegades se'ns ha fet de nit patrullant i ens han donat allotjament als seus campaments", explicava un capità uruguaià l'any passat a la capital cambodjana. Les relacions de cortesia i respecte entre els maoistes i els Cascos Blaus es trencaren quan faltaven tres mesos per les eleccions. La frase del militar sudamericà no es podria pronunciar ara perquè els Khemers Rojos ja han assassinat alguns membres de l'Apronuc, civils i militars. Fins i tot, s'atreviren a atacar Angkor, on es troben els temples considerats patrimoni de la humanitat per la UNESCO.

Paral·lelament a l'ofensiva contra l'ONU, els polpotistes desencadenaren un seguit de ràtzies contra la població d'ascendència vietnamita, amb la pretensió de guanyar-se el suport d'aquells cambodjans més sensibles al discurs que incideix en el perill de la presència dels veïns de l'est. L'atac contra una comunitat de pescadors de Cheng Neas, al llac Tonle Sap, causà el 10 de març la mort de més de 30 vietnamites, molts d'ells residents a Cambodja des de feia tres generacions.

El següent pas fou la denúncia dels acords de París, la retirada dels representants al CNA i la marxa de Phnom Penh de l'aparell polític dels Khemers Rojos. Des de la selva, l'hàbil Pol Pot havia aconseguit paralitzar el procés de pau i buidar de contingut les eleccions, dos objectius de l'estratègia per recuperar el poder perdut al gener de 1979, amb l'entrada dels vietnamites a Cambodja.

UNA DISPUTA ENTRE SIHANUK I HUN

Sense els Khemers Rojos, la consulta per elegir els 120 diputats es redueix a la disputa entre el Partit del Poble Cambodjà (PPC), que dirigeix el primer ministre Hun Sen, i el Funcipec, el moviment creat pel príncep Norodom Sihanuk i encapçalat pel seu fill, Ranaridh. Els dos partits gaudeixen d'un suport considerable a les zones rurals i urbanes i estan condemnats a entendre's si volen allunyar el perill polpotista.

El PPC aspira a tenir els dos terços dels diputats per redactar, sense obstruccions de les altres formacions, una nova constitució. Acusat d'estar supeditat als interessos de Hanoi i de corrupció, al partit de Hun Sen, no se li pot discutir una certa presència entre els funcionaris i militars. "Hun és l'únic que pot impedir que els Khemers Rojos tornin a Phnom Penh", reconegué un comerciant, poc amic del partit que ha governat Cambodja des de 1979. A partir de la signatura dels acords de París, els membres del PPC han fet un esforç considerable per presentar una cara més amable davant dels cambodjans i per intentar enterrar les acusacions de corrupció i violació sistemàtica dels drets humans. S'han aprofitat del carisma de Hun, un ex-membre dels Khemers Rojos que abandonà l'Angkar (com es coneixia el partit comunista de Pol Pot) l'any 1977, quan els polpotistes es dedicaren a liquidar els seus quadres. Juntament amb altres dirigents, Hun es refugià a Vietnam, des d'on entrà a Cambodja el desembre de 1978 amb les forces vietnamites per derrocar els Khemers Rojos.

Com la majoria de partits comunistes, el PPC renuncià als dogmes marxistes-leninistes per adaptar-se als nous temps. No obstant, molts cambodjans acusen els dirigents del PPC d'enriquir-se amb el *boom* econòmic provocat per l'arribada dels Cascos Blaus, a partir de 1992. No és cap secret a Phnom Penh que si un empresari –la majoria eren tailandesos i xinesos de la diàspora de Singapur i Taiwan– volia obrir un restaurant o edificar un hotel era millor que abans es dirigís a algun alt funcionari del govern de Hun. Per uns milers de dòlars s'han arribat a vendre solars destinats a escoles i equipaments públics.

El fill del príncep és molt popular entre la població rural, més partidària del retorn de la monarquia. Els detractors acusen el Funcipec d'haver afavorit els interessos dels Khemers Rojos i de corrupció, encara que exculpen Sihanuk de la col·laboració amb Pol Pot. "Era hostatge dels Khemers Rojos", va comentar un periodista de l'agència governamental SPK, intentant explicar per què Sihanuk fou cap d'estat durant el règim de terror instaurat per Pol Pot des de l'abril de 1975. En la seva defensa, el príncep ha argumentat que la brutalitat polpotista arribà fins el seu entorn. Alguns familiars de Sihanuk foren assassinats durant aquells anys d'odi i brutalitat.

Ranaridh, fill del príncep Sihanuk, encapçala el moviment Funcipec a les properes eleccions cambodjanes. ARXIU

Als ulls forans, Sihanuk s'ha mostrat excessivament transigent i prudent amb els Khemers Rojos, amb qui acceptà aliar-se quan Hun, amb l'ajuda vietnamita, aconseguí el poder. Molts analistes consideren que la coalició formada per sihanukistes, els polpotistes i els nacionalistes Son Sann semblava més un instrument al servei dels Khemers Rojos que no pas una aliança per denunciar els excessos del govern pro-vietnamita i prosoviètic

AMBIGÜITAT OCCIDENTAL

Si perd, Sihanuk es pot veure temptat a retirar-se del procés electoral. Seria la pitjor opció per Cambodja. També es pot produir l'escenari invers, és a dir, una derrota de Hun, poc assumible per uns homes que han governat sense control el país els últims 14 anys. Sembla que una solució de compromís passaria per la designació de Sihanuk com a cap d'estat i per la formació d'un govern d'unitat nacional, en què participarien totes les forces, amb l'òbvia exclusió dels polpotistes.

Occident, Xina i els països del sud-est asiàtic, especialment Tailàndia, preocupats per la desestabilització de la regió, donarien suport a qualsevol iniciativa que no faciliti el retorn de Pol Pot. I és que Occident es vol netejar la mala consciència després d'haver callat durant el regnat polpotista i incentivat el seu resorgiment donant suport diplomàtic i material a la coalició contra Hun. Com reflexionen alguns politòlegs, Washington i París castigaren els vietnamites, que s'atreviren a liquidar l'experiència de comunisme primitiu dels Khemers Rojos. Reconeixent els interessos expansionistes de Hanoi, no es pot negar la contribució de Vietnam a la derrota d'un règim que causà la mort d'almenys un milió de persones amb el seu sectarisme i violència.

La indecisió d'Occident és extensible a les Nacions Unides. La setmana passada el diari francès *Le Monde,* poc amic dels radicalismes i de les frases gratuïtes, mencionava el fracàs de l'Apronuc. L'operació més cara de la història de l'organització mundial –a Cambodja es troben 22.000 civils i militars de l'ONU– ha estat incapaç de superar l'estratègia de confrontació dels Khemers Rojos.

També cal responsabilitzar Tailàndia i la Xina. Els militars tailandesos no han deixat de fer negocis amb els homes de Pol Pot malgrat l'aparent neutralitat de Bangkok en el conflicte durant l'últim any. Els diamants de la zona de Pailin i les fustes precioses són exportades a través de Tailàndia. Els Khemers Rojos obtenen així les divises necessàries per a continuar la guerra, alimentar els seus soldats i comprar a bon preu les collites d'arròs als camperols que viuen a les àrees sota la seva influència. La Xina dubta entre Sihanuk i Pol Pot. Instigadors morals de la paranoia polpotista, inspirada en la revolució cultural, els dirigents xinesos no s'atreveixen a trencar amb els Khemers Rojos perquè temen Vietnam. Però alhora, pressionats pels Estats Units, flirtegen amb el príncep, a qui consideren, encertadament, el polític essencial per a la pacificació de Cambodja.

El futur d'aquest país asiàtic es coneixerà aviat. Si Hun i Sihanuk accepten el resultat electoral, sense ambigüitats, s'haurà avançat en l'aïllament dels Khemers Rojos. La solució, llavors, podria ser militar –Pol Pot té poc més de 10.000 homes disciplinats i no gaire ben armats– i diplomàtica. En canvi, si Sihanuk continua sense definir-se, Cambodja es pot convertir en una nova Angola. Amb l'agreujant que els Cascos Blaus deixaran el país el proper agost, segons anuncià Boutros-Ghali.

Antoni Castel

PER DEFENSAR-TE A MADRID

Sebastià Serra, al Congrés

PSM

PSM · EN

Nacionalistes de les Illes Balears

SETMANA-INTERNACIONAL

L'ONU controlarà la frontera Croàcia-Bòsnia. ARXIU

El govern de Croàcia ha acceptat que l'ONU controle la seua frontera amb Bòsnia. Aquestes últimes setmanes croats i bosnians, abans aliats contra els serbis, han protagonitzat intensos combats en la zona que el pla Vance-Owen adjudica als primers. Les Nacions Unides esperen que el control de la frontera entre ambdues repúbliques puga servir per a disminuir la intensitat del combat i, sobretot, per a prevenir una possible intervenció directa de l'exèrcit de Croàcia. D'una altra banda, els serbis de Bòsnia han decidit en referèndum que no accepten la proposta de pau continguda en el pla dissenyat per Cyrus Vance i David Owen.

La tensió palestino-israeliana continua. ARXIU

Una nova onada de violència s'ha desfermat als territoris palestins ocupats per Israel, amb diversos atemptats de grups extremistes àrabs i una duríssima resposta de l'exèrcit israelià. Els israelians van arribar a matar a trets dos xiquets de curta edat, "per error", segons una declaració oficial del govern d'Israel. La situació s'ha tornat especialment explosiva a la Franja de Gaza, on la desocupació de la població àrab arriba a extrems molt elevats i on el nombre d'habitants ha pujat de manera substancial. La Franja de Gaza és un territori teòricament egipci, situat al final de la península del Sinaí i separat per Israel de la Cisjordània palestina.

Els falcons nuclears no baden

Clinton i el seu gabinet hauran de decidir si accepten de tornar a fer proves nuclears subterrànies als EUA. ARXIU

Alts càrrecs del departament de Defensa i Energia dels Estats Units, la Junta de Caps de l'Estat Major i tres laboratoris d'armes han demanat al president Bill Clinton que, a partir del juny, autoritzi proves nuclears subterrànies d'una potència inferior a un quilotó, l'equivalent a mil tones de TNT. Si Clinton accedeix, el camí cap a un món lliure d'armes nuclears es farà encara més llarg.

L'octubre passat, els Estats Units van decidir de suspendre totes les proves nuclears subterrànies durant nou mesos, poc després que ho fessin França i Rússia al·legant raons de pressupost i de protecció del medi. Les proves marines, a l'atmosfera i a l'espai ja havien estat prohibides abans per un acord negociat fa trenta anys entre el Kremlin i l'administració Kennedy.

La nova moratòria va ser adoptada pel Congrés que, a més, manava a l'administració que s'esforcés a aconseguir un acord multilateral que prohibís qualsevol prova a partir del 1997.

L'OPCIÓ PRESIDENCIAL

La mateixa resolució autoritzava el president a reprendre noves proves subterrànies, si ho creia necessari per raons de seguretat, mentre no s'adoptés l'acord de la prohibició total. Els falcons nuclears opinen que els 10.500 caps nuclears emmagatzemats i els 6.000 pendents de desmantellament estarien més segurs si les proves reprenien, i que els tests demostrarien que, en cas de guerra, les armes dels Estats Units estan preparades per a actuar de manera eficaç.

No obstant això, científics provinents de dins i fora el complex militar afirmen que no calen noves proves per a evitar riscos i assegurar el funcionament de l'armament nuclear.

La sofisticada tecnologia de control actual, diuen, és del tot suficient. I pel que fa a la credibilitat de l'amenaça, no sembla que ningú al món en dubti, després de les gairebé mil proves fetes amb armes nuclears en aquests darrers anys.

AL VELL ESTIL

Els falcons nuclears nord-americans no baden i no han deixat passar l'ocasió de desenterrar els papers teòrics i els arguments que es feien servir durant el període de la *guerra freda*. Per ells, tornar a les proves nuclears equival a negociar des d'una posició de força amb els altres estats i aquesta, diuen ells, és la millor manera de pressionar per a un nou tractat exhaustiu de no-proliferació nuclear.

Però, per als qui s'hi oposen, la situació és exactament la contrària. Aquests argumenten que, en primer lloc, una represa de les proves faria un gran favor als militars i polítics conservadors de Rússia i Ucraïna, lligats al complex militar ex-soviètic, que tindrien així l'excusa perfecta d'una represa de les pròpies proves. I tampoc no és segur que la reacció del nou govern conservador de França fos gaire diferent.

En segon lloc, al·leguen els detractors de les proves, si per a alguna cosa haguessin de servir les petites explosions de només un quilotó seria per a demostrar a les petites potències que les bombes atòmiques també estan al seu abast. És a dir per a obrir la porta a la proliferació d'estats nuclears, situació contrària a aquella que els partidaris de les proves diuen que defensen.

I, en tercer lloc, hom argumenta que els falcons nuclears de països com ara l'India, el Pakistan, Israel o qualsevol altre que disposi ja avui dia de la tecnologia necessària per a fabricar bombes nuclears se sentiran legitimats per a fer proves i prendre noves posicions de poder en relació als seus veïns. Amb això tota la feina feta al llarg de les darreres dècades en favor de la contenció del nombre de països nuclears se n'aniria en orris.

Ara la decisió, una més entre les moltes i difícils que ha de prendre aquests dies, està en les mans del president dels Estats Units. Clinton ha de mesurar en quina opció s'orienta: si dóna una satisfacció als militars, castigats aquests primers mesos de presidència amb retallades de pressupost, tancament de bases i anul·lacions de projectes industrials, o si continua la línia de congelació de l'armament nuclear que havia iniciat, en l'últim moment, el seu predecessor George Bush.

Xavier Giró

Dinamarca diu sí, a la segona

Els danesos han ratificat en referèndum el Tractat de Maastricht, gairebé un any després d'haver-lo rebutjat en un referèndum anterior. Amb un 56,8% de vots afirmatius i un 43,2% de vots negatius, els danesos aquesta vegada han acceptat una versió particular dels acords d'Unitat Europea, dissenyada per a ells en la cimera d'Edimburg de desembre de l'any passat. En virtut d'aquest acord especial, Dinamarca queda exempta de la majoria dels compromisos essencials del Tractat. Així no haurà de participar, si no vol, en la moneda única i els seus ciutadans no formaran part de la ciutadania europea ni col·laboraran en la defensa comuna. La validesa d'aquest acord ha estat posada en qüestió per diversos polítics i juristes danesos i comunitaris.

Hi ha hagut un segon argument que ha contribuït a la victòria del sí. En el referèndum anterior una part del vot negatiu era de càstig contra el govern socialdemòcrata d'aquell moment. Ara, amb un govern conservador més assentat per les urnes, aquest vot de càstig es pot haver desplaçat al camp del sí.

A més, la campanya ha estat atapeïda de promeses de molt difícil compliment. El primer ministre ha promès de tot, des d'abaixar els impostos en cas que el resultat fóra favorable fins a una immediata reactivació econòmica. Tenint en compte que Dinamarca i la Comunitat han de revisar abans de quatre anys la situació actual, un incompliment d'aquestes difícils promeses podria tornar-se molt negatiu.

En cas de fer-se un referèndum avui a França, el Tractat de Maastricht seria rebutjat. ARXIU

Ara el principal problema per a la ratificació d'un Tractat de Maastricht que ja ha quedat irrecognoscible és la Gran Bretanya. La mateixa nit del referèndum danès, el primer ministre John Major ja va anunciar que el seu govern provarà de fer el seu propi referèndum tan aviat com siga possible.

D'una altra banda, una enquesta demostrava la setmana passada que si el referèndum sobre Maastricht es fera avui a França, el resultat seria clarament negatiu.

J. D.

Els homosexuals són discriminats a molts indrets. ARXIU

Gran Bretanya és el país de la Comunitat Europea que discrimina més clarament la seua població homosexual, segons un estudi de la Comissió. Hi ha dues vies principals a través de les quals homosexuals i lesbianes pateixen aquesta discriminació. D'una banda la llei britànica limita explícitament la llibertat d'expressió dels grups gai. I d'una altra hi ha un problema derivat del fet que la majoria d'edat legal és als 21 anys, la més elevada de la CE. Per culpa d'això la justícia persegueix els homosexuals menors de vint-i-un anys. Així el 1991 213 homes menors de 21 anys van ser perseguits pels jutges adduint pràctiques homosexuals.

La sida explota a Àsia

La alarma ja ha sonat a l'Àsia del sud-est. Si avui només (¿només?) hi ha mig milió de persones infectades pel virus de la sida en aquest continent, l'any 2000 la xifra s'haurà multiplicat de manera astronòmica, fins als 45 milions d'afectats. Avui és Àfrica el continent que, amb set milions d'infectats, té el trist rècord de ser el més castigat per aquesta plaga.

Les previsions, contingudes en un estudi de l'Organització Mundial de la Salut, afirmen que, de l'Índia a Indonèsia, 44 milions de persones contrauran la sida en el període de cinc anys que va del 1995 al 2000. En aquest mateix període de temps set milions de persones seran infectades a l'Amèrica del Nord, set més a Llatinoamèrica, un a Europa occidental, tres als països àrabs, vint-i-dos a l'Àfrica i potser un milió a la Xina. La gran incògnita, i la gran por, és quanta gent adquirirà el virus als països de l'est. Sent optimistes, doncs, l'any 2000 hi haurà prop de cent milions de persones afectades per la sida en el món. En 1990 la xifra era de vuit milions. La progressió de la plaga és apocalíptica.

La situació de l'Àsia del sud-est, especialment de països com les Filipines o Tailàndia, on el turisme sexual és una de les fonts d'ingressos més notable, fa d'aquests països terreny abonat per a la síndrome. Són països amb escassos recursos sanitaris, sense cultura i amb una situació econòmica en la qual dominen desigualtats radicals. Si és certa aquella frase segons la qual el perill de la sida és la desinformació i la ignorància, aquests països tenen tots els punts.

Però també hi ha un rerefons que no sé si definir de polític. Em demane si se salven de la sida amb més facilitat els rics. Entenguem-nos: no aquell ric o aquell altre, sinó les societats i les poblacions amb un nivell mínim de comoditats. ¿Es la sida una epidèmia paradigmàtica de l'ordre polític mundial? ¿Serà el Tercer Món, així ho diuen els informes, l'infern predestinat?

Hi ha una novel·la (lamente de no recordar-ne el títol) que explica com en un any mor el 90% de la població d'un hipotètic país africà. De sida. Per desgràcia, ja no es tracta només de fantasies literàries. L'amenaça és concreta. I probablement és el repte més considerable que haurem d'afrontar tots, en aquest planeta, durant els cinc o deu anys venidors.

Vicent Partal

Amnistia Intenacional (AI), acusa el govern de Guatemala de continuar encobrint la seua responsabilitat en els assassinats polítics, tortura o execucions extrajudicials perpretats per les forces de seguretat contra activistes de drets humans, nens que viuen al carrer, periodistes, camperols indígenes i sindicalistes. A pesar d'alguns progressos limitats –com diverses condemnes de violadors dels drets fonamentals i l'establiment d'una comissió presidencial per coordinar la política de protecció d'aquests drets–, les forces de seguretat continuen assassinant i el govern no ha pres les mesures necessàries. AI ha presentat al govern de Guatemala una llista de 17 recomanacions, moltes en el sentit de processar els autors de passats abusos i altres encaminades a prevenir futures violacions.

La ikastola Salbatore Mitxelena és una de les escoles pioneres de Guipúscoa. ARXIU

SOCIETAT

El 25 de maig expira el terme perquè les ikastoles s'incorporin a la xarxa pública o la privada

L'última estació de l'escola basca

El govern de coalició PSOE-PNB eliminarà a final d'aquest curs la tercera xarxa educativa del país, aglutinada entorn de la Confederació d'Ikastoles. Les institucions basques no volen un model educatiu *al marge* que proposa una escola pública en clau nacional.

Deu haver estat el pitjor cap de setmana per als pares dels 70.000 alumnes vinculats a la Confederació d'Ikastoles d'Euskal Herria. Al territori de la Comunitat Autònoma basca, la tempesta política s'atansa per descarregar el seu invencible ultimàtum el dia 25 de maig al matí –data límit fixada per la Llei de l'Escola Pública Basca–, quan tots els centres d'aquesta xarxa escolar hauran d'informar la Conselleria d'Ensenyament del País Basc sobre si passen definitivament al sector públic o al sector privat.

Hores abans, una cadena d'assemblees de pares que s'estendrà per Guipúscoa, Alaba i Biscaia prendrà, segons una majoria establerta per 2/3, la decisió més transcendental de la seva història recent: "Les poques ikastoles que estiguin massa endeutades, cediran –explica Antonio Campos, president de la Confederació–, però la resta pensem passar en bloc a la privada, perquè aquesta no és l'escola pública que nosaltres hem proposat, sinó la que el govern ens imposa".

Abans d'aquesta trencadissa, la Confederació va convocar els seus associats –els col·lectius de pares que gestionen les ikastoles– a un encontre decisiu, el Congrés d'Armentia, tingut el dia 12 de maig. Calia acordar –ratificar, més aviat– una posició comuna davant l'ultimàtum del govern basc. Els delegats de les ikastoles van confirmar, sense fissures, que "mantenir i enfortir els senyals d'identitat que sempre ens han caracteritzat" només era possible des del sector privat. Fernando Buesa, el conseller d'Educació del govern basc en representació del PSOE, ja havia fet, també, l'avís previ: "No existeixen pròrrogues. El dia 25 és inamovible". S'han acabat totes les ambigüitats. Només hi ha una escola pública –estatal, funcionarial, reglamentista–, la resta són collonades. Grans, imponents a voltes, però, a la fi, collonades. Pura història.

LA CONFLUÈNCIA FINAL

Mestres que imaginaven una educació diferent per als seus alumnes, pares que s'entestaven a construir una escola que ensenyés la cultura i la llengua del país. La primera matèria del somni pedagògic, la ikastola, sorgia, a mitjan anys 60, en alguns racons d'Euskadi sota el paraigua confessional i s'estenia pertot arreu en una història paral·lela –vitalment semblant– a l'arrencada de l'escola activa a Catalunya.

15 anys després, en 1980, aquell moviment d'aprenents, que s'acostava a les Escoles d'Estiu de Rosa Sensat per apren-

dre-ho tot sobre la renovació pedagògica, s'havia convertit en una poderosa maquinària escolar, sobretot a Guipúscoa, capaç d'aconseguir allò que cap mestre català no s'hauria atrevit ni tan sols a imaginar. Aprofitant el decret de bilingüisme del 1979, que conferia al Consell General Basc la potestat d'establir convenis amb el Ministeri d'Educació, es va crear la normativa de titularitat pública de les ikastoles, que convertia aquestes escoles en centres públics no estatals, vinculats a les administracions per un conveni d'ajut econòmic. D'aquesta manera, les ikastoles cedien –temporalment– la titularitat dels centres al govern basc, feien entrar els ajuntaments als seus òrgans de gestió i organitzaven l'assignació de professorat mitjançant concurs-oposició (específic per a la ikastola i restringit, per tant, a Euskadi). Aquestes mesures concretaven la voluntat d'escola pública que havien anunciat de bon principi les ikastoles, però, alhora, en garantien la supervivència, "tutelada" per un estat que, de cop, no exigia la contrapartida d'una submissió irreparable a les directrius de la *escuela nacional*. La força dels fets o la por d'un país que amenaçava de desbordar-se van facilitar la legitimació estatal d'una escola que trencava tots els cànons pre-establerts de l'ortodòxia jacobina.

Aquest procés d'aglutinació d'esforços en un programa de mínims –que les ikastoles ja havien definit a Sant Sebastià el 1968, després d'una primera crisi– no es va produir dins el grup d'escoles del catalanisme militant, travessades per una constant divisió sobre qüestions d'autoritat, llengua, religió o ideologia, i escindides, finalment, entre el grup de Jordi Pujol i el de Marta Mata, tant a Rosa Sensat com a Coordinació Escolar. D'aquesta manera, el moviment d'escola activa havia anat desfent la possibilitat d'un front unitari per a constituir-se, a la fi, en una sectorial de partit. Malgrat les esperances que havien generat, durant la transició, la creació del CEPEPC (Col·lectiu d'Escoles per l'Escola Pública Catalana) i les promeses il·luminades d'una Nova Escola Pública Catalana, *chic* i radical, que es van fer volar a l'Escola d'Estiu de 1977 quan encara no era del tot evident que cap partit polític podria carregar-se, per exemple, el sistema d'oposicions heretat del franquisme.

MARCANT ELS LÍMITS

Així, doncs, mentre el moviment d'escola activa perdia, als Països Catalans, tots els papers, inclòs els simbòlics, la ikastola afrontava la dècada del 80 convertida de facto en un teixit associatiu que cap força política no podia menystenir. En aquesta línia, al 1983, les federacions d'ikastoles d'Alaba, Biscaia i Guipúscoa definien quin model d'escola pública estaven disposades a defensar. Una sola xarxa d'escola pública que implicaria la unificació –no pas l'absorció– de la ikastola i l'escola transferida partint de la idea, innegociable, que les ikastoles "es consideren públiques pel seu funcionament, forma de gestió i els serveis que presten".

Tal com es recollia en aquell document, ells posaven els límits: "el caràcter nacional, el funcionament democràtic i la pluralitat, els considerem essencials i prioritaris en la definició de l'Escola Pública Basca". Les ikastoles, vivament qüestionades però igualment assentades, es preparaven per al combat: "L'afirmació del caràcter basc de l'escola pública no ha de crear cap conflicte, sinó que és el requisit imprescindible de la convivència al País Basc". Per tant, el manifest de març de 1983 emplaçava el

El manteniment dels signes d'identitat és una prioritat en la tasca pedagògica de les ikastoles. ARXIU

La Nova, i difunta, Escola Pública Basca

Aquests són alguns dels aspectes que la Confederació d'Ikastoles hauria volgut aplicar –si li ho haguessin permès– al conjunt de l'escola pública basca (EPB). Dinamita en estat pur.

Es considera l'EPB com un servei d'educació i ensenyament desenvolupat pels poders públics bascos, però es proposa que la titularitat jurídica de l'EPB sigui compartida per l'administració pública i la comunitat escolar, "en el sentit progressista d'autonomia i coparticipació (cogestió), en contraposició al concepte clàssic de propietat i control exclusius de l'escola".

Els centres s'estructuren en l'assemblea general i la junta de gestió, destriant clarament àrees pedagògiques d'àrees estrictament econòmico-administratives. També es proposa l'*eliminació del sistema funcionarial*, que seria substituït per l'Estatut del Treballador de la Nova Escola Pública Basca, com a garantia de funcionament d'un veritable servei públic. L'adscripció al lloc de treball es faria en funció del Projecte Educatiu de Centre i de l'anàlisi, feta per la Comissió d'Elecció del Centre, de les peticions de treball sobre les bases fixades en un conveni col·lectiu anual que hauria de "relativitzar la importància del títol i valorar amb més intensitat la formació real de l'ensenyant".

La definició de prioritats d'un centre afectarà l'euscarització, la gestió interna, els idiomes estrangers, la didàctica general, les noves tecnologies i l'expressió física i musical. Tot centre, a més de gestionar, amb criteris de màxima autonomia, el fons públic, pot generar també un finançament propi a través de quotes, d'empreses o d'institucions.

"Tant l'escola estatal com la privada –deia Xabier Garagorri, un dels teòrics de la ikastola– marginaven els trets principals de l'essència d'Euskal Herria i ens convertien en instruments d'aculturació". Però la NEPB no ha passat d'esborrany.

O. M.

govern basc a imposar, com a condició prèvia per a totes les ikastoles que assumien el procés d'integració, la gratuïtat d'aquests centres. Un gest de bona voluntat –de reparació històrica– a l'espera d'un consens, més que hipotètic, envers l'escola pública.

Just després d'aquesta proposta, Euskadiko Ezkerra, un partit que havia forjat molts dels seus quadres en la federació d'ikastoles de Guipúscoa, però que s'anava allunyant del nacionalisme, va enviar al Parlament de Vitòria una còpia quasi literal de l'anèmica Llei del CEPEPC, aprovada per unanimitat aquell juliol del 1983 al Parlament de Catalunya i que havia servit, tot plegat, per a recol·locar les restes asfixiades de l'escola activa en la xarxa pública. A Vitòria, ni el PSOE ni el PNB no van fer-ne gaire cas. La ikastola no era el CEPEPC. Fora d'Euskadi es podia fer creure que darrere aquells *euskaldunak* psicopatitzats per pedagogs fanàtics, s'hi amagaven els futurs cadells de la violència etarra. Però dintre d'Euskadi, tothom sabia que, a la ikastola, hi cotitzaven famílies de qualsevol partit nacionalista, les quals prescindien, sistemàticament, dels criteris emanats de les respectives direccions polítiques, sempre reticents a un moviment d'escoles que preferia no vendre's l'ànima a cap diable en concret, sinó a tots en general.

Les activitats lúdiques poden anar-se perdent sense el finançament públic. ARXIU

Això explica que, durant molts anys, Herri Batasuna –amb Txomin Ziluaga, cervell de HASI, al capdavant– ataqués la ikastola: perquè limitava les possibilitats de "l'avantguarda abertzale" de conquerir els claustres de l'escola estatal, l'única que, seguint el criteri de les esquerres de Bilbao, i de Barcelona, mereixia de ser salvada per les classes populars. A mitjan anys 80, quan la Confederació d'Ikastoles d'Euskal Herria s'hagué convertit en una patronal de pares abertzales que no es deixava intimidar ni pel PNB, Herri Batasuna va decidir de donar –i llavors tambe LAB, el seu sindicat– un suport entusiasta al "model d'escola pública i èuscara" proposat per la Confederació que, així ho intuïa HB, acabaria inevitablement enfrontat amb els gestors del govern basc.

En aquest context, d'intuïcions pre-bèl·liques, s'entén que el primer govern de coalició PSOE-PNB, en què el departament d'Ensenyament corresponia al socialista Rekalde, signés un primer acord polític amb les ikastoles –desembre del 1987–, que fixava un règim de finançament estatal al 100%, molt superior, doncs, al règim de concert econòmic que fins llavors havia acordat, i que ben pocs mesos després –juny del 1988– s'aprovés la Llei de Confluència de la Ikastola i l'Escola Pública, un text legislatiu que autoritzava la realització i la signatura de convenis entre el Departament d'Ensenyament i la Confederació d'Ikastoles com a pas previ al disseny i elaboració comuna de la Llei de l'Escola Pública. S'oferia el suculent caramel del finançament públic a la ikastola perquè en depengués tant que ja no pogués sortir-ne. El "sobrefinançament" –o la gratuïtat total de la ikastola durant aquests quatre cursos de confluència amb la xarxa pública– voreja ara, segons diverses fonts, els 20.000 milions de pessetes i, en cas de "no confluir", diuen, caldrà tornar-les.

La ikastola ja intuïa les contrapartides d'aquesta injecció monetària: quan la coalició governamental desencallés tots els projectes d'escola pública, les relacions perilloses entre el govern i la ikastola esclatarien en mil bocins. Una escola pública pactada a mitges entre el PSOE i el PNB seria un calc envernissat de l'ordenament educatiu espanyol. No podia ser d'altra manera i, en conseqüència, tampoc no hi havia gaire a pactar amb la Confederació d'Ikastoles que esmerçava tots els esforços a demostrar que era viable –i legal, matisaven– un model d'escola pública en què la "coparticipació público-social" es resoldria en un Consorci de l'EPB, amb participació de la comunitat escolar i l'administració... La Nova Escola Pública Basca, beneïda per majoria absoluta en un congrés d'ikastoles multitudinari, el març del 1990, va arribar a tenir un articulat propi, constitucional fins i tot, però, va resultar, tanmateix, tan perfectament inútil com aquella Nova Escola Pública Catalana del 1977.

COS A COS

Al juny del 1992, les executives dels tres partits de la coalició governamental, PNB, PSOE i EE, es retrataven juntes en la signatura d'un acord que havia de portar "la pacificació definitiva d'Euskadi" al terreny de l'ensenyament. Parlaven de "dissenyar un sistema educatiu basc" que liquidés la "profunda anomalia" d'un país on coexistien tres xarxes educatives assentades en una legislació que ells mateixos, excepte EE, havien fomentat. Aquest pacte polític sobre l'ensenyament desblocava finalment la redacció de dues lleis que tothom exigia –com encara s'exigeixen a Catalunya– per a delimitar les bases de la trama educativa: la Llei de l'Escola Pública Basca i la Llei de Cossos Docents no Universitaris de la Comunitat Autònoma Basca. Els primers mesos de 1993 han estat els de la concreció de tot aquest material legislatiu que, a grans trets, manté les constants de control estatal sobre l'ensenyament públic, amb teòrics criteris d'autonomia en la gestió pedagògica i econòmica que no concreten, en cap cas, l'autonomia real dels centres. Els plans d'euscarització s'eternitzen, sense cap intenció globalitzadora, mentre els professionals de més de 45 anys són alliberats de tot reciclatge lingüístic i es mantenen, també en la llei de cossos docents, els pilars bàsics del *cuerpo de maestros*: els concursos de trasllat, la mobilitat territorial i una ordenació "inspirada" en la legislació bàsica de l'estat.

Tota ikastola que s'integri a la xarxa pública el curs vinent veurà com els seus mestres es converteixen automàticament en funcionaris i els seus deutes són perdonats. En canvi, tota ikastola que passi al sector privat anirà de corcoll en una operació incerta. Sort, diuen maliciosos, que, tot plegat, el govern basc no recuperarà mai els diners invertits en unes escoles que, encara avui, no volen acotar el cap.

Oriol Malló

La vida a les Balears dels anys seixanta, revisada avui a la Universitat

L'època daurada de Mallorca

La dècada dels seixanta significà per a Mallorca una vertadera revolució. Fou, però, una revolució molt diferent a la que es pretenia fer en el París de 1968. Antoni Morlà, músic, cantautor, fa ara un curs a la Universitat de les Illes sobre aquells anys que canviaren Mallorca

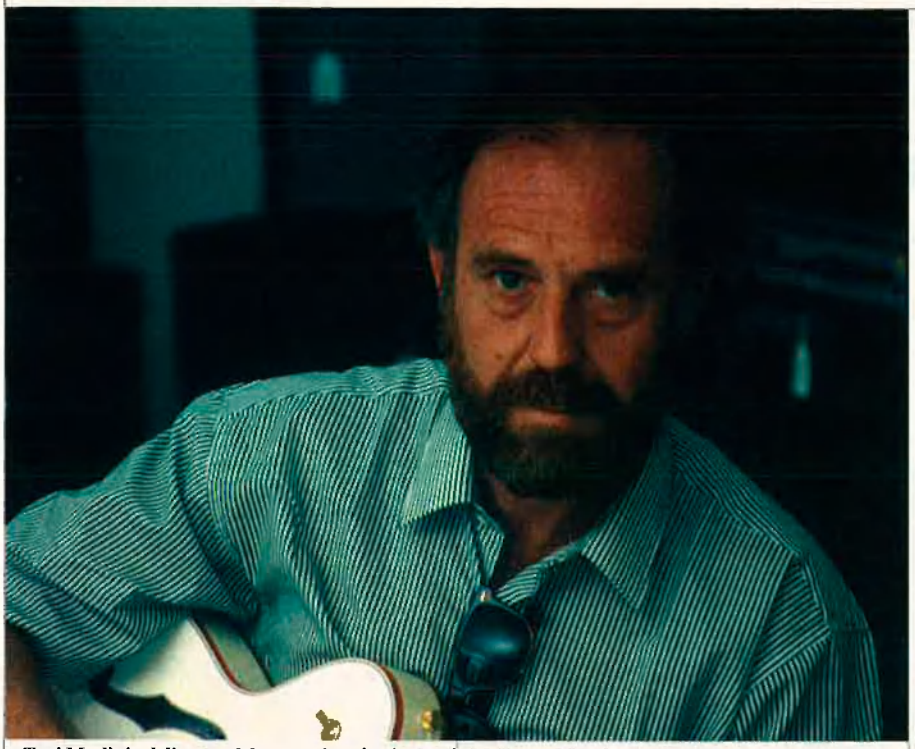
Les turistes canviaren, en cert aspecte, la joventut mallorquina. ARXIU

Mentre a molts de llocs d'Europa la jovenalla dels anys 60 demanava un canvi de societat i, a l'estat espanyol, el canvi significava abolir la dictadura, a Mallorca la majoria tenia una altra labor. La revolució, per molts al·lots mallorquins, consistia, més aviat, a seduir estrangeres, a escoltar música rock, a sortir fins a les matinades i, sobretot, a divertir-se molt, tant com n'eren capaços.

Varen ser uns anys de vertadera revolució. Però una revolució que poca cosa tenia a veure amb els postulats polítics. Fou un canvi revolucionari de mentalitats, de costums. La dècada dels 60 va significar la mort de la Mallorca tradicional, la desaparició d'aquella societat bàsicament agrícola que havia existit fins aleshores i que quasi d'un dia per altre es veié convertida en una societat de serveis. Havia arribat el *boom* turístic. Ja res no seria com abans. En quinze anys, aproximadament, Mallorca canvià radicalment. Entre final de la dècada dels 50 i principi dels 70, tota una generació d'al·lots mallorquins pogué tastar la llibertat. Potser no era llibertat política, però sí llibertat de costums.

Precisament per provar d'explicar com canviaren tantes coses tan aviat Toni Morlà duu a terme una experiència acadèmica d'allò més original. Per primera vegada, la Universitat de les Illes Balears acull, dins el programa d'Universitat Oberta, un curs a través del qual hom aspira a "fer una ullada, des del punt de vista d'un músic, a la Mallorca de la dècada dels 60, marcada profundament per l'arribada en massa del turisme"–en paraules del director del curs, el cantant Antoni Morlà, que visqué durant quinze anys, entre 1960 i 1975, en primera fila tots els canvis que s'esdevingueren en aquella Mallorca, fins llavors tan tranquil·la–.

La gent, la música, els costums, la moda, el cinema, les sales de ball... tot canvià. La gent entrà en una voràgine de di-

Toni Morlà és el director del curs universitari sobre la Mallorca dels seixanta. PERE CARMONA

versió i de despreocupació. Viure i deixar viure. Per Morlà, "fou una època fabulosa, que ja no tornarà pus mai". Durà mentre el turisme fou d'alta qualitat. A partir de la crisi del 73, més o menys, i coincidint amb la davallada de qualitat del turisme, els daurats 60 s'esvaïren.

UN CANVI BRUTAL

Mallorca, a la fi dels anys 50, primeria dels 60, era una illa molt tranquil·la. La gent encara vivia d'acord amb els costums ancestrals. La premsa reflectia la placidesa de la vida. "Record que quan hi havia un assassinat, cosa que passava molt de tant en tant, era tot un trasbals per als mallorquins; es comentava durant dies o setmanes" –explica Morlà–.

La joventut seguia l'exemple dels grans. Molts es preparaven per a prendre el relleu dels pares fent de pagès en la sempre difícil agricultura mallorquina. Altres, a entrar d'aprenent en algun taller. Una minoria estudiaven fins a grans, però eren molt pocs. Mallorca era terra pobra.

Tot canvià de sobte. "Va ser un canvi molt radical per a molta gent jove; en poc temps les possibilitats de feina no tradicional es multiplicaren. Els joves començaren a treballar de cambrers, de recepcionistes, d'administratius... i també de músics, com jo mateix i com molts centenars de mallorquins". Els turistes que arribaven a l'illa, cada vegada més nombrosos, exigien llocs de diversió. Els hotels començaren a multiplicar-se. Cada hotel tenia la seva sala de festes, que s'afegia a l'oferta ja existent, no gaire nombrosa, per altra banda.

Les ofertes de feina diversa, però sempre relacionada amb el *boom* turístic, eren continuades. "No hi havia maldecaps d'atur, feies una feina i si no t'agradava canviaves; així de fàcil. Sobretot amb el treball directament relacionat amb els turistes: cambrers, músics, etc.; era una cosa increïble, pràcticament et segrestaven. Jo treballava en un taller d'electricitat, mentre tocava amb tres amics. Ho fèiem d'una forma totalment *amateur*. Un dia se'ns presenta un senyor que ens ofereix de tocar en un hotel cada nit. Aleshores jo guanyava 1.500 pessetes cada mes. Aquell home ens n'oferí 200 per cap i per dia. Imagina't, 6.000 pessetes al mes, mantingut i fent allò que més t'agradava: tocar i cantar. Fabulós".

És clar, Morlà, com molts altres, no s'ho pensà gaire. En pocs anys milers de mallorquins joves –i no tan joves– passaren a treballar en hotels, discoteques, souvenirs, etc.

El canvi de feina portà un canvi sociològic. Enrere quedaven les jornades al camp, a la fàbrica o al taller. Ara, per a molts de milers de joves mallorquins, la feina era quasi una diversió: tractar turistes, servint-los begudes, divertint-los, tocant música o venent *souvenirs*. El contacte amb aquells homes, i sobretot dones, de pell clara i cabells rossos engegà una veritable revolució.

LA MÚSICA

La música fou un dels elements més importants d'identificació d'aquella generació. Aquells al·lots no podien fer gaire cosa més que escoltar la ràdio. "Els concerts, tal com ara els entenem, no existien". Amb la proliferació de grups musicals autòctons arribaren a popularitzar-se d'una forma general les cançons més emblemàtiques de l'època, especialment les dels Beatles.

"El que passava era que els grups naixien amb una facilitat enorme. Nosaltres, quan ens contractaren per primera vegada, només sabíem cinc cançons; però no importava, ben aviat n'aprenies de noves. L'única manera d'aprendre'n era escoltant molt, perquè els discos de llavors no duien les lletres. Fèiem versions en mallorquí de cançons dels Beatles i altres les cantaven en un anglès que, la veritat sigui dita, deixava molt a desitjar: *tuist-tan-xau-tuist-tan-xau... comont,comont beibi...* No ens ho miraven gaire això de la puresa lingüística".

Durant aquella dècada començaren a fer-se molt populars una mena de gales juvenils. Unes gales que poc tenien a veure, o ben res, amb el que avui entenem per aquest concepte. "Aquells concerts, per a qualificar-los d'alguna manera, es feien al matí, a les onze. Tenien un èxit brutal, es formaven cues enormes per a entrar-hi. Els joves podien escoltar, per primera vegada, la música que els agradava, però compartint-la en una mena de ritu generacional, durant un concert. És clar que no era comparable a una concert dels Beatles, però és que no hi havia res pus. *Los Bohemios*, *Los Doodgers*, *Telstar*, *Los Guantes Negros Los Talayots*... són alguns dels noms dels conjunts d'aquella època. N'hi havia moltíssims, alguns d'ells realment horrorosos, però no importava gaire".

A les sales de cinema, de sessió doble naturalment, els intermedis eren amenitzats també per aquesta legió de grups musicals mallorquins. "El cinema Balear (avui bingo), el Líric (avui desaparegut), o el Born (avui tenda de modes) n'eren alguns, que feien aquesta amenització, i el cas és que tenien molt d'èxit."

Els gustos musicals nous, els comportaments nous –modestament nous, en la majoria de casos– portaren també canvis

estètics. Els més agosarats foren, naturalment, els qui més en contacte vivien amb el turisme. "Record que quan jo sortia de ca nostra per anar a tocar als hotels o discoteques, pel carrer tothom me mirava. Jo havia incorporat l'estètica *beatle*: pantalons i jaqueta foscos, amb solapes acabades en punta, sabates també acabades en punta i cabells llargs. Bé, això de llargs és un dir, perquè la veritat és que simplement tapava un poquet el clatell. Ja bastava per a escandalitzar. A més, en el meu cas, jo portava la guitarra elèctrica, adornada amb purpurina daurada... ¡La gent em mirava amb una cara! Mon pare solia dir-me que pareixia un poeta. Vés a saber què volia dir exactament amb això, però és clar que no li agradava gaire".

ESTRANGERES

La joventut mallorquina de la dècada prodigiosa desenvolupà una nova activitat que durant uns quinze anys es va convertir en una mena de ritu iniciàtic: anar a fer *pica*. És a dir, anar-se'n a les zones turístiques a "lligar" estrangeres. "Mira, ara sembla que siguin batalletes, però és ben cert. En aquella època els mallorquins no "barrinaven". Els mallorquins d'aquella època, si volien saber què punyetes era el sexe –vull dir el sexe compartit, perquè el solitari sí que el coneixien– no tenien més sortida que les putes. Amb l'arribada de les estrangeres, tan estilitzades, tan bufones, tan rosses i, sobretot, tan alliberades...¡uf!, allò sí que va ser una veritadera revolució. ¡Era tan fàcil!"

Tal com conta Antoni Morlà, la generalització dels picadors va ser un fet durant aquella dècada. "Era molt normal, sobretot a l'estiu, que onades de mallorquins festejassin fins les vuit o les nou, se n'anassin a sopar i, després, a lligar. Vespa i una flassadeta per a posar sobre la platja –en aquells dies això dels apartaments ni se somniava– és tot el que era necessari. La resta era cara dura, decisió i tenir una aparença poc o molt arregladeta. Un poquet d'idiomes, encara que fos molt a la macarrònica, i fer de guia de Palma de *night* i després... ¡Quantes vegades vaig mostrar el castell de Bellver a la llum de la lluna!"

El *picador* tenia una codi de comportament. "I és que hi havia classe, llavors, molta classe". Primer, la mirada fixada en la presa elegida. "Això era tirar esca, o grumejar". De la mirada es passava a una fase, visual encara, de més intensitat. "Fer *gasto*, en dèiem". Quan ja s'havia fet prou de *gasto*, es passava a la tercera fase. "L'aproximació i entaular conversa, la fase més delicada. Era qüestió de posar-hi cara. Record una rossa impressionant, voltada de *picadors* que li oferien els seus *serveis*. M'hi vaig atracar i li vaig dir: "Crec que tots aquests senyors l'esperen". Em va somriure i em va dir que sí. "Doncs jo tenc aquí fora un quatre-quatre (el cotxe que feia servir Morlà) i, si vol, podem anar a fer una volta i després l'acompany al seu hotel. S'aixecà i ens n'anàrem. Em superava de devers un pam. La veritat és que quan ho pens me pareix mentida, però era ben real".

És clar que també hi ha molta mitologia, en això dels *picadors*. "Sí que és cert que molts deien que picaven i, en realitat, res de res; però això d'anar a *picar* era tota una institució i tothom ho feia, tothom en parlava. Entre els al·lots mallorquins era tema normal de conversa, veure qui havia picat l'estrangera més bona i, naturalment, molts hi posaven molta imaginació. Però el fet és que aquells anys es va cardar molt a Mallorca, moltíssim".

De resultes d'aquells anys meravellosos, "un poc ingenus i molt divertits", sortiren molts matrimoni mixtos i, segons alguns, "la raça millorà molt; fixa't, si no, en la quantitat de mallorquins i mallorquines que hi ha ara que són rossos".

UNA ÈPOCA PERDUDA

La dècada quedà endarrere i el principi dels 70, a més de la mort de Carrero i la crisi del petroli, també dugué una progressiva invasió de turisme barater. "A mi, per tocar una cançó, m'arribaren a donar, i et parl dels anys 64 o 65, fins a mil pessetes de propina. I això eren molts de doblers en aquella època. En canvi, als darrers anys, record que les propines eren molt minses, molt minvades; l'any 75 un estranger em donà ¡un duro! de propina. Va ser una mena de signe: poc després vaig deixar aquell món".

Endarrere quedaven els daurats anys durant els quals passaren per Mallorca Patula Clark, Tom Jones, Jonhy Holliday, Silvie Bartane, Gilbert Becaud, Louis Amstrong, Carusone... "tothom qui era un *hit parade* mundial passava per Mallorca". La crisi i el turisme d'espardenya feren tancar famoses discoteques. *Jack El Negro*, *Bacomo*, *JB* o fins i tot *Tito's* –que tancà durant molts anys i que no obrí de bell nou fins fa pocs anys, reconvertida a gustos actuals– no aguantaren els nous turistes. "Durant aquells anys el turista era un senyor educat, amb doblers, amb classe, gent que venia dos o tres vegades l'any".

Va ser una mena de turisme que canvià Mallorca i els mallorquins. Després vingué la massa amb pocs doblers i aquell món ingenu, "però molt i molt divertit", es va anar morint.

La revolució del 68 fracassà. Però, a Mallorca, la revolució autòctona serví, si més no, perquè una generació conegués la llibertat de música i de sexe.

Miquel Payeras

La USAP va perdre per 9 gols a 8. P. CODONYAN

SETMANA-SOCIETAT

Doble derrota dels equips de rugbi de Perpinyà. Ni el XIII Català ni la USAP (vegeu EL TEMPS de fa dues setmanes) no van poder superar els rivals en la final del campionat de França de Rugbi XIII ni els quarts de final de la lliga francesa de Rugbi XV: Sant Esteve XIII i Racing Club de Tolon, respectivament. Tant l'un equip com l'altre foren eliminats per un sol punt de diferència: 9 a 8 en el primer cas i 10 a 9 en el segon. Tot i que els dos partits no es poden comparar, perquè tant el joc com el nivell són diferents, sí que s'hi poden fer paral·lelismes. Així, van ser precisament els equips catalans els que més van dominar el

Més de 10.000 catalans es van desplaçar a Nimes. ARXIU

partit. La trajectòria excepcional dels dos clubs perpinyanencs durant tota aquesta temporada –trajectòria que permetia les esperances més altes– quedava anorreada, doncs, en vuitanta minuts de joc. Ni la joventut dels dos equips, ni la fe i el suport dels seus seguidors (prop de 10.000 catalans es van desplaçar a Nimes per assistir al partit de la USAP) no van ser suficients davant l'experiència de l'adversari. Dilluns la decepció era enorme a Perpinyà, després d'aquesta doble derrota dels equips de la capital del Rosselló, una derrota que molts encara no s'expliquen, si no atribuint-la a la mala sort que sembla afectar la ciutat en tots els sectors de la vida social.

La llibertat d'expressió agredida a l'Ajuntament de València

La setmana passada l'Ajuntament de València es va convertir en escenari d'una irracional agressió contra la llibertat d'informació en ser agredit Julio Monreal, redactor de *Levante-EMV*, per l'aparellador municipal Mario Simó. L'actitud violenta del funcionari ha estat criticada per tots els grups polítics i funcionaris. A més l'ajuntament li ha obert un expedient disciplinari.

Els fets es van produir quan el passat dilluns el periodista esperava el començament de la conferència de premsa setmanal que convoca el regidor d'urbanisme, Juan Manuel Castanyer (UV). Aleshores, Mario Simó, sense intercanviar cap paraula, va agredir violentament el redactor del rotatiu valencià.

L'agressió es va produir davant la presència d'altres periodistes, d'un policia local i d'un ordenança de l'ajuntament. El policia local que es trobava prestant servei a la porta de la sala i els professionals

Tots els grups municipals criticaren els fets. RAFA GIL

dels mitjans de comunicació van reaccionar i aconseguiren separar Simó i Monreal. Malgrat això, l'aparellador va amenaçar de mort el periodista. Poc després, els regidors deixaven la reunió i mostraven la seua indignació per l'actuació del funcionari.

L'aparellador municipal Mario Simó havia estat recentment notícia per la decisió adoptada per la comissió de govern que va aprovar el pagament de 9,5 milions de pessetes al funcionari en concepte dels sous que havia deixat de cobrar per una sanció disciplinària imposada per la publicació d'una informació del diari *Levante*.

En aquesta informació, el rotatiu valencià va denunciar la duplicitat laboral de Mario Simó, que treballava per una banda com a aparellador municipal i com a particular en obres de determinades constructores, dues d'elles propietat del regidor d'UV i tinent alcalde Társilo Piles. La pràctica d'aquests dos treballs, sense la corresponent autorització municipal, va provocar la sanció de sis anys de suspensió de treball i sou, finalment anul·lada pel Tribunal Superior de Justícia.

Vicent Lafora

Gran èxit de l'expedició catalana Gas Natural a l'Everest

Dos membres de l'expedició catalana Gas Natural a l'Everest havien coronat el cim de la muntanya més alta del món en el moment de tancar aquesta edició d'EL TEMPS. El primer a assolir l'objectiu va ser Antoni Pujante, sots-cap de l'expedició, que va trepitjar el cim diumenge, dia 16 de maig. Pujante havia tingut un accident just una setmana abans d'aquesta data, quan la caiguda d'un bloc de gel li va obrir una ferida al cap que va necessitar vint punts de sutura. L'alpinista català es va recuperar ràpidament i, amb l'ajuda d'oxigen artificial, va ser el primer de l'expedició a arribar al cim.

L'endemà, dilluns, dia 17 d'agost, assolia la fita dels 8.846 metres un altre membre de l'expedició: Òscar Cadiach. Aquest, a diferència de Pujante, no va necessitar oxigen per a realitzar l'última ascensió, cosa que li va facilitar molt la baixada. Cadiach, que es va estar al cim de l'Everest durant vint-i-cinc minuts, és el segon cop que corona la muntanya més alta del món: l'un pel vessant del Tibet i aquest altre pel del Nepal. El primer cop ho va fer conjuntament amb Carles Vallès i Toni Sors formant part de la primera expedició catalana que va arribar a l'Everest, l'any 1985. Cadiach és l'únic alpinista català que ha posat dos cops els peus damunt aquest cim.

L'expedició preveu d'atacar el cim encara un altre cop, amb la idea d'assolir-lo, si és possible, el dia 29 de maig, data del 40è aniversari de la primera ascensió, protagonitzada per Edmund Hillary. En aquesta

L'expedició catalana Gas Natural pot fer el cim per segona vegada. ARXIU

temptativa, hi participarà Magda Nos, que es convertiria, en cas d'èxit, en la primera dona catalana que faria l'Everest.

L'expedició Gas natural ha pogut complir també l'altre objectiu que s'havia marcat: el de treure de la muntanya més alta del món part d'unes 500 tones de deixalles que es calcula que hi han anat deixant totes les expedicions anteriors. Durant els dos mesos que fa que dura l'expedició, han anat retirant uns 250 quilograms diaris de deixalles, que helicòpters de l'exèrcit del Nepal han traslladat fins a Katmandú.

L. M.

Túnel de Sóller, amb retard i sense permís

El túnel de Sóller, que perfora la Serra d'Alfàbia per unir la Vall de Sóller amb el vessant sud de la serra en direcció a Palma, va endarrerint-se més del que es tenia previst. Originàriament l'empresa concessionària de l'obra, Companía Concesionaria del Túnel de Sóller SA, s'havia compromès que abans de l'any 1992 estaria llest. Tot d'una començar les obres, diversos enfonsaments demostraren que els materials de la serra no eren tan durs com esperaven els tècnics. Aquesta errada d'anàlisi geològica va obligar a perforar amb molta cura per evitar al màxim els perills d'enfonsaments provocats pels materials argilosos. A causa d'aquesta circumstància el túnel en aquests moments ja té un retard de quasi un any i mig. El govern Balear adjudicà la construcció del túnel el mes de novembre de 1988. A causa de les dificultats geològiques esmentades, l'empresa concessionària demanà una pròrroga l'abril de 1991. Enguany, aquesta mateixa primavera, n'ha demanat un altra.

En aquests moments s'han perforat quasi la totalitat dels 2.988 metres que tendrà. Segons l'empresa constructora, el ritme és molt lent perquè s'ha d'anar perforant quasi amb tècniques manuals, i això fa suposar que aquests últims metres encara tardaran a ser acabats.

Es dóna la curiosa circumstància que l'actual túnel ja fa més temps que es construeix que no el túnel del tren, que es contruí en tres anys i dos mesos a principis de segle. Pel que fa al pressupost, inicialment es va parlar d'uns quatre mil milions de pessetes, si bé diverses fonts asseguren que el total podria arribar a més de 6.000 milions.

El túnel de Sóller encara no s'ha acabat de perforar. JOAN CELIA

D'altra banda, el Tribunal Superior de Justícia de Balears ha dictat resolució a favor de la companyia concessionària respecte a un recurs de paralització. Aquest recurs fou presentat per un particular de Sóller que es queixava de les molèsties ocasionades pel túnel i va denunciar que aquest no comptava amb la preceptiva llicència municipal. Després de dos anys de tràmits judicials, el Tribunal Superior de Balears ha resolt que no cal la llicència municipal.

Miquel Payeras

La meitat dels xiquets de línia s'han quedat fora. ARXIU

Vint xiquets de quatre anys s'han quedat sense plaça de preescolar al col·legi públic Pare Català del barri de Benimaclet, a València. De les 40 sol·licituds per a accedir a la línia en català, només la meitat ha estat admesa. Tots els xiquets que n'han quedat fora provenen de les "escoletes", guarderies infantils municipals. En aquests centres, tota la formació educativa s'imparteix en català. Atesa la impossibilitat que aquests vint xiquets puguen matricular-s'hi, els pares es van tancar al centre demanant a la Conselleria de Cultura l'ampliació de les matrícules.

'Persones humanes'

Persones humanes ja ha fet un dels seus cims. En un nou dia i hora el programa de Miki Moto ha arrencat amb un debat electoral sustentat per una idea genial: convocar a l'estudi els últims de la llista de les cinc principals formacions polítiques. La idea és enginyosa i subtil: amb aquest personal pot haver-hi de tot menys electoralisme. ¡Llàstima que en lloc de convocar els últims, Miki no ho fes amb els penúltims! Perquè els tres que eren últims, d'IU, PSC i ERC no es van poder sostreure de la temptació de deixar clar que ells –mal els hi estava de dir-ho– tancaven la llista perquè aquell era un lloc d'honor i que si haguessin volgut podien anar molt més amunt, etc., etc. En canvi el senyor convergent de l'Eixample i el jove de Nuevas Generaciones del PP que eren penúltim i antepenúltim a les seves llistes van respondre molt millor del que se'n podia esperar: amateurs en això dels debats televisius van donar un to de candidesa absolutament irrepetible. S'ha de dir que aquests dos tenien darrere seu a la llista persones no humanes –i per tant inconvidables a aquest programa–, com la divina Montserrat Caballé i l'ínclit Aleix Vidal-Quadras.

La presència de Quim Monzó, en aquest i en tots els programes anteriors, representa una gloriosa confirmació: ens trobem davant d'una revelació mediàtica, demostrada ja a la ràdio però ratificada per la televisió. En Monzó és capaç de comunicar el màxim de causticitat amb el mínim d'expressió. Fa riure tothom només usant la complicitat intel·ligent, i això a la televisió pública de qualsevol país és un bé que no té preu. I com bé ha après Miki Moto de Fina Brunet al Xec en blanc, perquè l'humor d'en Monzó llueixi cal que el que tingui al costat no li rigui mai les gràcies. I ben bé que ho fa.

I per acabar, la perla: Miki Moto demana al final del programa un aplaudiment joiós a Xavier Barberà, la cara més trista de TV3, que espera solitari i obscur que els altres acabin, per donar-nos les notícies i enviar-nos a dormir. L'efecte de continuïtat entre aquests aplaudiments i la pinta de gravíssima seriositat de Barberà és d'una comicitat definitiva.

Jordi Ballò

Els insubmisos continuen amb les mobilitzacions. RAFA GIL

Membres del col·lectiu Mili KK es van encadenar davant l'edifici de l'Audiència Provincial de València per acusar el govern espanyol de "criminalitzar la insubmissió com a delicte" amb els judicis contra els insubmisos. Els prop de 50 joves, que pararen el trànsit durant uns deu minuts, anaven disfressats amb els clàssics vestits de pres. Durant la concentració els manifestants repartiren fullets en què acusaven el govern de "desviar el problema de la insubmissió, per fer d'unes conviccions antimilitaristes un problema judicial". Després de la gresca organitzada, la Policia Local va retirar els joves i els va demanar la identificació.

CULTURA

Conversa amb Pau Riba, cantant

Va veure el paradís

Pau Riba acaba de trencar un silenci de cinc anys amb *Disc dur*, un disc produït pel component de Sau, Pep Sala, i editat per On The Rocks. Als 44 anys, lluita contra el seu propi mite. Qüestió de supervivència.

Mig incorporat en un sofà d'escai vermell mira amb resignació mal encaixada un llibre que té entre mans. *La Nova Cançó (1958-1987). Balanç d'una acció cultural*, de Llorenç Soldevila i Balart. Editat per l'Aixernador Edicions fa un mes escàs. Tan llarg com és, deixa caure el "totxo" sobre la tauleta. Li va arribar fa quatre dies –és un dir– amb dedicatòria inclosa.

Ni coneix l'autor ni sembla desitjar-ho: "Això és el que, a mi, em sap greu, que en tots aquests anys encara no hagi sortit ningú que hagi sabut gratar la superfície i veure què hi ha a sota". Un capítol del llibre és per a ell. I darrere seu ve en Sisa, un col·lega. Nò hi està d'acord: "Dues de cada tres frases són males interpretacions. Abunda en el mite, en l'anècdota sense importància". La comuna de la torre del Tibidabo, enderrocada per a fer-hi el carrer d'accés al Museu de la Ciència. Llavors, la premsa va parlar de la família Mason catalana. I Pau Riba era el Charles Mason català. La botifarra en una capsa d'orquídies i un llacet amb la senyera que va enviar al Palau de la Música. Però no s'explica que ell volia presentar-hi el *Dioptria* i no l'hi van deixar tocar "perquè el teu públic fotrà foc a les butaques i ens incendiarà el local". O incoherències històriques tot parlant del *Marga crisi*: "Pau Riba va perdre Marga, a qui dedica la cançó 'Kithou'". Quan aquesta cançó, no tan sols era dedicada a una noia que es deia Kithou, sinó que apareixia a *Dioptria*, disc que precedia l'altre d'un bon grapadet d'anys.

Tres botons de mostra són suficients: "¿Es tan difícil de comprendre que, encara que siguin manifestament provocadores, es tracta d'actituds coherents? La meva imatge pública és un rosari d'anècdotes que tenen la seva explicació, però em presenta com un poca-solta, un boig i un paio que no sabia per què feia les coses i que clavava bastonades de cec d'un lloc a un altre. La pregunta és: ¿Com pot ser que una persona que se les dóna d'historiador, faci una tesi doctoral plena d'aberracions amb la intenció que serveixi d'eina de treball a futurs estudiosos de la cançó, i a més li donin un *cum laude*?" Així, el conflicte intern que va tenir Pau Riba, en un principi, per impedir que el mite del seu avi, el poeta Carles Riba, se'l mengés, el té ara amb ell mateix: "Se'm menja el meu propi mite". I la bola de neu comença a ser massa grossa.

UN ÀTIC AMB VISTES

Des del sofà, en un racó del seu estudi, on penja una guitarra del sostre, recorda on i quan es va gestar el seu inconformisme envers "el sistema". Un Pauet adolescent veia la vida des de la finestra de l'àtic barceloní –"molt a prop del Bocaccio"– i només baixava al carrer per anar a escola. Els ulls paterns el seguien des d'allà dalt per veure on anava. Aquest dirigisme, aquesta educació contra natura al si d'una família burgesa, el mantenia apartat del món. No podia trepitjar els bars, ni tan sols el dels pares d'un company de col·legi. El bar Rosa, encara que fos un "bar-comidas" per a manobres, era, segons el seu pare, igual que qualsevol bar, un antre de perdició. Segons ell, tots els bars eren de putes.

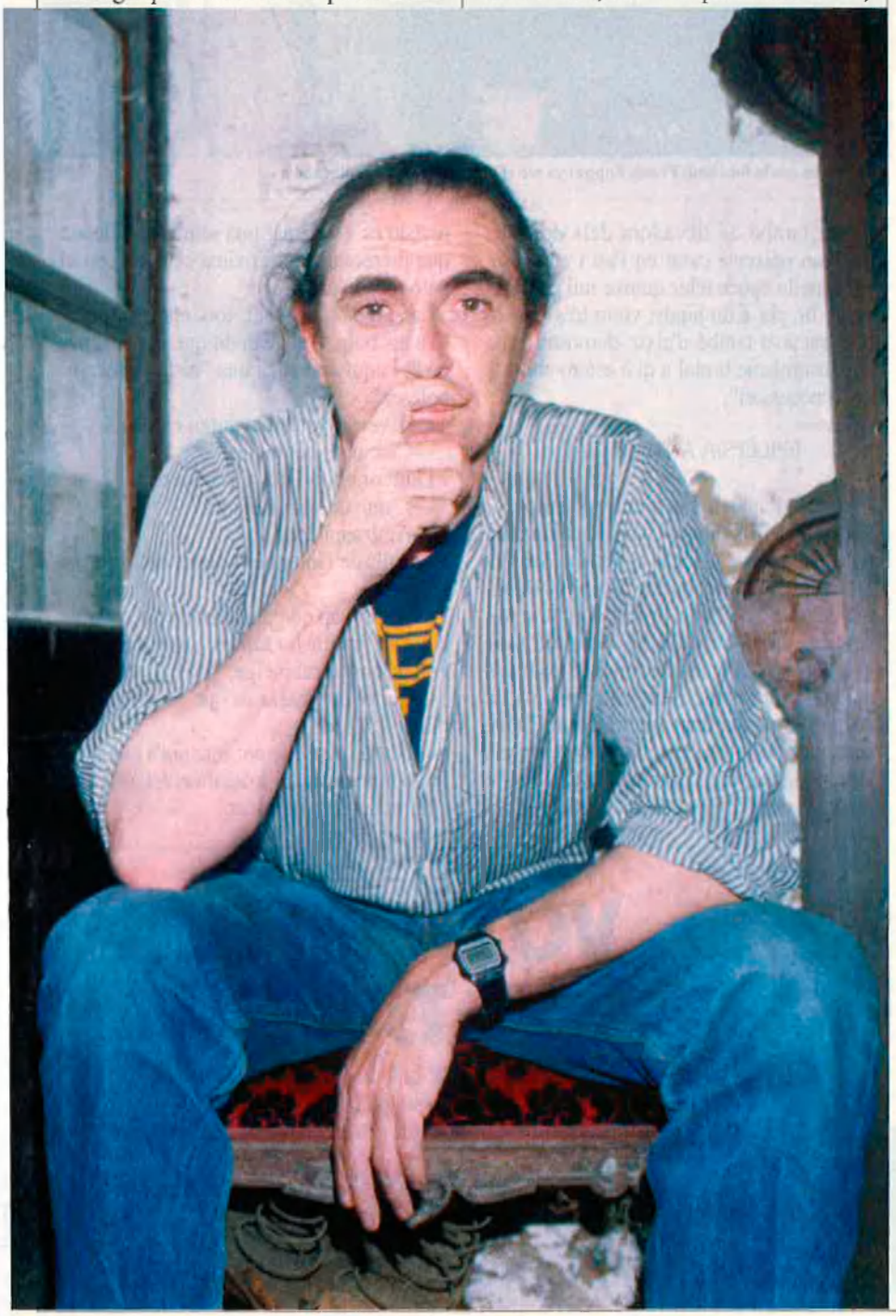
Des de la finestra, en Pau veia un veí seu –"de l'edifici del costat"–, que hi feia tota la vida, al carrer. I era també qui muntava totes les festes del barri. Pedrito Ruiz anava sempre amunt i avall. No parava mai. Mentrestant, ell patia, com un ocell engabiat. Així, una educació emmidonada el va fer rebel·lar-se contra la família-institució, primera etapa del refús que s'anà eixamplant a poc a poc a la societat en general i, sobretot, al sistema capitalista.

En aquella època Pau i els seus germans eren "els néts d'en Carles Riba". I ell va

créixer més com a tal que no pas com a fill de son pare. I quan va deixar de ser fill de son pare, quan podia haver començar a ser ell mateix, va continuar essent el nét del seu avi, que havia mort quan tenia "9 o 11 anys, mai no ho recordo, el què és segur és que 10, no". "Això no hauria tingut més importància –comenta sobre el mite de l'avi–, si no hagués estat emmarcat dins la revolució que van protagonitzar els joves a la dècada dels 60. Revolució contra una manera puritana d'entendre la vida".

Ell era el nét de "l'intel·lectual català del segle per excel·lència i poeta inclòs en els intocables Riba-Foix-Carner". Era nét d'un mite. Només tenia dues possibilitats: ser el nét de Riba tota la vida o trencar "el malefici". "El meu avi –afirma Pau– més que un gran poeta, era un gran literat en el sentit que es posava reptes dificilíssims i se'n sortia, però a vegades et preguntes on és la poesia, la diversió anímica d'aquest home. Parlava de l'Ànima i del Goig, amb majúscules, però l'ànima i el goig no hi eren, en el paper. Jo el considero un 'penjat', en el sentit que estava tancat en el seu món de la Grècia clàssica, i va aconseguir, i això ho admiro molt, una zona preservada de tot, començant per l'àvia Clementina fins als seus fills, passant per la canalla, el carrer... Riba era, des de petit, aquella persona que no has de molestar i que, quan a ella li sembla bé, ve i et beneeix. Era un *coco* privilegiat, cosa que ja va demostrar als 16 anys, quan va traduir l'*Odissea*".

Pau va heretar el gust per la literatura dels seus avis: Carles Riba, Pau Romeva –dirigent de la Unió Democràtica de Catalunya i diputat al Parlament de Catalunya per Barcelona–, que en abandonar la carrera política es va dedicar a fer diccionaris i traduccions, i de l'àvia Clementina, que tocava l'harmònium i de la qual els néts van heretar també el gust per la música.

PITS, CIGALES I LSD

Com a rèplica a un entorn familiar i social "rancis", Pau Riba comença a fer activisme hippy i antiburgès. Baltasar Porcel li fa dir en una entrevista que Carles Riba era un feixista. Els titulars "armen un Cristo de 42.000 parells de collons". La resposta no es fa esperar i un "dels primers peluts del país" rep una resposta contundent, "gent que em deien que em farien pam pam al cul". Aquí el nét aconsegueix deixar el llast mític de l'avi i es consolida el mite Pau Riba.

Això era l'any 1970. L'any de la primera incursió en la ruta hippy: quinze dies de vacances d'estiu a Formentera. Quinze dies que no superarien ni els sis anys que va viure a l'illa. A Can Pep Carlos, al costat del molí de la Mola. Quinze dies al paradís somniat: "Vam arribar-hi i vam anar a parar a la platja de Migjorn, a la zona del Blue Bar. Allò sí que eren comunes, però sense casa. Vivíem sota les roques, damunt els arbres... Hi havia centenars de hippies d'arreu del món. Jo, només arribar i veure la platja plena de 'tios despilotats', estirats com sargantanes... Arribaves de la ciutat, on la gent anava tapada de peus a coll... l'impacte era fortíssim, és impossible comprendre la impressió que feia, en aquella època, veure no tan sols pits de mides diferents, quan estaves acostumat a veure uns sostenidors com obusos a punt d'esclatar, sinó també paios, amb uns 'pollams' així i altres de més petits, sense cap vergonya".

Despertar-se sota la roca, treure's la flassada de damunt, pegar a córrer "i ¡xap!, et foties a mar". Això era la dutxa. I l'àpat: a la platja hi havia unes olles grosses que es posaven amb aigua al foc al matí, i la gent hi anava tirant coses així que arribava, "uns naps, sobres de pollastre d'algun res-

taurant, sal... i al final l'arròs i era bonís-sim". Però el millor era la lluna plena. Les olles es convertien en eines de pura alquímia: beuratge a base d'àcids. Tots agermanats sota els efectes del LSD, "dins una pau i una harmonia que jo no havia trobat mai abans i no he trobat mai després".

Guàrdia Civil i pagesos garbellaren l'illa quinze dies després de l'arribada i requisaren tots els passaports i carnets d'identitat. Només eren intercanviables al quarter per un parell de bitllets de vaixell: "el de la *Joven Dolores* per a deixar l'illa i el del vaixell de Barcelona".

Dos anys abans, a París els estudiants havien rebentat l'estratègia hippy de no enfrontament. Pau Riba havia salvat –"d'aquella fira d'eslògans"–, per a ell. una pintada: "Sota les pedres hi ha la platja". Així, l'any 71, es decideix a carregar-se l'asfalt barceloní i se'n va a Formentera. Allò, per a una persona "civilitzada" com el cantant, que mai no ha vist el procés de la natura al llarg del dia, representa el retrobament amb tot això. El LSD era allò que realment significava una ruptura dràstica amb la societat; donava al grup una experiència personal –psicodèlica– que l'identificava com un món a part: la contracultura.

Sis anys a l'illa, en què Pau Riba es converteix en un "petit personatge". Va fer de tot: cultivar l'hort, treure fem de les corts de porcs, nudisme, aprendre a llegir les estrelles, el tarot, la simbologia... I la música. L'etapa formenterera no va ser ni més ni menys activa que les altres: un disc, *Jo, la donya i el gripau*, enregistrat amb un aparell de piles amb ressonàncies 'tecnològiques' incloses: "fotíem un micro dintre un pou... i si ho escoltes bé, se sent el vent, les abelles, el mar, les ovelles...". També hi va compondre tres o quatre òperes inèdites. A més, anava a Barcelona a fer els *bolos* que li sortien. I en Pau Riba va fer també de llevadora dels dos fills que van néixer a casa: en Pau i en Caïm. En aquella època tenir quinze mil pessetes volia dir, per a un hippy, viure tres mesos. "Es tractava també d'això: demostrar que el consumisme brutal a què estem abocats no és necessari".

Pau Riba (en la foto amb Frank Zappa) va ser el pionet del rock'n'roll català. ARXIU

EPILÈPSIA ANTIMILITAR

Abans d'anar a Formentera, emperò, l'antimilitarisme hippy l'havia deslliurat de fer el soldat. Va al·legar epilèpsia. Se'n va a l'Hospital Clínic, on la Consol Casajoana, del Grup de Folk, hi feia d'infermera i demana un *electro*. Ell havia sentit a dir que qualsevol persona normal té un focus epilèptic que només surt en moments de veritable esgotament intel·lectual. Dues setmanes de marxa per Barcelona, on els amics l'animaven: "Emborratxa't", "Fot-te això i veuràs"... Però el dia en qüestió, la revisió es va ajornar una setmana: "Tienen que presentarse la próxima semana con el pelo rapado al dos".

La setmana següent, tots els epilèptics: "Tu ets boig, ¿no t'han dit que et pelis, nano?" I aquí comença una "història rocambolesca":

—A veure, ¿quant et duren els atacs?

—Cinc o sis hores.

L'infermer obrí uns ulls com plats.

—¿Amb què et mediques?

—Amb aspirines.

Els ulls de l'infermer s'obren encara més. I el Pau:

—Miri, ¿sap què passa? Que no vull que la meva família ho sàpiga, em fa vergonya i no he anat a cal metge.

—Tu, el que passa és que no vols fer la mili.

—No, és clar que no; imagini's que estic tirant una granada i m'agafa el *telele*.

Entra un altre infermer.

VOTA FUTUR
VOTA PSC

• Millora de la sanitat, l'ensenyament i les pensions.
• Més inversió en obres públiques.
• Lluita contra l'atur. • Protagonisme a Europa.

PSC PSC-PSOE

El progrés de la majoria

"Vivíem sota les roques, damunt els arbres... Hi havia centenars de hippies d'arreu del món". ARXIU

—Bé, i tu, ¿per què no t'has tallat els cabells?

—Miri, perquè sóc cantant i les meves fans em volen amb tot el pèl.

—A mi, no m'emboliquis. Parla amb el capità metge, a veure què et diu.

I el capità metge era don Ramón de España, "pare del periodista Ramón de Espana, de qui sóc molt amic –assegura Pau Riba– i que havia estat cap meu a *El Noticiero*". I el capità diu:

—Bé, mira, parla amb la *madre* i si ella t'ho vol fer amb cabells que t'ho faci.

La *madre* era la monja que feia els *electros:*

—Ja et comprenc, fill meu, ja et comprenc. Fem un tracte, si em promets que seràs bon cristià i que resaràs un parenostre cada nit, jo t'ajudaré.

—Entesos, *madre*, tracte fet.

Al cap de dos mesos el Pau Riba ja tenia els resultats. Un paper signat pel capità Ramón de Espana que feia: "Inútil total para el vicio de las armas". El "ser" de "servicio" havia caigut fora de la pàgina.

L'AUTOCRÍTICA

Encara que la mort de Franco l'agafa a Barcelona, estava establert a Formentera. Però només s'hi està un any més. El *rotllo* hippy s'acaba i Pau Riba s'avorreix. Té ganes de marxa un altre cop. Deixa l'illa. Té 28 anys i s'instal·la en un pis de la Rambla de Barcelona. Putes i transvestits per a recuperar el temps perdut. Es troba una mica desorientat. Després de sis anys a l'illa té la sensació d'haver "perdut el tren". D'altra banda, l'acusen de traïció. Encara que no sap "ben bé per què". La *gauche divine*, que "em volia convertir en el seu estendard, no entenia per què vaig marxar i no m'ho perdona". Eren els mateixos intel·lectuals que "m'havien agafat de punta de llança, d'emblema de renovació, els mateixos que s'havien inventat tota classe d'epítets: "terrorista cultural", "rara avis", "enfant terrible"..."

Una de les fal·leres de Riba és disfressar-se i muntar xous, com ho feia Dalí. ARXIU

De totes meneres, ell no havia tingut mai un comportament contrari al franquisme, antidictatorial. Aquesta lluita, per als hippies, quedava en segon terme. La lluita antisistema no era entesa per "la cultureta". Pau no tenia "bon rotllo" amb la nova cançó. Havia provat d'entrar en els Setze Jutges, influït per l'entorn familiar –per al qual aquest col·lectiu era considerat un grup d'herois– i no l'hi havien volgut: "Em feren un examen i no m'acceptaren; posaren qualsevol excusa, ja no ho recordo. Després, amb els anys, he sabut que va ser perquè portava pantalons vermells i els cabells llargs".

L'única persona que va aconseguir d'estar en els Setze Jutges i en el Grup de Folk alhora va ser la cantant mallorquina Maria del Mar Bonet, amb qui Pau Riba assegura que té molta amistat: "El que passa és que la Bonet sempre ha tingut la virtut de ser i no ser durant tota la vida, i això encara dura. Aquest joc, aquesta indefinició, que d'altra banda em sembla bé, hi va haver un moment en què em va irritar bastant". La cosa ve de lluny, quan la Bonet va començar a anar a classes de cant, que va ser una de les primeres d'aquella fornada que ho va fer. Pau Riba no hi estava gaire d'acord. Però han passat els anys: "Sí, ara vaig a classes, per primer cop en la meva vida".

¿Fruit de l'autocrítica? Segur que sí. Però també ho justifica: "Ha arribat un moment en què tinc la sensació que he fet la carrera, que en sé, de música, però també és cert que no en sé prou. Ara m'interessa entrar en el terreny de poder comunicar-me amb els músics i de poder fer coses en un grau superior". I amb els anys, fins i tot ha après a estimar la tecnologia: "Ha sorgit l'ordinador, que curiosament et permet de no saber música i escriure coses".

'DISC DUR'

Ara, fruit d'aquesta tasca amb l'ordinador i animat pel *boom* del "nou rock", com ell l'anomena, treu un nou disc: *Disc dur*. S'ha generat un altre cop la indústria i el públic s'ha tornat a interessar pel rock català. Un disc produït pel component de Sau, Pep Sala, i editat per la discogràfica vinculada a aquest músic, On The Rocks. Un disc on hi ha cançons de diverses èpoques. Serveixi d'exemple "Jo penso en tu", una de les primeres cançons que Pau Riba va fer en la seva vida, abans i tot que "Noia de porcellana". I que fa uns dies algú li va recordar que era dedicada a l'Elena Posa, directora del Grec i del

Mercat de les Flors, tal com diu en un llibre de poemes i cançons aparegut abans de *Dioptria* i prologat per Raimon. "Es que anàvem junts al *cole* –explica–; havíem estat molt amics, però no recordava que hi hagués hagut tanta passió per la meva banda".

D'un costat, la memòria de l'ordinador; d'un altre, el tractament dur –rock– dels arranjaments, i d'un altre, la duresa del procés d'elaboració "i el part", han determinat el títol d'aquest darrer treball discogràfic de Pau Riba. Un disc de recuperació de temes penjats al llarg de la carrera musical del cantant, característica que posa en joc la seva unitat temàtica.

MAL GUST DE BOCA

Als 44 anys, el pioner del rock'n'roll català, que agraeix que l'hagin reivindicat com a tal grups del "nou rock" –en destaca per damunt de tot Albert Pla–, creu que el triomf de la seva lluita està en el qüestionament que van aconseguir de molts aspectes i a haver encetat un seguit de debats encara en plena vigència: ecologia, llibertat sexual, educació, antimilitarisme, família...

Riba, antisistema per vocació. ARXIU

Quant a la família i a les drogues, els dos grans pilars d'una lluita que va marcar les seves vides, Pau Riba opina que "són els que més mal gust de boca porten. Et fa la sensació d'haver fracassat. Els hippies vam haver de recular i ens vàrem trobar amb les mateixes estructures de família i no pots conviure en una societat essent l'únic que imposa una cosa diferent. I quant a les drogues, crec que l'actitud important de l'àcid i el rock'n'roll és l'ecumenisme mundial. La droga ens va fer viure un sentiment de no fronteres, ni polítiques, ni socials, ni culturals, ni ètniques, ni de cap mena".

Pau Riba viu a Tiana, habita des de fa dotze anys una masia, la Casa Alta, que data del 1606. Hi viu amb tres dels quatre fills que té. Un lloc on regna la tranquil·litat: "És un lloc intermedi entre Formentera i Barcelona". Pau Riba continua la lluita contra Pau Riba i sembla, per un moment, que encara suri entre dos mons. Dos mons separats per una frontera poc clara. Aquella frontera mai no establerta tampoc entre el triomf o el fracàs. Al cap i a la fi, enmig de l'univers, ¿hi ha millor navegació que la deriva?

Joan Marí

edicions 62

EL GAT I LA RATA
Günter Grass

Versió íntegra, amb la recuperació dels fragments suprimits per la censura.

El Balancí, 43

ACÍ S'ACABA TOT
Josep Piera

La història d'un viatge on Sicília esdevé una metàfora de la vida.

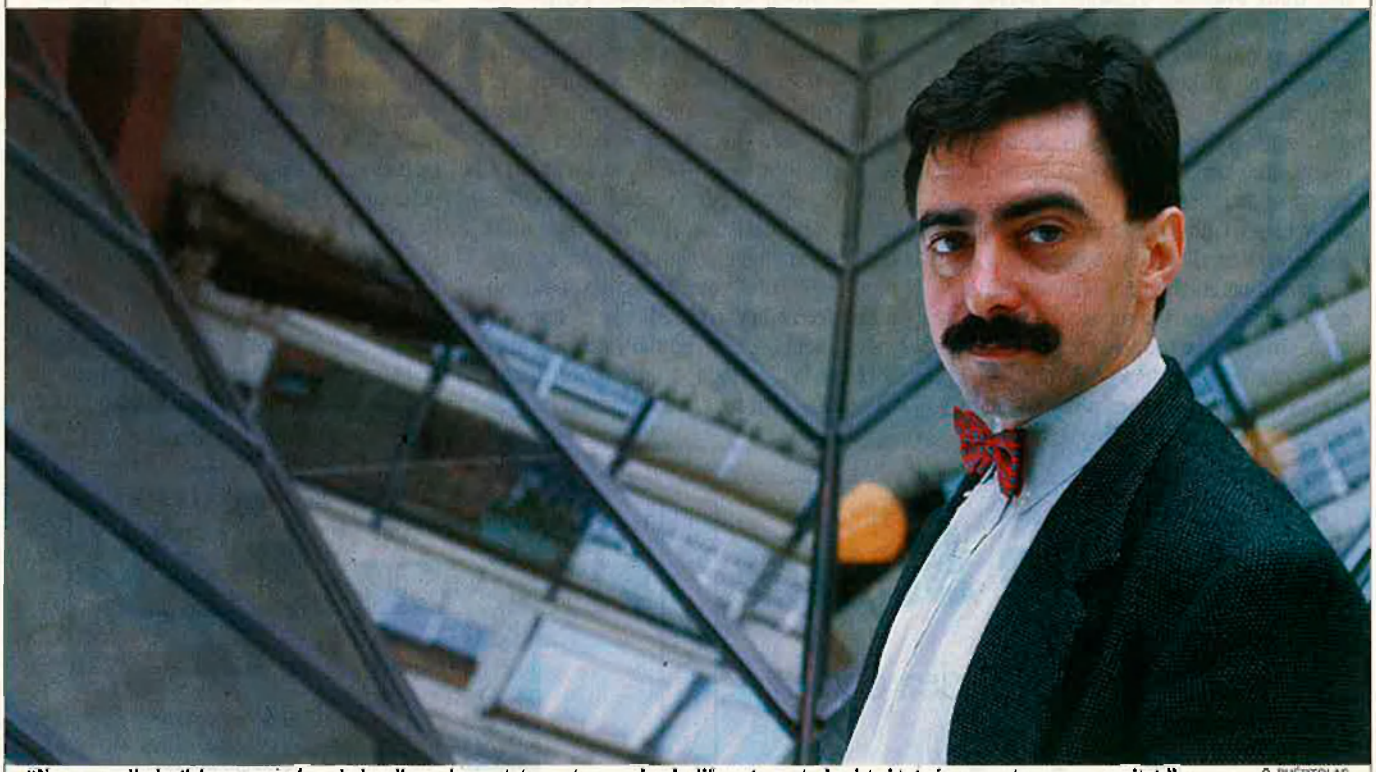
El Balancí, 255

DE VENDA A TOTES LES LLIBRERIES

Entrevista a Manolo Borja, director del Museu de la Fundació Tàpies

"L'intel·lectual ha de ser un nòmada, una persona que trenqui fronteres"

Interessat pel canvi que es produeix a final dels anys 50 i principi dels 60 dins el món de l'art modern, Manolo Borja s'acosta a Tàpies. Però la seva intenció va molt més enllà de gestionar un museu dedicat a una sola persona. Ans és l'excusa per fer-ne un centre viu i d'investigació.

"No crec en l'eclecticisme, però sí en el pluralisme, ja que tot es pot veure des de diferents punts de vista i tot són, en certa manera, veritats". C. PUÉRTOLAS

Volia entrevistar Manolo Borja amb la idea de fer la guitza a la persona que dirigeix el Museu de la Fundació Tàpies, la Fundació més polèmica de Barcelona. De fet, l'entrevista era el pretext per aprofundir en aquest punt.

A mesura que anàvem entrant, la naturalitat d'aquest home intel·ligent i culte modificava la meva escèptica predisposició, propiciada per aquesta mena de marea popular que arrossega fins a la insídia un projecte de museu que per la seva concepció ideològica és, com a mínim, respectable. A poc a poc anava donant l'alternativa a una reflexió més profunda i sincera del que significa una fundació com la d'Antoni Tàpies.

És veritat que la Fundació Tàpies ha fet massa exposicions continuades del seu fundador, que té una porta que no convida (més aviat frena) i unes estrelletes d'ornamentació que atempten contra qualsevol idea d'espai d'exposició neutre. Però també és veritat que actualment, i a Barcelona, no hi ha gaires espais culturals que ofereixen una programació capaç d'inquietar-nos intel·lectualment.

Pel que fa a Manolo Borja, només cal dir que és un home d'àmplia formació acadèmica que ha desenvolupat nou anys de la seva carrera als Estats Units, que lamenta que ciutats que formen part de la mateixa cultura, com ara Barcelona i València, vagin perdent a poc a poc la seva relació cultural, i que és una curiosa mescla d'espontaneïtat mediterrània i d'aplom anglo-saxó. Potser ve d'aquí la seva recompensa.

—¿Per què EUA?

—Bé, per diverses raons. A nivell metodològic, hi havia una sèrie de gent com, per exemple, Rosalind Kraus i Vicent Sculli, amb la qual volia treballar, que era als Estats Units i, de fet, vaig estar amb ells. També perquè Nova York continua sent un port franc de l'art contemporani, un centre que, si bé és tant viu com en els anys 50, a nivell d'entendre el que és la modernitat, per les col·leccions i per la dinàmica que manté, continua sent un lloc molt important a nivell lectiu i personal.

A Nova York no hi ha ningú de Nova York, és un lloc de nòmades vinguts de tot arreu, i la idea de nomadisme és molt important intel·lectualment parlant: avui dia l'intel·lectual ha de ser un nòmada, una persona que trenqui fronteres.

—¿Però no és Europa qui porta la batuta en aquests moments?

—Sí, jo també ho crec, i de fet sóc aquí i no pas allà. Nova York ha estat un centre d'art modern bàsic, importantíssim en el segle XX: parlo de l'època que va des dels anys 50 fins als anys 70, però crec que la situació ha canviat i que, en aquests moments, a certs indrets d'Europa es fan coses més interessants i tal vegada més progressistes que no pas als Estats Units. Si mires, per exemple, les exposicions que fan avui els museus americans en general, veuràs que encara són molt conservadores, tipus Matisse, Cézanne, Picasso. És clar, són exposicions que s'han de fer, però que són de revisió, són exposicions acadèmiques (en el bon sentit de la paraula), però que no són el tipus d'exposició que predomina a Europa i no sols pel seu contingut, sinó també com a plantejament del concepte de museu.

Als Estats Units, tenint en compte que la modernitat té diversos moments, la idea de museu ha quedat una mica anquilosada en la idea de "museu modern" i, quan dic això, em refereixo al període que va de les avantguardes històriques fins als anys 60, que és quan clarament es produeix un canvi en el mercat i en la comprensió de la posició de l'artista dins la societat. En aquest sentit, Europa està en un moment d'avantatge, tot i que Nova York és Nova York i el mercat continua sent fortíssim i això fa que encara tingui un pes específic.

—Fa una estona em parlava de l'intel·lectual com a nòmada, com a element que ha de posar en crisi la societat. ¿Creu que l'intel·lectual o l'artista a Espanya s'ha aburgesat en relació amb els intel·lectuals americans o d'altres països d'Europa?

—És difícil de generalitzar, perquè tota generalització s'aparta de la veritat. De totes maneres, haig de dir que, al nostre país, ens trobem amb un fenomen que alguns crítics han anomenat "l'avantguarda tardana", és a dir, l'acceptació del que és nou pel sol fet de ser-ho i que sovint no és sinó una apropiació d'idees i formes d'altres centres artístics, que no tenen valor per elles mateixes, sinó que són les últimes. Això vol dir que idees que en un moment determinat són radicals es transformen i acaben sent edulcorades, acaben sent estil, ideologia; i quan un artista fa ideologia, perd tot el valor radical i de crítica (imprescindible per a la creació d'un autèntic art d'avantguarda). L'activitat d'un artista i de tot intel·lectual ha de ser una activitat de guerrilla, ha de canviar contínuament d'estratègia, si no, deixa de ser intel·lectual i es torna un "adaptat al sistema". Als Estats Units, com que tot depèn del fons del govern (institucions, museus), i no sols econòmicament sinó també a nivell d'opinió, fa que hi hagi un estancament en aquest sentit. Però, de fet, el conservadorisme que ha patit la cultura americana dels anys 80, amb un fortíssim grau de censura, ha provocat una reacció d'intel·lectuals podríem dir-ne "d'esquerres", no del Partit Demòcrata (ja que la política als Estats Units és un problema professional, no ideològic), que sorgeixen arran del descobriment d'idees d'intel·lectuals europeus dels anys 70 com Harld Bloom o Derrida, que fan que actualment hi hagi un pensament i una actitud crítica prou forta i interessant.

—Parli'm del seu interès per Antoni Tàpies i de com arriba a la seva Fundació.

—El que m'ha interessat des de sempre és estudiar el fenomen cultural del segle XX. No crec en l'eclecticisme, però sí en

fuster de Sueca

Fabrica la teua idea en:

Fusteria, Mobiliari i Decoració

Crideu al Tel.: 170 11 16
Vos podem atendre inclús dissabtes i diumenges

MARTI

Ctra. Nacional 332 València- Alacant
SUECA (VALÈNCIA)

"Quan un artista fa ideologia, perd tot el valor radical i de crítica." C. PUÈRTOLAS

el pluralisme, ja que tot es pot veure des de diferents punts de vista i tot són, en certa manera, veritats, i els significats no es troben en cap punt concret, sinó possiblement al mig. La raó d'escollir Tàpies és senzilla i parteix del meu interès pel canvi que es produeix a final dels anys 50 i principi dels 60, canvi bàsic per a entendre la modernitat, tant a nivell de relacions, com de cultura i de societat. Durant aquest període hi ha un seguit d'artistes que trenquen tota la tradició i n'hi ha uns quants que agafen nous elements, però que continuen mantenint-ne uns quants de la diguem-ne "primera tradició moderna". Tàpies forma part d'aquest grup d'artistes i això m'interessava moltíssim, com també la seva manera d'entendre la nostra cultura i la influència decisiva en l'art espanyol: em vaig ficar en aquest tema i més tard vaig posar-me en contacte amb ell, coincidint amb al moment en què ell pensava a fer la fundació.

—¿Què és la Fundació Tàpies i per què és necessària una Fundació Tàpies? ¿No és un acte contraproduent abanderar una fundació cultural sota el padrinatge d'un sol artista, d'una sola tendència?

—D'entrada i parlant en abstracte, em penso que no és necessari un museu dedicat a una sola persona, perquè pot arribar a ser, tal com dius, contraproduent, pel fet de donar més importància a un artísta que no pas a un altre i per l'efecte incidental que pot tenir en la història. De totes maneres, la història és feta de la negació d'aquesta abstracció i, en aquest sentit, la història moderna d'Espanya és molt irregular: no hi ha col·leccions, no hi ha museus d'art modern (per posar-nos d'acord amb el Museu d'Art Contemporani passa tot el que passa) i, de forma espontània, a Barcelona han anat apareixent institucions com la Fundació Joan Miró, el Museu Picasso i també la Fundació Antoni Tàpies que, en certa manera fan funcions del que hauria de ser el Museu d'Art Contemporani. D'altra banda, crec que tampoc no s'hauria de fer una fundació sobre qualsevol artista: no tindria cap sentit fer una fundació sobre algú que no incidís en el caràcter i la història d'un país, però, en canvi, sí que en té el fet de mostrar l'obra d'artistes l'activitat intel·lectual dels quals hagi estat i sigui crítica, que hagi contribuït a formar la trajectòria contemporània d'una ciutat. Jo crec que aquest és el cas de Picasso, Miró o Tàpies i, per tant, qualsevol activitat que es faci a la fundació és una activitat crítica amb què vas confrontant i obrint camins.

—¿Això no es contradiu amb el fet de tenir una col·lecció permanent? ¿Una col·lecció així no és, per definició, una col·lecció tancada?

—Un dels objectius seria de mantenir una col·lecció d'obra de Tàpies a Barcelona, una col·lecció amb coherència des del punt de vista de mostrar la part més avantguardista o radical de l'obra de Tàpies. Les obres que tenim són obres clau: un museu és important quan té obres amb càrrega històrica, obres que van més enllà d'elles mateixes, com ara el *Gernika* de Picasso o *Las Meninas* de Velázquez. Es tracta també d'una col·lecció oberta, un principi que s'anirà ampliant amb altres donacions d'Antoni Tàpies i que, a més, també és oberta a altres artistes. De fet, ja tenim una de les millors peces de Krzystof Wodiczko, una peça de Konellis i tindrem un Brassaïs després de l'exposició que en farem. La idea és de no mantenir una col·lecció tancada sinó una col·lecció de moviment continuat.

—¿Quin hauria de ser doncs, segons vostè, un concepte modern i crític de museu.

—El concepte tradicional de museu és mort, el paper de l'artista ha canviat des dels anys 40 ençà. També la idea de Museu d'Art Contemporani, tipus MOMA de Nova York és acabada. D'altra banda, la concepció d'exposició espectacular dels anys 80, que encara és molt viva, no m'interessa, perquè és l'antítesi del que un museu ha de ser: un museu ha de fer cultura crítica i no purament castells de focs. Penso que un museu ha de ser un centre viu, no sols d'exposicions i que ha d'explorar altres camins, com per exemple el d'emfasitzar activitats acadèmiques: aquesta és una de les ideologies que intentem d'imprimir-li.

Pel que fa a l'elecció dels artistes, val a dir que tots estan a cavall d'aquest canvi que es produeix als anys 60, d'aquesta nova manera d'entendre la relació de la societat amb l'artista. Aquest és el cas de Louise Bourgeois, de la qual, en aquella època, la crítica va dir que era una bona artista, però que en la seva obra hi havia contradicció entre forma i contingut: aquesta afirmació, que en el seu moment era ideològicament moderna, avui ens sembla equivocada, i és precisament aquesta contradicció allò que ens sembla positiu.

Això és un criteri, però la vida és molt complexa, les idees són molt complexes i, per tant, jo accepto la contradicció, i penso que s'ha de ser multi-direccional. En aquests moments Espanya és a punt de perdre una oportunitat històrica, perquè s'hi van fent museus, però amb models que ja són del tot morts. Penso que no ens hem de demanar tant com s'ha de fer un museu, sinó per què hem de fer un museu i quin sentit té en la nostra societat; un model de museu que tingui una relació més directa amb la situació actual. Aquesta és l'única manera de deixar de ser una societat provinciana, merament receptora d'idees i, per tant, purament colonitzada, de ser una societat crítica i d'avantguarda a nivell d'idees i com a comunitat.

Eduard Castellet i Torrents

S'ha inaugurat la nova seu de l'Arxiu de la Corona d'Aragó

La joia de la corona

En un ambient de tensió continguda els presidents de Principat, País Valencià, Illes Balears i Aragó van inaugurar la nova seu de l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Pujol reivindicà un tractament diferenciat per a una part de l'arxiu i els altres presidents, un patronat.

Remor. Quatre presidents autonòmics (Principat, País Valencià, les Illes Balears i Aragó). Un ministre de Cultura. El batlle de Barcelona. Polítics socialistes. Campanya electoral. Les paraules més utilitzades: satisfacció i col·laboració. L'ambient camuflat: conflicte contingut i insatisfacció general. Tot plegat un còctel regat amb xampany, amanit amb canapès i il·luminat pels flaixos dels fotògrafs i les lents de les càmeres televisives. S'inaugurava el nou edifici de l'Arxiu de la Corona d'Aragó.

El ministre de Cultura, Jordi Solé-Tura, cap de cerimònies, estava exultant, però contingut. Lloà les gràcies del nou edifici i les millores tècniques dignes d'una institució capdavantera i dinàmica. No deixà d'esmentar la coherència de la política del Ministeri, ja que la nova seu de l'arxiu pertany –segons que va manifestar el ministre– a un pla de modernització dels arxius espanyols, impulsat per la Dirección General de Bellas Artes i Archivos. Pasqual Maragall, batlle de Barcelona, insistí en la rehabilitació de la zona on s'aixeca l'edifici de nova planta, a l'àrea de l'Estació del Nord-Glòries, que definí de "pluralitat nacional", en contraposició a l'àmbit de Montjuïc, que etiquetà de "pluralitat urbana".

Obrí la tanda de discursos dels presidents autonòmics la intervenció de Gabriel Canellas, del govern balear. Canellas parlà de satisfacció, de respecte històric en temps de la Corona d'Aragó, de translació a la realitat plural espanyola i d'una "vivència indiscutible en l'actual realitat europea". El president de la Generalitat valenciana, Joan Lerma, recalcà la voluntat de col·laboració i cooperació de les comunitats en una política de futur. Fins aquí satisfacció, col·laboració i respecte a la pluralitat eren la nota dominant.

Però arribà la intervenció d'Emilio Eiroa, president de la comunitat autònoma d'Aragó. L'harmonia començà a trontollar quan el regionalista va dir: la nostra presència "revela també la nostra preocupació per resoldre altres qüestions pendents des de fa anys, en particular la participació en la gestió d'aquest arxiu de les comunitats autònomes els territoris de les quals van formar part de la Corona d'Aragó". S'obria la primera escletxa de la festa. I l'esgarrapada feia referència directa a la formació del Patronat que ha de gestionar l'arxiu.

D'esquerra a dreta, Gabriel Canellas, Joan Lerma, Jordi Pujol (parlant), Jordi Solé Tura, Emilio Eiroa i

Tanmateix, les declaracions que van coure més, en una sala plena del bo i millor de l'esquadra socialista catalana (Raventós, Martí Jusmet, Cardenal), foren les paraules de Jordi Pujol, president de la Generalitat de Catalunya. A mig to de veu i posant per davant la frase: "és una inauguració que té molts aspectes positius...", clavà queixalada en la paraula satisfacció quan digué: "però no puc pas oblidar-me de recordar, amb discreció i sordina, que part dels fons que fan referència exclusivament a Catalunya haurien de tenir una altra consideració". Era un dels ferros roents de la negociació amb el ministeri i la resta d'administracions públiques.

Pujol no podia tampoc deixar d'esmentar un altre *contenciós* històric: "també hauríem de recuperar un altre arxiu, que conté documentació més recent sobre Catalunya". Feia referència directa a l'arxiu de la Generalitat republicana que les tropes franquistes van espoliar i que

avui encara és a l'arxiu de Salamanca.

UN MAL NOM

A final dels segle XVIII, l'arxiver Javier de Garma va canviar el nom de l'Arxiu Reial de Barcelona pel d'Arxiu de la Corona d'Aragó, amb la voluntat d'unificar els quatre arxius reials existents a València, Mallorca, Saragossa i Barcelona. La intenció de recollir en un sol fons els quatre arxius reials no arribà a acomplir-se mai, però el nom d'Arxiu de la Corona d'Aragó es mantingué i, anys a venir, l'ha determinat del tot. Si bé durant la reinstauració de la democràcia la titularitat dels arxius reials de València i Mallorca eren traspassats a les comunitats respectives (el de Saragossa ja no existia perquè fou cremat en temps de la Guerra de la Independència), l'Arxiu Reial de Barcelona, no fou traspassat a Catalunya, amb l'excusa d'un nom massa genèric.

Actualment, l'Arxiu de la Corona d'Aragó és format per l'Arxiu Reial de Barcelona; la documentació sobre el Consejo Supremo de Aragón (que hi fou inclòs al segle XIX i que és l'única part que fa referència a les quatre comunitats); l'Arxiu històric provincial de Barcelona (bona part d'aquest material es troba actualment a Cervera) i la documentació sobre la Diputació General de Catalunya.

Pujol, el dia de la inauguració de la nova seu de l'arxiu, recordà una de les demandes de la Generalitat catalana: que el fons de la Diputació del General de Catalunya –primer antecedent de la Generalitat suprimida amb el Tractat de Nova Planta– i que abraça el període comprès entre els anys 1359 i 1714, passi a ser gestionat per l'Arxiu Nacional de Catalunya. Aquesta documentació, que no és de titularitat estatal, fou dipositada en 1822 a l'Arxiu de la Corona d'Aragó per la senzilla raó que no hi havia cap altre arxiu públic que se'n pogués fer càrrec en aquell moment.

Pasqual Maragall. CARME PUÉRTOLAS

El 1934, en temps de la Generalitat republicana, quan es feren els traspassos de competències, el text explicitava: "La Generalitat de Catalunya rebrà els fons de l'Arxiu de l'Antiga Generalitat; documentació històrica de la Junta Superior del Principat de Catalunya durant la Guerra de la Independència; papers de l'ocupació napoleònica..." i molts altres documents. La guerra civil i la dictadura van desbaratar l'operació. Amb la recuperació de la democràcia, aquests documents encara estan guardats a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, de titularitat estatal.

El Ministeri de Cultura no ha volgut mai ni pensar en el traspàs de la gestió de l'arxiu –ni de les parts que fan referència estricta al Principat– , al·legant que la documentació pertany a quatre comunitats autònomes i, per tant, és una part intocable del sistema espanyol d'arxius. Les negociacions, doncs, han estat infructuoses, per tal com la Generalitat sempre ha posat com a condició no negociable un tractament diferenciat per a la documentació que fa referència exclusiva a Catalunya. I el Ministeri no s'hi vol avenir.

Alhora es negociava la formació d'un patronat per a gestionar l'arxiu, segons que diu una clàusula addicional dels Estatuts. El 12 de setembre de 1980 Max Cahner enviava la primera proposta al Ministeri, consistent en la creació d'un patronat per a gestionar l'arxiu, però que especificava que quedaria fora de la seva tutela el fons referent exclusivament a Catalunya, que passava a la Generalitat. El Ministeri rebutjà la proposta al·legant que les altres comunitats implicades encara no tenien estatut. El 15 de febrer de 1982 es convocava una segona reunió a València, amb els representants de les quatre comunitats. El Ministeri no aprovà la proposta. La idea venia de fora. Anys després, les reunions s'han succeït, els compromisos s'han pres (el patronat serà presidit pel Ministeri de Cultura i les vice-presidències recauran en les comunitats), però, nou anys després, l'acord continua sense arribar. Els governs del País Valencià i les Illes volen que es creï el patronat. Volen tenir veu i vot al si d'una representació paritària. L'Aragó n'ha fet una qüestió més política. Així ho manifestà Emilio Eiroa: "Aragó vol sentir-se més a prop d'una part decisiva de la seva història".

En la inauguració, Jordi Solé-Tura va dir que tenia la intenció de convocar una reunió per a la formació del patronat després de les eleccions. També deixà clar que per ell l'arxiu era un tot unitari i que amb la introducció de les noves tècniques de digitalització, els documents es podran consultar des de qualsevol punt de l'estat, que l'emplaçament del material serà un fet del tot secundari. I, per la seva banda, el conseller de Cultura català, Joan Guitart, apuntava les condicions de la Generalitat: "No volem separar el fons de l'arxiu, però volem trobar una fórmula d'administració diferenciada".

Les negociacions no reprendran fins després de les eleccions. Tanmateix, resten encara molts interrogants per resoldre: ¿El patronat serà titular de l'arxiu o només en serà el gestor? ¿Què farà el patronat, un cop constituït?

Montse Serra

SETMANA-CULTURA

Xavier Barral continua recollint crítiques. J. MORERA

De nou, el malestar museístic. Un manifest elaborat per un centenar de museòlegs catalans ha reobert, aquests dies, la polèmica museística. Aquest document, elaborat la setmana passada amb motiu del Dia Internacional dels Museus, critica la presència d'historiadors en la direcció de museus –indirecta clarissima contra Xavier Barral–, les arbitrarietats en la contractació de personal –es demanen oposicions clares–, i la preeminència del discurs arquitectònic sobre el discurs museogràfic que, segons el grup de museus de la Comissió de Patrimoni del Col·legi de Llicenciats, afecta tant el MNAC com el MACB.

L'Institut Britànic compleix noces d'or a Catalunya. ARXIU

50 anys d'Institut Britànic. "Normalment, en aquells temps hi havia presència policíaca en les activitats de l'Institut, però el seu efecte era limitat, perquè pocs policies entenien l'anglès". Aquesta impecable mostra d'humor britànic figura en el programa commemoratiu del cinquantenari de l'Institut Britànic de Barcelona, una de les institucions estrangeres més imbricades en la realitat cultural –i nacional– de Catalunya. Per tal de recordar aquesta feliç relació, l'Institut inicia un seguit d'activitats que arribaran fins a l'agost, des d'un festival de música celta a unes trobades intermitents amb la literatura anglesa, passant per un cicle de cinema britànic a la Filmoteca.

Els reis d'Espanya atorguen a València les medalles d'or al mèrit en les Belles Arts del 1992

El poeta Vicent Andrés Estellés, a títol pòstum, el crític literari i escriptor Josep Maria Castellet, el també poeta Miquel Martí i Pol, el cantant líric Jaume Aragall i el crític teatral José Monleón van ser les personalitats dels Països Catalans que reberen, el passat 19 de maig a València, de la mà dels reis d'Espanya, la medalla d'or al mèrit en les Belles Arts, que atorga el Ministeri espanyol de Cultura.

L'acte, que per primera vegada no es feia a Madrid, es va celebrar a la seu de l'Institut Valencià d'Art Modern (IVAM). Les medalles d'or al mèrit en les Belles Arts s'atorguen per tal de distingir les aportacions al món de la creació artística i cultural de qualsevol persona de l'estat espanyol i dins de qualsevol gènere creatiu. També foren premiats, entre altres, el poeta Rafael Alberti, el guitarrista Paco de Lucía, el director de cinema José María Forqué, l'actor Paco Rabal i el cantant de rock Miguel Ríos, com també el cantador flamenc Camarón de la Isla, també a títol pòstum.

Martí i Pol va rebre un nou reconeixement. RAFA GIL

Amb els reis Joan Carles i Sofia, presidien l'acte el ministre de Cultura, Jordi Solé Tura, el president de la Generalitat valenciana, Joan Lerma, el president de les Corts valencianes, Antoni Garcia Miralles, i l'alcaldessa de València, Rita Barberà. En el seu discurs, Solé Tura digué que l'acte es féu a València com a símbol de la realitat plural d'Espanya. El ministre va ser l'únic a dir unes paraules en català, en llegir –amb una entonació bastant pobra, tot cal dir-ho– fragments de dos poemes d'Estellés i de Martí i Pol.

El rei Joan Carles va començar el seu discurs mencionant alguns noms il·lustres lligats a les terres valencianes: en el mateix sac va ficar Sorolla, Sempere, Mompó, Ausiàs March, Azorín i Joaquín Rodrigo. Tot i que en el text del discurs lliurat a la premsa figurava també Julio Gonzàlez, el monarca el va ometre, possiblement alertat dels orígens barcelonins de l'artista que dóna nom a l'edifici principal de l'IVAM. Una visita a l'exposició de Francisco Lozano i una recepció al Palau de la Generalitat van cloure l'estada oficial dels reis al País Valencià, que havia començat al matí a la Universitat Jaume I de Castelló.

Joan Vila i Triadú

Jocs Florals de Barcelona. Punt final

A la fi, l'avorriment guanya la partida. L'any CXXXV –a veure si descobriu quants anys són– de la seva restauració, els Jocs Florals celebrats un diumenge de lassitud pre-electoral al Saló de Cent de l'Ajuntament de Barcelona no van acabar d'esdevenir polèmics, malgrat que hi havia tots els elements perquè es produís una clàssica pugna de literats: un festival de poesia catalana que incloïa poetes d'expressió castellana i una renovació del certamen discutida per alguns dels mantenidors dels Jocs Florals. Però cap element no ha tingut prou empenta per a reproduir la batalla campal que es va obrir l'any passat entorn de la figura d'Alex Susanna, guanyador poc inèdit de la flor natural i odiat, i alhora estimat, editor-poeta.

Així, doncs, Jacint Sala, ex-professor de català de Manlleu i home d'aficions literàries, va rebre el seu corresponent milió de pessetes per un poema intitulat *Sonata efímera*. Són deu llibres de poesia i un títol que, segons les noves regles dels Jocs Florals, ja no podia lluir en la cerimònia del diumenge, 16 de maig, Mestre en Gai Saber. Tres vegades premiat, doncs: havia guanyat la Viola d'Or al 1986, la Flor Natural al 1987 i l'Englantina al 1990. Justament d'això es queixava el president dels mantenidors dels Jocs Florals d'enguany, Joan Triadú, tot reclamant "la creació d'un patronat que renovi i reorganitzi els Jocs Florals de Barcelona" perquè, segons aquest crític literari, "cap ciutat europea no es deixaria perdre uns premis que s'han mantingut vius des de l'època medieval".

Oriol Bohigas no té al cap tornar a fer canvis en l'organització dels Jocs Florals. ARXIU

En canvi, Oriol Bohigas, el regidor de Cultura, no tenia al cap de tornar a fer replantejaments. Estava "molt content" del funcionament del certamen, ara, sobretot, que l'ajuntament ja ha retirat el lema de *Festival de poesia catalana* pel més asèptic de *Festival de Poesia*, per tal de deturar l'onada de protestes oberta pel PEN Club i l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana. Com deia José Agustín Goytisolo en el discurs d'obertura del Festival, hi ha poemes bons i poemes dolents. Cosa que no té gaire a veure, sembla, amb els Jocs Florals.

Xènia Bussé

Els filòlegs catalans ja no saben si fan, o bé desfan, la llengua catalana

Deu ser l'únic país del món on els estudiants de l'últim curs de filologia han de demostrar, davant un tribunal, que no fan faltes d'ortografia. Es tan ridícul que posa tot el sistema en ridícul". Així s'expressava un dels estudiants que encapçalava, dissabte 15 de maig, el boicot contra la prova de revàlida que el departament de filologia catalana havia instaurat com a obligatòria per a tots els alumnes de cinquè curs.

Aquesta prova de llengua té la finalitat de comprovar, amb una redacció força senzilla, el nivell lingüístic dels alumnes tot unificant criteris lingüístics que els professors no apliquen sovint en les matèries particulars. En altres paraules, ja que els professors no "controlen" les faltes d'ortografia dels seus alumnes i, com que algunes institucions culturals s'han queixat reiteradament de la baixa capacitat lingüística dels llicenciats en filologia catalana, el departament de filologia ha hagut d'empescar-se una fórmula –un sedàs– per a evitar aquesta vergonya.

Així, a segon curs, dins l'assignatura d'història de la llengua catalana, s'ha instaurat també aquesta prova que, per als alumnes de cinquè, és una prova ineludible per a superar l'assignatura de dialectologia catalana. Però els estudiants de cinquè no volen realitzar una prova que consideren inútil. I, sobretot, estúpida: "En lloc de controlar la qualitat lingüística dels alumnes –explicava aquest portaveu–

Els alumnes de cinquè de filologia catalana hauran de fer un darrer examen d'ortografia. C. PUERTOLAS

a través d'un seguiment sistemàtic del professor, s'ha optat per una solució que es redueix a un examen mal fet, que no s'avalua res i que només cobreix l'expedient. Així el departament s'estalvia la crítica als seus propis professors, als quals tant se'ls en dóna que un alumne sàpiga col·locar les dièresis, sempre que el contingut sigui acceptable".

Com que els estudiants de cinquè consideren degradant una prova que posa en qüestió tot el pla d'estudis i saben, perquè així els ho han ensenyat, que no es pot separar la forma del contingut, doncs, per tot plegat, els estudiants demanen que, per una vegada, no s'equivoquin de culpables.

Oriol Malló

Els hàbits esportius, a debat en l'IEI. ARXIU

El mes de maig ha estat un dels més actius per a l'Institut d'Estudis Ilerdencs, una de les fundacions públiques que més meneja l'activitat cultural per les terres del nord. Conferències i concerts s'han convertit ja en una oferta quotidiana per als ciutadans de Lleida.

El passat dia 20, el professor de la Universitat de València Manuel Garcia Ferrando va disertar sobre els hàbits esportius dels espanyols, abans i després dels Jocs Olímpics de Barcelona. Per al proper dia 25 hi ha previst un recital de poesia i música a càrrec de Lluís Climent i Jordi Pàmias, presentat pel també poeta Carles Duarte.

Les pintures rupestres sovint són víctima de robatoris. ARXIU

La direcció general de patrimoni de la Conselleria de Cultura de la Generalitat valenciana va decidir la setmana passada que es reforçarà el control sobre l'accés als jaciments arqueològics. Aquesta mesura ha vingut motivada pel robatori de dues plaques amb pintures rupestres a la localitat de Benirrama (la Marina Alta). Les pintures van ser arrancades amb una serra radial.

Segons les declaracions dels responsables dels serveis arqueològics, les pintures estaven correctament vigilades, ja que tancar-les totalment hauria representat un possible element distorsionador de les condicions que en garantien la supervivència.

Ecologia recreativa

Els japonesos, que tenen fama de tenaços i de defensar astutament els seus gustos i tradicions, s'han esvalotat (a la seva manera, s'entén) contra les lleis de protecció de la naturalesa que lluiten contra l'extermini de les balenes.

A la dècada dels 60 –es veu que hi ha poques dades més recents– els japonesos van capturar 20.000 balenes i se les van menjar. Ells consideren que és un plat exquisit i, tal com passa en tot, hi ha qui els discuteix aquestes preferències. Com per exemple els francesos, tan refinats en qüestions culinàries, que ho troben abominable. i, a més, antiecològic. En canvi, es vanten de les excel·lències de les granotes ben guisades, sense parar esment en si desequilibren o no algun sistema natural. És l'inconvenient de tenir mida petita i no comptar amb una premsa i unes associacions que se n'ocupin degudament. Una granota mai no farà l'efecte d'una balena.

D'una manera o altra, els japonesos –fent costat a alguns països escandinaus– reclamen el dret de pescar el que els vingui de gust, pesi a qui pesi.

Jo sóc un admirador dels acudits, i trobo que quan són bons ajuden molt a comprendre la naturalesa humana. Ara que parlem de balenes, per exemple, he recordat un acudit que em va explicar un ciutadà argentí:

Diu que dos amics passegen pels carrers de Buenos Aires i, de cop i volta, un d'ells s'atura i consulta el seu rellotge.

—¡Són prop de les tres! –exclama–. Som lluny de casa i ja ens ha passat l'hora de dinar...

S'adonen que es troben, per pura casualitat, davant d'un restaurant que té col·locada a la porta una pissarra amb el menú. El llegeixen, gairebé instintivament, i un d'ells exclama:

—¡Ondia! Tenen filets de balena. ¿N'has menjat mai, tu?

—No...

—¿I si ho provéssim?

—Provem-ho...

Entren al restaurant i demanen al cambrer que els serveixi dos filets de balena. Al cap d'un moment, el cambrer reapareix, capcot, i comunica als dos amics:

—Diu l'amo que, per dos filets, no la mata.

Pere Calders

La regió de l'Hindukuix, a l'Àsia central, viu al marge de les lluites interètniques que sacsegen el Pakistan i l'Índia. ARXIU

CIÈNCIA

L'home de Neandertal potser encara és viu

L'últim misteri del segle

La possibilitat de trobar homínids de la tipologia Neandertal vius, en una regió del Pakistan, ha motivat una expedició científica europea que comprovarà, durant un any i sobre el terreny, la veracitat d'alguns testimonis sorprenents.

A la primavera del 1961 un avió comercial, en vol de Nova York a Londres, va tenir un contratemps al mateix moment d'enlairar-se. Un vent de cua inesperat el va fer trontollar i el desvià de la seva ruta. Al cap d'uns minuts l'aparell es trobava sobrevolant una regió perduda de vegetació espessa on, davant l'esglai de la tripulació i dels passatgers, pasturaven pacíficament uns dinosaures.

L'experiència pertany, naturalment, al món de la ficció, en concret a l'episodi "L'odissea del vol 33" de la mítica sèrie televisiva *La dimensió desconeguda*. Es tracta d'una prova més que l'home no tan sols pot sentir-se atret pel futur, ans també el passat remot pot fascinar-lo notablement. Però, aquesta fascinació no sempre es nodreix d'imaginació. De vegades, la força de certs indicis pot motivar una recerca científica sobre el passat.

Amb aquest estat d'esperit, una expedició europea encapçalada pel zoòleg valencià Jordi Magraner sortirà al mes de juliol cap al Pakistan. L'objectiu principal, no pas l'únic, és de trobar una comunitat d'individus que respondrien a les característiques físiques de l'home de Neandertal i que viurien en els boscos de l'apartada regió de l'Hindukuix, al nord-est del país.

HOMES NO HUMANS

La regió, de 15.000 km², és poblada per l'ètnia xitrali –ells s'autoanomenen "kowahr"–, un poble que sempre ha viscut a l'Àsia central, amb predomini d'individus rossos i d'ulls blaus que recorden la seva procedència indoeuropea. Afortunadament, aquestes contrades viuen al marge de les lluites interètniques que sacsegen amb violència el Pakistan i l'Índia. Alguns habitants del lloc afirmen que han vist éssers que descriuen en la seva llengua com uns "homes no humans". Durant un any, Jordi Magraner, que actualment treballa en els laboratoris del Museu d'Història Natural de París, ha conviscut amb els xitrali: "Es tractava de viure amb ells per conèixer la seva cultura, per recollir els seus testimonis i, sobretot, per comprovar la veracitat del que diuen. Volia estar segur, abans d'endegar una expedició, que aquelles observacions no eren fruit de l'engany, l'exageració o el mite".

Jordi Magraner ha recollit en aquest any d'estada a l'Hindukuix un centenar de testimonis, 27 dels quals poden ser considerats realment valuosos; la resta aporten informacions massa vagues. El zoòleg valencià afirma que "aquestes 27 persones diuen que han vist homínids amb una morfologia i un comportament que corresponen a l'home de tipus Neandertal". Aquest homínid va viure entre Europa i l'Àsia central deu fer entre 100.000 i 50.000 anys, i hom en trobà les primeres restes en 1848 a Gibraltar, encara que no fou fins al 1908, a La Chapelle-aux-Saints (França), quan en fou descobert un esquelet sencer. Les seves característiques se-

rien bàsicament les següents: 1,60 metres d'alçada, part facial molt desenvolupada respecte al crani, braços més llargs que no pas els de l'home modern, mans molt grosses i aspecte general robust. Aquests homínids no posseïen llenguatge articulat i es limitaven a emetre sons guturals.

Ara com ara, l'investigador valencià té motius per a creure fermament dues coses: la primera és que els testimonis es corresponen de forma més que casual amb unes dades científiques a les quals els xitrali no tenen accés; segona, en les afirmacions dels testimonis no hi ha engany, sigui el que sigui allò que hagin vist: "Els qui han observat els homínids a una certa distància han coincidit que no aportaven gaire informació; en canvi, els qui s'hi han trobat de prop ens n'han donat molts detalls. No s'ha trobat cap cas dels analitzats d'algú que havent vist quelcom a distància donés cap dada impossible d'apreciar".

Un altre factor que s'ha tingut en compte en la valoració dels testimonis és la possibilitat d'exageració o de confusió d'allò que ha estat vist. Magraner ha tingut cura de ponderar aquest factor de distorsió de la següent manera: "Quan algú em va dir que havia vist un home amb les mans molt grosses, el primer que vaig fer és mirar les seves. Cal tenir en compte aquests punts de referència per a entendre la veritable mesura de les coses". Si no hi ha engany, ni exageració, resta encara la possibilitat que allò que alguns xitrali expliquen fos un mite de la comunitat. Doncs bé, tot sembla indicar que aquesta opció també s'ha de descartar: "Si es tractés d'un mite, tota la comunitat en parlaria, i només uns quants ho fan. A més, els experts en mitologia han deixat ben clar que tot mite té una funció social, pedagògica, i que intenta transmetre una visió del món. Les observacions dels homínids no compleixen cap d'aquests requisits, perquè es limiten a ésser observacions, pures dades, no s'hi articula cap història al voltant".

Reconstrucció del cap de l'home de Neandertal.

Una altra humanitat

La possible troballa d'homes de tipologia Neandertal vius seria, en cas que es produís, una autèntica revolució. Des d'un punt de vista estrictament científic, seria la confirmació de la teoria que ha anat prenent cos aquests últims anys i que diu que l'home de Neandertal no és el precedent en la línia evolutiva de l'*Homo sapiens*, sinó una evolució paral·lela. En definitiva, una altra humanitat.

Aquest descobriment permetria de conèixer moltíssimes dades sobre la història biològica de l'home i aspectes tan obscurs com la gènesi del llenguatge i la cultura, entre altres. Segons els entesos, una petita comunitat –si és que és legítim d'utilitzar aquesta paraula– podria haver sobreviscut tancada en si mateixa; de fet, aquest és l'estat en què foren descobertes moltes tribus a l'Amazònia. Però la diferència entre un individu d'una tribu amazònica, o de qualsevol altre, i un homínid seria que els primers són homes i els segons no ben bé (s'entén per homínid un ésser que reuneix alguns trets que caracteritzen un home, però que no es pot definir com a tal).

Aquest punt planteja un problema ètic: ¿en cas de trobar un homínid viu, com considerar-lo? ¿Tindria drets? ¿Existeix el perill de reduir-lo a un animal de laboratori? Es un aspecte que els organitzadors de l'expedició han tingut en compte i, després d'entrevistar-se amb instàncies de la UNESCO i l'ONU, han arribat a la conclusió que els misteriosos habitants dels boscos de l'Hindukuix –sempre que finalment existissin i fossin homínids–, només podrien ésser considerats humans i, conseqüentment, tractats com a tal.

A. P.

UNA RECERCA COMPLETA

L'expedició té previst de partir a principis de juliol, per una durada prevista d'un any. Serà formada per una vintena de científics de disciplines com la zoologia, la botànica, la paleoantropologia, l'ecologia i altres. Entre els membres de l'expedició hi ha principalment francesos, però també belgues, búlgars i catalans.

L'objectiu no és únicament de descelar el gran misteri, sinó d'estudiar a fons una de les darreres regions gairebé incorruptes del planeta. Així, simultàniament amb la recerca principal, es durà a terme un estudi de l'organització ecològica i biodiversitat dels rats-penats i dels amfibis de la zona. Jordi Serra, integrant de la part catalana de l'expedició, doctor en biologia i zoòleg, assenyala que aquest estudi, aparentment banal per al profà, té un interès enorme: "No solament recollirà informació nova d'un lloc verge. Els resultats ajudaran molt en la presa de decisió de mesures per a salvar el medi. A més, les dades que traguem de l'Hindukuix ens seran útils per a conèixer millor els fenòmens de formació d'espècies i poblament de muntanyes europees com el Pirineu, processos encara força desconeguts".

Aquesta expedició ha buscat finançament en l'àmbit privat i ha aconseguit l'aportació econòmica de diverses empreses com la Thompson o la popular revista francesa *VSD*. Els responsables no han volgut diners públics, no tant perquè fos difícil d'obtenir-ne, sinó perquè volien una certa autonomia de recerca. De l'aventura, se'n farà un film de 50 minuts, en què participaran TF1, France 3 i la Televisió Belga. Sembla que Televisió de Catalunya està en tractes sobre la seva incorporació al projecte.

Però no tothom ha rebut amb tanta alegria la idea d'aquesta expedició. Alguns paleontòlegs es mostren força escèptics sobre les premisses de Magraner. Aquest es defensa posant en relleu que "no existeix cap prova científica que Neandertal s'hagi extingit. A més, és curiós que, a mesura que se n'han trobat restes més cap a l'est, és a dir, cap a l'Àsia, més recents siguin. Per Jordi Serra ens aquests moments cal mantenir una actitud oberta, però amb reserves: "L'actitud massa optimista és tan poc constructiva com la de negar-ho tot a priori. Cal anar-hi i veure què hi ha".

Albert Punsola

SETMANA-CIÈNCIA

El problema de la confidencialitat del fax ha estat solucionat per una empresa sueca. En un fax, el text queda a la vista de tothom que tingui accés a l'aparell. L'empresa Seal System ha ideat un sistema que, acoblat al fax, col·loca el missatge que rebem dintre un plàstic. D'aquesta forma, el fax queda clos en una mena de sobre i només es pot llegir el contingut del primer full. A més, el sistema es pot orientar de forma que el fax només es transmeti si el receptor també té Sealfax. D'aquesta forma, bancs, hospitals o altres entitats podran rebre o enviar informació confidencial per aquest mitjà cada dia més estès.

Les zeolites podrien ser les causants de les taques. ARXIU

La misteriosa i pudent escuma marronosa que des de 1989 apareix, cada estiu, a les costes italianes podria tenir a veure amb les zeolites, substituts dels fosfats en els detergents. L'impacte dels fosfats va imposar-ne la prohibició i la substitució per zeolites, uns compostos minerals. Ara, investigadors italians diuen que l'escuma pot provenir de microorganismes, que actuen afavorits per la presència de grans quantitats de zeolites. L'estudi, tot i que s'ha de contrastar, ha estat molt ben rebut pels fabricants de detergents, perquè els fosfats són molt més barats que no les zeolites. I els fabricants de fosfat també se'n deuen haver endut una gran alegria amb aquesta notícia.

La CE i el desenvolupament sostenible

Enguany, comença a aplicar-se el V Programa d'Acció en favor del medi natural, l'objectiu del qual és d'establir les estratègies necessàries per conduir la CE a un creixement sostenible. Les accions del V Programa, que durarà fins al 2000, s'adrecen a la indústria, a l'energia, al transport, a l'agricultura i al turisme. Entre les mesures que hom pensa portar a terme destaquen la gestió eficient dels recursos, dels processos industrials i dels residus, l'elaboració de normes de producte, l'ús més racional de l'energia amb l'augment del rendiment energètic i l'ampliació de l'ús d'energies renovables.

D'altra banda, com que la demanda de transport i el trànsit dels nuclis urbans creixeran significativament, l'objectiu és d'aconseguir un transport sostenible amb una ordenació més racional de l'ús del sòl i de les infrastructures del transport col·lectiu, afavorint el consum de combustibles menys contaminants. A l'agricultura i al turisme, s'hi adrecen un bon ventall de mesures: conservació dels recursos i hàbitats naturals, reducció del consum de pesticides, afavorint la lluita integrada contra les plagues i promovent l'agricultura biològica, el manteniment de la biodiversitat, l'augment de la massa forestal, la potenciació de l'ecoturisme, etc.

En concret, hi ha el compromís d'estabilitzar les emissions de diòxid de carboni, l'any 2000, als nivells del 1990, de reduir progressivament l'ús dels CFC i altres compostos clorats fins a la seva eliminació total vers l'any 1996. També cal assenyalar l'adopció de mesures per a reduir les emissions de metà i d'òxid nitrós, gasos hivernacle, abans del 1994. Pel que fa a la protecció de la natura, es crearà una xarxa de zones protegides, s'efectuaran controls estrictes en el comerç d'animals silvestres i, en l'horitzó del 2000, la intenció és de reduir un 50% el nombre d'animals d'experimentació.

Part de les accions es refereixen a la gestió dels residus. Es pretén estabilitzar la generació de residus urbans a 300 kg per habitant i any i arribar a reciclar, com a mínim, el 50% del paper, vidre i plàstic residuals. Malauradament, per a l'adequada gestió dels residus, trobarem un escull: els residus radioactius. La la política de mantenir les centrals nuclears, considerades menys contaminants que no les tèrmiques, ignora les dificultats de trobar solucions definitives per als residus radioactius.

Xavier Domènech

Visió àmplia sobre llenguatge i terminologia científica

Lluís Marquet, doctor enginyer industrial, és una de les persones que més s'ha ocupat del català científic i tècnic. Autor d'una colla de treballs i de diccionaris especialitzats, ara ens porta el seu últim llibre: *El llenguatge científic i tècnic*, editat per l'Associació i el Col·legi d'Enginyers Industrials de Catalunya.

L'obra, de 290 pàgines, no és un manual, per bé que ens permet de conèixer moltes normes. És més aviat una panoràmica molt completa sobre les necessitats i els problemes del llenguatge científic i tècnic, de la forma com diverses llengües els han solucionats, de les coses a tenir en compte en una traducció i, finalment, sobre el cas concret de Catalunya. Marquet parla de la situació específica de la terminologia catalana, fa un breu resum històric, repassa l'obra de la Mancomunitat i de Pompeu Fabra –que, no ho oblidem, era enginyer–, tracta d'alguns manlleus i calcs, de la influència d'altres llengües i de certs problemes pendents. El llibre conté també una extensa bibliografia, que permet d'aprofundir alguns dels aspectes tractats.

L'obra de Marquet, continuant amb la seva tasca de discussió dels problemes que presenta l'adaptació del termes científics a la nostra llengua, ofereix no sols moltes dades interessantíssimes, sinó també molts motius de reflexió. Marquet ens fa saber d'on provenen castellanismes aparents, que en realitat són llatinismes. Així, explica perquè diem "cerebral" i no "cervellal". El mateix raonament es pot fer extensiu a "espacial" i a "lunar".

Ensems amb altres treballs ja comentats en aquests pàgines, *El llenguatge científic i tècnic* representa una reflexió imprescindible en una llengua moderna, com és l'adaptació dels milers de nous termes que apareixen en l'àmbit científic i tècnic. Professors, investigadors, estudiants universitaris i periodistes científics són destinataris d'aquest llibre, que també ha d'interessar els lingüistes en general, car molts problemes que s'hi comenten no són privatius del llenguatge de la ciència. Més informació: (93) 319 23 00.

Xavier Duran

L'obesitat, genèticament predestinada

L'excés de pes ha irromput en la cultura occidental com un mal que cal combatre de totes totes. Centenars d'invents miraculosos, centres de gimnàstica i culte al cos, més un feix de literatura, semblen destinats a una lluita ferotge per abastar aquest prototip d'esveltesa i de salut que sembla assegurar l'ajustament del cos a la "normalitat". El resultat, tot i així, sembla un altre i només uns pocs afortunats, generalment els qui menys esforç hi dediquen, atenyen l'estàndard, com si un element desconegut volgués mantenir un bon nombre de ciutadans mal avinguts amb la seva silueta.

S'han comentat moltes vegades els factors que influeixen en l'obesitat, i en aquestes mateixes pàgines, hem esmentat els factors ambientals com alguns dels més decisius. Però, ¿és possible que el fet de ser gras sigui predestinat? És difícil de donar una resposta taxativa a aquesta qüestió, però no hi ha dubte que quan pensem en el paper que la genètica fa en la majoria de processos del nostre desenvolupament, és fàcil de suposar que també deu tenir alguna cosa a veure en aquest punt.

Per a aclarir-ho, la prestigiosa revista *The Lancet* publica els resultats de diversos estudis que ponderen la influència de la genètica o de l'ambient sobre el pes. Així, els bessons dièntics (univitel·lins) que han estat adoptats per famílies diferents i, per tant que han crescut en ambients diferents, mostren similituds de pes entre ells i en relació amb els seus pares naturals i no pas amb els pares adoptius. Hem de pensar que les circumstàncies alimentàries, d'exercici i altres d'ordre ambiental serien diferents i, tot i així, tindrien una part poc important en el seu desenvolupament. També sembla confirmar-se que el pes al moment de néixer té una correlació amb el que hom tindrà d'adult. I que l'obesitat pot tenir a veure amb la nutrició obtinguda en la fase fetal. Els nens sotmesos a la penúria de l'hivern del 1944 a Holanda desenvolupen amb més freqüència obesitat.

Les circumstàncies alimentàries no són determinants en el desenvolupament corporal. RAFA GIL

Tot això pot ser un consol, per als qui no obtenen resultats amb dietes i exercicis.

J. L. Bóveda

Occident compta la major part de centrals nuclears. ARXIU

Quatre-centes vint-i-tres és el nombre de centrals nuclears civils del món, segons l'Agència Internacional d'Energia Atòmica, que controla l'ús civil d'aquestes centrals i el respecte al tractat de no proliferació nuclear. Els Estats Units ocupen el primer lloc, amb 109 centrals, seguits de França, amb 56 i el Japó, amb 44. Però per al 1994 el govern Clinton ja ha rebaixat substancialment els pressupostos de recerca per a l'energia nuclear per tal d'afavorir la investigació d'energies renovables, com ara la solar i l'eòlica, fet que s'emmarca en la política ambientalista de Clinton.

Granotes i xucladits

Ser mascle de vegades no és fàcil tampoc. En general, embaumats en el sentiment feminista, hem acabat pensant que tots els mascles de la natura són com una mena de puta-manyacs, una colla de poca-vergonyes, que així que poden, ¡pam! alliberen el semen i solucionen el problema essencial de la vida. Però hi ha moltes espècies d'animals en què és la femella la que només pot etziba els ous, i deixa al mascle infeliç a càrrec de la descendència. És el cas de la granota de Darwin, *Rhinoderma darwiniana*, un petit amfibi de Sudamèrica. El mascle d'aquesta espècie pren els cullerots acabats d'eixir de l'ou i se'ls introdueix a la boca; aquests s'hi estan durant unes setmanes, en un procés que els científics coneixen com incubació bucal, fins que el seu desenvolupament acabe. En acabat, les petites granotes ixen de la boca del pare, el qual, com es pot imaginar, experimenta un alliberament enorme, una felicitat indescriptible en poder abandonar aquella condemna d'estaquirot biològic.

Però és en la mar Mediterrània on trobem un nou exemple d'abnegada resignació paterna amb el xucladits (*Lepadogaster lepadogaster*). Aquest és un peixet d'aspecte insignificant i poregós, que viu entre les pedres pròximes a la costa. Des del punt de vista morfològic presenta una curiosa ventosa ventral, amb la qual es fixa a les pedres per tal d'evitar l'onatge de la zona litoral. Per aquest motiu també el coneixen els pescadors amb el suggerent nom d'enganxa-roques. En el moment de la reproducció, el xucladits mascle adquireix una vistosa coloració; nombroses iridescències tornassolades apareixen en el seu cos que li ajuden a enllepolir la femella i conduir-la fins al lloc que ha triat com a niu d'amor. La femella hi posarà els ous, provistos d'uns filaments adhesius que els mantindran fixos al substrat, i posteriorment el mascle els inseminarà. Però quan aquest finalitza la seua metòdica tasca d'inseminació, la femella ja ha desaparegut. Podem imaginar la desesperació del pobre peix en descobrir el parany biològic, el frau, l'engany a què la naturalesa l'ha conduït. El mascle no pot dipositar primer l'esperma, perque el corrent se l'enduria, i si ho fa després es queda tot sol amb la descendència. Fidelment enganxat a la roca per la poderosa ventosa, al costat dels 300 ouets daurats, tremolosos i brillants, d'una carnació tan vítria que sovint s'hi veu perfectament reflectit.

Martí Domínguez

Als Països Catalans hi ha 7.500

Els parallamps radioactius van ser prohibits al 1986. RAFA GIL

parallamps radioactius, que, juntament amb la resta dels que hi ha l'estat, caldrà enviar a reciclar al Regne Unit. Els parallamps varen ser prohibits al 1986 i havien de ser retirats en un any, però a l'estat espanyol no hi ha cap planta capaç de reciclar-los. Palma de Mallorca va ser l'únic municipi que es va oferir temporalment per a emmagatzemar-los. El reciclatge de cada unitat al Regne Unit costa 100.000 pessetes. D'altra banda, als Països Catalans es generen unes 80.000 tones d'olis usats, només recollits en petita part –menys d'un 10%–. La majoria va a parar a rius i clavegueres, al sòl, o bé és cremat. La solució seria de reciclar-los o de reconvertir-los en combustibles per a la indústria.

ECONOMIA

Les tribulacions del canvi de la pesseta

Duros a quatre pessetes

En tan sols vuit mesos, després de tres devaluacions consecutives de la moneda espanyola, s'ha fet realitat allò de "duros a quatre pessetes". La pesseta s'ha depreciat en aquestes tres caigudes quasi un 20%. La continuïtat en el Sistema Monetari Europeu està en joc.

A la divisa espanyola no sembla caure-li bé el seu aniversari: enguany fa 125 anys. A la primera devaluació del 5% del passat mes de setembre, se n'hi va afegir una altra del 6% dos mesos després. Dijous, 13 de maig, es cotitzava a 79,1 pessetes per un marc, després que se'n va reduir el canvi, dins del Sistema Monetàri Europeu, un 8%, a causa principalment de les fortes pressions dels mercats inversors de l'exterior.

No hi ha dubte que les pròximes eleccions del 6 de juny i la progressiva pèrdua de credibilitat de l'economia espanyola en general han estat els factors determinants perquè es produïra la tercera devaluació.

Carlos Solchaga atribueix la devaluació a pressions exteriors. RAFA GIL

ELS SINDICATS REACCIONEN AMB MODERACIÓ

La triple devaluació de la divisa espanyola, tot i ser un símptoma negatiu de l'evolució de l'activitat econòmica, ha tornat a posar una mica d'alegria en el món empresarial, sobretot a les empreses exportadores, que pensen gaudir ara dels avantatges de vendre més barat. Els sindicats UGT i CCOO, per la seua banda, han reaccionat amb moderació, insistint en la necessitat d'un pla de xoc contra la desocupació. "El govern ha d'aprofitar aquesta ocasió per reconèixer les seues equivocacions i canviar la política econòmica", va declarar Nicolás Redondo. El seu homòleg, Antonio Gutiérrez, des de la secretaria general de CCOO, va reclamar, a més d'aquesta mesura devaluatòria, "solucions similars que impulsen la reactivació econòmica i la inversió, juntament amb una nova regulació del mercat de capitals". Malgrat les bones intencions del dirigent sindicalista, aquestes propostes sonen igual a les orelles del govern que quan algú demana la lluna. De moment, impossible.

Amb la notícia de la devaluació es feien públiques les dades sobre l'Enquesta Pública d'Activitat (EPA), que calcula el nivell d'ocupació real. Les xifres del primer trimestre han desbordat les expectatives més dolentes, amb els 3.300.270 desocupats oficials. Hi cal, a més, afegir un augment de la inflació d'un 0,4% durant el mes d'abril, la pujada més alta si es compara amb el mateix període dels últims cinc anys.

Però tot no ha estat negatiu en la "setmana tràgica", segons alguns comentaris d'observadors econòmics. La baixada del preu dels diners (reducció del tipus d'interès bancaris) tindrà –diuen– efectes positius. Els tipus se situen a partir d'ara en l'11,5%, nivell que per als experts financers pot fomentar ràpidament la recuperació de la inversió i el consum.

ELS BANCS, ELS PRIMERS ESCÈPTICS

Els bancs són precisament els primers escèptics en les seues previsions a curt termini. El BBV ha avançat que la devaluació comportarà molts inconvenients a mitjà termini "si no s'adopten mesures complementàries per tal de retornar la confiança dels mercats exteriors en la nostra economia".

El president de la Generalitat valenciana, Joan Lerma, no considera tan greu la situació. Fins a l'últim moment va ser un defensor de la no-devaluació. Jordi Pujol, per contra, des de la presidència de la Generalitat de Catalunya analitzà la situació d'una manera molt distinta.

Per al cap de l'executiu català, la mesura "ha estat positiva i no constitueix cap drama", va declarar en una conferència de premsa, i encara va demanar una rebaixa més forta dels tipus d'interès com a mesura complementària.

Des del govern espanyol, és clar, l'anàlisi té continguts completament diferents. Narcís Serra, com a vice-president de l'executiu, va comentar que la decisió del Banc d'Espanya s'havia produït

"arran de les fortes pressions exteriors, juntament amb les incerteses electorals".

En tot cas, per a la majoria dels observadors econòmics consultats, l'última devaluació ha deixat ben clar que "s'han acabat els dies de les vaques flaques", com afirma un d'aquests experts.

20.000 MILIONS GASTATS PER REFORÇAR LA PESSETA

Els estudis més creïbles situen el començament de la caiguda irreversible de la divisa espanyola en el moment en què es produïen els primers signes inflacionistes a l'Alemanya en procés de reunificació, fa dos anys.

Aleshores, el govern d'aquell país va augmentar el preu dels diners amb una forta pujada dels tipus d'interès per tal de corregir els efectes nocius de la inflació. Després tot el sistema canviari va funcionar sota les regles de la més pura lògica. Els inversors internacionals van considerar Alemanya un país més interessant que l'estat espanyol per col·locar-hi els diners. Es van començar a canviar pessetes per marcs i la pesseta baixava tant com pujava la divisa alemanya.

A més, el món financer espanyol s'ha caracteritzat des de fa molts anys per una manca secular d'estalvi, fet que ha obligat a mantenir ben obertes les portes a l'estalvi exterior. I només hi ha un camí per aconseguir-ho: mantenir alts els tipus d'interès.

Però quan s'ha d'evitar una depreciació de la divisa perquè és molt elevada l'oferta en els mercats, el Banc d'Espanya ha d'intervenir adquirint l'excés de pessetes. Així ho ha fet durant molt de temps, fins gastar-se 20.000 milions de pessetes, abans de decidir-se per la tercera devaluació.

La resta del procés ha estat lligada a mecanismes monetaris externs. Per no haver d'eixir del SME, el Banc d'Espanya va comprar pessetes, però això va comportar una progressiva baixada de reserves de divises i el consegüent afebliment de la imatge exterior de l'economia.

ELS EURÒCRATES CONTRA EL SME

Al voltant d'aquesta última devaluació s'han donat tot tipus de reaccions polítiques. Mentre el PSOE i el PP reaccionaven lògicament amb la diplomàcia que exigeix la campanya electoral, Izquierda Unida anava més lluny i posava el dit en la ferida i proposava "la creació d'un fons europeu multilateral de reserves com mecanisme de solidaritat comunitària" per evitar aquests desequilibris.

El Comitè de Governadors dels Bancs Centrals, màxim organisme europeu responsable de la política econòmica, va concloure a finals del mes d'abril a Basilea (Suïssa) la redacció d'un document confidencial que, sota el títol de "Lliçons de la tempesta monetària", fa una sèrie de recomanacions per evitar futurs desequilibris monetaris.

Segons les conclusions dels experts de la primera lectura d'aquest informe "secret", la posició alemanya ha prevalgut a l'hora de donar les principals directrius econòmiques. D'aquesta manera, qualsevol reforma de l'actual Sistema Monetari Europeu queda ara totalment descartada en aquestes recomanacions de Basilea. L'informe, en tot cas, ha de ser estudiat a finals de maig en una reunió ordinària dels ministres de finances europeus.

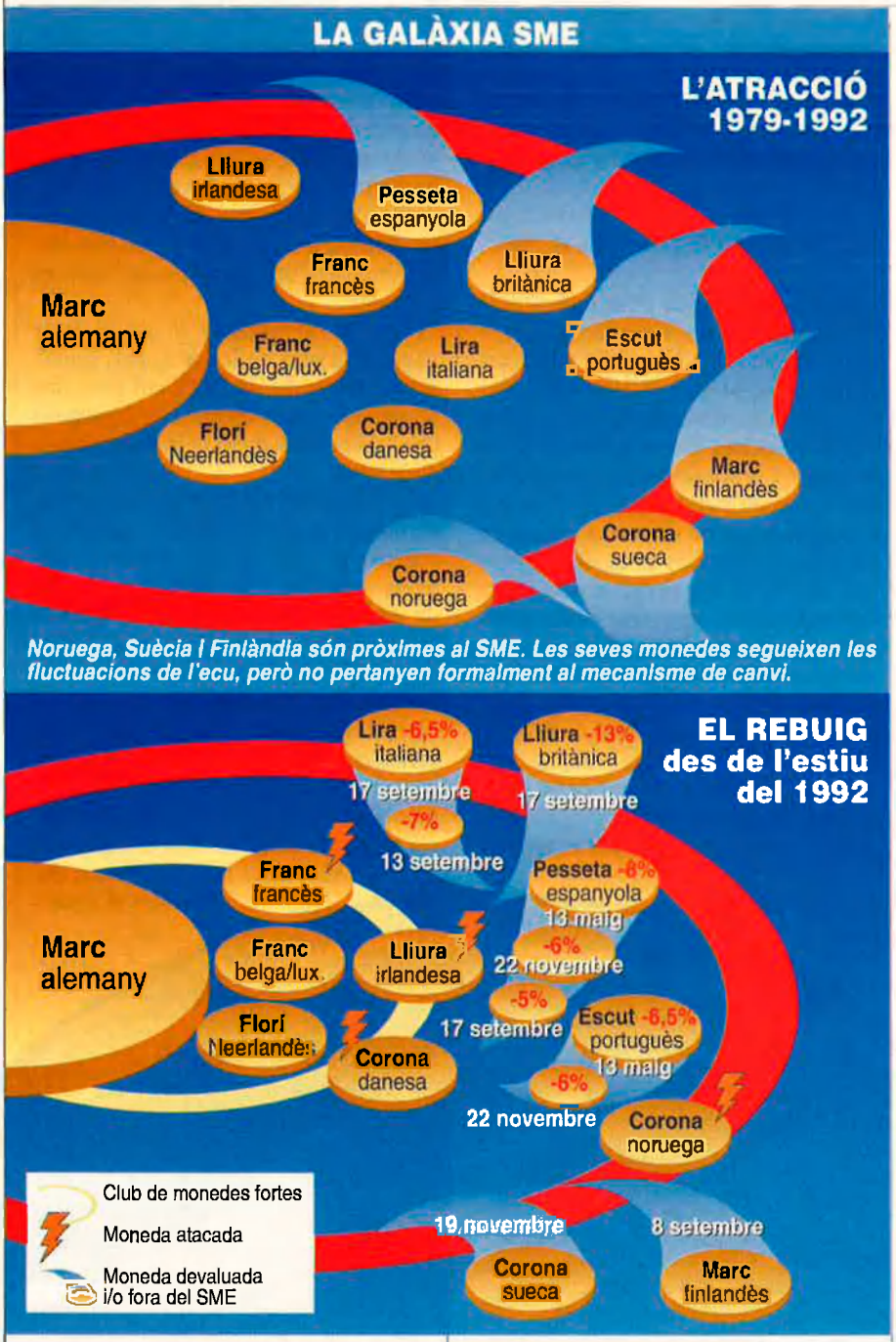
El document resumeix en només dotze pàgines l'anàlisi de les principals causes d'inestabilitat des de l'estiu del 1992 fins al mes de febrer d'enguany, i proposa una millor utilització dels mecanismes de defensa.

Les propostes del Regne Unit –actuar de manera marginal amb els problemes concrets de cada país membre– i l'espanyola –crear un fons de reserva per lluitar contra els moviments especuladors– han estat definitivament desestimades, segons s'ha pogut saber després de la celebració de la cimera a la ciutat suïssa.

L'optimisme de què fan gala ara els governadors dels bancs centrals contrasta amb el pessimisme generalitzat des de fa mesos en la majoria dels centres de decisió financera de la CE. Els últims esdeveniments han incrementat encara més el malestar.

Du-

rant l'últim trimestre de l'any passat, es van succeir dues crisis monetàries. Sis de les dotze monedes del SME es van devaluar o van trobar la seua "llibertat" de cotització, com ara la lliura britànica i la lira italiana, ara fora de l'òrbita dels mecanismes de protecció comunitaris.

Tot això va ser prou perquè, per primera vegada, els cercles financers de Brussel·les comentaren que el SME "ara és només una ficció jurídica, necessària per poder acomplir els compromisos dels crèdits en ecus entre els diversos països membres". Aquesta frase lapidària, sentència atribuïda al prestigiós economista francès Jacques Plassard, va provocar més que una alarma una gran incertesa que encara és avui latent.

Abans d'enterrar el SME, molts especialistes estudien en aquests moments l'evolució que ha seguit el malalt SME, i intenten trobar els punts febles on ha començat a fer aigües l'invent monetari, obra d'un acord entre el president francès, Valery Giscard d'Estaing, i el canceller alemany, Helmut Schmidt, en 1979.

La literatura "apòcrifa" que circula ara sobre el tema monetari inclou una petita història, amb un fort component humorístic que fa passar el SME per quatre fases des del seu naixement.

LES QUATRE VIDES DEL SME

La primera d'elles, sota el nom de "Sistema Meritocràtic Europeu", arriba fins al final de la dècada dels anys vuitanta. Va ser l'època que marcà l'exemple alemany com a model a seguir per la resta de països. Després s'inicià l'era del "Sistema Mediterrani-Europeu" amb l'entrada de les monedes del sud (pesseta i escut) i es va reforçar la divisa italiana. En aquesta fase es van produir les primeres divergències de punts de vista entre els socis comunitaris.

Les noves divises, per poder mantenir-se en nivells acceptables, es van veure obligades a fer grans sacrificis per a mantenir uns tipus d'interès atractius per a l'inversor. Aleshores, la pesseta era considerada com "la moneda més forta del món", encara que es tractara d'atributs totalment artificials.

No va tardar a arribar el polèmic Tractat de Maastricht i la seua rigidesa monetària. El "Sistema Maastrichtià Europeu", nom de la tercera etapa és prou conegut per tothom. Les monedes semblaven haver aconseguit unes paritats inalterables, però tot va quedar en un "miratge". Els primers símptomes de desacords al si de la Comunitat Europea, concretament amb el "no" danès del juliol del 1992, van provocar el primer "terratrèmol" amb devaluacions en cascada de monedes.

El "Sistema Miraculós Europeu", quarta i última etapa, ha estat el període en què ha esclatat en dos blocs ben diferents l'equilibri monetari. D'una banda, les divises fortes: marc, florí, franc francès i franc belga juntament amb la corona danesa. De l'altra, un conglomerat de monedes incloses l'àrea de la CE, com ara la pesseta, l'escut, la lliura o la lira, i d'altres de continentals com ara el marc finlandès i la corona sueca.

El Banc Nacional de París (BNP), en un estudi molt més realista sobre l'evolució monetària, assegura que la situació és a hores d'ara insostenible.

Segons l'anàlisi d'aquesta entitat financera, les devaluacions estan previstes dins del funcionament normal del Sistema Monetari Europeu, però no tenen les característiques de les que s'han produït últimament, en un ambient de crisi i sense respectar els procediments decidits.

Ignasi Pellicer

La indústria tradicional alacantina s'enfronta amb dificultats a l'envit europeu

En hores baixes

El calcer, les joguines, els teixits o els torrons són els productes autòctons que tradicionalment han donat més beneficis a l'economia alacantina. L'actual crisi econòmica, però, els ha deixats febles davant la competència europea.

Els alts tipus d'interès, les fortes despeses en Seguretat Social i l'escassa competitivitat que presenten els productes de la indústria tradicional alacantina són algunes de les raons que, en opinió de la classe empresarial, han sotmès el sector a la crisi més greu des dels anys del desenvolupament. Durant els anys 70, i encara més durant el primer lustre de la dècada dels 80, la bonança exportadora de sectors com el calcer, la joguina i, en menor mesura, el tèxtil o la puja del poder adquisitiu del mercat espanyol, que tant va beneficiar els torroners, van situar la indústria alacantina en uns nivells de rendibilitat fora del que és habitual. És el cas, per exemple, del sector de les sabates, que l'any 85 va tenir una balança comercial (diferencia entre exportacions i importacions) favorable de més de 134.000 milions de pessetes. El mateix va ocórrer amb les indústries de la joguina, que, a mitjan anys 80, obtenien un saldo comercial favorable de gairebé 12.000 milions. També el tèxtil i els torrons van conèixer en la dècada passada els seus màxims nivells de producció, nivells que ara han començat a decréixer.

ARXIU

L'any 91 hi hagué el primer resultat negatiu en la balança comercial del sector de les joguines, emplaçat majoritàriament a Ibi i Onil.

DE PEUS A TERRA

El sector de les sabates passa, sens dubte, un dels seus pitjors moments des del *boom* dels anys 70, quan les polítiques de liberalització comercial i les baixes despeses salarials feren de la sabata espanyola un producte atractiu per als compradors nord-americans. En opinió de Pedro Méndez, secretari de la patronal sabatera alacantina, els grans compradors s'han fixat ara en altres països i cal reestructurar una indústria que supera de més del doble les necessitats del consum de l'estat. "Hem de fer un esforç per a canviar el producte i donar-li un valor afegit de disseny i qualitat. El nostre mercat d'ara és l'europeu i es més reduït i amb rendes més altes. Si hem de fer un sector més competitiu hem de reduir el nombre d'empreses i de treballadors", assegura Méndez.

La crisi econòmica s'encarrega de fer realitat les afirmacions de Pedro Méndez. Des de l'any 90, el País Valencià, i bàsicament les comarques alacantines de l'Alt i el Baix Vinalopó, on es concentra la majoria de les indústries, han perdut un 2% de les empreses sabateres que hi funcionaven. Les 1.572 indústries que hi havia en 1990 s'han reduït a 1.539, i dels quasi 21.000 treballadors que tenia el sector a començament dels 90, en 1992 en quedaven 18.796. Això sense comptar les vint empreses que han tancat durant l'any en curs i els 300 llocs de treball consegüentment perduts.

Els empresaris creuen que l'estacionalitat del sector, que centra la seua activitat en poc més de 7 mesos, les càrregues fiscals i de seguretat social i la descoordinació en les polítiques de promoció exterior fan malbé el sector. Contràriament, pensen que la millora de la imatge del producte, la creació i consolidació de xarxes pròpies de distribució comercial, amb l'agrupació de les fàbriques xicotetes, i la millora de l'estructura productiva, amb la flexibilització de jornades i plantilles, l'exoneració de quotes de la SS durant 90 dies per any, la renovació tecnològica i la formació professional podrien ajudar al rellançament de la indústria.

Una indústria que veu, un any i un altre, com es va reduint la balança comercial que ha passat dels 128.000 milions de pessetes de l'any 90 als pocs més de 88.000 de l'exercici passat i amb un augment considerable de les importacions que s'han situat en quasi 40.000 milions de pessetes. L'economia submergida que representa gairebé el 40% de la producció de la zona es l'altre greu problema de la indústria del calcer. Tots, empresaris i sindicats, coincideixen a assenyalar que és una competència deslleial que no beneficia ni la imatge del producte ni els treballadors del sector, però, també tots pensen que no hi ha cap interès a resoldre la situació. La feina es fa

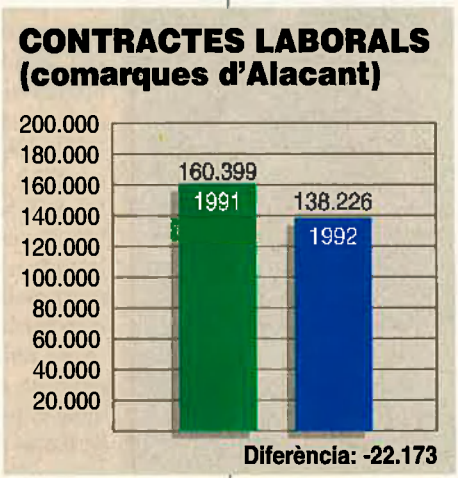
sense assegurances ni condicions, però possibilita el manteniment del poder adquisitiu de bona part de la població.

LA TERANYINA QUE ES TRENCA

Les indústries tèxtils formen part inqüestionable de la història i de la cultura de les comarques de l'Alcoià-Comtat, on començaren a funcionar devers el segle XIII. Molts anys i moltes crisis han passat per les espatlles dels teixidors alcoians, entre altres la del "petroli", el 1973, o la que es va produir contra el maquinisme entre 1821 i 1823. Les màquines són, una volta més, les culpables de la pèrdua dels quasi 6.000 llocs de treball que han desaparegut aquests últims 10 anys. El sector, segons el president de l'Associació d'Empresaris Tèxtils d'Alcoi, es troba novament en una situació de recessió: "La indústria tèxtil està malament. En aquests moments hi ha molta oferta i molt poc consum, la qual cosa origina una crisi de vendes. A més, la renovació tecnològica que s'ha dut a terme en els últims anys ha fet augmentar el ritme de producció alhora que feia innecessaris molts llocs de treball. Ara com ara, el tèxtil és el sector amb més desocupació de tota la comarca", va afirmar Rafael Terol. Per Terol aquesta serà la tònica que presidira els pròxims 10 anys i els actuals 2.400 treballadors quedaran reduïts a poc més de 1.000 a conseqüència de tancaments empresarials i de reduccions de plantilles. Els empresaris tenen molt clar que mai no es podrà tornar a la situació d'abans perquè fa 20 anys per a fer 400.000 metres de tela calien 35 telers i uns 70 teixidors i ara es pot fer el mateix amb 2 màquines i 2 treballadors. En el conjunt europeu es calcula que durant la pròxima dècada es perdran més de la meitat dels 2.300.000 llocs de treball que hi ha en l'actualitat en el tèxtil. Els empresaris alcoians veuen prou difícil una solució, sobretot per l'augment de la competència que representa l'entrada en la CE, encara que pensen que estan preparats i que els seus productes tenen homologació internacional. No obstant això, creuen que s'ha d'augmentar la productivitat i la preparació tècnica dels treballadors i reconvertir els parats per a les noves tecnologies. La baixa dels tipus d'interès de l'11,5% actual al 8 o 7% d'alguns països europeus i la flexibilització del mercat laboral, amb la reducció de les indemnitzacions per acomiadament, són algunes de les propostes per a augmentar la rendibilitat del sector.

El sector de les sabates passa un dels seus pitjors moments, que l'obliga a una reconversió important, ja que l'exportació s'ha aturat i les necessitats interiors són molt menors. RAFA GIL

NO ESTEM PER A JOCS

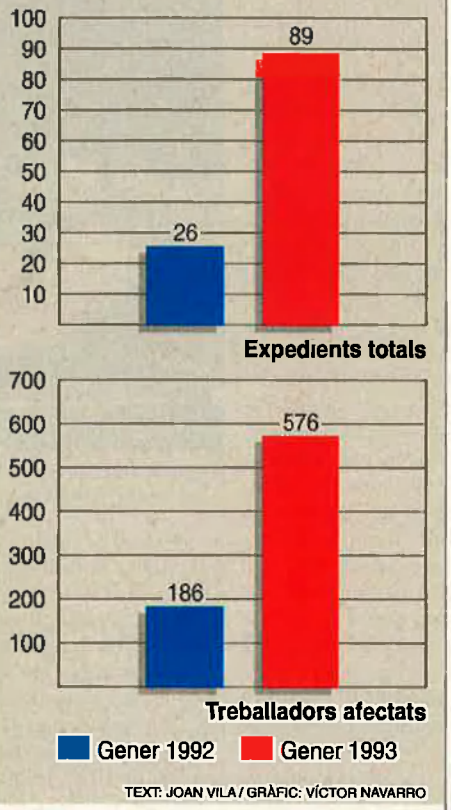
La dècada dels 90 tampoc no és gaire bona per a les indústries de la joguina: si en 1988 n'hi havia 337 de censades, en tot l'estat, en 1991 en quedaven 282. La majoria d'aquestes indústries estàn emplaçades a Ibi i Onil, dues poblacions de la comarca de l'Alcoià. Si tenim en compte el monocultiu industrial existent en aquestes poblacions i la pèrdua de més de 500 llocs de treball durant els últims 5 anys, podrem entendre la gravetat de la situació en aquesta comarca. El sector va fer una facturació de gairebé 45.000 milions de pessetes, un 44% del total de l'estat, en 91, per més que, des de començaments de la dècada, la indústria de la joguina va retrocedint en tots els àmbits. "Cada vegada hi ha més importació, i això ens fa perdre el mercat local. A més, hem d'afegir el considerable augment de vídeo-jocs, la crisi que es va declarar l'any passat i el considerable descens de la natalitat. Si ho ajuntem tot, podrem explicar la recessió", va declarar Salvador Miró, el president de l'Associació Espanyola de Fabricants de Joguines. Efectivament durant l'any 91 hi hagué el primer resultat negatiu en la balança comercial del sector. Les exportacions, 23.162 milions de pessetes, foren inferiors a les importacions, 30.446 milions, de poc més de 7.000 milions, quan l'exercici de l'any 90 havia donat encara una balança favorable de 4.465 milions de pessetes. Els empresaris creuen que aquestes dades negatives tenen a veure amb l'excés de l'oferta i amb la falta d'una imatge de marca per al producte estatal. També l'aparició de productes alternatius, com els vídeo-jocs, els discos, els articles i roba d'esport o la informàtica han afectat negativament la taxa d'increment del consum que passà d'un 8,8%, el bienni 86-88, a un –7,7%, l'any 91. Les solucions estan a incrementar la presència en els mercats europeus i en la reducció de les despeses laborals. És per això que demanen la reconversió de les plantilles fixes en fixes discontínues a fi de pal·liar l'estacionalitat de les vendes. Una altra mesura necessària és la col·laboració dels fabricants de la zona en el disseny de nous productes i en les campanyes de màrqueting i venda. La creació d'organismes amb socis europeus per a compartir noves tecnologies i de xarxes per a la distribució comercial podria contribuir a racionalitzar el sector i a millorar-ne les perspectives comercials. El suport administratiu a la reconversió de les plantilles, a l'increment de l'exportació, a la modernització de les estructures empresarials i a la participació

en fires i organismes internacionals també contribuiria al rellançament de l'activitat industrial de la zona.

TORRONS A ESTONES

Torrrons, se'n fabriquen a Xixona des del segle XV: i, per això, els fabricants torroners presumeixen de més de cinc segles de liderat constant. Encara que el sector torroner siga l'únic de l'economia tradicional alacantina que es troba en una situació d'equilibri relatiu, la producció de l'any 92, gairebé 16.000 tones, havia baixat un 10% respecte a la de l'any 91. El mercat dels torrons es bàsicament nacional i espanyol, i només un 10% va destinat al comerç exterior. Els mals resultats econòmics de l'exercici passat han alertat els responsables del sector. Per la presidenta dels empresaris del torró, Amàlia Coloma, la situació no es pot mantenir així gaire temps. "Ha estat una campanya força difícil, la del 92. A la puja de més d'un 30% del preu de l'ametlla hem d'afegir la crisi general i la duresa de la política bancària. Si continua baixant el consum es podrien donar tancaments i acomiadaments". A Xixona només han tancat dues fàbriques durant els últims 10 anys i dues més s'han fusionat per a millorar la competitivitat. La indústria del torró ocupa 3.800 persones de forma directa i 1.200 més dels sectors auxiliars, la qual cosa vol dir una població de 5.000 persones del total de 8.000 que té la ciutat. La venda, l'any passat, de Monerris Planelles, una de les empreses líders, a la multinacional Philip Morris ha alertat uns empresaris que no volen veure la seua indústria sota el control del capital estranger. Els torroners creuen que el sector està preparat per a competir en els mercats europeus, però demanen una equiparació dels preus de les mateixes primes amb Europa, la baixa dels tipus d'interès, ajudes per a millorar els processos d'envasament i emmagatzematge i l'homogeneïtzació de les normes de fabricació i reglamentació tècnico-sanitària que, ara com ara, són més rígides que no les europees.

EXPEDIENTS DE REGULACIÓ D'OCUPACIÓ (comarques d'Alacant)

TEXT: JOAN VILA / GRÀFIC: VÍCTOR NAVARRO

PITJOR EL 93

Així, doncs, les comarques del sud tenen en aquests moments la pitjor conjuntura econòmica de tot el País Valencià, amb uns índexs de desocupació que superen de 3 punts la mitjana de l'estat; així, al mes d'abril proppassat sumaven 107.000 treballadors, 14.000 més que a l'abril de l'any passat i ben prop del 20% de la població activa. Per posar un exemple, direm que durant tot l'any 92 la desocupació va créixer 8.436 persones més i, enguany, en el primer trimestre, ja s'havia superat aquesta xifra. Pels sindicats, la recuperació industrial és difícil, a curt termini. "El teixit industrial alacantí és format per PIME i per indústries intensives i manufactureres de caire exportador. La caiguda del mercat dels EUA i l'entrada en la CE han erosionat molt els seus mercats. A més, els nostres empresaris no aposten per la recerca o l'associacionisme. La majoria busquen el benefici ràpid", afirma Javier Cabo, secretari general de la UGT alacantina. Pel secretari d'ocupació de CCOO de l'Alacantí, José Luis Muniz, el problema més important és l'escassa formació professional. "Les despeses salarials no són el problema. El nostre país és el tercer de la cua pel que fa a despeses salarials i el primer quant a taxes de rendiment empresarial. El que hem de fer és millorar la nostra formació, tant d'empresaris com de treballadors, per a competir amb productes de més qualitat encara que siguen més cars", va resumir. En general, els sindicats veuen amb esperança el futur de tots els sectors menys el del calcer, per al qual pensen que s'han de buscar alternatives. Segons els sindicats majoritaris, l'última baixa dels tipus d'interès i la devaluació de la pesseta poden contribuir a reactivar les inversions i les exportacions. A més, la inversió pública en recerca i en formació professional, la lluita contra el frau fiscal i l'economia submergida, els contractes fixos discontinus per a sectors com el torró o la joguina, les inversions en infrastructures i la transformació de la legislació laboral i de seguretat i higiene en el treball són algunes de les receptes que els sindicats majoritaris proposen per a la recuperació industrial. Sempre, això sí, que no vulguem continuar depenent de les periòdiques reactivacions del sector turístic i, amb ell, de la construcció.

Francesc M. Anton

Malgrat els segles d'assentament del tèxtil a l'Alcoià-Comtat, la tecnologia i la competència europea no en permetrà un ressorgiment espectacular. ARXIU

SETMANA-ECONOMIA

Pere Solbes, ministre espanyol d'Agricultura. RAFA GIL

El ministre d'Agricultura, Pere Solbes, "no ha pagat els deutes amb el sector agrari" en concepte d'ajudes per la millora i modernització de les explotacions, tramitades fa anys mitjançant l'extint decret 809/87, segons denúncies de l'Associació Valenciana d'Agricultors (AVA).

Segons els agricultors valencians, el govern espanyol va aprovar un crèdit extraordinari de 24.400 milions de pessetes per afrontar les quantitats pendents d'abonament. "Ni amb aquestes partides complementàries –diu AVA– s'han pogut sufragar les subvencions pendents des de fa tres anys".

Caixa Catalunya no s'ha sumat a la campanya de la CECA. ARXIU

El consell d'administració de la Confederació Espanyola de Caixes d'Estalvi (CECA) ha decidit realitzar una campanya de conscienciació sobre els productes financers que cobreixen de manera més eficaç les necessitats de les famílies i les petites i mitjanes empreses, clients habituals d'aquestes corporacions. La campanya va encaminada també a contrarestar els efectes de l'ofensiva dels bancs amb la rebaixa dels tipus d'interès.

La campanya, no obstant, no comptarà amb la col·laboració de la Caixa de Pensions, Caja Madrid, Caixa de Catalunya i Bancaixa que des de fa mesos han iniciat les seues iniciatives particulars d'informació als seus clients.

El Saló de l'Automòbil no sap què és la crisi

El 23 de maig tancava les portes del 27è Saló Internacional de l'Automòbil, el Vehicle Industrial i la Motocicleta de la Fira de Barcelona. Com cada any, els nous models de cotxes i motos van estar, durant vuit dies, a l'ordre del dia. Però també hi hagué altres novetats en una atapeïda agenda que no oblidà cap de les qüestions que envolten els vehicles de motor.

El Saló de l'Automòbil fou inaugurat el 15 de maig en presència del president de la Generalitat de Catalunya, Jordi Pujol, i altres personalitats de l'àmbit polític i econòmic. Pujol va aprofitar l'avinentesa per destacar el benefici que significa la recent devaluació de la pesseta per als fabricants del sector.

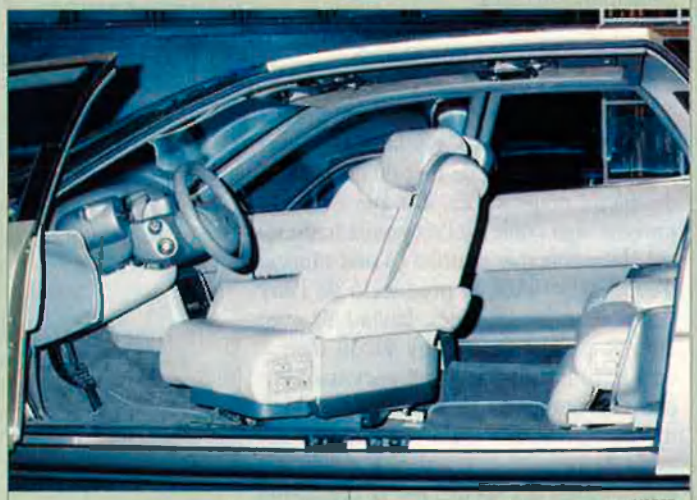
Enguany hi participaven 820 empreses, procedents de 31 països, i l'oferta d'activitats i presentacions van convertir Barcelona en l'autèntica capital del motor i els seus complements. A més del gran interès dels professionals del sector, l'alta afluència de públic en va ser la nota dominant.

Un dels aspectes que suscità més expectació va ser la presentació de dues *premières* mundials: els nous models de Seat Ibiza i Rover 600. L'Ibiza, poc semblant a la seva forma tradicional, és un dels primers productes que surten de la factoria de Martorell.

La mostra també va servir de plataforma d'exhibició per als models de cotxe que s'introduiran aviat en el mercat català i espanyol. I sobretot va ser un aparador de les noves tendències generals, com la preocupació per l'ecologia i la seguretat en carretera i a ciutat.

L'ecologisme no és tan sols una nova moda dels programes polítics: el sector automobilístic assumeix cada cop més la necessitat de preservar el medi. I això es féu ben palès en tots els àmbits del Saló.

Per un costat, pràcticament tots els cotxes exhibits eren *verds*, és a dir: dels que consumcixcn gasolina sense plom i porten incorporat un catalitzador. Fins i tot hi havia models experimentals de cotxes elèctrics, com el Fiat Electra, i de motor rotatiu alimentat per hidrogen, cas del Mazda HR-X.

Més de 800 empreses de 31 països han estat presents al Saló de l'automòbil de Barcelona. D. UMBERT

Per altre costat, el dia 18 va tenir lloc la la Jornada de Medi Ambient, organitzada per la Borsa de Subproductes de Catalunya. Durant tot aquest dia es van fer diverses activitats sobre la qüestió "El cicle total de l'automòbil: reciclatge o disseny".

Les motocicletes, tot i ser un àmbit sense gaires novetats, continuen essent un gran reclam per al públic. Enguany les novetats que han guanyat terreny són les de petit format: motos urbanes i *scooters*. En aquest sentit, la Yamaha Jog R 50 i la Suzuki Adress 100 han estat les novetats més interessants.

El Saló Internacional de l'Automòbil es configura també com un fòrum de debat sobre les qüestions que susciten més interès. Les reunions professionals foren també un dels plats forts de les activitats paral·leles de la mostra.

Els autocars, després de la gran polèmica que va crear un accident tràgic l'any passat, no en podien pas ser exclosos. Així, coincidint amb la Jornada del Medi Ambient, el dia 18 va tenir lloc la Jornada Tècnica de Seguretat en Autocars. Aquests vehicles van tenir, a més, el seu espai d'exhibició a la mostra.

Finalment, el 19 de maig, es van debatre els temes: "Els vehicles i la seguretat vial" i "Reptes i respostes per a un teixit empresarial competitiu", en el marc de la Jornada Empresarial de la Confederació Espanyola d'Automoció.

També cal destacar la visita que van fer al Saló els vehicles participants al Ral·li Hispano Suiza París-Barcelona. El dia 22, els afeccionats van poder veure i tocar històrics models com l'"Alfonso XIII", del 1912.

El sector de l'automòbil està en crisi. Entre el gener i l'abril d'enguany ha venut un 33,5% menys de turismes; un 56% menys de motocicletes i un 52% menys de ciclomotors.

Aquest sector, que aporta el 53% dels impostos indirectes espanyols, ha hagut de començar a adoptar mesures –més o menys espectaculars– per a subsistir. Però les perspectives no són gaire bones: durant el 1993, segons la previsió de l'Associació de Fabricants (ANFAC), les vendes disminuiran un 20%.

La crisi general és implacable amb els productes de consum, i els cotxes són els primers a ser esborrats de la llista de la compra. Malgrat aquesta situació, però també precisament per causa seva, les marques del sector s'han llançat a ser més creatives i originals que mai.

Si l'economia no rutlla, caldrà tornar a proclamar "la imaginació al poder". Els 7.000 metres de la mostra ho han confirmat: el Saló Internacional de l'Automòbil, el Vehicle Industrial i la Motocicleta no sap què és la crisi.

Agnès Rotger

Ricard Pérez Casado és elegit vice-president de Bancaixa

La primera entitat d'estalvi valenciana, Bancaixa, ha reelegit Josep Maria Simó Nogués per a un nou mandat de quatre anys en la presidència d'aquesta corporació. El passat dilluns, 17 de maig, el nou consell d'administració de l'entitat, constituït dos dies després d'una assemblea extraordinària celebrada a Castelló, va nomenar Antonio Tirado, fins ara copresident amb Simó Nogués, per ocupar una de les vice-presidències. L'ex-alcalde de València, Ricard Pérez Casado, abans vocal del consell, ocuparà a partir d'ara la segona vice-presidència.

Dissabte, 15 de maig, es va celebrar en la seu social de Bancaixa a Castelló la sessió constituent de l'assemblea general de l'entitat, última fase del procés electoral per a la renovació del 50% del seus membres. La nova assemblea queda constituïda amb 160 membres, més uns altres 13 als quals encara els resten vuit mesos per a esgotar el mandat. Portaveus de la corporació justifiquen aquest increment de membres al·legant que és com a "una mesura necessària per adaptar la llei valenciana de caixes d'estalvis a la legislació estatal".

El sindicat UGT de Bancaixa no ha perdut el temps i, bon punt va conèixer la reelecció de Simó Nogués, li ha reclamat que deixe de fomentar la contractació temporal. Segons les denúncies sindicals, durant l'anterior mandat del president de Bancaixa, la contractació laboral va ser aproximadament d'un 10% de la plantilla i que, per regla general, no obtenen la renovació del contracte, una vegada esgotat el període legal dels tres anys.

Ricard Pérez Casado, ex-alcalde de València, ara vice-president de Bancaixa. RAFA GIL

El comitè d'empresa de Bancaixa considera que l'entitat "ha incomplert el pacte" signat el mes de maig de l'any passat, després de la fusió de les dues caixes de València i Castelló. Aquest acord preveia la creació d'una borsa de treball per acollir els empleats que acaben els seus contractes a l'espera de tornar a ser convocats. Respecte al procés de concentració que han iniciat les caixes valencianes, els sindicats s'han declarat contra la possible fusió de Bancaixa amb la CAM "perquè provocaria un excedent de 2.000 treballadors".

Ignasi Pellicer

Aguas Lanjarón ha passat sota control francès. RAFA GIL

El grup Aguas de Barcelona ha venut a la multinacional francesa BSN el 50% del capital del grup andalús Aguas de Lanjarón. Aquesta operació té com a objectiu, segons portaveus del grup català, "potenciar al màxim els canals de distribució d'Aguas de Lanjarón" gràcies a la incorporació de l'accionariat d'un dels grups internacionals més importants del sector de les aigües minerals.

Aguas de Barcelona va comprar Aguas de Lanjarón l'any 1986 i quatre anys més tard va realitzar una inversió de 2.000 milions de pessetes en la planta d'envasament de Granada de l'empresa andalusa.

Uns patriotes especials

Dins la llarga campanya preelectoral s'han produït diversos fets que mereixen comentari. Ja fa uns mesos que els líders de determinades forces polítiques buscaven suport de personatges de gran fama pública que permetessin de tancar les llistes de candidats, amb el suat número 32, però que a ulls dels votants fessin l'efecte que, si els grans personatges acceptaven d'anar a la cua de la llarga llista de candidats, era una prova addicional del bon cartell del grup polític. Ara bé, en aquest terreny hi ha hagut algunes sorpreses. A les Illes Canàries el cantant d'òpera Alfredo Kraus ha donat el seu suport a una força canària de caire autonomista.

A Barcelona la sorpresa ha estat més gran, i no ho diem pel pes, exclusivament. Amb una cara riallera i satisfeta el senyor Miquel Roca, secretari general de CiU, ens presentava el número 32 de la candidatura del seu partit, i ens deia que es tracta ni més ni menys que de l'operística Montserrat Caballé, pràcticament a la fi de la seva brillant carrera. Bé, és un tribut a l'estratègia electoral que podrà donar fruit positiu o no.

Però, en aquest cas, es dóna una circumstància que fa pudor de peix podrit. Em refereixo a la condició "fiscal" de la senyora Montserrat Caballé. Aquesta catalana de pro no té la seva residència fiscal a Catalunya, encara que aquí va rebre tot el suport des dels dies que el "clan Caballé" començava a funcionar al Liceu barceloní. No. La cèlebre diva "viu a Andorra", i ho fa des d'abans que aquest país –meitat França, meitat Espanya– tingués constitució democràtica. Les raons de la "simpatia" de la senyora Montserrat Caballé estan en la por de l'IRPF que, a tots els altres ciutadans, ens fa anar de corcoll els mesos de juny i de novembre.

Si han de continuar aquests "fitxatges", heus ací algunes ideas més: Severiano Ballesteros, Alfredo Kraus i tota la família –tan nombrosa– de Sánchez Vicario.

Potser ha arribat el temps que les coses es facin amb més de pudor.

Fabià Estapé

El sector de la construcció s'instal·la al Parc Tecnològic. RAFA GIL

Un nou centre d'investigació de la construcció, AIDICO, ha estat inaugurat la passada setmana al Parc Tecnològic de València, dins del marc d'actuació de la Xarxa-Impiva per a la innovació i el desenvolupament.

AIDICO és una associació privada formada per empresaris de la construcció per fomentar la investigació i la qualitat de la producció del sector.

L'edifici d'AIDICO està dotat de laboratoris i tècnics per a la prestació de serveis a les empreses del sector.

DOCUMENT

Entrevista a Markus Wolf, l'ex-cap de l'espionatge de la RDA

Com sant Jordi

Markus Wolf ens parla en aquesta entrevista de l'estat de dret, de responsabilitat moral i del judici contra ell. Segur de si mateix, l'unica cosa que el fa rectificar és la història de la finada RDA, en què ell hi va protagonitzar alguns capítols.

Senyor Wolf, igual que Erich Mielke, ex-ministre de la Seguretat de l'Estat (STASI) i superior seu, també vostè és ara jutjat. L'acusen de crim d'alta traïció i de corrupció. ¿Considera just, el seu procés?

—De cap manera, sempre vaig atenir-me a la Constitució i a les lleis de la RDA durant tots els anys que vaig estar en actiu com a general. Les lleis i la jurisdicció de la República Federal Alemanya no se'm poden aplicar fins a partir del 3 d'octubre del 1990.

—L'estat de dret de la República Federal no admet que cada ciutadà decideixi quines lleis admet.

—Sobre la legalitat del cas, el meu parer no és pas l'únic. Fins i tot els jutges de l'Audiència de Berlín i molts juristes han expressat els seus dubtes. A l'estranger, se'n fan creus.

—Des que va fugir a l'URSS fa dos anys i mig, als investigadors, només els ha facilitat dades sobre la seva pròpia persona, igual que Mielke. ¿Declararà ara?

—Faré una exposició a fons sobre tot aquest procediment judicial i sobre la meva activitat com a cap de l'Administració Central de Reconeixement de la RDA (HVA). També parlaré del fet que m'obrin un procés quan el Tribunal Constitucional Federal encara ha de decidir si aquests processaments contra antics treballadors de la HVA són legals.

—I després, ¿no dirà res més?

—Probablement, ho faré així.

—Revelant tot el que arriba a saber, segurament ablaniria el jutge i els fiscals.

—Si volgués comprar la meva llibertat amb la traïció, ja fa temps que hauria pogut fer-ho. Comprometre unes persones que havies animat perquè fessin aquesta feina contradiu totes les regles de la decència i de l'honor.

—Uns altres col·laboradors de la STASI, també alguns de l'Administració Central de Reconeixement, han donat informacions sobre la feina de vostè i les seves fonts.

—La fiscalia federal es pensa que és un sant Jordi que ha d'acabar de rematar el drac. Si considerem la pressió creixent que han d'aguantar i les penúries socials que ara passen, la gran majoria dels antics oficials manté una actitud que imposa respecte. El nombre dels qui s'han avingut a lliurar informacions és mínim.

—¿Encara manté que són uns traïdors, aquests?

—Ho mantinc, sí.

—El penediment actiu no és cosa seva.

—Per al penediment actiu, tal com el vol la fiscalia o els organismes penals, no hi veig absolutament cap motiu. Si de cas, només veig motiu per al penediment en contemplar una història de quaranta anys fins al final de la RDA, en la qual he participat.

Quant a la meva responsabilitat, ja vaig mirar d'expressar-me en la gran manifestació a Berlín, a l'Alexanderplatz, el 4 de novembre del 89. Vaig parlar d'injustícies i de greus errors comesos a la RDA, però vaig prevenir de no mesurar-ho tot amb un sol patró. Tenia la impressió que amenaçava una cacera de bruixes contra els antics treballadors de la STASI.

—I el van xiular.

—Al començament, encara semblava tot molt pacífic. Però es va anar preparant una autèntica cacera de bruixes. I, malauradament, en això s'ha convertit.

—Però contra vostè no se n'ha obert cap, de cacera de bruixes.

—¡Oh, i tant que sí! Això també va influir en la decisió, que no fou gens fàcil per a mi, d'abandonar temporalment el meu domicili de Berlín abans del canvi del 3 d'octubre del 90.

—¿També se sent perseguit per la fiscalia federal?

—No es tracta de cap procés penal normal. D'entrada, ja és curiós que coincidei-

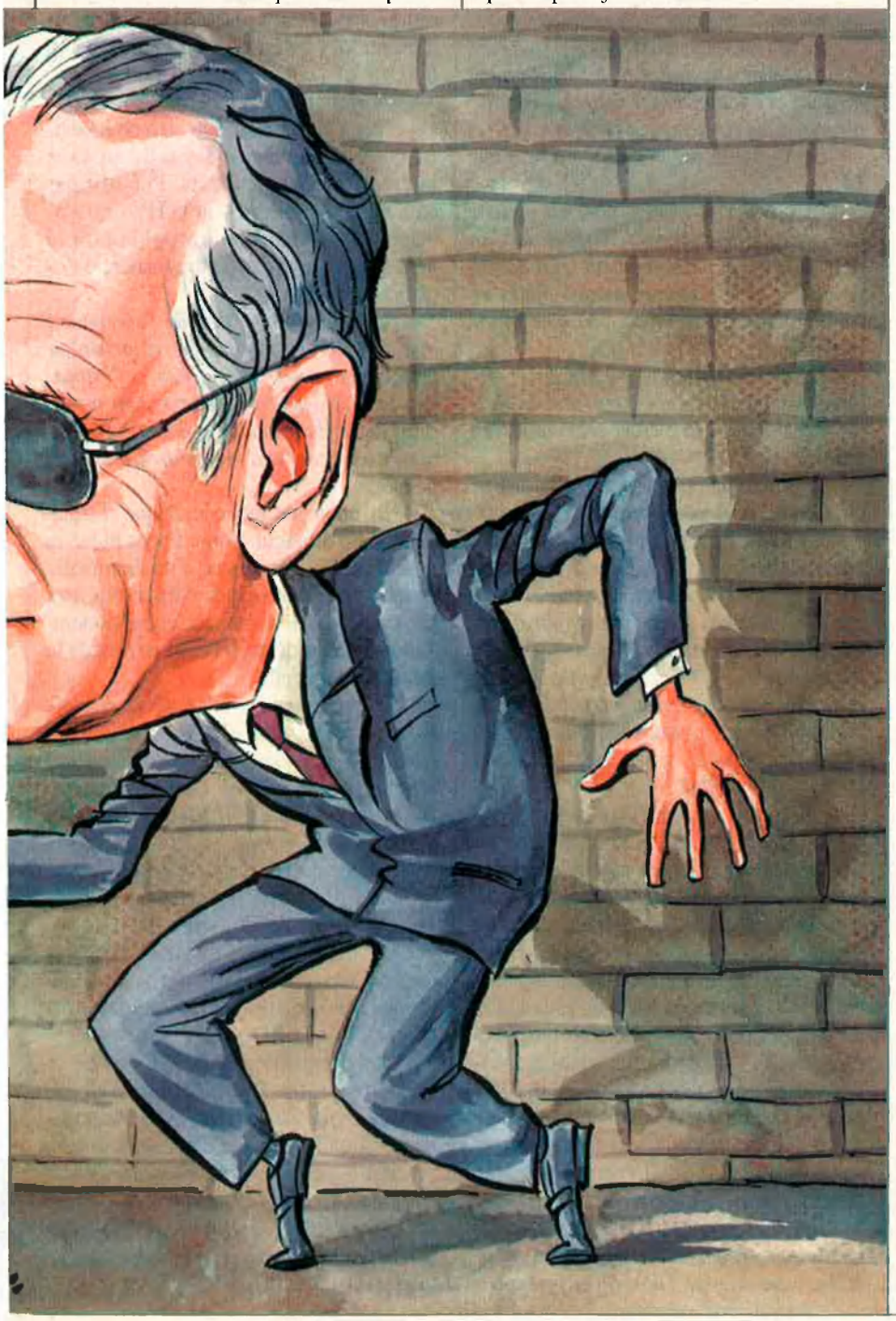
xi amb el procés a Dresden contra Hans Modrow...

—...Que, com a cap de districte del Partit Socialista de l'Alemanya Democràtica (SED), és acusat del frau electoral.

—Miri, amb el lema de no agafar el peix petit i deixar anar el peix gros, els vencedors occidentals s'encoratgen precisament amb el personatge amb qui no han deixat d'identificar-se moltes persones de l'Est.

—¿També el qualifica de procés polític, el de vostè, com Modrow ho fa del seu?

—Certament. Això es veu en tota aquesta atmosfera de voler liquidar –una parau-

la terrible, però encertada– tot el que encara queda de quaranta anys de RDA. És clar que aquesta demostració de càstig exemplar té un rerefons polític.

—Els tribunals són independents i no estan sotmesos, com ho estaven a la RDA, a les ordres dels polítics i els partits.

—La fiscalia no és l'única que m'ha convertit en un personatge simbòlic. Jo hauria preferit que, abans del canvi, s'hagués arribat a un acord sobre la impunitat dels antics col·laboradors de la HVA, cosa que hauria contribuït a la pau interna. En comptes del "ni vencedors ni vençuts" que es planejava amb l'anterior ministre de Justícia, Klaus Kinkel, ara som l'ase dels cops, sobretot els oficials com jo. Aquest judici contra mi ha de servir per a pressionar encara més els altres antics col·laboradors perquè declarin.

—Un argument una mica distort. Al capdavall, l'Audiència de Berlín, en el judici contra el seu successor Werner Grossmann, ha posat fins i tot en dubte la legalitat d'aquests processos en general i ha requerit que el Tribunal Constitucional s'hi pronunciï. D'ençà del canvi, encara no s'havia discutit mai tant sobre això.

—Crec que el procés contra mi precisament ha de contrarestar el resultat d'aquest altre. El judici tindrà lloc a Düsseldorf –un obstacle completament absurd per a mi i la meva defensa–, naturalment amb la intenció per part de la fiscalia de deixar-nos sense aire i d'aconseguir una pena ben alta.

—Vostè retreu a la justícia que els oficials siguin processats ràpidament, abans que el Tribunal Constitucional no hi doni cap resolució. Es queixa que l'estat de dret el persegueix més que no uns altres, quan, d'altra banda, diu que accepta la seva responsabilitat.

—Sí, però no en el sentit del dret penal. Per exemple, en el procés polític contra Modrow, crec que és una gran hipocresia que ara el titllin de representant de la negació de l'estat de dret. Precisament ell, com cap altre càrrec amb responsabilitat a la RDA, va maldar perquè el curs de la reunificació i el canvi fos de caire pacífic, i no hi ha hagut cap detenció ni un sol mort. En canvi, Ieltsin, Xevardnadze i Gorbatxov, que van tenir molta més influència en els òrgans de la seguretat de l'estat, aquí els reconeixen com a precursors de la democràcia.

—¿Vostè s'havia sentit mai membre d'un règim opressor?

—Preguntat així, no puc dir que sí. Després de la reunificació, tot s'estigmatitza sota el concepte de la negació de l'estat de dret i es titlla de criminal qualsevol que hagi tingut responsabilitat a la RDA. Això divideix la població en criminals i víctimes, i amb aquest clixé no es pot abastar la història alemanya dels darrers quaranta anys.

—¿Estava convençut de servir en un estat de dret, potser?

—¿Que potser tenen la sensació de viure en un estat de dret, vostès?

—Sí, del tot.

—Sobre això m'he manifestat repetidament. A la RDA hi ha hagut injustícies, i no ens en podem desentendre. Però em

nego a qüestionar les culpes davant del tribunal.

—No té pas tant a témer. El fiscal general de l'estat no ha aconseguit poder acusar-lo de participació directa en els crims capitals d'assassinat o segrest que va cometre, demostradament, el ministeri de la STASI.

—Per això s'esforça el ministeri públic a *adornar* la causa amb accessoris difamadors. Tanmateix és inqüestionable que vaig ser cap de la HVA durant més de trenta anys i que no sols vaig seure al despatx i vaig respirar la pols dels papers. Per demostrar-ho no calen les quantitats ingents d'actes i de testimonis que vol presentar el ministeri públic. Però, per culpar-me de crims greus, es manipulen *proves* com en el cas de Werner Teske, l'oficial de la HVA que va ser condemnat a mort.

—Teske va ser descobert quan preparava una fugida de la RDA. L'acusació cita documents en què la seva execució ja estava concertada, abans de ser jutjat, entre els departaments competents de la STASI i la seva Administració de Reconeixement. Que vostè hi havia participat, diuen que "és de suposar, però no està demostrat". ¿Hi va participar?

—No. Excloc que la fiscalia trobi un sol treballador de la HVA que n'hagués sabut res abans d'aquella sentència, ni tampoc després de l'execució, la qual jo mateix considero il·legal.

—És difícil de creure.

—Amb mi, amb la direcció de la HVA, no hi hagué cap mena d'acord sobre això.

—Poc abans, el tinent de la HVA Werner Stiller havia passat al Servei de Notícies de la RFA (BND) i havia lliurat una mà de material sobre els agents de vostè a la RFA i sobre l'estructura del ministeri de la STASI. ¿La condemna a mort de Teske va ser en reacció a aquest fet?

—Hi podia haver tingut alguna cosa a veure, però el sentit se me n'escapa perquè, d'aquella sentència a mort, no n'estava assabentat ningú de la HVA i menys encara la població en general. O sigui, el cas no podia servir d'exemple dissuasiu.

—¿Que Stiller passés a l'altre bàndol va significar per a vostè la gran derrota en la seva carrera?

—Gairebé trenta-cinc anys són molt de temps. No va ser l'única derrota, però en els darrers deu anys sí que es pot veure així.

—Ja arribarem a les seves victòries, però ¿quines altres derrotes importants va sofrir?

—Bé, ja que ho pregunten: la meva sobtada identificació a Estocolm el 1979, també relacionada amb Stiller.

—Els serveis secrets occidentals disposaven d'una fotografia que li havien fet en una cita secreta a Estocolm. Fins aleshores no existia cap fotografia seva i Stiller el va identificar. Poc després, Der Spiegel *va ser el primer a publicar-ho, en portada.*

—Allà va ser on ho vaig veure per primer cop. I va ser, diguem-ne, fatal.

—Fins aleshores, vostè havia estat "l'home sense cara". Tot seguit, ja no va poder viatjar tranquil·lament per trobar-se amb els agents a Occident, almenys no tan sovint.

—Sí, ara em toca callar.

—El dossier de Stiller a la STASI abastava un arxivador de set metres. ¿Van tenir mai dades concretes d'on era?

—Sí, hi havia indicacions que era als EUA.

—Efectivament, hi era, com ell mateix va confirmar l'any passat, després de viure tretze anys clandestinament. ¿La STASI va enviar-hi un escamot perquè matés el traïdor Stiller? Ara vostè dirà que no en sap res.

—Bé, per a enviar-l'hi caldria haver sabut exactament on s'amagava.

—Aleshores, ¿la STASI feia aquestes coses?

—Jo només puc parlar per l'Administració Central de Reconeixement (HVA): no.

—En feien, és segur, en altres departaments del ministeri. L'Administració VIII, encarregada d'observació i escorcolls, tenia dos assassins a sou a l'Alemanya Federal. Els col·laboradors no oficials "Rennfahrer" i "Karate", que actualment són jutjats a Berlín, havien de matar algú que havia travessat la frontera. ¿Sabia res d'aquestes operacions, el temps que va ser en actiu?

—En aquest cas, la fiscalia també ha manipulat l'acusació. Ni jo ni la HVA no vam tenir res a veure en aquest insòlit intent d'assassinat. Disposen d'un escrit meu al director d'aquest departament, on li agraeixo el seu suport. Per exemple, ells s'encarregaven de trametre el correu a Occident: era avantatjós per a nosaltres, així no corríem cap risc. Però, amb qui l'Administració VIII podia fer aquests encàrrecs, això no se sabia a causa de la conspiració general que se sospitava al ministeri. I la meva carta va ser escrita i tramesa molt abans d'aquest suposat cas amb "Karate".

—Els fiscals no solament l'acusen de participar en casos d'espionatge: argumenten que la seva HVA va tenir molt de pes en la repressió de l'oposició a la RDA.

—La HVA formava part del Ministeri de la Seguretat de l'Estat, de l'aparell de l'estat, de la mateixa manera que el BND, el Verfassungschutz (Protecció de la Constitució) o el Servei de Contraespionatge Militar formen part de la protecció estatal de la República Federal Alemanya.

—Una comparació atrevida. La RFA va aprendre de les experiències de l'època nazi i, al contrari de la RDA, va organitzar uns serveis que no s'interrelacionen i que estan sota control parlamentari.

—N'hi ha prou llegint, en els diversos anuaris de *Der Spiegel*, la quantitat d'escàndols i de contravencions de la llei...

—Un elogi per a la llibertat de premsa.

—...per a comprovar que això no ha evitat que el BND també fos actiu en afers interns i obrís expedients. Puc afirmar amb seguretat que ni jo ni la HVA no n'obríem cap, d'expedient propi contra la gent que pensava d'una altra manera o s'oposava a la RDA.

—¡Uf! ¿I què me'n diu, de l'escriptor i dissident Jürgen Fuchs, que va perdre la ciutadania en 1977? Després, a l'estranger, la HVA encara l'espiava, com a sospitós de ser informador, a fi de pressionar amics seus com ara el pastor Rainer Eppelmann.

—No, no va ser així, encara que el fiscal general ho difongui. Sobre Fuchs hi havia un informe de l'estranger, d'un diplomàtic de la RDA a l'ambaixada d'Estocolm, i va ser tramès al departament corresponent. Això també es dóna en l'estat de dret de la República Federal.

—Segons l'acusació, vostè personalment va fer arribar al cap de l'Administració XX, encarregada de la repressió interna, un paper amb l'encapçalament: "Com a suport en la tasca operativa d'Eppelmann".

—No puc dir res d'aquest detall, per mi és nou. En general, repeteixo que, abans del 3 d'octubre del 90, abans del 4 de novembre del 89, fins i tot molts treballadors del meu servei, i jo mateix, hem manifestat que rebutjàvem, com els altres ciutadans de la RDA, el sistema de control total i de persecució dels oponents.

—Al parer dels fiscals, el seu veritable terreny de joc era a Occident. L'Administració X s'encarregava de desinformació, escàndols polítics i tota mena de confusions en els governs estrangers. Devia ser la nineta dels seus ulls, perquè sempre se li escapa un somriure quan es parla d'aquesta administració.

—Doncs encara hauré d'anar més amb compte que els gestos no em traeixin.

—Alguns exemples de l'èxit de la seva desinformació: va comprometre l'ex-president federal Heinrich Lübke com a aparellador de camps de concentració; va difondre telefonades falsificades del cap del CSU, Franz Josef Strauss; va interferir en l'afer Barschel amb una carta falsificada al membre del CDU Gerhard Stoltenberg; fins i tot va utilitzar el segrest de Schleyer pels terroristes de la RAF, el 1977, per comprometre polítics de la RFA a través d'unes suposades manifestacions de la víctima. ¿Qualsevol mitjà era bo per a paralitzar la política germano-occidental i arruïnar-ne els representants?

—No, la visió és errònia. Dir que volíem desestabilitzar l'Alemanya Federal és una grandíssima exageració de les possibilitats d'aquest aparell, i encara més de l'Administració X. Seria fals.

—¡Ahà! Novament, doncs, tot plegat no era tan greu.

—Comparats amb les mitges veritats i desinformacions que la fiscalia llança avui als diaris i informatius televisius, els nostres trets eren realment un joc.

—Els seus agents desestabilitzadors encara van treballar força durant la distensió. Vostè va influir enormement en la política germano-occidental de postguerra, va interferir els afers interns de la RFA, és a dir, no sols era de "reconeixement", la seva tasca. Amb l'entrada del seu espia Günter Guillaume, va caure un dels cancellers més estimats: va tocar precisament l'impulsor de la política de distensió, Willy Brandt.

—Ho considero una veritable i gran derrota. Realment, no era pas la nostra intenció. En aquell moment, en haver succeït, ens demanàvem sovint com es podia evitar que es repetissin errors de tan greus conseqüències en les altes esferes de la política.

—¿Fins a quina altura abastaven els seus informadors, doncs? ¿Van ser desconnectats després de l'afer Guillaume?

—Ja saben que no dic res respecte a això.

—Però, si no era el que volia, ¿per què no va treure a temps el seu super-espia Guillaume?

—Nosaltres no sabíem que el Verfassungschutz ja l'havia descobert feia temps. Ells encara el van deixar estar gairebé un any més a prop de Brandt. Per nosaltres, això hauria estat impensable.

—Vostè ja tenia l'ull posat en Brandt

GENERALITAT DE CATALUNYA

LA GENERALITAT DE CATALUNYA INFORMA

La Generalitat de Catalunya considera una obligació bàsica l'atenció informativa al ciutadà.
Amb aquesta finalitat, s'han creat una sèrie d'oficines i de telèfons d'informació, la relació dels quals és la que figura a continuació.

INFORMACIO GENERAL

TELÈFON OBERT (93) 315 13 13
Informació general sobre l'organigrama de la Generalitat, adreces i telèfons, normativa, subvencions, publicacions, etc.

VIDEOTEX
Diverses bases de dades (organigrama de la Generalitat, informació administrativa, disposicions del Diari Oficial, dades turístiques, d'esport, de joventut, etc.)
S'hi accedeix mitjançant qualsevol aparell connectat a la xarxa Ibertex, a través del codi • 232021640 # o bé, • CATALUNYA #. Per a més informació, (93) 315 13 13.

DEPARTAMENT DE LA PRESIDÈNCIA

INFORMACIÓ GENERAL DEL DEPARTAMENT (93) 315 13 13

SERVEI D'ATENCIÓ A L'ADMINISTRAT
Pl. de Sant Jaume, 4
(Palau de la Generalitat) (93) 402 46 00
Atenció a les persones que tenen pendents de resolució expedients amb l'Administració de la Generalitat que desitgin adreçar-se a la Presidència informant-la del seu cas.

DOCUMENTACIÓ JUVENIL (93) 412 50 64
Recull de documentació referent a la temàtica juvenil per a consulta i realització d'estudis i investigacions

AGENDA JOVE
Accés específic al servei de VIDEOTEX amb informació juvenil, normativa i serveis i adreces d'interès juvenil. S'hi accedeix pel codi • AGENDAJOVE #

TURISME JUVENIL
BARCELONA. Gravina, 1 (93) 302 05 23
Informació als joves sobre qualsevol tema relacional amb la joventut o els serveis de turisme juvenil de la Generalitat.

ESPORTS (93) 371 90 11
Informació sobre clubs esportius, instal·lacions esportives, esdeveniments, etc., així com sobre ajuts, beques, subvencions i registre de clubs.

ESPORTEX
Accés específic al servei de VIDEOTEX amb informació sobre clubs, instal·lacions i esdeveniments esportius. S'hi accedeix pel codi • ESPORTEX #

OFICINES DE L'INSTITUT CATALÀ DE LA DONA
BARCELONA. Portaferrissa, 1-3 (93) 317 92 91
GIRONA. Sol, 15 (972) 20 00 54
LLEIDA. Pg. Lluís Companys, 1 (973) 27 19 99
MATARÓ. Pça. Miquel Biada, s/n (93) 757 30 03
TARRAGONA. Rbla. Nova, 58-60 (977) 23 65 59
Informació i documentació sobre prestació de serveis a la dona i sobre la seva situació

DEPARTAMENT DE GOVERNACIÓ

INFORMACIÓ GENERAL DEL DEPARTAMENT (93) 484 00 00

INFORMACIÓ ESPECÍFICA DE CONVOCATÒRIES (93) 483 02 62
Informació de totes les proves selectives vigents dels cossos de funcionaris de la Generalitat

BOMBERS 085
Telèfon d'avís d'incendis i sinistres, comú a totes les demarcacions

COS DE POLICIA - MOSSOS D'ESQUADRA
CENTRAL DE POLICIA DE MENORS (CEPOME)
Pg. de Pujadas, 9-13 (Barcelona) (93) 300 22 96

DEPARTAMENT D'ECONOMIA I FINANCES

INFORMACIO GENERAL DEL DEPARTAMENT

BARCELONA (93) 302 21 12
GIRONA (972) 22 40 52
LLEIDA (973) 28 17 00
TARRAGONA (977) 23 64 14

DEPARTAMENT D'ENSENYAMENT

INFORMACIO GENERAL DEL DEPARTAMENT (93) 280 30 97 (93) 280 53 77

INFORMACIÓ I ORIENTACIÓ ALS ESTUDIANTS (900) 30 05 48
Informació i orientació necessària als estudiants perquè puguin escollir amb encert els seus estudis i professions.

DEPARTAMENT DE CULTURA

INFORMACIO GENERAL DEL DEPARTAMENT

BARCELONA (93) 201 20 55
GIRONA (972) 20 16 49
LLEIDA (973) 27 09 99
TARRAGONA (977) 22 74 12
TORTOSA (977) 44 14 94

SERVEI D'INFORMACIÓ CULTURAL (93) 318 44 11
Consultes sobre serveis del Departament i informació cultural en general

AGENDA CULTURAL
Accés específic al servei de VIDEOTEX, amb informació sobre el calendari d'activitats, premis literaris i ajuts a la cultura. S'hi accedeix pel codi • 23202164033 #

CURSOS DE CATALÀ PER A ADULTS (93) 412 55 00
Relació dels llocs i dates en què s'imparteixen aquests cursos, i requisits per apuntar-s'hi.

DEPARTAMENT DE SANITAT I SEGURETAT SOCIAL

INFORMACIO GENERAL DEL DEPARTAMENT (93) 339 11 11

SERVEI D'URGÈNCIES SANITÀRIES 061
Primers auxilis i, si cal, assistència sanitària a domicili o trasllat en ambulància, a la ciutat de Barcelona

TELÈFON DE LA SIDA (900) 21 22 22
Atenció a qualsevol consulta sobre el tema i sensibilització pública sobre les necessitats dels malalts

PREVENCIÓ I CONTROL DE LES MALALTIES DE TRANSMISSIÓ SEXUAL (93) 441 29 97
Informació anònima sobre les malalties de transmissió sexual.

INFORMACIÓ SOBRE DROGODEPENDÈNCIES (93) 339 11 11
Informació sobre mesures de prevenció i assistència en matèria de substàncies que poden generar dependència.

INFORMACIÓ SOBRE DONACIÓ D'ORGANS (93) 339 83 03
Informació sobre els centres on cal adreçar-se i gestions a fer per donar òrgans.

DEPARTAMENT DE POLITICA TERRITORIAL I OBRES PUBLIQUES

INFORMACIO GENERAL DEL DEPARTAMENT (93) 205 13 13

INFORMACIO SOBRE ELS FERROCARRILS DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA (93) 205 15 15
Informació sobre horaris de ferrocarrils de la Generalitat (Barcelona-Sabadell, Barcelona-Terrassa, Barcelona-Igualada, Barcelona-Manresa, Funicular de Gelida i Cremallera de Núria)

INFORMACIÓ SOBRE LES CARRETERES DE CATALUNYA (93) 204 22 47
Informació al públic sobre l'estat de les carreteres catalanes

XARXA SISMICA (93) 442 95 19
RISC D'ALLAUS (93) 442 98 04
Informació, mitjançant contestador automàtic, sobre dades sísmiques i riscs d'allaus (durant la temporada).

DEPARTAMENT D'AGRICULTURA, RAMADERIA I PESCA

INFORMACIO GENERAL DEL DEPARTAMENT (93) 237 24 42

ESTACIONS D'AVISOS DEL CENTRE DE PROTECCIÓ DELS VEGETALS

BARCELONA (93) 330 95 61
VILAFRANCA DEL PENEDÈS (93) 890 06 59
GIRONA (972) 50 27 07
LA TALLADA D'EMPORDÀ (972) 78 03 38
LLEIDA (973) 24 81 82
TARRAGONA (977) 21 93 12
AMPOSTA (977) 70 17 41
MÓRA LA NOVA (977) 40 14 66
Informació sobre els productes fitosanitaris i la seva utilització

SERVEI AGROTEX
Base de dades de videotex específica d'avisos de plagues. S'hi accedeix mitjançant el número • 233080108 # o el codi • AGROTEX #.

DEPARTAMENT DE TREBALL

INFORMACIO GENERAL DEL DEPARTAMENT

BARCELONA (93) 301 41 04
GIRONA (972) 22 27 85
LLEIDA (973) 23 00 80
TARRAGONA (977) 23 36 34

INFORMACIÓ PROFESSIONAL

BARCELONA (93) 317 61 63
LLEIDA (973) 23 00 80
MANRESA (93) 875 17 77
TARRAGONA (977) 23 36 14
GIRONA (972) 22 27 85
Informació sobre les possibilitats de formació i sobre les perspectives d'ocupació dels joves.

DEPARTAMENT DE JUSTICIA

INFORMACIÓ GENERAL DEL DEPARTAMENT (93) 301 50 37 (93) 302 42 95

SERVEI D'ORIENTACIÓ JURÍDICA
Pg. de Lluís Companys, 3
Assessorament al públic sobre assumptes que requereixin orientació jurídica

DEPARTAMENT D'INDUSTRIA I ENERGIA

INFORMACIÓ GENERAL DEL DEPARTAMENT

BARCELONA (93) 484 93 00
GIRONA (972) 20 33 50
LLEIDA (973) 23 08 23
TARRAGONA (977) 22 86 11

INFORMACIO EMPRESARIAL (CIDEM) (93) 415 11 14
Informació sobre els tràmits per a implantació de noves empreses i desenvolupament i millora de les existents
Accés específic al servei de VIDEOTEX pel codi • CIDEM #

EUROFINESTRETA (CENTRE EUROPEU D'INFORMACIÓ EMPRESARIAL) (93) 416 08 30
Informació i assessorament a les petites i mitjanes empreses sobre qualsevol tema relacionat amb la Comunitat Econòmica Europea.

OFICINA DE GESTIÓ UNIFICADA PER A ESTABLIMENTS INDUSTRIALS (OGU) (93) 484 95 00
Pg. de Gràcia, 105 (Barcelona)
Informació i gestions per a instal·lar, ampliar i traslladar establiments industrials quan hi ha diversos Departaments implicats

INSPECCIÓ TÈCNICA DE VEHICLES (93) 315 13 13
Informació sobre les revisions obligatòries que afecten a la seguretat del vehicle.

DEPARTAMENT DE COMERÇ, CONSUM I TURISME

INFORMACIÓ GENERAL DEL DEPARTAMENT

BARCELONA (93) 226 25 52
GIRONA (972) 20 13 43
LLEIDA (973) 24 38 50
TARRAGONA (977) 24 03 48

TELÈFON DE CONSULTA DEL CONSUMIDOR (900) 30 03 03
Assessorament i orientació sobre la defensa i interessos dels consumidors i usuaris.

OFICINES DE TURISME

BARCELONA
Gran Via Corts Catalanes, 658 (93) 301 74 43
EL PRAT DE LLOB
Aeroport de Barcelona (93) 478 47 04
GIRONA
Rambla de la Llibertat, 1 (972) 20 26 79
LA JONQUERA
Autopista A-7, Zona 14 (972) 55 43 54
LLEIDA
Av. de Blondel, 3 (973) 24 81 20
TARRAGONA
Fortuny, 4 (977) 23 34 15
Informació al públic sobre recursos hotelers i llocs d'interès turístic.
Accés específic al servei de VIDEOTEX pel codi • TURISTEX #

DEPARTAMENT DE BENESTAR SOCIAL

INFORMACIO GENERAL DEL DEPARTAMENT (93) 425 49 44

TELÈFON DE LA INFÀNCIA (900) 30 01 00
Consultes sobre temes relatius a la infància i l'adolescència

TELÈFON DE LA DISMINUCIÓ (900) 33 32 00
Informació, orientació i promoció d'iniciatives adreçades a persones amb minusvalies.

OFICINA DE LA GENT GRAN (900) 33 33 00
Atenció específica relativa a la tercera edat.

PLA D'ACOLLIMENT FAMILIAR (900) 20 01 95
Informació a les famílies que vulguin acollir temporalment a casa infants amb problemes familiars.

TELÈFON DEL CURS «GRADUÏTS ARA POT» (900) 33 31 00
Informació per poder obtenir el graduat escolar, adreçada especialment als adults.

INFORMACIÓ SOBRE LA «LOTO CATALUNYA» (93) 200 27 70
Informació sobre les loteries existents que depenen de la Generalitat.

OFICINA DEL CIUTADÀ (93) 484 13 00
Calàbria 129-131
Informació sobre serveis socials, pensions, activitats i cursos per a la millora del benestar social.

OFICINES D'ORIENTACIÓ DE BENESTAR SOCIAL (93) 484 13 00
Hi ha un total de 60 oficines arreu de Catalunya. Informació anàloga a la de l'Oficina del Ciutadà

DEPARTAMENT DE MEDI AMBIENT

INFORMACIÓ GENERAL DEL DEPARTAMENT

BARCELONA (93) 487 22 34
GIRONA (972) 22 30 35
LLEIDA (973) 26 66 22
TARRAGONA (977) 21 65 62

CORPORACIÓ CATALANA DE RÀDIO I TELEVISIÓ

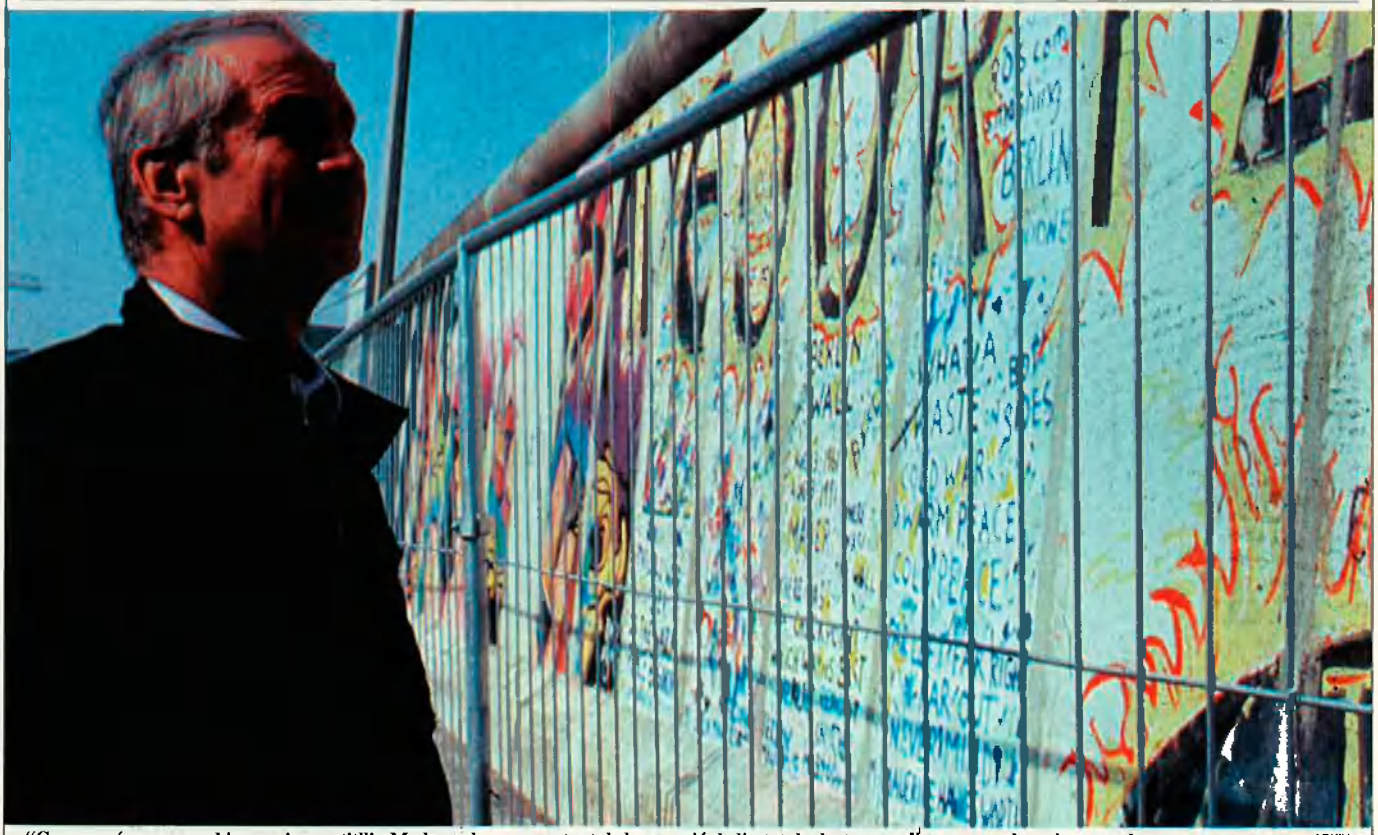
INFORMACIÓ GENERAL (93) 410 96 96

TELETEXT
El teletext és un servei de TV3 que conté informació sobre programació de les emissores de la Corporació, notícies, passatemps i dades diverses. Per fer-ne ús cal disposar d'un aparell de televisió adaptat.

INFORMACIÓ CULTURAL DE RÀDIO ASSOCIACIO DE CATALUNYA (93) 414 01 05
Informació cultural per contestador automàtic.

INFORMACIÓ MARÍTIMA DE CATALUNYA RÀDIO (93) 201 71 71
Informació per contestador automàtic

[illegible] D'ARA.

"Crec que és una gran hipocresia que titllin Modrow de representant de la negació de l'estat de dret quan ell, com cap altre càrrec amb responsabilitat, va maldar perquè el curs de la reunificació i el canvi fos de caire pacífic." ARXIU

molt abans, quan era batlle de Berlín als anys 60. Vostè va intentar forçar Georg Angerer, un antic company d'exili del resistent i emigrant Brandt, perquè el denunciés com a col·laborador dels nazis.

—Aquesta afirmació també és falsa. La fiscalia silencia que, a Noruega, acusaren Angerer de col·laborar amb els nazis i de trair antifeixistes. Quan uns membres de la resistència noruega ens en van assabentar, així com d'una presumpta relació amb Brandt, això naturalment ens va interessar. En aquell moment, a la fi dels 50, Brandt no era cap premi Nobel de la pau, sinó un guerrer fred al davant de Berlín Occidental.

També silencien que jo m'havia negat a usar públicament les difamacions d'Angerer sobre Brandt. Si van sortir de l'oblit, després de més de trenta anys, és gràcies al ministeri fiscal, precisament quan Brandt es va expressar en públic contra el meu processament penal.

—La ben intencionada HVA fins i tot protegí Brandt de la caiguda, al 1977: vostè va pagar 50.000 marcs a Julius Steiner, diputat del Bundestag, perquè amb el seu vot de confiança salvés la majoria del canceller. ¿Aquestes idees venien de vostè?

—Ara em fan unes preguntes que també alegrarien el fiscal general, si les respongués.

—De primer, ¿per què no ens alegra a nosaltres?

—Des que començà la nova "Ostpolitik" i després del canvi de Brandt a Helmut Schmidt i d'aquest a Helmut Kohl, es considerava contínuament: ¿què es pot fer per aconseguir més entesa i distensió? Casualment, teníem aquest Steiner, que no ens facilitava gaires informacions importants. Com que sempre volia més diners, era a punt de ser acomiadat.

—Steiner afirma que va cobrar a través de fonts del SPD. ¿Va cobrar doble, doncs?

—No vull especular sobre això. Tan sols ratifico, tot i que sigui un altre punt negatiu per al tribunal de Düsseldorf, que els 50.000 marcs van quedar correctament registrats en sortir de la nostra caixa.

—Senyor Wolf, col·locava la seva gent en llocs importants dels serveis secrets germano-occidentals, fins i tot del contraespionatge; tenia gent als despatxos del govern; estava informat de les innovacions tècniques; la STASI intervenia anualment unes 100.000 trucades telefòniques, la meitat de les quals avaluava la HVA. La HVA s'assabentava, doncs, del que li semblava interessant. Vostè va guanyar la guerra freda *dels talps, però no li va servir de res.*

—Cert.

—¿Ha treballat més de trenta anys de la seva vida en va i no n'ha quedat res?

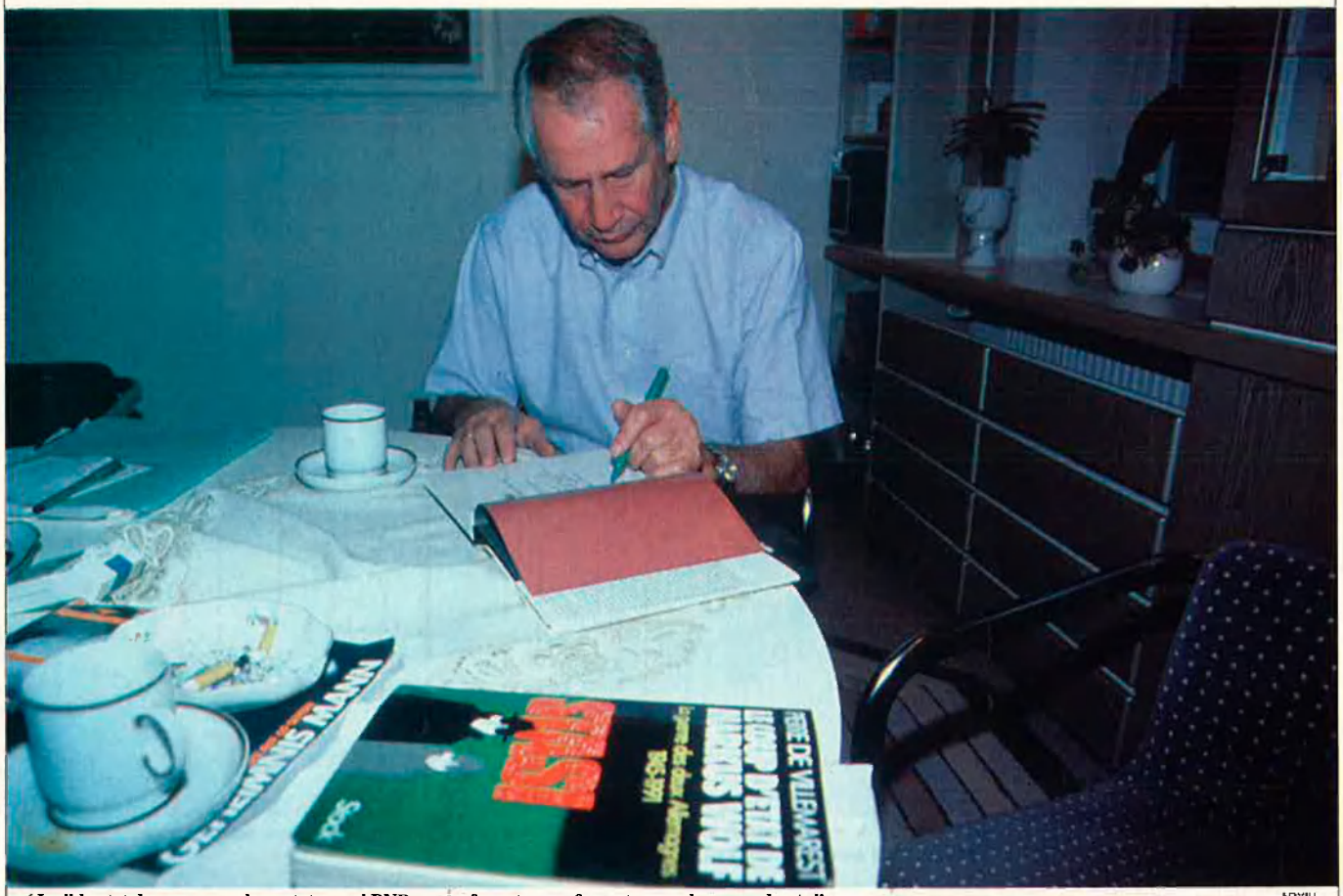
—No es tracta solament del servei d'informació. És amb el fracàs del sistema socialista, que em pregunto: ¿quina influència ha tingut la teva vida? ¿Ha estat debades?

—De fet, vostè volia ser enginyer aeronàutic. Prové de l'alta burgesia suàbia, d'una família de metges amb ideals socialistes. ¿Què el va atraure, en l'espionatge?

—No vaig arribar al servei d'informació perquè m'atragués. M'hi van portar. Em va anar com a milers d'altres: el partit ha decidit que tu fas això, fes-ho, doncs. Era una comanda i jo la veia com a prova que confiaven en mi.

—El 1954, amb 31 anys, ja era general de brigada. Amb una carrera tan brillant, un no s'oposa a aquells a qui l'ha d'agrair... La seva crítica contra el sistema va ser força tardana, de fet ja era en 1989, tres anys després d'haver-se retirat del servei, quan va publicar el seu llibre La Troika.

—Vostès amb prou feines entenen què passava al nostre interior. La carrera, el rang militar i tot això, per a mi no tenia gaire importància. Quan va sorgir l'oposició interna a la RDA, més o menys entorn de Robert Havemann i de Wolf Bier-

"La llibertat de premsa no ha evitat que el BND també fos actiu en afers interns i obris expedients." ARXIU

mann, no va ser per la meva carrera, que em vaig refrenar de tirar endavant. En primera línia, jo considerava: ¿On i com podem influir més? Un esquadró dels justos com ara el de Havemann, ¿pot canviar res realment? ¿O, més aviat, encara agreujarà el règim, en lloc de contrarestar els dèficits democràtics?

—L'esquadró dels justos", aquesta sí que és bona. L'esquadró va ser tanmateix perseguit pel ministeri on vostè ocupava un alt càrrec.

—Estic obligat a tolerar aquesta mena de preguntes. Jo mateix intento fer-me-les, i no ara, ni des del 4 de novembre del 89.

—¿Encara és membre del PDS?

—Sí. Així expresso la meva solidaritat. No s'abandona els amics quan els va malament.

—¿Es qualificaria de comunista encara avui?

—De comunista, en el sentit com se'n va fer el meu pare, com van ser-ho molts altres que eren un exemple per a mi, també en la retrospectiva de Karl Marx i de Rosa Luxemburg: sens dubte, sí.

—Diu que el 1986 va acomiadar-se voluntàriament del seu servei. En canvi, Erich Mielke, el qui havia estat el seu superior, va donar-ne una altra versió en una entrevista a Der Spiegel.

—Bé, jo no hi era, en aquesta entrevista.

—L'hauríem moderat de bona gana, un debat entre Mielke i vostè.

—No crec que hi haguéssim accedit cap dels dos. Però, cronològicament, vaig sol·licitar la meva baixa després de complir seixanta anys, al començament del 1983. Es va allargar perquè Mielke no devia voler fer-ho tan de pressa. No es van decidir a retirar-me fins al maig del 1986.

—La seva versió és que, com a partidari de la democratització i la perestroika, *tenia les seves diferències amb la STASI. En canvi, Mielke parla d'històries privades, amb què vostè havia posat el ministeri en una "situació molt complicada". A més, hi havia hagut queixes que vostè no complia els horaris de servei i que no apareixia per la feina...*

—...Això més aviat m'afavoriria en el judici.

—¿A què es refereix Mielke, doncs, quan esmenta històries privades?

—De fet, vaig anar deixant la meva feina pas a pas, després de la meva determinació del 1983. L'única cosa a què Mielke es pot referir és que vaig aconseguir el divorci del meu segon matrimoni i que em vaig tornar a casar. Als països socialistes, les concepcions morals no s'han diferenciat gaire de les catòliques.

—Senyor Wolf, ara ens trobem aquí a Berlín-Mitte, inevitablement. Vostè té l'obligació expressa de no sortir d'aquest barri i s'ha de presentar a la comissaria dos cops cada setmana. ¿Se li fa difícil doblegar-se a això?

—Naturalment és carregós, quan cada vegada que has d'anar a un barri veí per visitar el metge o per enterrar els pares i el germà, hagis de sol·licitar-ho a Karlsruhe o, ara, a Düsseldorf.

—De moltes coses que ha dit es dedueix que, a Düsseldorf, no hi espera un judici gaire just.

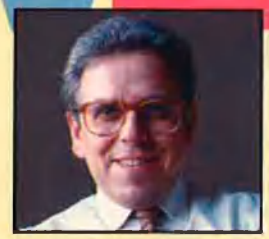
—Per part de la fiscalia federal, segur que no. Sobre el judici encara no em puc permetre cap parer.

—Senyor Wolf, gràcies per aquesta conversa.

©Der Spiegel
Trad.: **Carme Gala**

V PREMI DELS LECTORS D'EL TEMPS

UNA VEGADA MÉS, EL NOSTRE SETMANARI CONVOCA EL PREMI DELS LECTORS D'EL TEMPS. EL JURAT EN AQUESTA OCASIO HA ESTAT FORMAT PER

Ramon Pla i Arxé

Francesc Parcerisas

Marc Solé

Francesc Calafat

Oriol Castanys

AQUEST JURAT HA DECIDIT SELECCIONAR LES SEGÜENTS OBRES:

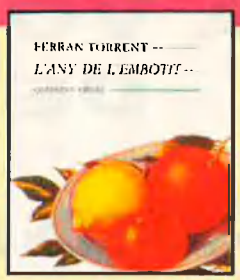
Terenci Moix
El sexe dels àngels
(Planeta)

Jesús Moncada
La galeria de les estàtues
(Edicions de la Magrana)

Sergi Pàmies
L'instint
(Ed. dels Quaderns Crema)

Ferran Torrent
L'any de l'embotit
(Ed. dels Quaderns Crema)

Vicenç Villatoro
Hotel Europa
(Edicions 62)

¡¡ UN VIATGE PER A 2 PERSONES A PARÍS-FONTAINEBLEAU AMB UNA VISITA INCLOSA D'UN DIA A EURODISNEY !!

Durant set setmanes (números 463 al 469) podeu escollir la millor obra publicada en català durant l'any 1992 d'entre les cinc seleccionades. Només heu d'omplir aquesta butlleta i enviar-nos-la. Totes les butlletes que ens arribin abans del 15 de juny optaran al sorteig d'un fabulós viatge a París. El resultat de la votació serà fet públic en el número 471 d'EL TEMPS.

**(El viatge es realitzarà, a concretar, dins els mesos de juliol a setembre. El premi no es podrà canviar per diners en metàl·lic.)*

EDICIONS DEL PAÍS VALENCIÀ, S. A.
V. Premi dels lectors d'EL TEMPS
Avinguda del Baró de Càrcer, 40-13a
46001 VALÈNCIA

TRANSUNION TOURS
AGÈNCIA DE VIATGES MAJORISTA

CIRCUITS NACIONALS I INTERNACIONALS.

SOL·LICITEU EL FULLET
"ESTIU 93"
A LA VOSTRA AGÈNOIA
DE VIATGES.

ITÀLIA • PAÏSOS BAIXOS • PARÍS • EURODISNEY
SUÏSSA • SELVA NEGRA • ÀUSTRIA-BAVIERA
TURQUIA • PORTUGAL • LOURDES • ANDORRA
PIRINEU CATALÀ • CANTÀBRIA • GALÍCIA
ASTÚRIES... I MES

Nom ..... Cognoms .....
Carrer ..... Número.....
Població ..... Codi Postal .....
Edat..... Professió..... Telèfon.....

Atorgue el meu vot a l'obra:

- ☐ **Terenci Moix,** *El sexe dels àngels* (Planeta)
- ☐ **Jesús Moncada,** *La galeria de les estàtues* (Edicions de la Magrana)
- ☐ **Sergi Pàmies,** *L'instint* (Ed. dels Quaderns Crema)
- ☐ **Ferran Torrent,** *L'any de l'embotit* (Ed. dels Quaderns Crema)
- ☐ **Vicenç Villatoro,** *Hotel Europa* (Edicions 62)

Marqueu amb una x el requadre corresponent. No s'admeten fotocòpies

"Amores contra la sida"

Reina de la revista valenciana *–sic transit gloria mundi–*, Rosita Amores ha posat *menta* a unes quantes generacions de valencians. A l'exterior triomfaven belleses exhuberants com Diana Dors, Jayne Mansfield o Sandra Milo, ¿la recordeu en *Giulietta degli speriti*?

Desafortunadament Fellini no va eixir mai de Cinecittà i la bomba de l'Alkazar i El Molino no va poder ensenyar la seua salsa mentolada al director de Rimini. Només Carles Mira va intuir la seua atracció cinematogràfica, llàstima que no fora en 3-D. Ara, en temps de solidaritat, l'Amores és l'excusa per al sarau del pròxim 27 de maig a la discoteca Teatro de València. La festa, convocada pel Comitè Antisida de València, tindrà un marcat air salser. Per als mitòmans la nit ofereix la possibilitat d'enfundar-se l'Amores en *T-shirt* amb dibuix de Vicente Mateu en estampat *glamourós*.

Text: Carles Gàmez.

Visca Michelle

Amb cent canons per banda... es presentarà a la Filmoteca valenciana la pel·lícula d'animació *Con cien canones por banda*. El film, de Sonia Llera P.C. i Atelyery Zlin A.S., ha estat rodat íntegrament als estudis txecs Filmove Zlin, mitjançant el conveni subscrit entre aquests estudis i l'Associació de Productors valencians; d'altra banda, la Generalitat valenciana ha col·laborat subvencionant part de la producció. *Con cien canones por banda* és una pel·lícula de 35 mm i 26 minuts de durada que constitueix el primer capítol d'una sèrie de dibuixos animats protagonitzada per Cuttlas, el carismàtic vaquer creat pel dibuixant aragonès resident a València Calpurnio Pisón (que ha estat recentment premiat com a autor revelació al Saló Internacional del Còmic de Barcelona).

Barcelona rebrà del 14 al 20 de juny la I Mostra Internacional de Films de Dones. Aquest certamen de caràcter no competitiu naix amb l'objectiu de crear un espai d'exhibició per a donar a conèixer produccions realitzades per dones i oferir d'aquesta manera una visió panoràmica de l'estat actual de la creació cinematogràfica des del punt de vista de les dones realitzadores. Alhora pretén desenvolupar una tasca de recuperació de filmografia i documentació visual d'aquestes productores al llarg de la història del cinema.

CINEMA

***Por encima de todo*. Direcció: Jonathan Kaplan. Guió: John Roos. Fotografia: Ralph Bode. Intèrprets: Michelle Pfeiffer, Dennis Haysbert, Stephanie McFadeen, Brian Kervin, Louise Latham. EUA. 1992.**

Amb *Cleopatra* Elizabeth Taylor va batre un rècord històric: es va erigir en la primera estrella de Hollywood que va cobrar un milió de dòlars pel seu treball en una pel·lícula. Això va passar fa trenta anys més o menys. Avui les coses són molt diferents en un cinema americà que va derivar cap al masclisme. Veiem.

Per començar, les actrius americanes guanyen ara molt menys que els actors, la meitat o fins i tot la tercera part. En *Tallo de hierro*, per exemple, Meryl Streep no solament va cobrar la meitat que Jack Nicholson, sinó que –per afegir l'insult a la injúria– li van carregar les culpes del fracàs de la pel·lícula en taquilla. La tarifa de l'estrella avui millor pagada, Julia Roberts, era de 7 milions de dòlars, mentre que Robert Redford i Warren van pels 10, Mel Gibson pels 12 i Arnold Schwarzenegger pels 15 milions; diem "era" perquè no ha fet cap pel·lícula des de *Hook* i la seva carrera va entrar en un clot que, a Hollywood, és més fàcil de superar per a un home que per a una dona: vet aquí el cas del quarantí Richard Gere, la seva parella en *Pretty Woman*, pràcticament enfonsat a meitat dels 80 i ara una altra vegada al cim.

Per si això no fos prou, no hi ha ara en les pel·lícules americanes bons papers per a dones. 1992 ha estat una any nefast en aquest sentit. Estrelles més grans com Meryl Streep i Goldie Hawn han hagut d'acceptar posar-se al servei d'elaborats efectes especials en una comèdia tan dubtosa com *La muerte os sienta tan bien*. Glenn Closse o Jessica Lange han hagut de resignar-se a protagonitzar telefilms. I les candidatures femenines a l'Oscar han hagut d'incloure actuacions no particularment distingides, com la de Whopi Goldberg en *Una monja de cuidado* o la de Michelle Pfeiffer, caricaturesca Catwoman en *Batman vuelve*.

Si Michelle Pfeiffer hagués aspirat al premi de l'Acadèmia no per aquesta pel·lícula, sinó la que va rodar abans –i també abans que *Frankie y Johnny*– *Por encima de todo*, és molt possible que hagués desbancat les seves rivals. Perquè és una de les rares pel·lícules americanes recents amb un bon paper per a una dona. La seva estrena s'ha demorat a causa de la precària situació de la seva productora, Orion, en fallida des de finals de 1991 tot i guanyar dos Oscar consecutius amb *Bailando con lobos* i *El silencio de los corderos*. ¿Potser és un signe que en 1993 canviarà el destí de les actrius?

Michelle Pfeiffer té una memorable actuació en la pel·lícula. ARXIU

La frustrada Lurene de *Por encima de todo*, una pel·lícula tan ben fabricada com mancada de pretensions, és la millor actuació de la Pfeiffer després de la memorable Susie Diamond de *Los fabulosos Baker Boys*. Lurene és una jove esposa frustrada de Dallas –va perdre el seu fillet, el seu home és un pobre imbècil– que llueix el cabell ros platí de Marilyn Monroe i uns vestits copiats de Jackie Kennedy, el seu ídol. Per a saludar-la, surt al carrer el 22 de novembre de 1963 i tot s'ensorra al seu voltant quan Kennedy és assassinat. L'enginyós guió de Jon Roos disposa que aquesta dona benintencionada, ingènua i superficial viatge en autobús fins a Washington, per assistir al funeral del president i compartir el dolor de la seva viuda, i ensopegue amb un negre enigmàtic i la seva filleta, al qual pren per un conspirador i el denuncia al FBI. La insensata aventura que segueix, astuta combinació de comèdia i de *thriller*, que es desdobla alhora en accidentada *road movie* i en oblic al·legat antirracista –gairebé un encreuament de *Thelma y Louise* i *Paseando a Miss Daisy*– serveix per a documentar com Lurene surt del seu món rosa de somnis fútils, madura i es descobreix a si mateixa, una transformació que Michelle Pfeiffer, entre la comicitat i el patetisme, expressa a la perfecció.

José Luis Guarner

La creativitat com a relectura

Manolo Valdés. Pintures, escultures i obra gràfica. Galeria Marlborough. Madrid. Maig-juny 1993.

Des que l'estudi de la inte textualitat s'ha convertit en moneda més o meys corrent, potser som molt més conscients de l'intricat feix de relacions que estableixen entre si les produccions artístiques. I, en revelar i analitzar aquestes connexions, potser ens quedem perplexos de la seua abundància i, a vegades, també de la seua originalitat.

Justament en aquestes interaccions de solapades o explícites referències es fonamenta bona part del mèrit dels textos artístics, convertits no solament en objecte de fruïció, sinó sobretot en objecte de coneixement.

Les obres "fan parlar d'elles mateixes" i ens introdueixen en el joc de la intertextualitat. ¿No és la crítica d'art un efecte pragmàtic de la mateixa obra d'art? Les nostres reflexions, articulades en nous textos, participen en la pragmàtica comunicativa que generen les obres. I una vegada més ens topem amb la intertextualitat. I així indefinidament.

Intuesc que Manolo Valdés (València, 1942) sempre ha estat conscient d'aquesta cadena d'estratègies, que d'altra banda no ha estat mai absent de la història de l'art. Les obres "fan parlar d'elles mateixes" i ell mateix respon a aquesta espècie d'apel·lació, amb l'apassionament de qui sap que així estableix un diàleg creatiu. I en parlar d'*altres* obres introdueix aquest diàleg crític en les seues.

Però dic intencionadament crític en l'original sentit que exigia Oscar Wilde en aquella inoblidable petició que dirigia a l'artista com a "intèrpret" de les obres alienes, com a singular lector que –rellegint–, amb això, activa la seua creativitat.

¿O és que Manolo Valdés no selecciona unes obres i en relega d'altres? ¿Potser no les actualitza des de les

ARXIU

exigències del seu llenguatge personal i les transforma en argument "apropiat", en el doble sentit ("apropiar-se" i "ser adequat").

La creativitat com a relectura necessita –seguint una vegada més Oscar Wilde– ser profundament crítica. I ho és en la mateixa mesura que descriu, interpreta i valora.

Les obres fan parlar d'elles mateixes i generen uns altres textos. I aquí estem ara, parlem dels *textos* de Manolo Valdés, encara que les estratègies, els ecos, i els efectes propis d'aquest "text" siguen per descomptat –parcament– d'altres de ben diferents.

Romà de la Calle

RAFA GIL

Imprescindible

50 aniversari de l'Orquestra de València. Una exposició retrospectiva que inclou el disseny de Daniel Torres d'una orquestra al complet a escala humana, i diferents concerts com el de la soprano Montserrat Caballé (amb qui debutarà en el terreny de l'òpera el cantant Francisco) als jardins del Palau de la Música, la interpretació del *Sabat Mater* de Dvorak, la visita a València de dues grans orquestres convidades dirigides per Solti i Baremboin, i l'estrena absoluta d'una obra del compositor Llàcer Pla –*Te Deum*– seran els plats forts d'aquest festival que tindrà lloc durant els mesos de juny i juliol.

Concert de la soprano Gundula Janowitz, amb l'Orquestra de València dirigida per Antoni Ros Marbà, interpretant obres de C.M. von Weber, Strauss i Schumann. Divendres 28 de maig.

Concert de Stupendams a Algemesí. És l'Obra Social i Cultural de Bancaixa l'encarregada de portar a la Ribera aquestes set dones internacionals que canten a *cappella* i aconsegueixen alhora divertir el seu públic, sempre nombrós. Dissabte 29 de maig.

IV Mostra de Jazz Europeu a Barcelona, del 31 de maig al 5 de juny. El dia 31, actuació d'Aujourd'hui Madame i Mambaya Barcelona Ensemble al SAT.

Exposició Méditerranéennes a l'Institut Francès de València, amb obres dels fotògrafs Letizia Battaglia, Antonio Biasiucci, Kim Manresa, Patrizio Espositoi Claude Philip, entre d'altres. Maig-juny.

Exposició d'Ana Peters a la galeria Punto de València. Fins al 5 de juny es pot visitar l'aplec d'obres que ens porta aquesta alemanya formada artísticament a València i posteriorment a Madrid. 24 olis de mitjà i gran format componen aquesta mostra de la seua creació més recent, de caire marcadament abstracte, que retorna a la ciutat que la va veure nàixer artísticament després de més de vint anys d'enyorada absència.

El pintor Castejón exposa simultàniament a la Casa de la Cultura de Dénia i al centre d'art contemporani Atelier 1 de Xàbia (la Marina Alta), visitables respectivament fins al 30 de maig i fins al 17 de juny.

Albert Boadella. J. MORERA

Taula rodona: El teatre en moviment... un teatre en moviment? a La Cuina de Barcelona. Hi participen Carlota Soldevila, Albert Boadella, Hermann Bonnín, Anton Font, Andrzej Leparski, Pau Monterde, Pawel Rouba i representants del Tricicle, Focus i Vol-Ras. Moderador: Jordi Vilà. 26 d'abril.

El Centre Cultural de Vic presenta *En Joan sense por*, a càrrec del grup teatral Castigats sense Pati. Dimecres 26 de maig.

Trobada de mims al Teatre Adrià Gual de Barcelona. Cabaret Brossià. Taller de 2n. curs de mim, en record de Ricard Serra. 26 d'abril. Al mateix teatre, i el mateix dia ***...I tanmateix es mou***, un espectacle amb la participació de mims i companyies de mim.

La Porta 6. Propostes coreogràfiques de Barcelona. Coreografies a càrrec d'Olga Soto, Ana Eulate, Rick Merrill i Olga Mesa. A Berlín Centre de Barcelona. 29 i 30 de maig.

Diumenges Infantils al Pati Llimona de Barcelona. El 30 de maig, representació de l'obra *Follet Geperut*.

Al Jove Teatre Regina de Barcelona, continua representant-se fins el 13 de juny ***Aladí i la llàntia meravellosa***, a càrrec de la companyia de Teatre La Trepa.

Seductor 'remake' de Dagoll Dagom

DOMENEC UMBERT

TEATRE

Algú ha pogut arrufar el nas i pensar: "¡d'això se'n diu viure de la rifeta!". Personalment, però, crec que és molt saludable que el teatre, si li és possible, visqui de les pròpies rendes. I molt més, quan aquest teatre és el que fabrica una companyia privada com Dagoll Dagom que no té el compromís indefugible de passar comptes com si fos una companyia pública ni tampoc l'obligació de cenyir-se a una programació estricta, al marge de la demanda. Apurar fins el límit els mecanismes per a l'amortització d'un espectacle és, al capdavall, el que caldria exigir de tothom, i si alguna vegada, excepcionalment, un teatre públic ha hagut d'arxivar al cementiri del "repertori" un muntatge que es representava amb ple èxit, el mínim que es pot fer és acusar-lo d'imprevisió i d'ingenuïtat...

Consideracions d'aquesta mena podrien suscitar-se arran de l'estrena d'*Historietes* de Dagoll Dagom, que, tanmateix, en el seu conjunt no ofereix cap rigorosa novetat. Es tracta d'un musical basat en la tria d'escenes –més d'una vintena– pertanyents als sis anteriors espectacles del grup: *Antaviana, Nit de sant Joan, Glups, El Mikado, Mar i cel* i *Flor de nit*. De qualsevol manera, aquelles consideracions caldria fer-les a tall d'aproximació, atès que, alhora que *Historietes* aprofita materials amb una dramatúrgia elaborada amb anterioritat, s'endevina al darrere de la proposta una reestructuració important i, doncs, un producte amb el seu ritme peculiar i, cal afegir, un producte perfectament autònom.

En la feina de cosir o de connectar moments espectaculars d'una gran heterogeneïtat han tingut un paper important al costat del director Joan Lluís Bozzo, els escenògrafs Isidre Prunés i Montse Amenós –col·laboradors constants de la companyia– i la coreògrafa Marisa Gerardi. La "missió" de la parella Menós-Prunés ha consistit a crear un dispositiu prou funcional que garantís, en primer lloc, la mobilitat del muntatge –que neix amb una vocació viatgera que no poden tenir les anteriors produccions de la companyia a causa del seu colossalisme i complexitat– i, en segon lloc, a aconseguir que, amb uns elements molt simples, cada seqüència conservés el seu referent anecdòtic i ambiental d'origen. Consegüentment, l'espectador que conegui la trajectòria completa de Dagoll Dagom podrà percebre en *Historietes* la voluntat i el batec d'un *remake* fragmentat, restes que emergeixen d'un bagul de belles aventures escèniques, bastides com un mosaic –polícrom i polifònic– acabat d'estrenar.

No hi ha dubte que la popularitat, sovint la celebritat, que han assolit els muntatges de Dagoll Dagom, actuarà, en molts casos, com el millor "agent de vendes" d'*Historietes*. La proposta, per a molts, representarà l'oportunitat de satisfer a través d'un *digest* –i d'una sola vegada– la curiositat pels treballs de la companyia que, al seu dia, no pogueren veure. En aquest sentit, em sembla just de dir que *Historietes* no deixen de ser escletxes, escletxes lluminoses però que, com correspon, no permeten la gran panoràmica. Allà on l'espectacle esdevé més allunyat del fragment original, és en l'escena pensada per una vigorosa i nodrida coreografia –la que tanca, la primera part– i que, ara, nou "solitaris" intèrprets no poden omplir de cap manera. Llevat d'això l'itinerari que pot fer l'espectador des d'aquella *Antaviana* tan entranyable de 1978 fins a la barceloníssima *Flor de nit* de 1992 es converteix en un viatge atractiu, progressivament engrescador.

Vaig comprovar-ho el 6 de maig, al Teatre Fortuny de Reus, on un públic seduït des del primer moment, va esclatar moltes vegades en rialles i aplaudiments i, al final, dedicà una ovació de més de cinc minuts a la companyia.

Joan-Anton Benach

MÚSICA

Concert commemoratiu de la Mare de Déu

Catedral de València, 14 de maig de 1993. Solistes, diverses agrupacions corals i Orquestra de València. Direcció: Manuel Galduf.

La celebració del cinquè centenari de l'advocació de la Mare de Déu dels Desemparats havia congregat un nombrós públic, com també les principals autoritats municipals a la Catedral de València. No hi mancaren, tampoc, representants de la Generalitat (el conseller Emèrit Bono), i de les Corts Valencianes.

Per a un acte tan magne s'hi havien reunit les principals agrupacions corals valencianes: Cor de València, l'Orfeó Navarro Reverter, Cor Universitari Sant Iago, l'Orfeó Universitari de València, l'Escola Coral Quart de Poblet, i l'Escolania de la Mare de Déu dels Desemparats.

Malgrat aquest desplegament d'efectius vocals, podríem qualificar tant l'estructura del concert com la seua presentació com a *bolo cutre*, un subproducte musical al servei d'un criteri polític, en una València sense accents ("Valencia"). Un acte poc seriós amb la festivitat mariana.

Pel que fa a la presentació, malgrat la participació del Cor de València, depenent de la Generalitat (a través de l'Àrea de Música de l'IVAECM), no hi figuraven els corresponents logotipus oficials. D'altra banda, encara que la Catedral de València és el marc adequat per a aquesta celebració, potser no és el que gaudeix de més idoneïtat musical, a causa de l'excessiva reverberació. Pel que fa al contingut musical, la Mare de Déu es mereixia més serietat i, potser, un to més respectuós com hem dit adés. Era una bona ocasió, solemne, per oferir obres de més altura musical: com per exemple, la *Salve Regina* de Martín y Soler, composta precisament per a la Mare de Déu dels Desemparats, o bé peces de polifonia dels grans mestres valencians. Excepte la *Missa en sol* del mestre Palau, i l'Himne oficial a la Mare de Déu, la resta de les peces de significació musical tenen una component eròtico-lúdico-festiva, més pròpia dels escenaris teatrals de principis de segle o de fets bandístics, com ara *Es xopà hasta la Moma,* una peça menor del patriarca Giner. L'actuació dels Cors, els solistes i l'Orquestra de València va mantenir la dignitat que calia esperar, donant-hi un mínim de serietat a una festivitat mariana, i no *fallera*, en el pitjor sentit del terme.

RAFA GIL

Francisco Bueno

Johann Kuhnau i el clavecí. Harmonia Mundi. HMC 907097.

El nom de Johann Kuhnau s'associa inevitablement a la figura de Johann Sebastian Bach: Bach substituí Kuhnau en el càrrec de "cantor" de l'església de Sant Tomeu, a Leipzig (1723).

Però, a més, Kuhnau fou un dels compositors més destacats pel que fa al desenvolupament de la literatura clavecinística. Els seus exercicis per a clavecí (*Clavier-Übung*), o aquestes set sonates (*Frische Clavier Früchte*) que us presentem en disc compacte figuren entre les seues obres més senyeres. Un compositor dins l'ortodòxia luterana, que envolta tota la seua obra, fins i tot la música instrumental, com les esmentades sonates clavecinístiques.

John Butt, el clavecinista intèrpret, executa els pentagrames del compositor de Saxònia amb un vigor ben punyent, dins una mesurada llibertat rítmica, com ara el "Molto Adagio" de la *Suonata Seconda.* El seu instrument, rèplica d'un model flamenc (Rückers), proporciona un so incisiu i nasal, fet que fa augmentar l'energia del seu discurs. El nord-americà empra tots els registres de què disposa el seu instrument: bé el registre de llaüt (molt didàctic, a l'adàgio de la *Suonata Prima*), bé el registre 4 (4 peus), el registre 8 (8 peus), o el *tutti.* La polifonia és també meridiana (fuga de la *Suonata Settima*).

F. B.

***Skandal núm. 3.* Diversos grups. Pork Pie rec.**

Ja ha aparegut el tercer lliurament dels recopilatoris de grups alemanys editats per la discogràfica Pork Pie, amb poques novetats, ja que s'hi repeteixen pràcticament els mateixos grups del segon volum. L'encarregat de dibuixar la portada torna a ser Wnaja amb un dels seus millors dibuixos.

Com a novetat més destacable hi ha dos grups que s'estrenen en aquest disc, són els Ngobo Ngobo i els Yebo, amb la seua versió *skazz.* També hi destaca el grup No Sports, ara sense el seu vocal, que mostra una línia instrumental superior als seus treballs anteriors.

Un altre grup present és Messer Banzani, amb un so molt més proper al seu primer treball –tant de bo no se n'hagueren apartat–, i The Frits, amb un tema del seu darrer disc, editat per la mateixa discogràfica. La resta de conjunts són: Blechreiz, The Lodgers, El Bosso, The Butlers i els Fun Republic (ex-Skaos).

Aquest tercer volum ha posat força alt el llistó, però caldria esperar, al pròxim *Skandal*, l'aparició de més grups novells, com els dos que apareixen aquí i que de segur faran parlar.

Fèlix Bella

CATACRAC

Primera Nota. ARXIU

Tradicionàrius al Lluçanès. El cap de setmana passat, dies 22 i 23 de maig, a Sant Boi de Lluçanès i a Sant Bartomeu del Grau, respectivament, s'inaugurava amb dos concerts: l'un, de Primera Nota, Xarop de Canya i Josep Verdaguer "Roviretes" (flabiolaire de la comarca), i l'altre d'Els Ministrils del Rava, la primera edició del "Tradicionàrius al Lluçanès". Aquest cicle de música tradicional i popular, que s'acabarà el dia 7 d'agost, tindrà lloc en dotze pobles de la comarca:

Urbàlia Rurana, el 20 de juny a Lluçà. ARXIU

Olost del Lluçanès, Oristà, Sant Martí d'Albars, Sant Agustí, Lluçà, Sant Martí de Sobremunt, Perafita, Prats de Lluçanès, Sant Feliu sa Serra, Alpens i els dos pobles ja esmentats.

D'altra banda, els dies 8, 9, 10 i 11 de juliol, Prats serà escenari d'una exposició relacionada amb aquest tema i d'una estada de dansa.

Brams (2a Assemblea). La primera edició (3.000 exemplars) del darrer disc dels de Berga, *Ni un pas enrere*, era exhaurit al cap de dues setmanes d'haver sortit al carrer. La setmana passada n'arribava a les botigues de discos la segona edició.

ELS 10 DE CATACRAC

1. **Els Pets:** "Silenci criminal" (*Fruits Sex*, LP)
   Kitsch: "Oració" (*Kitsch III*, LP)
2. **Umpah-Pah:** "Migranya" (*Bamboo Avenue*, LP)
3. **Sau:** "Si un dia he de tornar" (*Concert de mitjanit*, LP)
4. **Lax'N'Busto:** "De vegades" (*Qui ets tu?*, LP)
5. **N'Gai N'Gai:** "Benzina" (*Barres i birres*, LP)
6. **Slips:** "Crec que mai" (*MCMXCII*, LP)
7. **La Gran Aventura:** "A poc a poc" (*Líders i adeptes*, LP)
8. **Ja T'ho Diré:** "Per on surt el sol" (*És blau es fester*, LP)
9. **U-tòpics:** "La guilla" (*El cop que vingui*, LP)
10. **080:** "Pell d'animal" (*La revolta*, LP)

La Band Gog porta la 'canya fusió' a la Primavera Musical de Sant Pere de Ribes

En Gog és un follet que viu als boscos catalans. Mercès a les seves argúcies màgiques, ja fa un parell d'anys, reciclà uns pastors xiulaires i tabalers de les nostres contrades bo i preparant-los per a escenaris urbans. La Banda d'en Gog baixà a ciutat seguint els designis goguians per a mostrar als homes assenyats les cançons que el seu mestre havia rumiat per a ells".

Això diuen que va ser l'origen de La Band Gog. Ho diuen els seus components: Míriam Ledesma (veu), Pitu Andreu (bateria), Churri Álvaro (baix elèctric), Josep Noguera (guitarra elèctrica), Oriol Prieto (percussió), Jordi Casas (gralla i veus), Francesc Riera (gralla) i Manel Ribera (violí). Vuit músics que actuaran el 29 de maig, en la Primavera Musical de Sant Pere de Ribes (vegeu agenda en aquesta mateixa pàgina), i que qualifiquen la seva música de "canya fusió". Josep Noguera ens ho aclareix: "Canya, perquè les dues gralles, al voltant de les quals s'organitza la nostra música, són instruments de canya, i perquè és una música divertida, ballable i marxosa; i fusió, perquè les gralles s'ajunten amb instruments elèctrics".

"La gralla, en aquesta 'fusió', a vegades –explica Noguera– té un paper poc habitual, com en el cas de la cançó "El dixi de la Rosa", en què fa el vent d'aquest dixieland". El resultat és una rítmica molt potent, reforçada alguns cops pel violí.

La Band Gog a la Barceloneta (Barcelona) el passat 16 de maig. SEBASTIÀ PLANS

La Band Gog té intenció d'enregistrar un disc a la darreria d'enguany. De moment, l'única peça que tenen en disc és "Dansa ritual", inclosa en el catàleg sonor *Tradicionàrius'93*, editat per Tram.

El repertori d'aquesta banda del Bages i del Vallès Oriental és format per peces cantades i instrumentals: del Principat de Catalunya, del País Valencià ("Tocata de Villagordo", de Xavier Ahuir), d'Euskadi Nord, de Bretanya...

Joan Marí

AGENDA

Divendres, 28 de maig.

—Sangtraït, al Teatre Romà del Poble Espanyol de Palma (Mallorca).

—Dos Passos, a la Tabacalera de la Bisbal de la Bisbal d'Empordà (Baix Empordà). 22 h.

—Lax'N'Busto i La Vella Dixieland, al Pavelló Municipal de Guardiola de Berguedà.

Dissabte, 29 de maig.

—Jaume Arnella i Els Solistes de la Costa, a Serinyà (Gironès).

—La Band Gog, a la Nau "Pere Vall i Soler" de Sant Pere de Ribes (Garraf), en el marc de la programació "La Boja" Primavera Musical. 23 h.

—El Til·ler i Els Cosins del Sac, en el "Tradicionàrius al Lluçanès", a Sant Bartomeu del Grau.

—Sui Generis, a la sala La Tierra de Barcelona. 24 h. Presentació del disc *Això és més*.

Modern 'ma non troppo'

RAFA GIL

HÀBITAT

Habitat. Carrer Colom, 34. València.

Ja som més europeus. La inauguració a València d'un espai Habitat, la famosa cadena internacional de botigues de decoració, així ho ha fet sentir a molta gent. La mateixa gent que envejava fa uns anys la sort dels habitants de les grans ciutats europees pel fet de comptar amb una botiga d'aquestes característiques i que es pot enquadrar dins el perfil de "client Habitat": persona jove (de 25 a 40 anys), amb un nivell cultural i adquisitu mitjà-superior, esperit obert i curiós, que viatja sovint a l'estranger i està interessat per tot allò que significa la paraula modern.

RAFA GIL

Com ja passa a la botiga de Barcelona, la primera ciutat on es va instal·lar la companyia –a Madrid no troben un lloguer raonable–, Habitat té assegurat l'èxit a València. En primer lloc al País Valencià viu un percentatge altíssim de persones amb doble residència. D'altra banda, als noranta es produeix un canvi dels hàbits de consum, segons les estadístiques, dels potencials clients d'aquesta botiga, hàbits que s'han desplaçat cap a la llar, a causa, entre altres circumstàncies, de la revaloització de la privacitat o efecte *cocooning*, del fet que els armaris són plens de roba i també per culpa de la crisi econòmica (és caríssim sortir). Una crisi amb una intensitat que no podien sospitar els responsables comercials de la marca fa un any i mig quan es va trobar l'espai a València i van començar la remodelació. Paciència.

RAFA GIL

A més a més, Habitat contribueix a pal·liar el dèficit crònic a l'estat de botigues especialitzades en mobiliari i objectes per a la llar que defineixen la personalitat d'aquesta cadena: moderns però no avantguardistes, ben fets, funcionals, atractius i de bon gust, i sobretot, amb una relació qualitat-preu, com ara Habitat. Uns mobles i objectes que encaixen amb la idea de confort i estil de vida d'un sector molt ampli de la societat, un estil de vida que valora el cosmopolitisme, l'actualitat –però sense passar-se–, la tranquil·litat, la seguretat, la comoditat, la bona vida sense estridències... els valors de la burgesia, en definitiva. Això explica que, malgrat el seu cosmopolitisme, les arrels angleses d'Habitat –sir Terence Conrad va obrir la primera botiga l'any 1964 en aquest país– siguen molt evidents: va ser Anglaterra el país que va definir la idea de confort modern, un confort per damunt de les modes, fins i tot de l'anomenada modernitat. De totes maneres, més del 60% de l'oferta es pot trobar també en les quasi 100 botigues que la cadena té arreu del món. El pla de la companyia és augmentar la representació valenciana –això explicaria la presència del conseller d'Indústria, Garcia Reche en la inauguració–.

En definitiva, València amplia, d'ara endavant la seua oferta comercial amb 1.465m² on es pot trobar des de complements de decoració, fins a grans mobles, passant per totes i cadascuna de les cambres de la casa: el bany, la cuina, els dormitoris –fins i tot la terrassa–; llençols, tovalles, draps de cuina, catifes, coberts, articles de papereria, il·luminació... són portats per Habitat des del racó del món on es produeixen passant-los directament a mans del client. Tot un luxe, sense moure's de València.

Toni Picazo
Lola Carrasco

PRIMAVERA

NOVETATS EN LLIBRES

edicions 62 s|a

LA NEVADA DE L'ANY PASSAT
Don Tracy
Seleccions de la Cua de Palla, 135 - 144 pàgines.

La història de la transformació de quatre personatges en trobar el seu món limitat per les parets d'un refugi de muntanya.

Edicions Bromera

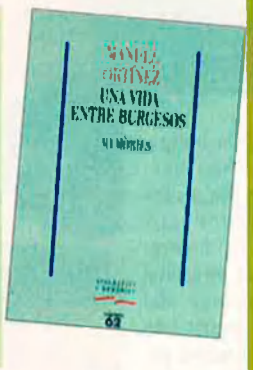
MANUSCRIT DE MOSSÉN GERRA
Josep Franco
200 pàgs. - 900 ptes. Col·lecció: Els Nostres Autors, 18

L'epopeia d'un poble lliure que s'esforça a defensar la seua dignitat contra uns invasors ferotges.

edicions 62 s|a

UNA VIDA ENTRE BURGESOS. MEMORIES
Manuel Ortínez
Biografies i Memòries, 20

Unes memòries apassionades i apassionants d'un català amb visió d'Estat: un llibre que no deixarà indiferent cap lector.

laGalera

QUIN PATARRABUM!
Enric Bayé
Il·lustradora: Mercè Aranega. Col·lecció: Grumets/11
Premi "Josep M. Folch i Torres" 1992

Quin patarrabum va fer aquell llibre quan va caure de la prestatgeri
Quines històries que s'empesquen tots plegats...! Uf, quin patarrab

Proa

HOMES I RATOLINS
John Steinbeck
Col·lecció: A Tot Vent/307

Història de dos homes solitaris sense família, que no pertanyen enlloc. Però aquests dos homes tenen un somni que els uneix i els ajuda a creure en el seu futur.

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

INTRODUCCIÓ A LA HISTÒRIA
Marc Baldó
Col·lecció: Cultura Universitària Popular. Núm. 20

Una suggestiva reflexió sobre el fet històric i el seu coneixement cie

Editorial Empúries

COM UNA NOVEL·LA
Daniel Pennac
Biblioteca Universal Empúries, núm. 61
Traducció de Sergi Pàmies

Un llibre que val més que mil campanyes, si es tracta de fomentar l'hàbit o el gust o el vici de la lectura.

EDICIONS DEL BULLENT, S.L

L'ENGRUNA DE CRISTALL
Pepa Guardiola
Dibuixos d'Ada García
Col·lecció: El gat en la lluna, 6 – 96 pàgines

Les aventures d'un tros de boleta de cristall que busca un lloc on q se per sempre. Premi Carmesina de Narrativa Infantil, 1991.

LLIBRES

Des de la república de la consciència

Seamus Heaney. *La llanterna de l'arç*. Versió catalana de Francesc Parcerisas. Versió castellana de Dídac Pujol. Ediciones Península/ Edicions 62. Poètica, 24. Barcelona, 1993. 176 pàgs.

Nascut al comtat de Derry (Irlanda del Nord) l'any 1939 (no pas l'any 1913 com diu la portadella del llibre), Seamus Heaney s'ha convertit en un dels poetes en llengua anglesa més llegits i més valorats de les últimes dècades.

Seamus Heaney va començar a publicar a mitjan anys 60. La crisi política que va desembocar en el naixement de l'IRA l'any 1970 no el va deixar indiferent: l'any 1972 va renunciar a la nacionalitat britànica i es va fer ciutadà de la República d'Irlanda. La seva poesia va accentuar les dues tendències en què avançava: d'una banda l'arrelament d'una escriptura tel·lúrica i, d'una altra, l'exploració del paisatge esquinçat contemporani. No es tracta d'una poesia política circumstancial ni d'una poesia de "temàtica nacional" amb planys, nostàlgies romàntiques, crides a la solidaritat o poemes combatius. Seamus Heaney fa una poesia reflexiva per mitjà de la qual prova d'explicar-se i de situar-se respecte a la col·lectivitat. La seva escriptura és descriptiva i diàfana, però no fàcil: juga amb l'el·lipsi, cal omplir-la de significat. En l'últim poema del llibre ens convida a "garbellar el sentit de les coses que imaginem".

Seamus Heaney empra el paisatge col·lectiu del present com a representació, com a correlat objectiu de fets privats. En un dels poemes del recull converteix un control policíac de carretera en imatge de l'espasme de l'escriptura: "de manera que continues conduint fins a la frontera de l'esciptura / on tot torna a succeir. Els fusells damunt els trípodes: / el sergent amb la ràdio portàtil repetint / les dades, a l'espera del grinyol / de l'autorització: el tirador que pot entrenar-se amb tu / caient-te des del sol com un falcó".

En un altre poema –que abans de ser aplegat en aquest recull havia estat publicat per la secció irlandesa d'Amnistia Internacional amb motiu del dia internacional dels drets humans– narra el viatge a la república de la consciència i el retorn amb els braços buits, però amb la doble nacionalitat: "...procedí a desitjar-me que quan arribés a casa / me'n considerés un representant / i parlés en nom d'ells en la meva pròpia llengua. / Les ambaixades, va dir, eren arreu / però operaven de manera independent / i els ambaixadors mai no eren rellevats".

Pel que fa a la versió catalana de Francesc Parcerisas (que ha guanyat el premi de la crítica *Serra d'Or*) conté versos amb un català genuí com ara: "ningú no es mostrà molt dispost" o "com un regle als nus del dits" o "colgat de cintura avall". Per evitar la repetició del verb "ensenyar" (que l'original repeteix deliberadament per evocar els cops de martell que al·ludeix) el versionador escriu "li va ensenyar el que el seu oncle li havia après". I en contextos similars, de vegades es venten "patades" i a vegades "puntades de peu".

D'altra banda, el fet que versioni i no tradueixi provoca més d'un desgavell que distorç la comprensió dels poemes. Per posar-ne només un exemple: en la secció tercera del poema "Clarianes", la reordenació interna dels versos fa que una comparació visual (la caiguda de les patates que pelen comparada amb el llagrimeig de l'estany que cau de la barra de soldar) es converteixi en una comparació auditiva absurda. Conclusió: o bé els del jurat que van premiar les versions no se les havien llegides o bé el nivell de les traduccions catalanes assoleix uns nivells alarmants.

Manel Ollé

NOVETATS

Josep M. de Sagarra. *El foc de les ginesteres*. Edicions 62. El garbell, 42. Barcelona, 1993.

Un dels poemes dramàtics més desconeguts de Sagarra. L'autor ens col·loca en la línia dels escriptors romàntics d'obres històriques. Aproximació a la crisi més important del segle XVII català: la Guerra dels Segadors. Un triangle sentimental dibuixat sobre uns esdeveniments reals.

Assumpció Cantalozella. *La visita de Truda*. Llibres del Segle. Girona, 1993.

El teló s'aixeca quan arriba a Barcelona Truda, la dona de cabell de panotxa, ulls blau marí i cos sensual. Intrigues financeres, amors i desamors. I una dona incitant. Un retrat irònic i sentit de la Barcelona actual.

Manuel Joan i Arinyó. *Nobel*. Llibres de Camacuc. La Tardor, 5. València, 1993.

Un jove periodista escriu un reportatge maleït que li valdrà l'acomiadament fulminant del diari. El seu olfacte informatiu el durà fins a Bucarest a entrevistar la doctora Maria Jonescu, candidata al Premi Nobel de Medicina. A partir d'aquest moment la vida se li complicarà per totes bandes.

L'opció independentista

Santiago Cucurella. *L'independentisme útil*. Ed. Rourich. Sant Cugat del Vallès, 1993. 82 pàgs.

Al nostre país, vulguem o no, i agradi o no agradi, l'opció independentista no deixa de ser-hi present. I no sols això, sinó que segons que sembla –tot i que ara com ara és pràcticament impossible de quantificar-ne el nombre– els independentistes van guanyant posicions. Unes posicions que, com a mínim, han arribat ja al Parlament amb una certa força. El fet, però, és que encara hi ha gent que o té por de l'independentisme català o no acaba de comprendre'l, no acaba de saber exactament de què va o pot anar la cosa. *L'independentisme útil*, llibre amb el qual Santiago Cucurella (recordem, per exemple, el seu *La força dels arguments*) ha guanyat el primer Premi d'Assaig Mossèn Josep Armengou, és un treball que va prou bé per a acostar-se a la qüestió de l'independentisme. I no sols això, també és un llibre que serveix per a dissipar més d'un dubte.

Posats a ressaltar alguns dels dubtes que *L'independentisme útil* dissipa –i ens deturem en aquest aspecte perquè creiem que és el més important del llibre– convé de no oblidar el que és segurament el gran mèrit del treball de Santiago Cucurella: palesar que independentisme i utilitat no són conceptes necessàriament antagònics. En poques paraules, el nostre

WILLIAM KLEIN

autor ens planteja la qüestió de si, utilitaristes com ens hem tornat, la independentista no és l'opció que més ens convé. I s'ha de dir que quan ens parla d'*opció* és fa en el sentit políticament fort del terme: la necessitat de definir un projecte seriós i rigorós (i, és clar, no violent), susceptible de conduir a la consecució de la plena sobirania.

En el fons, allò que ens ve a dir Cucurella és que hem de considerar l'independentisme com una *cosa* ben normal (si els francesos, els italians, etc. ho són, ¿per què no han de ser-ho els catalans?), i que la solidaritat internacional, la supressió de fronteres i la interrelació de pobles està molt bé, però que tampoc no estaria malament que cada poble tingués les seves fronteres per a poder-les suprimir lliurement i amb més de gust. Tot i que particularment un no estigui d'acord amb "el domini colonial més o menys disfressat" (el terme "colonial", crec, és fora de lloc) que segons Cucurella patim, no és menys cert que aquest és un llibre prou aclaridor.

Miquel Porta Perales

¿Per què en diuen amor si vol dir cibernètica?

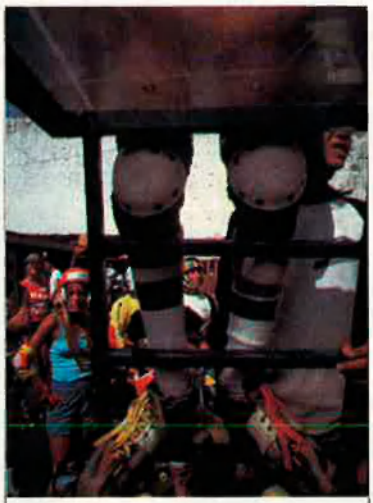

Jordi Sierra i Fabra. *Unitat de plaer*. Columna. Barcelona, 1993. 202 pàgs.

"Il shuttle de l'amore", en deia amb el seu estil habitual la premsa italiana. Es referia a una de les missions del transbordador americà, en què dos dels astronautes eren marit i muller. Malgrat això, la breu estada a l'espai no va significar una experiència d'amor còsmic, perquè la púdica NASA no havia previst encara l'estudi del sexe en micogravetat.

Però quan hi hagi viatges a Mart i als asteroides i llargues missions fora la Terra, d'ací a unes quantes dècades, caldrà tenir aquest punt resolt. Jordi Sierra i Fabra proposa, en la seva darrera novel·la, una solució: *cyborgs* d'aparença humana, però plens de circuits per dins, programats per a sessions de sexe de tripulants solitaris que, per raons de feina, fan llargs viatges al cosmos.

La novel·la no és masclista ni proposa la robot-objecte. També hi ha

WILLIAM KLEIN

cyborgs masculins, gígolos informatitzats per a les astronautes. Però ensems amb aquest erotisme cibernètic, amb detallades descripcions de jocs sexuals, la novel·la té un altre aspecte. Així, l'astronauta Ió acaba enamorant-se de la seva "unitat de plaer" –així s'anomenen aquestes màquines–. I ella, que només pot fer sentir les coses per a les quals ha estat programada, intenta de complaure'l, fingint que, entre els seus circuits integrats, hi pot haver bocins de sensibilitat, d'afecte.

Ió es desespera. Prega a la Xània que li digui que l'estima. Ella li ho diu, però Ió sap que no és cert. Això no és exclusiu dels *cyborgs*: també les persones menteixen, de vegades, quan diuen que estimen. En tot cas, els programadors han pensat en tot. Han introduït la possibilitat de mentir en els programes de la unitat de plaer, perquè així sembli més humana –per a ser humana una màquina ha de tenir virtuts i defectes–.

Allò que ha estat pensat com a remei d'una necessitat fisiològica no pot satisfer les apiracions d'algú que es mostra més sensible que no caldria. "No estic parlant de sexe, sinó de sentiments" –exclama Ió–. S'ha enamorat. Però "ell li parlava d'amor i ella de circuits".

En el fons, sembla la crònica d'una trobada impossible. I és que hi ha coses que ni la màquina més perfecta no pot suplir.

Xavier Duran

Una aventura entre boires

Manel Alonso. *La maledicció del silenci.* Col. La Tardor. Número 4. Editorial JJ 2. Els libres de Camacuc. 1992. 162 pàgs.

WILLIAM KLEIN

En *Com una novel·la*, el professor d'institut Daniel Pennac proposa un provocador decàleg en què enumera els drets del lector. Pennac, segons que sembla, reivindica, entre altres suggeriments per a retrobar el plaer de la lectura, el dret a saltar-se paràgrafs, pàgines o parts d'un llibre. I això està molt bé, ja que no és sobrer que algú qüestione en aquest moment de segle la idoneïtat d'un llibre o d'una lectura mitificada pel pas del temps. En *La maledicció del silenci*, la primera novel·la de Manel Alonso Català (Puçol, 1962) és convenient saltar-se alguns paràgrafs per a gaudir de l'excel·lent escenari literari que, com un riu, travessa el llibre de cap a cap: Pouet i la seua comarca. Anem, però, per parts. Manel Alonso ha fet un llibre amb ribets d'aventura, de ciència-ficció, i fins i tot de manual d'etnologia. Per ser més exactes: un llibre amb dos discursos narratius. Quasi bé dos llibres. L'un, en què la vila de Pouet –antiga denominació de Puçol, als peus de la serra Calderona, l'Horta– esdevé protagonista principal. I l'altre, que narra les peripècies de quatre joves amics que viuen, entre boires, un viatge en el temps replet de símbols i personatges enigmàtics.

En el primer, Manel Alonso es mou amb soltesa i facilitat. Exhibeix un gran coneixement del terreny. Precisament aquesta coneixença de la història i les tradicions de Pouet/Puçol li permeten confeccionar un substrat literari de primer ordre. Alonso trau partit de cada racó de Pouet/Puçol. L'escenari, real o imaginari, tant se val, se'ns presenta, més enllà del valor geogràfic, amb vida pròpia. Verosemblant. Fins i tot, el seu llenguatge, sense ser rodó, resulta acoblat, contundent, en ocasions.

Pel que fa al relat de l'aventura dels joves, la cosa canvia. La narració es fa llòbrega com el túnel pel qual caminen perduts els protagonistes. Com els paisatges boirosos i nocturns de la novel·la, el discurs narratiu esdevé borrós. Els personatges resten desdibuixats, inversemblants en massa ocasions. La trama, probablement a causa dels abundants elements procedents de l'enigmística, és tèrbola. L'autor aboca en el mateix clot els personatges reals i els imaginaris: el caimà real amb el drac imaginari; la llegenda amb la història, i, aquesta, amb la creació literària fins a esdevenir un batibull que atrapa l'autor primer i el lector després. La idea de donar resposta, en clau literària, a les llegendes i mites locals sempre ha estat seductora. Desgraciadament, ací l'autor ha volgut incloure-ho tot al llibre, i aquest se'n ressenteix.

Nel·lo Pellicer Rosell

Poètica costumista

Enric Cassany. *El costumisme en la prosa catalana del segle XIX.* Curial. Barcelona, 1992. 394 pàgs.

Els termes per a designar escoles o moviments estètics solen ser de definició problemàtica. L'ambigüitat i la multivocitat que els caracteritza permet d'utilitzar-los en moltes accepcions, cosa que els fa confusos i discutibles. "Costumista" n'és un. Enric Cassany, que acaba de publicar un extens estudi sobre la prosa costumista catalana del XIX, n'és ben conscient. "Hi ha un conjunt de manifestacions literàries que es distingeixi per una aprehensió de la realitat particular?" La pregunta no és fàcil de contestar. Per una banda, hi ha un costumisme intemporal, categoria estètica, que es podria trobar en diferents llocs i èpoques. Per una altra, el costumisme com a terme històric tal com es manifestà en el segle XIX. L'autor repassa en les pàgines introductòries del seu llibre tota aquesta problemàtica per definir el seu plantejament particular. El seu objectiu ha estat d'historiar "els gèneres de la prosa costumista catalana, indicant-ne els nexes i les ruptures, els trets permanents i dissolvents, la relació amb els gèneres contingus, la significació ideològica i cultural..." La novetat d'Enric Cassany està a superar una definició massa limitada del costumisme català, tradicionament identificat amb un dels seus

WILLIAM KLEIN

gèneres –quadre a article de costums–, cosa que ha impedit d'estudiar, com fa l'autor, un material molt més ampli. Centrat en el quadre de costums, n'extrau una caracterització elàstica que li permet un enfocament més ampli. Més ampli, malgrat els límits que s'imposa, perquè estudia el període 1865-1892, referit al Principat; no a les Illes ni al País Valencià; i només en català. Cal afegir-hi que exclou les manifestacions en vers i teatre. Així i tot, el material és considerable. Però Enric Cassany ens n'ha donat una síntesi compacta i útil. Comença amb un extens repàs de les publicacions periòdiques, d'*Un tros de paper* fins a *La Tramuntana*, passant per moltes altres com *La Campana de Gràcia* i *L'Esquella de la Torratxa*, per esmentar-ne algunes de les més famoses. Aquest apartat constitueix el nucli de la prosa costumista: el material ve precisament de l'article o del quadre de costums. En els apartats següents amplia la seua anàlisi a gèneres diversos de narrativa curta que tenen per objecte el retrat de costums: l'article de costums, una evolució del model anterior; la narrativa més moderna que s'enceta a partir dels 80; els memorialistes i, finalment, les relacions complicades entre costumisme i novel·la, amb una atenció especial als novel·listes menors, poc estudiats fins ara.

Josep Iborra

Joan Coromines. D. UMBERT

Enric Bou, professor al Wellesley College dels Estats Units de Nordamèrica, cita i reproduceix, com a exemple de dietari i text memorialístic, l'article "xiruca" del *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana* de Joan Coromines, en el llibre Papers privats (Edicions 62), premi Josep Vallver-

"Xiruca". J. MORERA

dú 1992. L'assagista premiat descobreix la sopa d'all. No solament perquè ja n'han parlat altres persones –que no esmenta perquè no pertanyen al seu gremi universitari i, per tant, pot ignorar–, sinó també perquè desconeix que ja ha estat publicat, en aquesta revista, un text molt documentat sobre la "fabulació literària" de l'article memorialístic de Coromines.

Ramon Guillem: "No crec gaire en les generacions poètiques"

CARA I CREU

Ramon Guillem acaba de publicar *Terra d'aigua* als llibres de l'Escorpí Poesia d'Edicions 62. El llibre va obtenir el XXX premi Ausiàs March de l'Ajuntament de Gandia. És el seu quart llibre de poemes. Els tres primers són *D'on gran desig s'engendra* (València, 1985), *L'hivern remot* (València, 1987) i *Les ombres seduïdes* (Alzira, 1990). Ramon Guillem va néixer a Catarroja l'any 1959 i és bibliotecari.

—El títol com observa Xúlio Ricardo Trigo en el pròleg, es basa en un vers del vostre llibre anterior. ¿Això vol dir que Terra d'aigua *és una continuació de* Les ombres seduïdes*?*

—No. El llibre enceta una etapa nova. El primer parlava del passat. El segon del futur i el tercer, del present. I *Terra d'aigua* és un llibre en què el pas del temps ha desaparegut. És un llibre més desolat, en aquest sentit. El títol fa referència a la terra inestable, de sorres movedisses, com la vida. I les dues citacions que obren el llibre, de Salvatore Quasimodo i de Sreçko Kosovel, parlen també d'això. La primera, de l'aigua estancada i la segona, que tot ha fugit a la deriva, no saps on. El llibre parla de la vida com un fil a punt de trencar-se.

—¿Teníeu present el títol del llibre des del primer moment?

—No. El llibre tenia un altre títol, quan el vaig presentar al premi, però no m'agradava. El pròxim títol, el tinc més o menys clar, però aquesta vegada em va costar trobar-lo. Es que m'agrada que el títol aclaresca, ajude a entendre el que és el llibre. A més, els versos de la coberta del llibre pertanyen al primer poema, que és una mena d'introducció que explica la resta. Ho faig en tots el llibres, que sempre tenen una unitat.

—El prologuista us presenta com un enaltidor de la paraula, per damunt l'estil més discursiu dels altres poetes dels 80. ¿Hi esteu d'acord?

—La meua poesia, en efecte, no és discursiva, no és narrativa. I està molt preocupada per la paraula, però no per la paraula en el sentit estètic, sinó pel concepte. El poeta ha de despertar l'emoció. Hi ha d'haver un treball de perfecció formal, que done per sabut, però a partir d'ací l'emoció és cabdal. El poeta ha de transmetre alguna cosa al lector.

—¿L'Albufera és l'escenari-símbol de les vostres angoixes personals?

—No, en cap moment. En el llibre m'ix fora del meu jo íntim. L'Albufera apareix com un espai fet malbé. I en un altre poema parle de la guerra, cosa estranyíssima en la meua poesia. Ara bé, si l'Albufera està en aquest llibre és per algun motiu. La utilitze com a símbol de la vida, un terreny que no pots trepitjar amb seguretat.

—¿La tristor no seria el sentiment comú de tots els poemes del llibre?

—Més que la tristor, paraula que no m'agrada perquè recorda sentiments metafísics, parlaria, com he dit, de desolació. De vaixells a la deriva. La tristor pot aparèixer en altres llibre meus, però no m'agrada la paraula.

—El poema de la pàgina 57 es titula "Odie tant aquest poema". ¿Odieu moltes coses?

—En realitat n'odie ben poques. És un sentiment que tinc poc arrelat. El poema diu que en un moment determinat potser no estic gaire de gust amb un poema, des del punt de vista vivencial.

Ramon Guillem. ENRIC MONFORTE

—En el llibre, el paisatge hi juga un paper rellevant. ¿Us heu posat davant el paisatge, com el pintor paisatgista?

—No. Faig el poema a la taula de treball, tancat. Sóc poc amic d'escriure fora dels meus llocs habituals. Necessite la concentració necessària. De vegades, sí que alguna idea m'ha sorgit contemplant el paisatge. Però tots els poemes han nascut a la taula de treball.

—¿Un cop publicat el llibre, el rellegiu moltes vegades?

—No. En aquest cas només he rellegit dos o tres poemes, perquè alguns els recorde molt bé, els vaig treballar molt. Vull que passe un temps per a rellegir-lo tot.

—¿Creieu en generacions poètiques?

—No hi crec gaire. La majoria de les vegades és una mena de necessitat de l'estament crític i professoral. És una forma de fer la literatura més accessible a la gent. Ara bé, sí que em trobe més de gust amb gent de la meua edat. Crec en generacions cronològiques, no estètiques. Passar de la cronologia a l'estètica és un salt que no veig clar. I en el meu cas m'estime més no dependre de cap grup ni de cap estètica.

—¿Els vostres manuscrits tenen molts lectors abans de ser publicats?

—Els dels tres llibres anteriors, sí. Però el d'ara, com a llibre, no. Volia sorprendre una mica, fins i tot els amics. Cal matisar que abans de publicar-se en llibre eixien en revistes, i això serveix per a saber el que opina la gent. Poemes de *Terra d'aigua* havien eixit en *Urc* i *Daina*.

—¿Sabeu quins són els vostres lectors?

—La veritat és que no. Com que el públic és tan reduït, sempre penses en el petit grup d'amics.

—¿No heu tingut respostes dels vostres lectors?

—A part les crítiques inesperades de gent que coneixes poc, de lectors, més aviat pocs. Parle dels llibres anteriors. Espere tenir-ne amb aquest i que m'òbriga una mica més el camp, sempre dins el petit cercle de lectors de poesia.

Lluís Bonada

SANT JORDI

HOMES I RATOLINS
John Steinbeck.
Proa

JOAN FUSTER. NVERSES INACABADES
Toni Mollà.
Tàndem Edicions

LA BRUIXA I L'INFANT ORAT
Llorenç Villalonga.
Edicions 3i4

GRATIS AMB LA VOSTRA SUBSCRIPCIÓ

Aro, si us subscriviu a EL TEMPS, teniu un regal immillorable: *gratis* i *directament al vostre domicili*, rebreu un exemplar de la novetat literària d'aquest Sant Jordi que trieu. Retalleu i envieu-nos avui mateix la butlleta de subscripció, tot assenyalant un dels llibres que us oferim.

I recordeu, esteu de sort perquè, a més del llibre, teniu:

—preu bloquejat durant 1 any
—un descompte superior a l'11%
—números extra i suplements gratuïts

LES PARAULES DEL MEU CANT
Raimon.
Editorial Empúries

BALL DE MÀSCARES
Josep Palomero.
Edicions del Bullent

ANELLES OLÍMPIQUES EN FORMA D'OU
Xavier Cassadó.
Edicions Bromera

BUTLLETA DE SUBSCRIPCIÓ

ognom _____ 2n _____ Nom _____ Domicili _____ C.P. _____
ació _____ Tel. part. _____ Any de naixement _____ Professió _____
'eina _____ D.N.I. _____

ubscriu al setmanari EL TEMPS per un període d'UN ANY, prorrogable si no hi ha ordre en contra, i un import de 18.762 pessetes.
) pagament:
☐ Anual (1 rebut per la quantitat esmentada)
☐ Semestral (2 rebuts de 9.381 pessetes. Sols en el cas de pagament per banc). 32.500 (Europa) 41.500 (Amèrica)

Forma de pagament:
☐ Dom. bancària.
☐ Xec bancari adjunt.
☐ Gir postal núm.

(Firma)

ubscripció representa un descompte de més de l'11% del preu de venda al quiosc.

DOMICILIACIÓ BANCÀRIA

ngits senyors: Caixa/Banc _____ Agència _____ Adreça _____
ació _____ Nom i adreça del titular del compte _____
regue que fins a nova ordre els rebuts que presentarà Edicions del País Valencià, S.A.,
'import de la subscripció anual a pagar en:
☐ 1 rebut anual ☐ 2 rebuts semestrals
en pagats amb càrrec a: Data: _____ de _____ 199__
☐ C/c ☐ Llibreta Núm. _____

(Firma)

EL TEMPS
Setmanari d'informació general

EDICIONS DEL PAÍS VALENCIÀ, S.A. Avinguda del Baró de Càrcer, 40, 13a. Tel.: (96) 352 48 69
C.I.F.: A-461866821 46001 - VALÈNCIA

amb la meua subscripció a EL TEMPS *vull rebre directament a casa i de forma gratuïta egüent llibre com a obsequi:*

ES PARAULES DEL MEU CANT
ALL DE MÀSCARES
NELLES OLÍMPIQUES EN FORMA D'OU
☐ HOMES I RATOLINS
☐ JOAN FUSTER. CONVERSES INACABADES
☐ LA BRUIXA I L'INFANT ORAT

OPORTUNITAT UNICA

"La diferència és que el català ve de la mona i el valencià de l'orangutan." ©Pepín Darwin

Edita: **Times Sport & Filesa**.
Coordina: **Ferran Torrent**.
Encoratja: **Vaselina Scott**.
Teoritza: **Pepín Che Garrigues**.
Comptabilitat: **Juan Guerra.**

The Financia

EL TEMPS

The Financia EL TEMPS, El suplement que tot ho veu negre.

7-J: Primeres reaccions

Homilia

No votes PP, vota Pepín

Comprovada la fragilitat dels programes ideològics de la competència, Pepín Che Guevara té el gust de presentar, assessorat per l'equip d'editorialistes de The Financial, el catecisme ètic perquè els electors i les electores el discutesquen en les assemblees comarcals i, si s'escau, l'aproven per tal que Pepín el faça efectiu a Madrid.

VIVENDA: El que no tinga un duro, que no tinga vicis.
ESPORTS: Designarem la ciutat de Sitges seu mundial del patinatge artístic.
DONA I SOCIETAT: N'hi haurà per a tots.
CULTURA: Se suprimiran les despeses inútils.
SANITAT: Per evitar infeccions no s'operaran els pacients de fimosi.
FORCES ARMADES: Garantia absoluta que continuaran sense treballar.
LLENGUA I NACIÓ: Primera llengua, el valencià; segona, el català, i tercera, el mallorquí.
AGRICULTURA: Es primarà el cultiu del nap integral.

Consells publicitaris

Els nostres candidats

VOTA RAFAEL CONDE "EL TITI"
I DORM PANXA AMUNT

EL TITI, ¡¡¡TOT UN HOME!!!

Personatges nostrats, per Pepín Che Garrigues

Titus Livius: "La restauració del teatre romà de Sagunt sembla un lavabo de Tita Cervera"

La Conselleria de Cultura de la Generalitat valenciana, que té més fronts oberts que l'extinta Iugoslàvia, ha estat acusada de convertir una mesquita en un magatzem. Aquest problema, afegit al del teatre romà de Sagunt, ha ferit la sensibilitat artística del nostre Pepín Bofill, que de seguida s'ha posat en contacte amb l'urbanista Titus Livius, l'home que de debò sap com era l'autèntic i original teatre de la capital de Morvedre.

—Ave, Titus, els que han de restaurar et saluden.

—Ave, Pepín, i al gra.

—En el seu temps, vostè era urbanista, ¿oi?

—M'alegre que em faça aquesta pregunta, perquè tothom creu que sóc periodista. En realitat era manobre, però sabia el que era una rajola del vuit. La meua especialitat eren les places dures.

—¿Recorda com era el teatre de Saguntum?

—¡Ja ho crec! S'hi representaven obres de Flavius Sirera i Marcus Benet i Jornet. Una que tingué molt d'èxit fou *Quan Neró era faller i sa mare festejava*. Era un marc incomparable i polivalent, de manera que si no hi havia funció se celebraven sessions gastronòmiques amb cristians.

—¿Com valora la restauració del teatre?

—La broma de Grassi i Portacoeli costarà un *testiculum* i bona part de l'altre. En la meua època el conseller responsable hauria anat *ad clotem*.

—¿És partidari de Marcus Molinae?

—¿És de la Democràcia Cristiana?

—Sí.

—Aleshores és un excel·lent menú per als lleons.

—¡Quina fal·lera amb els cristians!

—És que tenen molta vitamina espiritual.

—¿Com veu el problema balcànic?

—Des que palma el meu nebot Tito, que això no té restauració. Salude Valerius Maximus Callus Mirallus, l'ínclit.

Racó del jovent

Concurs de rock dur Tirant de Pepín

Francament, la redacció de The Financial, que va mamar, tot i que de lluny, la revolució de maig del 68 –i sobretot la del 69 francès– considera el rock una manifestació monstruosament cultural i nociva des de Fraga a Maó. Nosaltres estem per la cosa del Cole Porter, Antonio Machín i Joselito, a hores d'ara a mitja pensió a la Model de Picassent.

Però vist l'èxit que entre els *bollycaos* nacionals té el rock autòcton, Pepín Presley, el nostre especialista musical, proposa un gran festival de rock dur, a celebrar a la plaça de bous de València el 6-J, des de les nou del matí a les vuit del vespre.

Com que no podem contractar-los a tots, The Financial publica un llistat amb els conjunts més famosos i les cançons que més els representen, per tal que la canalla nacional vote aquells que creu que han d'actuar. Els votants menors de divuit anys han d'acreditar que tenen suficients estalvis per pagar-se l'entrada. Envieu els vots a Acció Gutural, a nom d'Enric Capilla (*¡qué merendilla*!).

VALENCIANS

GRUP	CANÇÓ
Cagarrina estival	*Xuplit intens*
Els teòlegs	*Mon pare's capellà*
Bragada criminal	*Tampax reial*
25 d'Abril	*San Fermín*
Els de Sueca	*Trespotetes*
Floc groc	*Calçonsillo tacat*
Es xopà hasta la Moma	*Menstruació*
Pililes d'a Metro	*La burra m'entén*
Vostè que ho veja	*M'encego, Maruja*
BollyKO pa'l Tio	*Pubis xorrollós*
Els de l'Estatut	*De tu depèn*
Semen-nap	*A tota llet*
Tate quet	*Desfici valencià*
Mosca collonera	*Emedeté*
Local climentitzat	*Nasió fresca*
Altea big bang	*Tira-li, Martí*
Russapha Street	*Titi flai*
Me pica el fogó	*Astakalkul*
Aerofàgia nuclear	*Ascó és bo*
Les Xones	*Pepín m'excita*
Furor figuerí	*Llaelles indòmites*
Ye, Pamela	*Succió brutal*

CATALANS

GRUP	CANÇÓ
4.000 són gaires	*Cabres autòctones*
Maresme Blues	*Foscor Total*
Banyoles Jazz	*Solteu el negre*
El Pompeu (solista)	*El barco apreta*
Virolai Virulent	*Pederasta de cuir*
Bokadillu de Kesu	*Zók Català*
La cigala trista	*Contaminació*

BALEARS

GRUP	CANÇÓ
Ses putes s'escapen	*Gonorrea canyí*
Son Payeras	*Es Bar Bosch*
Tomàquet aquàtic	*Xoriços Calvià*
Andratx Connection	*Porcellana*
Sa màquina fa fum	*Cala Guarra*
Sa nostra	*Sa Maranch*
Sobrassada quàntica	*Fusió balear*
Illes amb gas	*Vichy Mallorquí*
Perles de Manacor	*Fes-me mal, idò*

LA GATONERA

VALORS DE LA GENERALITAT VALENCIANA

Desperte els seus diners!

Amb els Pagarés de la Generalitat Valenciana els seus diners estaran molt desperts a curt termini (3,6,12 i 18 mesos). Perquè li proporcionaran una alta rendibilitat i una elevada liquiditat.

A més, compta amb la garantia que li ofereix la Generalitat Valenciana.

Comprar Pagarés de la Generalitat Valenciana és invertir en seguretat i comptar amb tots els avantatges.

informe's gratuïtament al telèfon:

900 - 500 051

PAGARES
DE LA GENERALITAT VALENCIANA

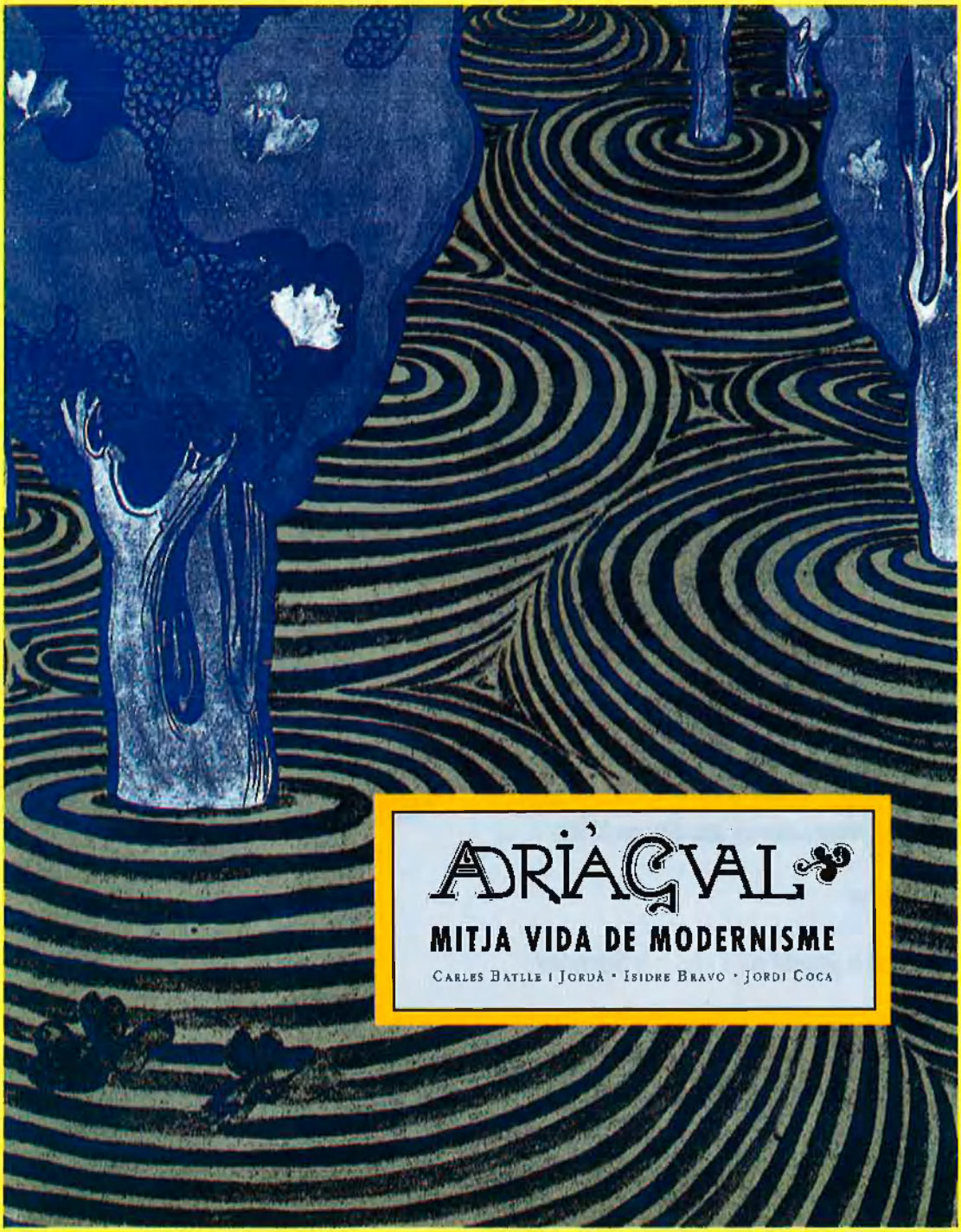
Els avantatges d'invertir en la seua Comunitat.

Exigeix-los!

GENERALITAT VALENCIANA

Junts, un millor futur

NOVETAT EDITORIAL

Director teatral, escenògraf, figurinista, dibuixant i pintor, escriptor, poeta, narrador...
La història i les imatges del fundador de l'Escola Catalana d'Art Dramàtic,
avui Institut del Teatre, i renovador de l'escenografia catalana.

amb la col·laboració de:

AMBIT SERVEIS EDITORIALS

Diputació de Barcelona